

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ
ім. ПАНАСА МИРНОГО**

**«Патріотичне виховання у
бібліотеці:
традиції минулого і сучасного
досвіду»**

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей
28-30 жовтня 2015**

Полтава 2015

А.І. Гордієнко
генеральний директор
НБУ для дітей

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У БІБЛІОТЕЦІ: ТРАДИЦІЇ МИНУЛОГО І СУЧАСНОГО ДОСВІДУ

*Моя Полтаво, ти благословенна!
З твоїх джерел натхнення спрагли п'ють,
Добра й любові сходять мудрі зерна...
Твоїх дітей у світі впізнають.*

Шановні колеги, дорогі друзі!

Рядками з вірша сучасної української поетеси Марії Бойко хочу привітати всіх учасників конференції на гостинній та справді благословенній Полтавській землі. Традиційно ми проводимо нашу Всеукраїнську науково-практичну конференцію на базі однієї із бібліотек України для дітей і сьогодні з радістю зустрічаємося у легендарній Полтаві та дякуємо всім, хто доклав зусиль задля того, щоб зібрання відбулося саме тут.

Нинішня науково-практична конференція має назву «Патріотичне виховання у бібліотеці: традиції минулого і сучасного досвіду». Звісно, тема національно-патріотичного виховання, тема традицій та наступності поколінь не є новою, адже за роки незалежності України створювалися передумови для поновлення змісту та методик виховання з формування громадянської позиції дітей та молоді, а у бібліотеках для дітей виховний процес завжди було спрямовано на визначення гуманістичних цінностей та прищеплення любові до батьківщини у підростаючого покоління.

Але саме сьогодні, у часи, коли історія активно твориться за нашої безпосередньої участі, коли від правильності обраного шляху залежать не тільки долі громадян нашої держави, але й визначення пріоритетів у розвитку суспільства загалом, постало питання активізації та якісного оновлення підходів до формування системи цінностей юних громадян, нові розуміння традиційної термінології та впровадження кращого досвіду, як власного національного, так і зарубіжного.

Сутність поняття «Патріотизм», здавалося б, зрозуміла кожному. Це любов до батьківщини, відданість своєму народові та гордість за його досягнення. Але міра сприйняття цієї любові та ступінь віддачі залишаються занадто різними і донині. Це зумовлено як історичними подіями, через які пролягала доля нашої держави, так і «ідеологічними емоціями», що, безумовно, залишають слід у самосприйнятті та самоусвідомленні власного місця у суспільстві різних поколінь наших співвітчизників. Формування патріотичних поглядів за радянських часів домінувало у своєму інтернаціональному початку, де під егідою об'єднання у єдину «радянську націю», національні традиції окремих народів, що входили до складу Радянського Союзу, розглядалися лише як частина єдиного моноліту радянської спільноти. Тому і виховання дітей та молоді носило саме інтернаціонально-патріотичне забарвлення. Зрозуміло, що за тих обставин національно-патріотичний напрям виховання не мав жодного шансу на існування.

За часи незалежності ситуація змінилася. Ми начебто офіційно звернулися до рідного коріння, національних традицій та духовних цінностей. Протягом останніх десятиліть державою було розроблено низку концепцій, що мали сприяти підвищенню рівня національного самоусвідомлення та спрямувати виховання юних громадян у патріотичному векторі. Це Концепція національної системи виховання (1996 р.), Концепція національно-патріотичного виховання (2009 р.), Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012 р) та Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 рр. Але жодна з цих концепцій не стала рушійною силою для зміни напрямів виховання на державному рівні. Навіть більше, визначення патріотизму через призму національного сприйняття й спрямування саме національно-патріотичного виховання молоді відбувалося вкрай повільно.. Зумовлено це складним перехідним періодом ставлення до нашої власної національної самобутності, до «націоналізації» виховних процесів, до усвідомлення такої складової

патріотизму як «націоналізм» — адже довгий час, знову таки, не без впливу відлуння радянської ідеології, це поняття сприймалося переважно у негативному розумінні, оскільки визвольний націоналізм народів Радянського Союзу вважався загрозою режиму. З набуттям незалежності в Україні поняття «патріотизм» набуло нового значення, а от все, що прямо чи побічно мало відношення до поняття «націоналізм», усе ще сприймалося як щось занадто радикальне. Безперечно, важливо з'ясувати, який саме зміст ми вкладаємо у поняття «націоналізм» сьогодні. Найвдалішим, як на мене, є визначення, яке дали вітчизняні політологи Вавринчук та Яруш¹: «Націоналізм — це усвідомлення приналежності до нації, свідоме прагнення до вирішення завдань, які стоять перед нацією, сповідування ідей, які є національними; природний закономірний рух на захист і утвердження своєї самобутності...». Одразу стає очевидною нагальність активізування у виховному процесі саме поняття «НАЦІОНАЛЬНИЙ патріотизм», що визначає відношення до української нації як до цілісного об'єднання, а не роздробленої сукупності людей. І звісно, на часі введення оновлених методик національно-патріотичного виховання як однієї з найважливіших складових культурного та громадянського розвитку дітей та молоді на основі національної ідеї, самоусвідомлення себе як частини українського народу, через героїчне минуле рідного краю через вікову культуру, через подвиги та досягнення земляків. Віримо, що цього разу, зважаючи на сумні передумови новітньої історії, що викликали реальне пробудження громадянської свідомості, усі державні ініціативи, спрямовані на зміни у патріотичному вихованні, справді стануть міцним підґрунтям для формування нового покоління громадян України.

Так, 12 червня цього року Президентом України Петром Порошенком підписано Указ «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», метою якого є забезпечення системної взаємодії державних органів з громадськістю у питаннях, пов'язаних із національно-

¹ Вавринчук, М.П. Націоналізм та національний патріотизм: сутність та відмінності / М.П.Вавринчук, М.В. Яруш // Університетські наукові записки. — 2008. — №1. — С. 420-425

патріотичним вихованням дітей та молоді на прикладах героїчної боротьби Українського народу за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України; відстоювання демократичного вибору України, консолідації дій державних органів, громадських об'єднань патріотичного спрямування щодо проведення відповідної роботи у дитячому та молодіжному середовищі; 16 червня Міністерством освіти та науки України затверджено «Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді», в основу якої покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації, а також наголошено на особливому значенні ознайомлення підростаючого покоління з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність, зокрема з діяльністю ОУН, УПА, дисидентського руху, студентською Революцією на граніті, Помаранчевою революцією, Революцією Гідності. А зовсім нещодавно, 13 жовтня 2015 р. вийшов Указ Президента України №580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 — 2020 роки», що визначає механізми системної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у питаннях національно-патріотичного виховання.

Разом з тим національно-патріотичне виховання пропагує та відшуковує нові, гуманістичні риси, що допомагають відповідати сучасним запитам, не допускаючи жодної агітації щодо переваги своєї нації над іншими, адже патріот завжди поважає і визнає патріотизм і досягнення інших народів, об'єднуючи національні та етнічні групи, що проживають на території України задля процвітання української державності. І важливим підґрунтям для цього є толерантність і, зокрема, здатність бачити в іншій системі цінностей ті позитивні відмінності, що здатні допомогти у вирішенні загальноукраїнських проблем.

В умовах, що продиктовані нині нелегким часом та неоднозначними обставинами економічно-політичної ситуації в країні, бібліотеки для дітей

особливу увагу повинні приділяти таким завданням національно-патріотичного виховання:

- утвердження в свідомості та почуттях юних особистостей патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України

- виховання поваги до Конституції України та державної символіки

- орієнтація на військово-патріотичне виховання дітей та підлітків

- сприяння в усвідомленні молодим поколінням зв'язку між індивідуальною свободою, правами та патріотичною свідомістю

- формування толерантного ставлення до інших культур і традицій

Але основним важелем виховання патріотизму у дітей та молоді є, все ж таки, усвідомлення гордості за свою батьківщину — а пишатися нам є чим! Родючі землі, талановиті люди, народні звичаї та промисли, що стали складовою унікального явища — української культури. І саме Полтава — одне з найдавніших і найзеленіших міст нашої держави, відоме історичними та культурними пам'ятками, місто, що примножує славні традиції, дбає про красу теперішню, та з оптимізмом крокує в майбутнє, вважається духовною столицею України. Саме Полтавському краю ми вдячні за таких відомих творців, як легендарна Маруся Чурай та автор перших, справді національних творів — «Енеїда» і «Наталка Полтавка», Іван Котляревський; саме у Полтаві народилася королева екрану початку ХХ ст. Віра Холодна та сповнений блискучого народного гумору життєрадісний Тарапунька — Юрій Тимошенко, тут вперше побачив світ видатний «художник–передвижник» Микола Ярошенко, унікальна художниця — «парижанка з-під Диканьки» Марія Башкірцева та багато інших відомих діячів культури та мистецтва. Земля, що надихає на творчість, сповнена щирого гумору та неповторного колориту. Це і прославлені великим Гоголем Великі Сорочинці, де щорічно відбувається українська феєрія — Сорочинський ярмарок — свято української душі, де і артисти і глядачі немов би крізь час опиняються у іншому, небуденному світі, сповненому пісень, танців та таємниць. І відома

на весь світ Опішня, яку друге століття поспіль прославляють покоління умільців, що створюють неповторні шедеври гончарного мистецтва. І візитна картка української вишивки — Решетилівка, килими та унікальні вишиванки майстринь якої у минулому сторіччі були представлені на виставках українського мистецтва в Мюнхені, Парижі, Марселі, Брюсселі, а решетилівські гобелени прикрашають приміщення ООН та Маріїнського палацу. І де ж ще, як не в Полтаві, міг з'явитися пам'ятник галушці, як уособленню щедрості й добробуту? Душа української культури плекалася на Полтавщині, традиції її гордо витримували всі історичні обставини. Навіть за часів німецької окупації 1941-1943 років, коли жорстокий режим німецьких окупантів, виключав будь-які прояви культурного життя, потяг до освіти і культури в полтавців був незборимий, свідомо українська інтелігенція створювала просвітянські осередки. Реалізуючи ідею утвердження національної свідомості на культурницькому рівні, просвітянські гуртки організовували аматорські спектаклі, в репертуарі яких переважали п'єси українських драматургів, відзначали релігійні свята, відроджували і пропагували давні традиції і звичаї українського народу. Такі осередки створювалися навіть у глухих селах і ставали не тільки вогнищами національної культури, але й центрами суспільного життя. Легально чи нелегально вони намагалися пропагувати серед земляків ідеї державності України. Робити це в умовах ворожої окупації було надзвичайно важко. Предметом особливої уваги полтавської інтелігенції тих часів було створення українських читалень, книги яких були б доступні і зрозумілі широкому загалу українців. Відкриття українських бібліотек відбувалося з великими труднощами, через протидію окупаційної влади, яка намагалася тримати український народ в темряві та інформаційній блокаді. Але в березні 1942 року відкрилася районна бібліотека в Лохвиці, у квітні 1942 року було відкрито читальню, а у липні того ж року — Українську бібліотеку з книжковим фондом майже 13 тис. томів у Кременчуці. В умовах німецько-

фашистської окупації українська культура, як і сам народ, не мали права на існування, але вистояли, вижили та продовжилися.

Нині наше покоління вперше зіткнулося з реальною війною. Це значним чином впливає на сприйняття дійсності та сприйняття себе як патріота нашими співвітчизниками, оскільки окрім «теоретичної» любові до рідної країни перед громадянами України постало питання реальної готовності пожертвувати власним життям заради Батьківщини. І наразі це питання зовсім не риторичне. Події, що тривають на Сході нашої країни, змушують більш зважено та відповідально ставитися до такого напрямку виховання дітей як військово-патріотичний, адже саме військово-патріотична складова обумовлює формування у підростаючого покоління прагнення до захисту своєї Батьківщини та свідомого бажання опанувати військові професії. За «Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді» Міністерства освіти і науки України зміст військово-патріотичного виховання, що визначається національними інтересами України, покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. А тому необхідно підвищувати престиж військової служби в очах юних громадян та культивувати ставлення до солдата як до захисника вітчизни. Така робота має проводитися спільно та всебічно дитячими закладами і громадськими організаціями, і тим важливішим та дієвішим засобом професійного впливу на формування ціннісних пріоритетів дітей постають нині спеціалізовані бібліотеки для дітей. Оскільки саме бібліотекарі-професіонали ненав'язливо, але переконливо, переймаючи щоденну виховну естафету від батьків, вихователів та вчителів, сприяють чіткому усвідомленню громадянської позиції користувачів-дітей через методичні напрацювання, що застосовуються у бібліотечних заходах, серед яких різноманітні творчі конкурси, родинні свята, уроки мужності та шанування героїв-земляків. Будь-яка інформація, будь який фактаж, особливо історичний, найкраще засвоюється та запам'ятовується тоді, коли його пропустити крізь власні

емоції. Саме тому серед конкурсів воєнно-патріотичної тематики популярністю користуються ті їх різновиди, що допомагають учасникам творчо розкритися, виявити свій талант художника й артиста, певною мірою пережити події та явища далекої й болісної епохи. З цією метою бібліотеками для дітей проводяться численні заходи патріотичного спрямування як на регіональному, так і на місцевому рівнях.

Так, на виконання Указу Президента України від 24.03.2015 № 169/2015 «Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни» Національною бібліотекою України для дітей спільно з Українською асоціацією працівників бібліотек для дітей під патронатом Міністерства культури України та за підтримки Державної служби України у справах ветеранів та учасників АТО, Української спілки ветеранів Афганістану, Національного видавництва дитячої літератури «Веселка» з метою формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, виховання шанобливого ставлення до пам'яті про Перемогу і ветеранів Другої світової війни, збереження та усвідомлення знань про історію свого роду, своїх предків, виховання на цій основі поваги до старших поколінь та їхнього вкладу у відстоювання незалежності України було проведено *сімейний конкурс* «Книга пам'яті мого роду». У конкурсі брали участь діти з усіх областей України, разом з батьками готуючи книгу пам'яті свого роду, у якій розповідали про представників родини, що брали участь у Другій світовій війні — на фронті, в тилу, в партизанських загонах, в підпіллі або були вивезені до Німеччини. Роботи, що надійшли до НБУ для дітей, вражають — це не просто гарно оформлені рукотворні книжки, а художні витвори, живі спогади, це ще одне підтвердження тому, що героїчне минуле житиме доти, доки житиме пам'ять про подвиги. А пам'ять жива! І діти, що разом із батьками займалися пошуковими роботами, нотували родинні спогади та збирали воєнні листівки, доторкнулися до історії, відчували подих

героїчного минулого країни, однією з сторінок якого є трагічна та славетна участь українського народу у Другій світовій війні.

Чимало уваги приділяють вихованню патріотів у спеціалізованих бібліотеках для дітей в усіх куточках нашої країни. Це як регіональні та обласні акції і конкурси, так і заходи, що проводяться спеціалізованими бібліотеками для дітей у невеликих містах та селах. Так, Херсонською ОБД ім. Дніпрової Чайки спільно з родиною Голобородьків та Херсонською академією неперервної освіти традиційно проводиться Регіональний літературний конкурс імені Ю.К. Голобородька «Зачаровані Таврією», на який приймаються творчі нариси про історію та сучасність героїчних земляків у т. ч. виокремлено спеціальну номінацію — «Герої твої, Херсонщино», присвячену визволенню Херсонщини від нацистських окупантів. Дніпропетровською ОБД до 70-річчя визволення України проведено обласний заочний конкурс на кращий читацький відгук на книги про Другу світову війну — «Війна пройшла по долям ...», за умовами якого читачі-діти у довільній формі писали відгуки на прочитані книжки про Другу світову війну у вигляді твору, есе, розповіді або малюнку.

Хмельницькою обласною бібліотекою для дітей ім. Т. Г. Шевченка до 70-річчя Перемоги проведено акцію «Прочитай книгу про війну», у якій взяли участь близько 10 тис дітей різного віку з 40 спеціалізованих бібліотек області для дітей, а також понад 500-та міських та сільських бібліотек-філій, що обслуговують дітей. Акція організована з метою залучення дітей до читання художньої та історичної літератури про Другу світову війну, вшанування її ветеранів та учасників та вивчення історії. Усього діти прочитали понад 15 тис. відповідних творів та написали відгуки про них. Також цією бібліотекою започатковано проект зі створення обласної рукописної книги пам'яті «Війні немає забуття», яка наповнюється історіями, що підготували читачі-діти бібліотек Хмельниччини про своїх близьких людей та родичів, що наближали Перемогу.

Районні, міські та сільські бібліотеки для дітей активно проводять різноманітні акції патріотичного спрямування. На Кіровоградщині, наприклад, Новгородківською РДБ проведено акцію за участю користувачів-дітей «Збережемо пам'ятники», мета якої — привернути увагу громади селища до вшанування пам'яті загиблих під час Другої світової війни. Задля цього діти роздавали односельцям інформаційні листівки, в яких розповідалося про тих, хто визволяв селище, а також про місцезнаходження могил солдат-визволителів; закликали усіх небайдужих упорядкувати братські могили та власним прикладом заохочували брати активну участь у цій благородній справі. Крім того кожною бібліотекою для дітей традиційно до Дня Перемоги проводяться заходи з патріотичного виховання дітей: творчі конкурси, родинні свята, уроки мужності та вечори вшанування ветеранів, що спрямовані на виховання патріотичних почуттів та формування громадянських позицій юних читачів, а також популяризацію літератури про Другу світову війну.

І, звичайно, бібліотеки для дітей не стоять осторонь подій, що розгортаються на Сході, проводячи як тематичні виховні заходи для дітей, так і акції допомоги воїнам АТО. Зокрема це фотовиставки із світлинами воїнів-земляків учасників АТО, патріотичні уроки та дні пам'яті, присвячені Небесній сотні, години спілкування та бесіди про Революцію Гідності; оформлення куточків пам'яті героїв-земляків. Воїни АТО — шановані та бажані гості у дитячих бібліотеках і спілкування з реальними учасниками подій на Сході завжди проходить емоційно та залишає у юних читачів глибокі враження. А зробити щось власноруч для допомоги – це особливо приємно! Діти залюбки долучаються до плетіння маскувальних сіток, старанно зав'язуючи клаптики тканини, та висловлюють надію, що такий захист, створений з любов'ю, обов'язково вбереже воїнів. Крім того, вже традиційно у бібліотеках для дітей влаштовуються благодійні ярмарки, кошти від яких передаються волонтерам для бійців АТО, проводяться акції з виготовлення оберегів для воїнів та написання листів з побажаннями і малюнками дітей, що дуже цінуються на передовій. Такі заходи, окрім практичного, мають також і важливе виховне

значення, адже діти, допомагаючи своїм захисникам, дарують їм часточку душі, краще усвідомлюючи, що САМЕ відбувається зараз в країні. Хочеться окремо відзначити роботу, проведену Харківською обласною бібліотекою для дітей, яка організувала бібліотеку для військових, які очікують на потяг у волонтерському пункті на Харківському вокзалі, та започаткувала чудову акцію «*Татова книжка*», пропонуючи воїнам АТО, що повертаються з фронту додому, захопити із собою книгу у подарунок для свої малечі. .

«Наша Батьківщина благає допомоги красномовства, бо так багато її преславних подвигів поминається глибокою мовчанкою» — ці слова видатного українського діяча XVII - XVIII сторіччя Феофана Прокоповича актуальні і понині. У нас є чим пишатися, наші люди — талановиті, наші майстри — унікальні, наша історія, що хоч і потерпала від споглядань через призму російської, а потім радянської ідеології і потребує перегляду та розстановки нових акцентів нині, складається з славетних сторінок. І сьогодні, коли на наших очах пишеться її новий розділ, коли українська нація вступила до періоду інтенсивного формування, коли відбуваються якісні зміни у всіх сферах життя, ми повинні висвітлювати краще, що у нас є. А ми маємо про що сказати, адже бібліотеки для дітей — це поєднання багаторічного досвіду та пошук нових ідей, це величезний потенціал, це більше 5 тис. професіоналів, що натхненно працюють з дітьми, а отже це щоденна копітка робота на благо нашого майбутнього. І тому, незважаючи на невідворотні процеси децентралізації та як наслідок оптимізації бібліотечної мережі, ми маємо об'єднуватися, адже наша сила саме у єдності, у співпраці та спільних проектах, конкурсах, що об'єднують дорослих і дітей з різних куточків України. І сьогодні ми маємо низку спільних корпоративних проектів, що успішно розвиваються, серед яких:

- Об'єднана довідкова служба бібліотек України Віртуальна бібліографічна довідка, що допомагає підібрати список літератури за конкретною темою, здійснюючи пошук у каталогах бібліотек, які беруть участь у проекті, а таких бібліотек-учасниць проекту наразі 18;

- Корпорація бібліотек України для дітей із аналітичного розпису періодичних видань «КОРДБА», що є проектом розподіленого розпису передплачених бібліотеками України для дітей періодичних видань та створення зведеної бази статей, у якому на сьогодні налічується 16 бібліотек-учасниць;

- Кращі інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей, що містить ретельно відібрані і перевірені Інтернет-ресурси різноманітної тематики для навчання, самоосвіти, дозвілля та професійного розвитку; проект налічує 17 бібліотек-учасниць;

- електронна антологія улюблених творів дитячої літератури «Почитайка», що створюється бібліотекарями 16 бібліотек для дітей різних регіонів країни.

Ми співпрацюємо, ми рухаємося вперед, ми закликаємо долучатися до спільних проектів колег-бібліотекарів всіх областей, адже працюючи разом ми ще раз доводимо, що Україна — єдина країна!

І наостанок хочеться процитувати велику українку Ліну Костенко: «А ви думали, що Україна так просто. Україна — це супер. Україна — це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартом. В умовах сучасного світу їй немає ціни». Наша країна — безцінна і ми пишаємося нею. Живімо ж та працюймо так, щоб і вона пишалася кожним із нас!

Л.І. Митрофанова
директор Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного

**ПЛЕКАЙМО ПАТРІОТІВ УКРАЇНИ:
МОЖЛИВОСТІ І РЕАЛІЇ**

Серед бурхливого моря життя, щоденних клопотів і негараздів бібліотеки ваблять затишком читальних залів, радістю спілкування з цікавими співрозмовниками, надією знайти в книгах мудру пораду щодо

хвилюючих питань. Влітку і взимку, в спеку і в заметіль тисячі дорослих і дітей торують стежку до храмів знань.

Дитяче населення Полтавської області обслуговують 44 бібліотеки для дітей, що складають мережу спеціалізованих бібліотек для дітей, підпорядкованих Міністерству культури України. Вони є складовою бібліотечної системи країни, сукупністю однорідних бібліотек, об'єднаних спільністю завдань, принципів діяльності, організаційних рішень та територією розташування.

Мережа складається з обласної бібліотеки для дітей, 25 районних та 4 міських бібліотек для дітей, Кременчуцької міської ЦБС для дітей, до складу якої входить центральна міська бібліотека для дітей ім. І.Ф. орубари та 8 бібліотек-філій і 5 бібліотек-філій для дітей Полтавської міської ЦБС. Коло завдань, що постають перед бібліотеками і вирішуються ними, постійно розширюється.

Бібліотеки для дітей, як заклади позашкільної освіти, надають пріоритет дітям у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні, забезпечуючи їх конституційне право на доступ до вітчизняних та світових інформаційних ресурсів, виступають державним гарантом забезпечення права дітей на вільний доступ до інформації.

Діяльність бібліотек для дітей Полтавської області характеризують такі показники: користувачів — понад 107 тисяч, книговидача — понад 2256 тисяч примірників. Кількість відвідувань складає понад 920 тисяч. До послуг користувачів в області створено універсальний фонд із 1 млн 282 тисяч одиниць обліку

Бібліотеки виконують функції освітніх, культурних, інформаційних та дозвіллевих закладів регіону.

«Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до Батьківщини, і ця любов дає вихованню ключ до серця людини і могутнього опору для боротьби з її поганими природними, особистими, сімейними і родовими нахилами» (К. Ушинський).

Одним із найголовніших і завжди актуальних державних завдань є організація виховання молодого покоління. Проте, на превеликий жаль, за весь період української державності не було забезпечено дієвого патріотичного виховання населення держави, про яке б засвідчила єдність народу, сформованість єдиного бачення перспектив її розвитку. Останні події в Україні яскраво виявили всі упущення й недоліки в галузі патріотичного виховання.

Необхідність посилення й оновлення змісту патріотичного виховання випливає насамперед з того, що, по-перше, у війні народилася нація, яка має творити свою незалежну культуру й історію і завжди пам'ятати про те, якою дорогою ціною було оплачено це народження; по-друге, саме відродження нації ще не означає кардинальну зміну якості нашого суспільного життя. У новий день української історії ми ввійшли зі старими проблемами, які потребують нагального вирішення. І долати їх треба щоденною думкою і працею, всіма нами, такими різними й однаковими громадянами України, бо, незалежно від того, пішки чи в розкішному авто, всі ми пересуваємося одними вулицями, у нас спільні рідні міста чи села, всі ми дихаємо одним повітрям нашої великої країни.

Питання виховання патріотизму було актуальним для нашого народу впродовж усієї історії його існування. Поняття українського патріотизму є державно-політичним: назва держави визначає назву її народу і має об'єднувати всіх, хто проживає на території України. У сучасних умовах завдання зміцнення внутрішньо національних, громадянських зв'язків, патріотичного єднання народу ще більше актуалізується. Велику загрозу для становлення патріотичної позиції становить некритичне ставлення до інформації, внаслідок якого громадська патріотична думка стає об'єктом різноманітних політичних маніпуляцій, вразливою до спроб фальшування історії, перебільшування чи применшування чеснот окремих народів, відвертих спекуляцій на національних почуттях чи розпалювань нищих інстинктів на їх основі.

Усі ми — громадяни України — причетні до творення сучасного українського суспільства, яке несе відповідальність перед майбутніми поколіннями за продовження глибокої історичної традиції, пов'язаної зі стратегією світового історичного поступу. Ця земля має об'єднати нас попри природні міжетнічні суперечності громадян різних націй та народностей, попри тертя, пов'язані з різним майновим станом окремих людей, у єдину міцну непорушну силу, здатну протистояти всім викликам, які зустрічає на важкому шляху свого становлення наша молода держава.

Дитячі бібліотеки Полтавщини, здійснюючи патріотичне виховання дітей засобом книги, намагаються ставати культурно-освітнім осередком пропаганди творів літератури, мистецтва, традицій, звичаїв, обрядів українського народу; задоволення національно-культурних запитів користувачів у національній книзі. Творча співпраця бібліотекаря й педагога, бібліотекаря й батьків значно розширює арсенал форм і методів патріотичного виховання.

Пропаганда літератури здійснюється на принципах культуро- і природовідповідності, народності, що допомагає дітям усвідомити власну причетність до свого народу, навчитися розуміти його життя в усіх проявах історії та культури, традиціях і мистецтві, побуті і звичаях, мові, народному одязі і художніх ремеслах. А все це і є основою патріотичного виховання, допомагає уникнути історичного безпам'ятства. Ефективність масових, групових та індивідуальних форм організації патріотичного виховання пов'язані між собою, застосовуються у системі і доповнюють одна одну.

Так, в **Гадяцькій РДБ** проведено ряд заходів на допомогу патріотичному вихованню: конкурс малюнків «Діти Гадяччини проти війни», конкурс віршів «Чи України ти син?», акція «Напиши солдату листа». Всі заходи проходили під девізом «Ми нація міцна і сильна! Ми переможемо ворогів!». Листи та малюнки були передані в зону АТО. Бібліотека постійно популяризує краєзнавчу літературу, використовуючи різноманітні форми роботи: скринька народних ігор «Ой Іванку, Іваночку...», літературно-

народна мандрівка «Де лелеки водяться, там щастя родиться», виставка-вернісаж «В океані рідного народу відкривай духовні острови» та «Мій рідний Гадяч — гетьманське містечко».

Особлива увага у бібліотеках **Зіньківської** районної ЦБС зверталась на популяризацію літератури з історії української державності, історичного минулого України. Було організовано книжкові виставки, перегляди літератури, дитячі ранки «Україна — європейська країна», «Ти одна і неподільна, Україно моя вільна!», «Сила народу — в єдності», «Нема без кореня рослини, а в нас людей без Батьківщини», «Україна — держава європейська», «Сонце соборності».

До Дня захисника Вітчизни проведено вечір-зустріч «Велике ім'я Захисник Вітчизни». До Дня незалежності організовувались книжкові виставки «Всім серцем любіть Україну свою», «Я люблю свою Україну». Цікаво та змістовно пройшли тематичний вечір «Живи, Україно, живи для краси, для правди, для слави, для волі!», дитячий ранок «Україно, Вітчизно, країно моя! Я пишаюсь твоєю красою», літературна година «Ти одна і неподільна, Україно моя вільна!», година державності «Прапор наш, як літо в сонці майорить, по долині — жито, по горі — блакить», «Краса і велич символів державних», інформаційна година «За Україну, за її долю, за честь і волю, за народ», дитячий ранок «Україною зовем рідний край, де ми живем».

Широко відзначається в бібліотеках району й День українського козацтва. Проведені цикли масових заходів: книжкові виставки, перегляди літератури, екскурс-мандрівки, усні журнали «Козаків звитягу поважаємо, єдність із минулим відчуваємо», «Научіть нас, козаченьки, славу повернути», екскурс-мандрівки «Козацької слави цілюще джерело», «Славні хлопці-запорожці». Змістовно пройшов вечір-зустріч з отаманом козацького куреня А. П. Радченком «Тої слави козацької повік не забудем», свято маленьких козачат «Ми — роду козацького діти» в РДБ.

До дня Перемоги влаштовувались дитячі ранки: «Немеркнуче світло великого подвигу», «Скільки гроз і боїв пронеслось», тематичні вечори

«Ніхто не забутий, на попіл ніхто не згорів», «Зорять з граніту вічні солдати, болями їхніми пам'ять жива», історичні години «Ви крок за кроком приближали Перемоги миті», «Немеркнуче світло великого подвигу», літературно-музична година «У вогні палала рідна Україна», година мужності «Воїни-визволителі родом із Зіньківського краю». До Дня вшанування учасників бойових дій в Афганістані були проведені вечори-зустрічі «Час і досі не загоїв рану, цей одвічний біль Афганістану», «Афганськими дорогами».

Однією з складових національно-патріотичного виховання підростаючого покоління є краєзнавча діяльність. Так, у сільських бібліотеках-філіях було організовано книжкові виставки, тематичні полиці «Національне відродження України», «Лялька-мотанка, як оберіг родинного життя», «Українська хата, на добро багата», «Скарби бабусиної скрині», проведені уроки нарознавства «Повертаємо наш родовід», «Вінок в обрядовості», «Український рушник – символ праці і краси», «Беру тебе як скарб, в пісенній вроді, з джерел, що не міліють у народі». В РДБ працює гурток з виготовлення народної іграшки «Мистецька світлиця ляльки-мотанки».

Популяризації літератури про рідний край сприяли Дні краєзнавства, мандрівки, літературні години «Мій рідний край-частинка України золота», «На рушнику розстелилась калина — розквітай моя Зіньківщина», «Мандрівка в далеке минуле рідного краю», «Квітуй у щасті і добрі, моя ти рідна, «Зіньківщино!», краєзнавчий вечір «Заповідна земля Зіньківщини», презентація книги поета-аматора Т. Кльокти «Намалюй мені день».

До дня української писемності та мови проведено літературно-музичні свята «Звучи, моя мово, чарівна!», «Вмирає все, та не вмирає слово», «Шануймо мову, як найбільшу святість», інтелектуальна гра «Рідне слово», дитячі ранки «Слова... В вас мудрість вічна і любов жива», «Мова — це музика душі, покладена на слова», свято української мови «Мова барвіста,

мова багата, ніжна і тепла, як батьківська хата», день інформації "Краса і сила українського слова".

Відзначення державних свят у бібліотеках **Карлівської ЦБС** сприяють активізації інтересу користувачів до історії держави, виховують повагу та гордість за свою Батьківщину. До відзначення Дня гідності та Свободи в бібліотеках району організовані перегляди літератури «Україна — територія гідності», інформхвилини «День, що змінив Україну», «Революція Гідності: рік потому».

У програмі Тижня української культури, що проходив в РДБ, у дні святкування Незалежності держави, відбулися і заходи присвячені українській символіці. На майстер-класі з оригамі «З Україною у серці» діти створили незвичний український стяг, бо його поля складені із вирізаних з паперу долоньок жовтого та блакитного кольорів. А доповненням до цього імпровізованого прапора стали голуби, що символізують мир, до якого так прагнуть українці.

Значна увага в бібліотеках **Котелевської ЦБС** приділялась відзначенню Дня Перемоги та 70-річчю визволення України від нацистських окупантів. У сільських бібліотеках разом із школами проводились літературно-музичні години, години пам'яті, зустрічі з ветеранами. В РДБ був проведений урок-реквієм «Вже скільки літ і скільки зим, як відгримів той бій кривавий», під час якого діти дізналися про бої за Котелевщину, про героїв які визволяли рідний край, познайомилися з оглядом періодичних видань «Рідний край обпалений війною», читали вірші поетів-краєзнавців. До Дня Незалежності проведено музично-поетичну акварель «Хай квітне щасливо моя Україна».

У бібліотеках району влаштовувались книжкові виставки «Славні козацькі лицарі», біля яких проводилися бесіди, огляди літератури, голосні читання. У теплі вересневі дні у районі традиційно відзначається свято визволення Котелевщини від німецько-фашистських загарбників і День партизанської слави. Приїжджають ветерани, які ще будучи підлітками

воювали у партизанському загоні С.А. Ковпака. Вони зустрічаються з читачами бібліотеки, ділячись спогадами про ті буремні роки. РДБ організовує стежину пам'яті до Ковпаківського лісопарку, під час якої діти разом з вчителями та працівниками бібліотеки за допомогою книги В. Черкаса «Партизанський стратег» мають змогу відтворити в уяві події партизанської війни.

До відзначення державних свят в бібліотеках **Кременчуцької** районної ЦБС організовано інформаційну годину «Хай буде вільна Україна на всі віки, на все життя», година державності «Яскраві зорі моляться з небес за рідну матінку серпневу Україну», інформаційну годину «Жовто-блакитне знамено України — святиня народу», урок пам'яті «Безсмертна слава мужньому солдату».

Лохвицькою РДБ проведено комплекс заходів до Дня Незалежності України: книжкова виставка-ікебана «Від подиху століть до сьогодні», літературно-поетичний вернісаж «Україно, моя Україно! Я для тебе на світі живу», огляд літератури «Хай завжди в віках, Україно, сяє твоя слава!».

В **Лубенській районній бібліотеці** для дітей ім. О. Донченка проведено годину українознавства «У синім кольорі була ознака миру, а в жовтому народ плекав велику віру». Захід був присвячений вшануванню державного прапора як державного символу України та включав бесіду та інтелектуально-розважальне шоу «Я люблю Батьківщину». Діти мали змогу перевірити свої знання з української мови та літератури, а також з історії України та рідного краю – Лубенщини. У веселій атмосфері відбулися змагання між командами «жовтих» і «блакитних». Насамкінець учасники свята влаштували патріотичний флешмоб з жовто-блакитними повітряними кульками.

Миргородською міською бібліотекою для дітей проведено урок народознавства «Культура української їжі», організовано книжкові виставки, тематичні полиці «З Україною в серці», «Єдиний скарб у тебе — рідна мова».

У Новосанжарській РДБ користувачі приєднались до акції «Оберіг для солдата». Діти власноруч виготовляли ляльки-мотанки, підкови на щастя, жовто-блакитні браслети, віночки, писали листівки. До Дня Перемоги проведено : патріотичну годину «Пам'ять про героїв зберегли обеліски», конкурс малюнків «Намалюй травень, намалюй Перемогу».

Полтавською районною бібліотекою для дітей проведено дитячий ранок «Щоб козацька слава повік не пропала», вікторини «Великі українці», «Національна символіка України», уроки народознавства «Квіти українського віночка», «Українська хата — берегиня людства», «Вишиванки — обереги нашого народу». Організовано книжкові виставки «Моє коріння тут, на цій землі», «Полтавщина — колиска мого дитинства», «Свята моєї Батьківщини»

У Решетилівській РДБ працює клуб за інтересами «Берегиня», який об'єднує школярів, що цікавляться такими цінностями як щаслива сім'я, народні традиції, коріння роду свого, обереги і звичайно мати-берегиня. Заняття клубу проходять у народознавчій світлиці ЦРБ: народознавчий урок «Щедрівка й Коляда в нашу хату загляда», народознавча година «Пресвята Богородиця — захисниця християн і покровителька козаків», народознавче свято «Великдень всіх нас на гостини просить».

У Хорольській РДБ цікавою для дітей була красознавчо-пізнавальна подорож «Разом з нами ти пограй — краще знатимеш наш край». Під час заходу діти здійснили віртуальну мандрівку Хорольським краєм, відкривши ще раз красу, велич, славне минуле та сьогодення. До заходу була організована книжкова виставка «Стежки історії рідного краю», за допомогою якої діти давали відповіді на фотовікторину, присвячену цікавим місцям нашого міста.

Одним з головних завдань бібліотек **Чорнухинської ЦБС** було формування у дітей почуття патріотизму, гордості за Україну. Були організовані: книжкові виставки «Горді століття України», урок державності «Допоки світить праведна зоря — шануймо Україну», бесіда-діалог

«Символіка України — історичне надбання народу», «Ми — діти вільної держави». У рамках відзначення Дня Соборності України РДБ провела свято національної єдності «Розквітай моя Україно». Його мета — виховання національної свідомості учнів і людської гідності, відродження паростків духовності, формування рис громадянина української держави, поглиблення знань про історичний факт злуки українського народу.

Урок історичної пам'яті «Тільки пам'ять не сивіє» було присвячено страшним рокам голодомору 1932 – 1933 років в Україні. На ньому виступив член асоціації дослідників Голодомору в Україні М.І. Булда.

До Дня козацтва проведено конкурс «Юні козачата». Родзинкою заходу став виступ старшокласника Р. Шорохова, який у складі команди району брав участь у Всеукраїнській патріотичній молодіжній акції «Запорожська слава» і здобув першість у фехтуванні на шаблях.

Полтавська обласна бібліотека для дітей імені Панаса Мирного — найбільша дитяча бібліотека Полтавщини. Її фонд налічує близько 117,0 тис. прим.; до послуг користувачів — 140 назв газет та журналів.

Серед головних напрямків діяльності бібліотеки — реалізація функцій інформаційного, виховного, культурно-дозвіллевого закладу та організаційно-методичного центру для бібліотек області, що обслуговують користувачів-дітей. Щорічно бібліотека обслуговує 76,5 тис. дітей та організаторів дитячого читання; кількість читачів — 11,5 тис. осіб; книговидача складає 224,0 тис. прим.

Для організації обслуговування читачів використовуються як стаціонарні так і позастаціонарні форми: організовано бібліотечні пункти в загальноосвітніх школах №№ 22, 23, обласному санаторії для дітей з вадами опорно-рухового апарату, «Зелену читальну залу» на дитячому майданчику парку відпочинку «Сонячний» влітку.

До уваги читачів — різноманітні тематичні масові заходи: літературні лабіринти, турніри, квести, конкурси, театралізовані літературно-музичні

свята, виставки творчих робіт, зустрічі з письменниками, майстрами декоративно-прикладного мистецтва тощо.

Так протягом 2014 року організовано та проведено 513 масових заходів, які відвідало 16 тис. дітей. За період 2015 р. — 236 масових заходів; кількість відвідувань — 12657.

Теперішні військові дії на території України змушують виховувати не просто патріота, який любить Батьківщину, а громадянина-воїна, який готовий захистити її територіальну цілісність, суверенітет, що поважає права і свободи людини, культуру свого народу, мову, національні інтереси, шанобливо ставиться до інших людей, прагне розбудувати незалежну, демократичну державу Україну.

Важливим виховним напрямком бібліотеки визначено громадянсько-патріотичне виховання, яке базується на формуванні першооснов національної свідомості, а саме: розуміння своєї приналежності до нації; любові, поваги до національної мови, традицій; основ фундаментальних рис національного характеру; почуття любові до України, до свого народу; пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, історії, традицій, вболівання за майбутнє України.

Складний процес виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи, вікових особливостей користувачів-дітей та їх інтересів.

Бібліотечні проекти «Літературний реп'ях» та «Шануй своє» організовують роботу бібліотеки у напрямку патріотичного виховання дітей й спрямовані на популяризацію історико-культурної спадщини України, залучення до вивчення історії, літератури та культури рідного краю.

Патріотичне виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, які приурочені до відзначення історичних, державних свят і подій в Україні. Значна увага приділяється й удосконаленню роботи по відродженню національної культури.

З 1949 року бібліотека носить ім'я Панаса Мирного. З ініціативи науковців Полтавського літературно-меморіального музею Панаса Мирного, працівників Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного та педагогічного колективу Полтавської загальноосвітньої школи № 8 імені Панаса Мирного доброю традицією стало у день народження письменника, 13 травня, покладати квіти на могилу класика української літератури в Зеленому гаю, де присутні слухають розповіді про життєвий і творчий шлях видатного полтавця, уривки з його творів, виступ дитячого ансамблю бандуристів «Веселка» ЗОШ № 8.

Та насамперед пам'ять Панаса Мирного вшановується тим, що його твори читають, вивчають. Вони є прикладом безмежної любові до рідної Вітчизни, мудрого, талановитого українського народу. Також у бібліотеці облаштовано куточок, присвячений життєвому та творчому шляху славетного земляка, проводяться спільні заходи з Полтавським літературно-меморіальним музеєм Панаса Мирного.

Не менш важливе значення в діяльності бібліотеки надається і громадянсько-патріотичному вихованню, що ґрунтується на правовій базі, яка регулює відносини між державою та дитиною і покликана забезпечувати дітям їхні права на практиці. Цьому сприяє проект **«Правовий орієнтир»**, що діє у бібліотеці з 2013 року.

Основними формами громадянсько-правового виховання дітей є ігри, подорожі, конкурси, турніри, огляди літератури, літературні години, години права тощо. Вони є поєднанням як усних, наочних прийомів популяризації літератури, так і елементів театралізації і візуалізації, спонукаючи наших читачів до думки про необхідність збереження і вивчення історії, народних традицій і культури та сприяючи формуванню національного характеру мислення, моральності, патріотизму.

Патріотом можна бути не лише вивчаючи традиції та культуру свого народу. Зберегти себе здоровим фізично, дбати про екологію, енергозбереження своєї країни — не менш важливі риси нового українця.

Саме тому виховним напрямком у патріотичному вихованні ми вважаємо також екологічне виховання, спрямоване на формування здорового способу життя, засвоєння дитиною етичних норм і цінностей суспільства.

Як методичний центр, бібліотека приділяє увагу організаційно-методичному забезпеченню роботи бібліотек з патріотичного виховання підростаючого покоління.

Під час виїздів на місця надавалася методична допомога в організації роботи з популяризації літератури, що сприяє засвоєнню юними читачами національних, культурних, духовних цінностей українського народу (Великобагачанська, Семенівська ЦБС), в організації роботи з популяризації історичної та краєзнавчої літератури (Кременчуцька, Решетилівська, Лохвицька ЦБС).

Розроблено методико-бібліографічні матеріали на допомогу бібліотечним працівникам та організаторам дитячого читання: «Духовні острови Василя Симоненка», «Тих днів у пам'яті не стерти і сьогодні» (до 70-річчя визволення України від нацистських окупантів), «Осяяна красою і талантом» (до 150-річчя від дня народження Марії Башкірцевої), «Це — моя Україна, це — моя Батьківщина», «Поезія рідного краю», «Полтавська битва», «Моя зброя — сміх» (до 120-річчя від дня народження Остапа Вишні), «Від серця до серця» (до 150-річчя від дня народження Оксани Іваненко) тощо.

Довідково-бібліографічне та інформаційне забезпечення користувачів-дітей та організаторів дитячого читання здійснюється як традиційно так і з використанням сайту бібліотеки та сторінок в соціальних мережах, як каналів реалізації краєзнавчої інформаційної функції бібліотеки.

Інформаційно-бібліографічним сектором протягом двох років здійснювався випуск анотованого бібліографічного списку літератури для учнів 5-9 класів та організаторів дитячого читання «Полтава історична», в якому зібрана та систематизована література та періодичні видання про історичне обличчя рідного міста, його вулиці, архітектурне будівництво. Ряд

статей рубрики «Ретро-погляд» присвячені старовинним світлинам дореволюційного періоду, коли Полтава була центром губернії Російської імперії; Полтаві у першій половині ХХ століття, у повоєнні роки та сьогодні міста.

Бібліографічний огляд літератури для дітей та організаторів дитячого читання «Письменники — лауреати обласних літературних премій» містить короткі біографії відомих полтавських письменників, відзначених обласними преміями.

Патріотизм (від грецького «патріс») — це любов до Батьківщини, відданість Вітчизні, народу. Але в умовах українських реалій, коли багато речей викликають у суспільстві негативне ставлення, виховувати справжніх патріотів дуже складно. Чи є сьогодні альтернатива патріотизму? Мабуть, ні. І якщо в суспільстві буде панувати нігілізм, нехтування долею рідної країни, це призведе до бездержавності і ще гіршого життя...

«Якщо буде світло в душі, буде краса в людині, Якщо є краса в людині, буде гармонія в домі, Якщо є гармонія в домі, буде порядок у нації, Якщо є порядок у нації, буде мир у світі». Для колективів дитячих бібліотек Полтавської області патріотичний напрямок роботи був і залишається пріоритетним. Формування громадянина-патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення. Патріотизм у сучасному розумінні — це відчуття того, що в моєму домі, класі, школі, місті, селі, країні все мене стосується, все залежить від мене.

На це спрямовує нас сьогодні Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року за № 580/2015, Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 року за № 641. Бібліотеки

повинні активно долучитися до розробки обласних та державної цільових програм з національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки та виконання плану дій щодо реалізації Стратегії.

Т. М. Кузілова
завідувач відділу
науково-методичної роботи та
бібліотечного маркетингу
НБУ для дітей

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: КРОК ЗА КРОКОМ У НЕДИТЯЧЕ МАЙБУТНЄ

Ось і минув ще один рік від жовтневого Києва до Полтави, протягом якого ми з вами невпинно працювали і щодня доводили свою значимість та необхідність функціонування мережі спеціалізованих бібліотек України для дітей в умовах розбудови демократичної правової держави, що усіма можливими силами виборює для майбутніх поколінь законне право на вільний та незалежний розвиток. Налякані поняттями «оптимізація» та «децентралізація», бібліотеки для дітей настільки звикли захищати своє право на місце під сонцем, що поступово стали забувати про виконання своїх основних функцій. Зокрема зупинюся на обласних бібліотеках для дітей — науково-методичних центрах, які сьогодні замість підтримки функціонування мережі в області, надання методичної і практичної допомоги бібліотекам, що обслуговують дітей, з питань удосконалення бібліотечного та інформаційного обслуговування користувачів у сучасних умовах все тієї ж боротьби за своє існування, усю головну увагу зосередили на роботі з населенням, проведенні масових заходів за межами бібліотеки та залученні нових користувачів, адже саме громадськість може гарантувати, що завтра буде зацікавлена у наших послугах для виховання свідомих, патріотично спрямованих і, врешті решт, просто розумних майбутніх громадян нашої держави, які не словом, а ділом доведуть вірність рідній землі. Але хоч життя і диктує нам свої умови, лише організація дієвої міжвідомчої

координації з питань бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування дитячого населення, моніторинг стану функціонування мережі спеціалізованих бібліотек для дітей, сприяння переорієнтації основних напрямів та форм діяльності бібліотек для дітей-методичних центрів у контексті трансформації суспільства забезпечить збереження спеціалізованих бібліотек для дітей як важливих соціальних інститутів — своєрідних центрів:

- залучення дітей до читання та формування їхньої інформаційної культури;
- інформації з навчання, самоосвіти та творчого розвитку дітей з урахуванням їхніх вікових та фізіологічних особливостей;
- міжособистісного спілкування та організації змістовного дозвілля юних користувачів.

Як же працювали протягом року бібліотеки для дітей для утвердження свого іміджу на заздрість «дорослих» колег? На початку року, зважаючи на обставини, що актуалізують питання оптимізації бібліотечної галузі в Україні, на запит робочої групи Міністерства культури України з оптимізації бібліотечної галузі під головуванням начальника управління на той час бібліотек, читання та регіональної політики Л.С. Нікіфоренко (сьогодні — начальник управління соціокультурного розвитку регіонів) Національною бібліотекою України для дітей було розроблено «Проект постанови про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні», який абсолютно не був врахований колегами з Національної парламентської бібліотеки України при узагальненні документу, що цілком об'єктивно викликав шквал непорозумінь з боку фахівців бібліотек для дітей. Адже нам навіть не пропонувати залишитися на бібліотечній мапі України. Паралельним кроком було вивчення об'єктивної інформації «Про стан мережі спеціалізованих бібліотек для дітей, скорочення бібліотек, та стан обслуговування сільськими бібліотеками для дітей», при підготовці якої було проаналізовано стан забезпечення спеціалізованими бібліотеками для дітей міст за чисельністю населення, що дало змогу

припустити можливі втрати бібліотек для дітей мережі за умов введення нових мінімальних соціальних нормативів, а також закласти до нашого варіанту проекту ті норми, які були направлені на максимальне збереження мережі, враховуючи все ж таки необхідність та неминучість майбутнього скорочення. Таким чином, готуючись до децентралізації, ми вже намагаємося знайти для цього реальні шляхи з найменшими втратами.

Наступним важливим кроком як всеукраїнського науково-методичного центру стало створення на сайті НБУ для дітей тестової інтернет-версії (яка буде оприлюднена найближчим часом) базової мережі спеціалізованих бібліотек для дітей з метою об'єктивного висвітлення актуальної інформації щодо стану мережі. Вже зібрано, опрацьовано та узагальнено надану з 21 областей інформацію. Інформація про стан функціонування мережі спеціалізованих бібліотек для дітей на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей, а також АР Крим не висвітлюється. Також розпочалася робота з підготовки електронної бібліотеки методико-бібліографічних матеріалів, куди увійдуть кращі видання, підготовлені фахівцями бібліотек для дітей, і з якими можна буде познайомитися в межах діючого законодавства з авторського права. Для зручності у користуванні ресурсом можливе скачування всіх типів видань: альманахів, бібліографічних пам'яток, бюлетенів соціологічної служби, досвіду роботи, інформаційних листів та інформаційних бібліографічних списків, консультацій, методичних порад та рекомендацій, а також різних програм. Тож запрошуємо всіх фахівців бібліотек для дітей до співпраці.

Повертаючись до питання оптимізації, яка не дрімає, а тихенько крокує по бібліотечній галузі, зазначимо, що мережа спеціалізованих бібліотек для дітей за цей рік, нажаль, знову зазнала змін — окрім того, що ми не володіємо інформацією про стан бібліотек мережі на окупованих територіях, продовжуються скорочення бібліотек для дітей в інших областях України. Так, на 1 січня цього року мережа скоротилася на 6 бібліотек: по 1 бібліотеці для дітей у Запорізькій, Кіровоградській та Чернігівській областях, та 3

бібліотеки у Харківській області. Причини скорочення в усіх випадках схожі — це злиття бібліотек для дітей з бібліотеками для дорослих на користь саме «дорослих». Станом на 1 вересня мережа становить 930 одиниць, а це означає, що ні на хвилину не можна втрачати пильності і для збереження себе щоденно координувати роботу з бібліотеками для дітей мережі, безперервно здійснювати обмін досвідом та спільно вирішувати проблемні питання; неодмінно залучати до спільної роботи представників державних структур; шукати шляхи співпраці бібліотек з місцевими громадами; ініціювати зміни у законодавстві для усунення перешкод із впровадження інновацій (зміни застарілого підходу до обліку, звітності тощо); переглянути і внести зміни до кваліфікаційних норм, на основі яких розробляються «Типові посадові інструкції», що створить додаткову мотивацію для професійного вдосконалення; активно співпрацювати з представниками органів державної влади, ЗМІ, громадськістю, громадськими організаціями, запрошувати їх на заходи, щоб популяризувати діяльність бібліотек; розробляти гранти для покращення матеріально-технічної бази; ознайомлювати представників місцевих органів влади (інших партнерів) з ситуацією у бібліотеках — проблемами, можливостями, потенційними варіантами співпраці. Адже всі ми розуміємо, що лише якісна робота дозволить нам залишатися гідними партнерами у вихованні свідомих громадян України.

Далеко не перший рік НБУ для дітей працює над проектом Примірного статуту обласної бібліотеки для дітей, але цього року вже не за нашою ініціативою, а на виконання Наказу Міністерства культури України від 20.05.2015 р № 329 «Про затвердження Плану заходів щодо здійснення систематизації та інвентаризації нормативно-правових актів УРСР та СРСР у 2015 році» знову доопрацьовано згідно пропозицій та зауважень обласних бібліотек для дітей і подано до Міністерства культури України Проект Статуту. Маємо надію, що цей документ таки затвердять і обласні бібліотеки

для дітей отримують офіційне підтвердження з боку держави законності всіх виконуваних ними функцій.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна неодноразово наголошувати, що бібліотека для дітей необхідна і потрібна навіть більше ніж колись, адже на сьогодні вона є не лише безкоштовним інформаційно-культурним центром для громади, а й тим осередком виховних традицій, що завжди опікується формуванням нової, молоді плеяди грамотних та свідомих громадян, прищеплюючи їм гарний смак та навчаючи обирати вірні пріоритети у пошуку життєвих цінностей. Тож і надалі тримаємо руку на пульсі й не втрачаємо пильності, адже сама наша праця є вагомим внеском у наше майбутнє, майбутнє наших дітей та незалежної України в цілому.

Т.А. Дузенко
директор Полтавської МЦБС

ЛЮБОВ ДО СВОЄЇ КРАЇНИ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ЛЮБОВІ ДО СВОГО МІСТА, СЕЛА, ВУЛИЦІ ...

Створити і зміцнити державу можуть громадяни, які люблять свою країну, свій отчий край, свій народ і готові самовіддано служити їх інтересам. Сьогодні, в умовах розбудови громадянського суспільства питання патріотизму, національної самосвідомості юних громадян стало пріоритетним у діяльності бібліотек Полтавської міської ЦБС.

Ця робота досить складна і багатоаспектна. Складна, тому що необхідно переорієнтуватися з «культури доцільності» (корисності) на «культуру гідності». А відтак дитинство необхідно розглядати не лише як період підготовки до майбутньої корисної суспільної діяльності, що було пріоритетом минулих часів, а й як важливий період становлення особистості дитини на основі національних та загальнолюдських цінностей.

Бібліотеки-філії для дітей Полтавської міської ЦБС забезпечені книгами і періодичними виданнями, що відображають історію і культуру України і зокрема Полтавщини. Серед них — історичний нарис «Полтава» (Полтава, 1999), підручники для школярів, енциклопедичний довідник

«Полтавщина» (К.,1992), довідник «Літературно-мистецька Полтавщина» (Гадяч, 2013), книга Наталії Буцької «Полтавці: від «Я» до «Ми» (Полтава, 2014), обласна щомісячна інформаційно-краєзнавча газета «Край» та ін. Надзвичайно корисними є випуски телевізійного проекту «Це – моя історія. Полтава» Полтавської телевізійної студії «Місто» на CD-дисках. Доповненням до краєзнавчого фонду бібліотек є власна друкована продукція — біобібліографічний покажчик «Долею пов'язані з Полтавою» (Полтава, 2008). Спираючись на матеріали, які є в бібліотеках, проводиться робота з виховання у дітей глибоких громадянських патріотичних почуттів, національної свідомості, норм загальнолюдської моралі, поваги до історії України і рідного краю, національно-культурних традицій нашого народу.

Наявність у бібліотеках краєзнавчих ресурсів, що збиралися упродовж багатьох років їх існування (наприклад, бібліотека-філіал № 9 була заснована у 1948 р. за постановою виконкому Полтавської міської ради від 20 січня 1948 р. № 275, бібліотека-філіал № 10 — у жовтні 1949 р.), використання найрізноманітніших форм популяризації літератури, і навіть краєзнавче забарвлення в оформленні, роблять наші дитячі книгозбірні привабливими для користувачів, значущими і дієвими партнерами у місті.

У задоволенні інформаційних та культурних потреб дітей бібліотеки взаємодіють з усіма шкільними та дошкільними закладами міста, музеями, громадськими та творчими об'єднаннями, місцевими осередками Всеукраїнської спілки краєзнавців тощо.

Зокрема, в бібліотеці-філіалі № 9 вже стало традицією проводити свято зустрічі птахів спільно з науковцями Полтавського краєзнавчого музею ім. В. Кричевського. З використанням аудіо- і відеоматеріалів учнів знайомлять з орнітологом, нашим земляком Миколою Івановичем Гавриленком, який зібрав унікальну орнітологічну колекцію, що нині зберігається у Музеї природи Харківського національного університету. А наприкінці заходу співробітник музею Олена Володимирівна Халимон вчить

дітей робити жайворонків з тіста — схожими виробами наші пращури зустрічали птахів з вирію.

Одним із принципів громадянськості є любов до батьківського дому, своєї малої батьківщини. А чи знаємо ми добре свій край? Питання не просте. Час високих технологій, бурхливого попиту на інформацію віддаляє молоде покоління від пізнання краси рідного отчого краю. Не кожна дитина знає історію свого міста, видатних людей минулого, а без пізнання і оцінки минулого немає майбутнього. Адже ті, хто творить новітню історію рідного краю, черпають натхнення з духовної криниці минулого. Поряд із школою найбільше можливостей розкрити сторінки славної історії краю є у наших бібліотек.

Бібліотеки популяризують краєзнавчі документи різними засобами бібліотечної роботи: книжкові виставки, огляди літератури, диспути, літературні вечори і т. ін. Особлива увага приділяється раціональному розміщенню краєзнавчих фондів. Традиційною формою організації і популяризації краєзнавчого фонду є краєзнавчі куточки. Завдання їх — зосередити потрібний читачеві матеріал в єдиному місці, що дозволяє самостійно ним користуватися.

Останнім часом в бібліотеках створюються краєзнавчі куточки: тематичні (пов'язані з місцевими подіями, природознавчі); меморіальні (присвячені одній особі, групі осіб); загального характеру.

Який куточок влаштувати, кожна бібліотека вирішує самостійно, виходячи з місцевих умов, потреб користувачів. Наприклад, в бібліотеці-філії № 11 було оформлено куточки: «Полтава промислова» (тематичного характеру, який доповнювався ілюстративним матеріалом, фактичними і статистичними даними про розвиток економіки і культури міста), «Зросла Полтава не на рік, а на віки» (було представлено видання, що висвітлюють історію міста, його природу, екологічні проблеми, а також художні твори про Полтаву і Полтавщину). Ця бібліотека заснована у серпні 1951 р., будинок, в якому вона розташована, за згадками старожилів належав родині

М.І. Скліфосовського і мав мисливське призначення. Саме тому працівники бібліотеки дбайливо збирають усі згадки про нього і відображають їх у краєзнавчому куточку; проводять соціологічні опитування серед жителів – що вони знають про життя видатного земляка, а також доглядають разом із юними читачами за могилами М.І. Скліфосовського та його сина, які знаходяться недалеко від бібліотеки.

Максимально розкрити краєзнавчий фонд, наблизити його до користувачів, наочно представити широке і різноманітне коло наявних у бібліотеках краєзнавчих матеріалів допомагає система наочної популяризації видань.

Традиційно наші бібліотеки використовують форми роботи, що склалися вже за багато років: книжкові виставки як найбільш розповсюджена форма. Це виставки-експозиції, де разом з книгами експонуються твори народних умільців, краєзнавчі календарі з інформацією про краєзнавчі дати і події та пропозицією літератури відповідної тематики: «Краса України — Полтавщина», «Ти матір'ю була своїм синам, Полтаво, і бережуть в серцях вони твою весну», «О Полтаво! Ти благословенна минулим і майбутнім у віках», «Вже над чолом твоїм, Полтаво, світ одинадцяти століть» тощо. З метою популяризації краєзнавчих документів бібліотеки використовують і виставки нових надходжень, які рекламують усі краєзнавчі документи, що надійшли останнім часом до фондів. Персональні виставки присвячуються видатним діячам краю. 2015 рік на Полтавщині оголошено роком В.Симоненка. Відповідно в бібліотеках були оформлені експозиції: «Його душа світилася зорею», «Я хочу правді бути другом...», ін. В бібліотеці-філії № 10 діяла книжково-ілюстративна виставка «Я закохана в цей край безмежно», присвячена талановитій художниці, літератору К. Планіній. Нині бібліотечна практика збагатилася новими видами виставок, серед яких виставка-подорож «Стежками рідного краю», виставка-вікторина «Відкрий для себе рідне місто». Для розкриття змісту виставок, їх окремих розділів ми використовуємо бібліотечні листівки. Цю форму масової інформації

розроблено для ознайомлення читачів зі знаменними та пам'ятними датами, цікавими подіями, людьми, пам'ятками історії та культури міста. На звичайному аркуші паперу друкується коротка довідка про ту чи іншу подію, пам'ятник, особу, поряд вміщуються фотографії. Велика увага приділяється працівниками бібліотек для дітей бібліографічному інформуванню юних користувачів, як індивідуальним так і масовим формам. Прикладом масових форм є День інформації «І промовляють вулиці Полтави для тих, хто чує давні голоси», який відбувся в бібліотеці-філіалі № 9, години інформації «Гоголь. Україна. Полтавщина» та «Не померла й не загине та, що їх творити вміла» (до 390-річчя М.Чурай) — в бібліотеці-філії № 12, інформіна «Його іменем названа вулиця твого міста», яку провели бібліотекарі бібліотеки-філії № 13.

Впровадження інформаційних технологій дозволило найповніше представити краєзнавчу діяльність на сайті нашої ЦБС, а також урізноманітнити самі форми заходів. Завдяки комп'ютерному обладнанню, одержаному за перемогу у грантових програмах «LEAP-VIII» і «Бібліоміст» бібліотека-філія № 13 для учнів проводить подорожі країною Інтернет «Як я знаю Полтавщину», бібліотека-філія № 10 — віртуальні подорожі «Прогулянка вулицями нашого міста».

Соціокультурна робота бібліотек для дітей Полтавської міської ЦБС з популяризації краєзнавчої інформації та патріотичного виховання дітей останніми роками набула нового змісту завдяки відпрацюванню нових напрямів, висвітленню актуальних тем, використанню цікавих форм. Практикуємо заходи з відродження народних традицій та обрядів, краєзнавчі години, зустрічі-діалоги, історичні екскурсії, уроки історичної пам'яті тощо.

Так, бібліотека-філія № 10 провела цикл бесід «Коли прадідусь і прабабуся були малими (як святкували зимові свята в давнину)», «Як діди-прадіди Великдень святкували», годину краєзнавства «Серпанками легенькими, казками та легендами повіто рідний край». До програми проведення історичної години «Пам'ятки і пам'ять землі Полтавської»

увійшли перегляд літератури «Викарбована у вічність історія»; бесіда-діалог «Підземелля Полтави. Таємниці Іванової гори»; бесіда «Кургани наших пращурів»; калейдоскоп цікавих фактів про скарби Полтавщини.

Із сучасних форм роботи заслуговують уваги круїз-вікторина «Наше місто славне і величне» (бібліотека-філія № 10), читацька тематична екскурсія «Мистецтво вулиць Полтави» (бібліотека-філія № 11).

Вихованню любові і дбайливого ставлення до рідної землі — своєї «малої батьківщини», її історії, любові до рідної природи сприяють зустрічі з відомими людьми Полтавщини. Серед таких заходів — зустріч з Героєм України Тетяною Корост «Їх імена — окраса краю», що відбулася в бібліотеці-філіалі № 10. Під час зустрічі учні 9-10 класів ЗОШ № 19 не лише спілкувалися з видатною землячкою, але й мали змогу скуштувати екологічно-чисту продукцію, зрощену на ланах агрофірми «Маяк», а працівники бібліотек ЦБС у дарунок отримали книгу В.Черкас «Земля — її доля. Тетяна Корост» (Полтава, 2013). Цікаво пройшла і зустріч старшокласників, які розмірковують про вибір професії «Де ти, моя стежино», з Героєм України І.М. Балюком, директором агрофірми «Україна», який 65 років пропрацював на землі.

Багаті традиції має літературна Полтавщина, тому ми вважаємо, що літературно-красознавча робота бібліотек — це значна частина великої патріотичної справи, важливий засіб вивчення дітьми всього багатства письменства краю. За допомогою різноманітних форм масової роботи бібліотеки знайомлять користувачів із творчістю письменників різних поколінь, різних стилів на літературній ниві Полтавщини. Так, читачі бібліотеки-філії № 10 на творчій зустрічі з поетесою В.Я. Нездойминою познайомилися з новими збірками, прихильники читали вірші поетеси, а деякі з них навіть і свої вірші. У рамках проекту «Україна читає дітям» у цій же бібліотеці відбулася зустріч і презентація збірки полтавського письменника Віктора Сердюка «Чарівне скельце», лауреата конкурсу «Краща книга Полтавщини» в номінації «Краще видання для дітей». Член

Полтавської спілки літераторів продемонстрував молодшим школярам книгу про те, як можна перемогти свої страхи і перестати бути боягузом. А наприкінці заходу В. Сердюк визначив учня, який задав найкраще запитання автору.

Прикладом створення сприятливих умов для соціокультурної взаємодії громадян з бібліотекою є робота бібліотеки-філії № 9 — її працівниками були розміщені оголошення в соціальних мережах, на полтавських форумах, у під'їздах будинків з проханням допомогти відремонтувати дитячий майданчик поряд з бібліотекою. Небайдужі громадяни принесли різнокольорову фарбу, дошки, інструменти тощо. Долучилися до ремонту навіть люди, які ніколи не бачили цього майданчика. Ця ігрова зона стала зоною активного сімейного відпочинку та читання для користувачів бібліотеки й жителів Київського району м. Полтави.

Проводячи індивідуальну роботу з користувачами бібліотеки, намагаємося скласти уявлення про їхній рівень знань про край, бо це важливий показник громадянського розвитку особистості. Враховуємо те, що він може бути нульовий — про край немає жодних знань (наприклад, у дітей, які щойно приїхали на територію області і ніколи раніше тут не жили); наявність лише життєвих знань про край; наявність лише теоретичних знань про край. Особливе ставлення до біженців та вимушених переселенців. З кожним з них проводиться індивідуальна робота, яка базується на доброзичливості, турботі, і спрямована на ознайомлення з краєм, надається допомога в скорішій адаптації до його умов.

У бібліотеках міста працюють творчі, віддані справі люди, які роблять усе можливе, щоб бібліотечними засобами ознайомити юних користувачів з історією та надбанням рідного краю, прищепити любов і дбайливе ставлення до нього.

М.П. Зніщенко
генеральний директор
Київської обласної бібліотеки для дітей,
кандидат історичних наук,
заслужений працівник культури України,
Президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей

ТРЕНІНГ ЯК ЗНАРЯДДЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ

Активність бібліотек для дітей в соціокультурному середовищі громади помітно зросла, у своїй діяльності вони стали мобільними, значно розширився спектр запропонованих послуг. Змінилися стандарти обслуговування як читачів-дітей, так і організаторів дитячого читання, а реалії сьогодення окреслили основні напрямки роботи бібліотеки. І вже, здавалося б, традиційні форми популяризації літератури вимагають від бібліотечних працівників високого професіоналізму та компетенцій, соціальної комунікації, постійної професійної освіти та самоосвіти. З урахуванням зростаючих вимог усе частіше використовуються тренінгові форми роботи (тренінгові програми), які дають змогу охоплювати сферу комунікації як бібліотекаря з читачами-дітьми, так і професійний комунікаційний процес бібліотечних працівників. Саме спеціалізований тренінг, як форма роботи, дозволяє забезпечити активність кожного учасника (діти, батьки, організатори дитячого читання, бібліотечні працівники), підвищує рівень мотивації, знань, позитивно впливає на соціальне становлення особистості у процесі колективного мислення та прийняття рішень. А загальні обговорення під час тренінгів дають можливість учасникам поділитися професійним досвідом, отримати позитивну оцінку та визнання. Крім того, саме тренінг передбачає можливість проведення рольових ігор, створення моделі певних ситуацій та використання на практиці окремих форм і методів роботи.

Протягом декількох десятиліть у Київській обласній бібліотеці для дітей склалася певна система підвищення професійного рівня та майстерності

бібліотечних працівників. Складовою цієї системи є формат Методичних днів для окремої ЦБС (тематика визначається окремо для кожної ЦБС), які успішно себе зарекомендували та проходять вже третій рік поспіль. На жаль, реалії сьогодення вносять свої корективи і в тематику професійних бібліотечних заходів. У першу чергу це стосується роботи з внутрішньо переміщеними особами [1]² — надто дитячою віковою категорією користувачів бібліотек, адже внаслідок вимушеного переселення (АР Крим, зона антитерористичної операції на сході України) найбільше постраждали діти. Стрес, пов'язаний з втратою домівки, батьків, друзів, близьких або тривалий період вимушеної розлуки з ними негативно вплинув саме на дітей. Негативно на дітей впливають і соціальні стреси, пов'язані із закриттям та різного роду оптимізаціями саме спеціалізованих бібліотек для дітей і, разом з тим, втратою свого бібліотекаря, якого вони знають змалечку, який став для дітей справжнім другом. Те, що було вчора і може бути втрачено сьогодні, ніхто назад дітям не поверне — такі реалії капіталістичного життя. А відтак, сьогодні визначальна соціальна місія дитячої бібліотеки – повернути дитину в дитинство, повернути за допомогою слова, книги, читання. У реаліях сучасного сьогодення свою професійну діяльність бібліотечні працівники Київської обласної бібліотеки для дітей спрямовують на формування нового рівня міжособистісних стосунків (дитина-дитина, діти-батьки, колектив). Діти відвідують бібліотеку не лише для читання та участі у різноманітних бібліотечних заходах. Крім книги дитині ще вкрай потрібне психологічне розвантаження, бо вони мають прекрасну можливість спілкування в бібліотеці. Допомогти дитині адаптуватися та зорієнтуватися у соціальному просторі та новому полікультурному середовищі можливо лише за умови тісної співпраці з батьками або особами, які опікуються у т.ч. і дітьми-переселенцями, адже вони знають індивідуальні особливості таких дітей найкраще. Як організувати бібліотечне свято, провести майстер-клас,

² Про реалізацію проекту «Бібліотеки як центри підтримки громади в умовах воєнної згрози: робота з внутрішньо переміщеними особами»: наказ Мін-ва культури України від 18.09.2014 р. № 773 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/371947>

підготувати літературну подорож сторінками улюблених книжок так, щоб у дитини формувалися риси толерантності та інтерес до спілкування, здатність приймати точку зору іншої дитини? Як врахувати національно-етнічний чиник у спілкуванні з цією категорією читачів? Досвіду роботи з дітьми, які вже в дитинстві стали «дорослими» в Україні немає. Тому працівники бібліотеки розробляють своєрідні адаптивні бібліотечні проекти. У рамках методичних днів працівники бібліотеки для колег з області проводять спеціалізовані міні-тренінги, під час яких у форматі навчання розглядають аспекти співпраці з психологами, соціальними працівниками, волонтерами та іншими службами для створення ресурсу, який допоможе дитині повернутися до звичайного життя. Такий ресурс може бути у повній мірі важливим і в роботі з батьками дітей, які брали або беруть участь в антитерористичній операції на сході України.

Доленосні події в Україні – жертвний подвиг Герої Небесної Сотні, збройне повстання на сході України, визначальна роль волонтерів, громадських та благодійних організацій чітко засвідчили життєву необхідність щодо активізації національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Сьогодні, як ніколи, потрібні нові підходи та нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має величну визначальну культуру та історію, хоч важкий і тернистий, але власний досвід державотворення, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. [2]³ Патріотизм, як духовно-моральна цінність, завжди був пріоритетним завданням функціонування держави, становлення суспільства, розвитку особистості. У цьому зв'язку актуальності набуває проблема виховання у підростаючого покоління патріотизму як почуття приналежності до держави, українського народу, гордості за свою країну та відповідальності за її долю. Водночас постала потреба осмислення проблеми патріотизму в умовах сучасних соціокультурних трансформацій та викликів.

³ 2 Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/16/nacjonalno-patriotichne-vixovannya>

Події, які відбуваються в країні, змінили свідомість та громадянську позицію українців. Зараз надто вражає громадянська позиція підростаючого покоління. І цей сплеск патріотизму вже не зупитини. Діти стали свідомими українцями. Організація та участь у благодійних заходах та ярмарках, творчих акціях на підтримку воїнів АТО, зустрічі з учасниками бойових дій на сході країни та волонтерами, встановлення меморіальних дошок та пам'ятних знаків, відзначення Дня захисника вітчизни (відзначається щорічно згідно Указу Президента України) за участю дітей окреслили нові аспекти національно-патріотичного виховання в бібліотеці. Вони в черговий раз засвідчили, що процес національно-патріотичного виховання є довготривалий та безперервний. У Київській обласній бібліотеці для дітей заплановано семінари-тренінги для бібліотечних працівників, спрямовані на формування активної життєвої позиції підростаючого покоління нових українців з урахуванням історичних, національних, духовних, соціальних аспектів з використанням нових підходів та методик.

Складна політична та соціально-економічна ситуація в країні вимагають від бібліотек, спеціалізованих бібліотек для дітей зокрема, пошуку нових джерел фінансування, особливо з залученням громадських фондів, благодійних та інших організацій, юристів-волонтерів. Знову і знову бібліотечні працівники шукають сучасні інноваційні форми роботи з метою урізноманітнення та вдосконалення своєї роботи. У своїй діяльності вони досить активно використовують можливість втілення та реалізації нових ідей і проектів та отримання допомоги на їх реалізацію. Оволодіти базовими навичками написання бібліотечних проектів, технологіями партнерських комунікацій допоможе професійно розроблена тренінгова програма для бібліотекарів Київської області. А Київська обласна бібліотека для дітей є організаційно-координуючим центром в процесі реалізації такого регіонального бібліотечного проекту. З різних причин не завжди працівники сільських бібліотек можуть стати учасниками тренінг-груп, які проводять УБА та Бібліоміст, тому Київська обласна бібліотека для дітей на шляху

створення обласного навчально-професійного центру на базі бібліотеки. Перші базові спеціалізовані тренінги стартують у жовтні.

О.О. Прокопович-Ткаченко
заступник директора КЗ культури
«Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

ОПТИМАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ БІБЛІОТЕКАМИ ДЛЯ ДІТЕЙ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Бібліотеки України знаходяться на етапі реформування та конструктивних змін. Сучасному моменту передував значний період часу, за який було сформовано сталу систему бібліотечного обслуговування населення, зокрема дітей. Спеціалізовані бібліотеки для дітей протягом усього періоду свого існування підтверджували свою життєспроможність та результативність. Враховуючи те, що діти — це той людський потенціал, який буде розвивати європейську Україну, основним акцентом нових пріоритетів культурного розвитку підрастаючого покоління повинна стати бібліотечна політика в інтересах дітей. І ці інтереси без існування повноцінної мережі спеціалізованих бібліотек для дітей задовільнити буде практично неможливо.

Діти, як і дорослі, мають свої права, які декларуються як пріоритетні. Права дітей на отримання якісного середовища розвитку, на доступ до інформації реалізуються через систему інформаційно-бібліотечного обслуговування.

Після оприлюднення проекту «Мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками», стало очевидним, що він фактично знищує існуючу систему бібліотечного обслуговування дитячого населення. Така дискримінація, звичайно, неприпустима, адже саме дитячі бібліотеки на сучасному етапі є дійсно «живими» культурними осередками. Те, що бібліотеки для дітей не тільки повноцінно обслуговують дитяче

населення і мають потенціал для розвитку, можна довести на прикладі великого, густозаселеного регіону — Дніпропетровській області.

Згідно статистичним даним на 01.01.2015 р. у Дніпропетровській області проживає 3,289,1 млн чоловік, при цьому 2,751,8 млн (83,6%) населення проживає у містах. Це зумовлено тим, що Дніпропетровщина — потужний індустріально-промисловий регіон. Із загальної кількості населення — дітей до 15 років (включно) 503 тис. осіб (15,2%). Порівняно з 2001 роком населення області зменшилося на 311 тис. осіб. При цьому народжуваність протягом останніх років збільшується. У 2014 році народилося 35510 дітей проти 25876 у 2001 році. Загальна кількість дітей до 15 років у кінці 90-х років ХХ ст.— на початку 2000-х років ХХІ ст. поступово зменшувалася, але з 2009 року почала стабільно щорічно зростати. У 2009 році кількість дітей цього віку складала 484,6 тисяч, а у 2014 році — 503 тисячі осіб.

Наведені цифри говорять про те, що кількість населення саме дитячого віку до 15 років поступово збільшується, що дає нам можливість стверджувати, що потреба у бібліотеках для дітей стає все більш актуальною, а ця категорія користувачів — перспективною. Говорити про закриття або зменшення бібліотек для дітей не на часі.

У Дніпропетровській області функціонує одна з найбільших в Україні мереж бібліотек для дітей, загальна кількість яких на 01.01.2015 р. складає 80 одиниць. До її складу входять дві великих ЦБС для дітей — Дніпропетровська (21 філія + центральна бібліотека) та Криворізька (19 філій + центральна бібліотека). Міських бібліотек для дітей загалом — 61, районних – 18. У 1995 році кількість бібліотек для дітей була 100 одиниць. За 20 років по області відбулося зменшення на 20, переважно в містах. Крім спеціалізованих бібліотек дітей обслуговують 463 сільських та селищних філій. Кількість спеціалізованих бібліотек для дітей становить 12% від загальної цифри публічних бібліотек області. Щорічно по області обслуговується близько 256 тис. дітей, що складає 32% від загальної

кількості всіх користувачів. У цю цифру входять і діти, яких обслуговують сільські філіали та 2 дитячих відділи при дорослих бібліотеках. Цифра, яка підсумовується у формах державної статистичної звітності, не враховує кількість цих дітей, а тільки тих, яких обслуговують спеціалізовані бібліотеки. По Дніпропетровській області більше, ніж 66 тис. користувачів-дітей не відокремлюються, а щорічно входять в загальну кількість користувачів публічних бібліотек. Реальною цифрою читачів-дітей по області в бібліотеках усіх рівней володіє обласна бібліотека для дітей. По відвідуванням діти до 15 років складають 37,5% (близько 1 млн 986 тис. щорічно). У сільських бібліотеках цей показник сягає 43% (близько 611 тис.). Необхідно відзначити, що категорія користувачів до 15 років у спеціалізованих бібліотеках складає 168,4 тис. із 189,3 тис., тобто майже 89%. Це свідчить про те, що ці бібліотеки обслуговують в безумовно переважній більшості лише свою категорію читачів. Відповідно п.1.7. проекту «Мінімальних соціальних нормативів»: «Публічні бібліотеки (централізовані бібліотечні системи) повинні бути доступні населенню не менше 40 годин на тиждень». Із 80 бібліотек для дітей 38 працюють 40 годин на тиждень, а 42 — більше, ніж 40 годин. Це підтверджує максимальну доступність бібліотек для дітей дитячому населенню. Одним із показників соціальних нормативів у відповідному проекті є щорічне оновлення бібліотечних фондів. У п.1.8. викладено, що таке оновлення повинно становити не менше 1-го примірника книг, періодичних видань на 10 жителів зони обслуговування бібліотеки. Таким чином, можна проаналізувати, чи відповідають цим нормативам оновлення фондів бібліотек області дитячими виданнями. За підсумками 2014 року ситуація в містах є наступною: із 13 міст області за нормативом 1 прим. на 10 жителів дитячого віку відбулося поповнення фондів у м. Жовті Води, Новомосковськ та Тернівка, близькими до відповідних показників були надходження у м. Павлоград (1093 прим. на 18050 дітей) та у м. Тернівка (320 прим. на 4535 дітей). В інших містах надходження у 2-3 рази менше запропонованого нормативу. У районах,

загальна кількість яких складає 22, у дев'яти районах надходження у фонд дитячої літератури відповідають показнику 1 прим. на 10 жителів-дітей району. В інших ситуація схожа з містами – показник нижчий в 2-3 рази. Наприклад, у Верхньодніпровському районі, де мешкає 7300 дітей, надходження склали 295 прим. видань (0,4 прим. на 10 дітей).

У проєкті «Мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» не враховано необхідність функціонування бібліотек для дітей у залежності від кількості дитячого населення. У місті Дніпропетровську, населення якого складає близько 990 тис., дітей до 15 років мешкає 146,7 тис. (14,8%). У середньому на кожну з 22-х бібліотек, що обслуговують дітей, припадає 6,668 юних жителів. Якщо у «Мінімальних соціальних нормативах» врахувати норму функціонування бібліотеки для дітей на кожні 4-7 тисяч жителів у віці до 15 років (у містах з населенням від 200 тис. жителів), то існуюча мережа Дніпропетровська є оптимальною. В місті – 8 адміністративно-територіальних районів, в кожному з них, в залежності від площі та щільності населення, діють від 1 до 5 бібліотек для дітей. ЦБС для дітей щорічно обслуговує близько 44 тис. читачів, у середньому по 2000 на кожну філію. Відсоток охоплення дитячого населення близько 30%. Якщо проаналізувати відсоток охоплення дорослого населення відповідними бібліотеками, то він буде втричі менше (близько 10%).

В м. Кривий Ріг дитячого населення налічується 100,2 тис. осіб, яке обслуговується 20-ма бібліотеками для дітей, що об'єднані в ЦБС. Щорічно обслуговується близько 54,5 тис. читачів (відсоток охоплення дитячого населення — 54%). За останні три роки фахівці ЦБС спостерігали збільшення користувачів (2011 рік — 50731 чит., 2012 рік — 51883, 2013 — 53314), і з 2014 року було збільшено планові показники. Наведені цифри підтверджують затребуваність дитячих бібліотек.

За результатами паспортизації бібліотек, яку проводила Національна парламентська бібліотека, по Дніпропетровській області середня кількість

жителів на одну бібліотеку є наступною: по області – 4879 (у т.ч. дітей до 15 років — 6134), по містах — 15901 (дітей — 5913), по районах — 1624 (дітей — 7152). При цьому середня кількість населення на одного бібліотекаря складає по області 2032 чол. (у т.ч. дітей — 1374), по містах — 3478 чол. (дітей — 1339), по районах — 1139 чол. (дітей — 2343). Як ми бачимо, більшою по відношенню до дорослого населення є цифра загальної кількості жителів-дітей на одну бібліотеку, а також кількість населення дитячого віку як на бібліотеку, так і на одного бібліотекаря по районах. Це зумовлено тим, що із 22-х районів області у 3-х (Нікопольському, Павлоградському, Синельниківському) відсутні районні бібліотеки для дітей, а в Царичанському районі функціонує лише дитячий відділ.

У 13-ти містах області кількість дитячого населення на одну бібліотеку коливається від 2700 осіб у м. Жовті Води до 11800 осіб у м. Дніпродзержинську. У м. Марганці існує одна дитяча бібліотека при населенні дитячого віку 7400 осіб.

Оскільки в проекті «Мінімальних соціальних нормативів» п.3. «Організація мережі публічних бібліотек в містах та селищах міського типу» не врахована кількість дитячого населення, згідно якому відкриваються та функціонують бібліотеки для дітей, це може привести до непередбачених наслідків функціонування існуючої мережі.

У сільській місцевості в нашій області не функціонують спеціалізовані бібліотеки для дітей. У селах дітей обслуговують сільські бібліотеки-філії, які призначені для усіх категорій населення. За даними паспортизації, найбільша в Україні кількість населених пунктів в області, які не мають бібліотечного обслуговування, налічується в Дніпропетровській області – 940 поселень (64% від загальної кількості). На разі невідомо, скільки дітей цих населених пунктів не мають бібліотечного обслуговування.

Постає багато питань відносно того, як зміниться бібліотечна мережа після остаточного проведення адміністративно-територіальної реформи в області. Проведений аналіз статистичних даних бібліотечного

обслуговування відносно кількості дитячого населення зафіксував його стан на початок 2015 року. Це дасть можливість проаналізувати аналогічні параметри після певного часу реформаторських змін.

Бібліотеки особливо високо цінують в демократичному суспільстві, оскільки вони є базовими соціальними інститутами, які гарантують безкоштовне надання інформації усім громадянам, зокрема дітям, незалежно від рівня прибутку, освіти, місця проживання та ін. Деякі представники влади, що прикро, стверджують, що дитині байдуже, яку бібліотеку відвідувати, що ніхто не постраждає від об'єднання дорослих і дитячих бібліотек. Для дотримання інформаційної безпеки дитини необхідно мати просторову ізоляцію між дитячими і дорослими фондами, тому об'єднання дитячих і дорослих бібліотек в будь-якому випадку обмежить права дітей. Діти повинні мати свою суверенну територію, спеціально облаштовану, відкриту, саморозвинену систему, яка здатна до трансформації. Бібліотека для дітей – базовий, комфортний, вільний простір для неформального розвитку особистості, читання, освіти, розвиваючої гри, творчості, спілкування і дозвілля, навігатор у цифровому світі.

Ми вважаємо, що необхідно не допустити «перекриття кисню» читанню дитини в спеціально призначеному для нього бібліотечному середовищі та при будь-яких варіантах реформування бібліотечної галузі, важливо не дати можливості дискримінувати дітей в їх праві на доступ до інформації, на спеціалізоване обслуговування.

Л.Л. Костенко
юрисконсульт I категорії
Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ

Громадянсько-правове виховання у нашій бібліотеці базується на формуванні у підростаючого покоління громадянської самосвідомості, підвищенні правової обізнаності, впровадженні у суспільну свідомість дітей

та дорослих соціально активного віку загально громадських моральних цінностей, формуванні позитивної громадянської позиції, поваги до Конституції та законів України.

Складний процес громадянсько-правового виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи, вікових особливостей користувачів-дітей та їх інтересів. Основними формами громадянсько-правового виховання дітей є: ігри, подорожі, конкурси, турніри, огляди літератури, літературні години, години права тощо. Вони поєднують в собі як усні, наочні прийоми популяризації літератури, так і елементи театралізації і візуалізації.

З 2013 року в бібліотеці діє проект «Правовий орієнтир», що має на меті популяризацію правової літератури та правове виховання і правову освіту серед різних категорій користувачів. Основними напрямками реалізації проекту є: координація роботи з Головним управлінням юстиції у Полтавській області, Громадською організацією «Полтавська правозахисна група»; організація роботи з популяризації літератури з родинної педагогіки та морально-правового виховання в сім'ї серед батьків; індивідуальна консультативна допомога юрисконсульта бібліотеки користувачам-дітям, їхнім батькам, бібліотечним працівникам області з питань права; популяризація літератури правової тематики серед різних вікових категорій користувачів-дітей шляхом організації наочних та масових форм роботи.

У бібліотеці проводяться анкетні опитування, спрямовані на покращення роботи бібліотеки з правової просвіти, задоволення інформаційних потреб користувачів літературою відповідної тематики.

Масові заходи правового спрямування для дітей умовно можна розділити на дві категорії: заходи переважно правової тематики та заходи, які тематично не пов'язані з правом, але містять правову складову. Серед заходів першої категорії для дітей молодшого шкільного віку хочеться відзначити гру «Будуємо правовий дім для Дюймовочки», в якій, на прикладі казки Г.-Х. Андерсена «Дюймовочка», використовуючи уривки з твору, діти разом із

Правознайкою визначають, які права Дюймовочки реалізовувалися без порушень, а які — з порушеннями (всього 13 прав). Якщо порушення було, то діти пропонували варіант розвитку сюжету так, щоб цього порушення уникнути. І за кожним правом на дошку навколо зображення Дюймовочки викладалися символічні паперові цеглинки з написаними на них правами.

Активними були наші маленькі читачі і під час літературно-правової мандрівки «Казки читаємо — права вивчаємо», під час якої дітям демонструвалася нарізка з 14 екранізованих дитячих казок з обговоренням кожного фрагменту: яка казка, хто порушник, яке і чиє право порушене? Модератором обговорення виступав Правознайко, який давав короткий коментар до кожного з прав. У кінці заходу Правознайко зачитав розгорнутий сувій з указом про присвоєння дітям звання «Знавець прав дітей» та видав їм символічні дипломи.

У невимушеній атмосфері було проведено правопікнік «Я і моя сім'я». Місце, де проводився захід, було оформлене як галявина для пікніка (зелена ширма, квіти, метелики, велике картонне багаття). Діти разом з юрисконсультом говорили про сім'ю та її членів, розгадували ребуси, кросворди; пригадували прислів'я та робили сімейну пальчикову гімнастику. Наприкінці заходу діти запалили символічне багаття усіх сімейних прав дітей і спалили у ньому всі порушення, а також отримали у подарунок розмальовки «Я маю право на сім'ю».

Для дітей середнього та старшого шкільного віку нині, як ніколи, потрібні нові підходи у правовому вихованні. Тож правова година-діалог «Наші права та обов'язки за Конституцією України» була незвична: у відповідному вбранні ведуча виступала в ролі Конституції. Вона розповіла про своїх прародичок (Конституцію Пилипа Орлика, Конституцію УНР) та про своїх сестричок по світу (конституції інших країн). Діти розглянули найбільший розділ Конституції України про права та обов'язки громадян, а потім для молодшої дівчини Конституції-ведучої склали «віночок прав» та «намисто обов'язків». Крім того, школярам були запропоновані картки з

прикладом різних життєвих ситуацій, у яких порушено конституційні права людини. Після розгляду і обговорення цих ситуацій діти змогли скласти з карток слово «конституція».

14 років — це надзвичайно важливий період у житті дитини. З цього віку у особи з'являється цілий ряд нових прав і обов'язків за законодавством України, з якими й були ознайомлені діти в інформаційному гіді «Правовий статус 14-літніх осіб». Матеріал викладався за розділами: трудові права; сімейні права; цивільні права; права учасника дорожнього руху; права у сфері громадської активності; кримінальна відповідальність. Наприкінці заходу усім присутнім було видано Пам'ятки з переліком злочинів, за які кримінальна відповідальність настає з 14 років.

Для дев'ятикласників нашого міста було проведено захід, спрямований на підвищення рівня правової обізнаності — годину правового спілкування «Суди, судова влада, правосуддя». Для унаочнення матеріалу було створено фотовиставки «Як одягаються судді різних країн» і «Будівлі суду в різних країнах»; фото богині правосуддя; підготовлено фрагменти з художніх фільмів, де є сцени судових процесів і плакати з назвами і адресами усіх судів Полтави та крилатими висловами про правосуддя.

Для ознайомлення дітей із визначенням, видами та принципами юридичної відповідальності, обставинами, що виключають юридичну відповідальність було проведено правовий компас «Що таке юридична відповідальність», під час якого використовувався наочний матеріал: плакат «Види юридичної відповідальності»; тематичні кодекси; картки з різними юридичними ситуаціями для аналізу, а також набір «листочків» для створення «Дерева відповідальності».

З поняттям «податок», його видами, історією виникнення, сучасною системою оподаткування були ознайомлені старшокласники на правовому діалозі «Що таке податок і для чого його сплачують». Допомогали кращому сприйняттю дітьми інформації спеціально виготовлені полотняні мішечки з «податками» (за кількістю і назвами податків в Україні) та ілюстрована

ширма «Чим сплачувалися податки у давнину», а також плакати «Види податків», вислови про податки; карикатури на тему податків.

У другій категорії масових заходів, які не пов'язані напряму з правом, але за сценарієм мають правову складову, також було організовано низку цікавих заходів. Для молодших школярів проводилася казкова мозаїка «Шарль Перро — дітям», спрямована на ознайомлення дітей із життям і творчістю французького казкаря, але у сценарій було включено також інформацію про те, що Шарль Перро був відомим паризьким адвокатом і на прикладах його творів розглянуто порушення прав дітей.

В театралізованому дійстві свята-ювілею «Сніговій Королеві — 170» де демонструвалися різні фрагменти з відомої казки Г.-Х. Андерсена «Снігова Королева» було представлено Радника-суддю, який, спілкуючись із Сніговою Королевою і задаючи навідні запитання дітям, встановлював, які права дитини порушила Снігова Королева у відношенні до хлопчика Кая.

Літературно-музичне свято «У мовній кав'ярні» було спрямоване не тільки на показ краси, величі і багатства української мови, але й включало «куштування» страви «Юридичне асорті», завдяки якій діти познайомилися із законами, що стосуються державної мови.

Викликає цікавість у дітей і літературне асорті «Казковий потяг» — розважальний захід, під час якого школярі подорожують потягом, один із його вагонів якого називається «Вагон казкових правопорушників». У ньому діти за назвою казки пригадують, хто і яке право порушив.

Беручи участь у патріотичному діалозі «Кольори, що дають надію», присвяченому Державному прапору України, діти не лише почули інформацію про історію та використання прапору, а й були ознайомлені з нормами Конституції України про державний прапор та Кримінального кодексу України, згідно з якими настає відповідальність за публічну наругу над державним прапором.

Проводиться у бібліотеці й робота з правової освіти дорослих. Так для батьків у бібліотеці створено інформаційний стенд «Батьки повинні знати»,

де в рубриці «Юрист інформує» розміщуються роздаткові пам'ятки, які можна взяти з собою: «Відпочинок дітей у літніх таборах — за законом», «Правові аспекти шкільної освіти: що дозволено і що заборонено в українських школах», «Трудові права і пільги працюючим мамам», «Коли хворіє дитина: права дітей та їх батьків у сфері медичного обслуговування» та ін.

Щомісяця на заняттях Школи раннього розвитку, які проводяться для дітей до 5 років та їхніх батьків, виступає юрисконсульт з матеріалами правового спрямування. Оскільки Школу відвідують діти дошкільного віку, то теми для консультацій підбираються з огляді на актуальність для батьків дітей саме цього віку: «Діти-пасажери: права дошкільнят та їх батьків у міському транспорті», «Юридичні аспекти організацій харчування дітей у дитячих садках», «Нормативні вимоги до друкованої продукції для дітей дошкільного віку». Беруться також і теми, пов'язані із взаємовідносинами дітей з іншими членами сім'ї: «Правове регулювання відносин баби і діда зі своїми онуками», «Забезпечення прав дитини при оформленні спадщини», «Аліментні відносини дітей і батьків».

На заняттях Школи юрисконсульт озвучує також теми, які напряду не пов'язані з дітьми, але є корисними для повсякденного життя батьків: «Нормативні вимоги до проведення ремонтних робіт у квартирах багатоповерхівок», «Права у сфері медичного обслуговування», «Торгівельне обслуговування населення: права покупців, обов'язки продавців», «Послуги населенню із зберігання речей: права та обов'язки сторін».

Консультації юрисконсульта необ'ємні — до 15 хв. На час виступу дітям роздаються розмальовки, щоб вони не відволікали батьків, оскільки сприйняття правової інформації потребує від батьків певної зосередженості.

На сайті бібліотеки створено блог юрисконсульта, який систематично поповнюється матеріалами правової тематики, наприклад: «Особливості працевлаштування підлітків: трудові права осіб, які досягли 14-річного віку»,

«Наймаємо няню для дитини: на що звернути увагу, укладаючи з нею договір», «Діяльність дитячих садочків — в межах закону».

Тут же розміщено і «Перелік основних нормативно-правових актів, які встановлюють права дітей та допоможуть їх захистити». Перелік розділений на підрубрики: «Міжнародні документи», «Закони України», «Підзаконні нормативні акти». Також у блозі юрисконсульта розміщено «Огляд літератури юридичної тематики, що є в наявності у фондах бібліотеки», юридичні цікавинки «Письменники-юристи: правовий слід в біографіях видатних літераторів», «Богиня правосуддя: давньогрецька Феміда і давньоримська Юстиція».

Відвідувачі сайту мають змогу задати свої запитання юрисконсульту бібліотеки: вказана електронна адреса, за якою можна написати листа і отримати відповідь на нього.

У співпраці з громадською організацією «Полтавська правозахисна група», яка надає юридичні консультації населенню і проводить правоосвітні заходи, проведено ряд заходів для дітей та дорослих правового спрямування. Зокрема, у рамках Місячника правових знань було проведено спільну зустріч юрисконсульта бібліотеки і голови правозахисної групи з полтавськими старшокласниками, де висвітлювалися питання правопорушень серед неповнолітніх та показано тематичний фільм, створений Радою молодих юристів Полтавщини. Представники правозахисної групи запрошуються і до участі у Школі раннього розвитку, де виступають перед батьками дошкільнят і надають їм юридичні консультації.

Крім цього працівникам районних бібліотек для дітей юрисконсультом надаються юридичні консультації (особисто, по телефону, електронною поштою).

А.І. Бардашевська
директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей
ім. Дніпрової Чайки»
Херсонської обласної ради

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАТУСУ ОБД ЯК МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ

Жодна з функцій, що їх традиційно виконують обласні дитячі бібліотеки, не зазнала останнім часом таких кардинальних змін, як методична, що дає нам право назвати ці зміни «трансформацією методичного статусу ОБД».

Попри те, що формально обласні бібліотеки для дітей позбавлені права виконувати функції методичних центрів для бібліотек, що обслуговують дітей — як публічних, так і освітянських, фактично саме методична діяльність ОБД стала найбільш востребуваною останнім часом. Що й не дивно: адже бібліотеки РПО здебільшого не в змозі реалізувати себе в статусі методичних центрів з точки зору кадрового забезпечення, фахової кваліфікації їх працівників та недостатньої включеності у процеси інноваційних змін у бібліотечній справі.

В нашій Херсонській області з року в рік все тіснішою стає співпраця публічних та освітянських бібліотек у питаннях впровадження інноваційних методик обслуговування юного користувача, проведення спільних масштабних резонансних заходів, реалізації корпоративних та міжвідомчих проектів і програм, оновлення системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Колектив Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки проводить обласні семінари (один-два на рік) для головних спеціалістів методичних кабінетів при відділах освіти РДА, фахові заняття в рамках обласних курсів підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів; тренінги, практикуми, майстер-класи тощо для працівників бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів міста Херсона.

Безумовно, схожа робота проводиться кожною обласною бібліотекою для дітей. Тож хочу зупинитися більш детально на тих новаціях та системних змінах, які з'явилися у практиці методичної роботи нашої книгозбірні.

Пріоритетними напрямками в діяльності Херсонської ОБД ім. Дніпрової Чайки як методичного центру стали стимулювання професійної інноватики, ініціювання багатовекторного партнерства, допомога в освоєнні ІКТ та інформаційного простору бібліотеками регіону, що обслуговують дітей.

За ініціативи нашого колективу останнім часом в області було реалізовано цілу низку успішних міжвідомчих проєктів, зокрема в минулому році до 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка нами було розроблено комплекс партнерських заходів, над реалізацією яких спільно працювали протягом усього року публічні та шкільні бібліотеки Херсонщини. Основними його компонентами стали обласний марафон читців «Звучи у нашій рідній краї, безсмертне слово Кобзаря!», обласна зональна фахова альбом-естафета кращого досвіду роботи шкільних бібліотек «Зростання-2014», обласний відео-проєкт «Шевченкіана херсонських родин».

У відповідності до умов обласного марафону, щомісяця, починаючи з лютого, в кожному населеному пункті нашої області саме до 9-го числа – дати народження Кобзаря — проходили урочисті читання творів Т.Г. Шевченка дітьми різних вікових категорій. Ці поезоконцерти організовувались у школах, бібліотеках, клубах, музеях, біля пам'ятників Тарасу Григоровичу тощо. А безпосередньо у день його народження, 9 березня, на базі нашої бібліотеки було проведено свято авторського читання власних творів і юними, і дорослими поетами-аматорами нашого краю, написаних ними за мотивами творчості Шевченка та присвят Кобзареві.

Уперше на цьому заході було апробовано інноваційну форму презентації — так звану веб-верстку збірки творів учасників авторського марафону. В електронній версії альбому «Звучи у нашій рідній краї, безсмертне слово Кобзаря!», підготовленій нами заздалегідь, кожному автору

було відведено персональну сторінку, на якій розміщено і його твір, і фото та відомості про нього. А по завершенні читань до цих сторінок були прикріплені відеозаписи їхніх виступів безпосередньо на марафоні. З цим альбомом можна ознайомитись на веб-сайті бібліотеки.

Заходи за програмою обласного шевченківського марафону бібліотеки відобразили в районних альбомах кращого фахового досвіду з організації соціально-культурної роботи «Зростання-2014». За матеріалами, розміщеними в цих альбомах, визначалися кращі у професії під час проведення шести зональних (міжрайонних) естафет та підсумкової обласної, яка стала одним із компонентів святкового фіналу Року Шевченка на Херсонщині — «Шевченкова спадщина єднає тавричан». У програмі цих урочистостей були гала-концерт за участю кращих декламаторів — учасників обласного марафону, авторів кращих творів херсонської поетичної Шевченкіани, тематичні композиції у виконанні зразкових музичних та хореографічних дитячих колективів нашого краю і, звичайно, церемонія нагородження кращих організаторів. Кожна сім'я, яка розповіла власну історію вшанування пам'яті Кобзаря для обласного відеопроекту «Шевченкіана херсонських родин», отримала на цьому святі пам'ятний книжковий подарунок.

Символічно, що підсумкове свято Року проходило у грудні також 9-го числа на базі обласного навчального закладу, який носить ім'я Т.Г. Шевченка.

У партнерстві з освітянськими закладами були успішно реалізовані і такі масштабні програми, розроблені та методично підтримані нашим колективом, як регіональні конкурси літературної дитячої творчості ім. Ю.К.Голобородька «Зачаровані Таврією» (з 2011 р.), обласні конкурси на кращий захід правової тематики (2011, 2013, 2015 рр.), уже відомі вам профорієнтаційний проект «ПрофіСтарт: юні обирають майбутнє» (2012-15 рр.) та проект економічної та фінансової просвіти школярів «Бізнес-школа «Мільйон – це просто!» (з 2010 р.) та ін.

У цьому році розгортається обласний інтелектуальний краєзнавчий турнір «Ігри патріотів Херсонщини». На сьогодні вже завершився II — районний етап цього турніру, визначені переможці з числа дітей різних вікових категорій, які стануть учасниками III — обласного туру, а також кращі організатори турніру у районах. Конкурс серед організаторів районних турів проходив паралельно з дитячим. До речі, турнір проводиться за іграми-картами (електронними та настільними), розробленими працівниками бібліотеки ім. Дніпрової Чайки: «У пошуках знайомих незнайомців», «Зелене диво Херсонщини» (4-5 кл.), «Херсонські ерудит-мандри», «Лицарі таврійського краю» (6-7 кл.), «Етнічний калейдоскоп Херсонщини», «Літературний круїз» (8-9 кл.).

Такі спільні проекти націлюють бібліотечних працівників на застосування фахової інноватики. В цьому сенсі слід відзначити участь шкільних бібліотекарів у щорічному Міжрегіональному ярмарку інновацій «БібліоКре@тив», у рамках якого працює спеціальна секція шкільних бібліотекарів. До участі в Ярмарку запрошуються переможці відбіркового регіонального конкурсу на кращу фахову інновацію.

Цього року наша бібліотека разом з Херсонською академією неперервної освіти стала співорганізатором — всеукраїнського фестивалю педагогічних ідей «Гуманізація освітнього простору у вимірі педагогіки В.О. Сухомлинського» і модерувала його бібліотечну секцію. У фіналі фестивалю були нагороджені переможці фахового конкурсу на кращий соціокультурний захід (сценарій, розробку) за творчістю та педагогічними ідеями В.О. Сухомлинського. Як відзначила особливим чином у заключному слові Ольга Василівна Сухомлинська, вона вперше зустріла таку практику активного залучення шкільних бібліотекарів до педагогічного фестивалю та високий рівень наданих ними робіт.

Кращий досвід шкільних бібліотекарів області, у першу чергу інноваційного спрямування, знаходить відображення у щорічних збірниках,

які ми готуємо до видання спільно з Херсонською академією неперервної освіти.

Подібні збірники видаються і за результатами спільної роботи з освітянами міста Херсона. Зокрема, останній з них — «Школа и библиотека: креативные проекты, инновационные программы» було видано за матеріалами загальноміського однойменного семінару директорів ЗНЗ, організованого з ініціативи міського управління освіти та комісії з гуманітарних питань Херсонської обласної ради.

На базі нашої бібліотеки з 2008 року розпочато підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів за спецкурсами: «Школа веб-майстра», «Школа блогера», «Відеомайстерня», «Школа інтернет-навігатора», «ІКТ для шкільної бібліотеки».

Корисні навички, як відомо, краще засвоюються на практиці. Тож за підтримки управління освіти Херсонської міської ради нами було відкрито на базі шкіл міста дві лабораторії перспективного бібліотечного досвіду з питань організації фондів шкільної бібліотеки та впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій.

Знання та навички, набуті в згаданих «школах» і лабораторіях, допомогли бібліотекарям створити власні та спільний блог «Шкільні бібліотеки Херсона», а також активно включатися в організацію різноманітних творчих завдань, іноді доволі складних в технічному плані, у рамках загальноміських конкурсів на підтримку дитячого читання — виготовлення буктрейлерів, коміксів та візуальних проектів на книги сучасних авторів. У цьому навчальному році відбудеться вже дев'ятий конкурс «ВООК-анімація» (на кращу рекламу книг сучасних українських авторів мультимедійними засобами).

Остання новація, про яку ми згадували раніше — це спільний проект створення корпоративного ресурсу «Бібліотечні медіа уроки» <http://gorodmedia.blogspot.com/>, на якому розміщено матеріали занять для освоєння інформаційної та медійної культури учнями 1-5 класів, розроблені

шкільними бібліотекарями міста. Організаційно-методичний супровід здійснюють фахівці нашої бібліотеки у співпраці з науковцями Херсонської академії неперервної освіти та провідними методистами міських освітянських структур.

Ми переконані, що тільки спільно зі школою, шкільною бібліотекою зможемо отримати оптимальні результати у справі залучення дитини до книги, читання та сервісів сучасної бібліотеки. Бібліотека повинна йти до дитини!

Тож об'єктивно обумовленим у цьому сенсі є тенденція до трансформації методичного статусу Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки: від консультативного осередку до регіонального центру методичного супроводу діяльності бібліотек, що обслуговують дітей, перш за все у реалізації їх статутних (основоположних) завдань – залучення дитини до читання, сприяння у формуванні успішної особистості, конкурентоспроможної у сучасному інформаційному, медійно насиченому суспільстві.

Статус нашої бібліотеки як регіонального методичного центру для бібліотек, що обслуговують дітей, було офіційно закріплено у ряді розпорядчих документів, зокрема це «План дій щодо модернізації діяльності бібліотек, що обслуговують дітей, з метою підтримки дитячого читання в Херсонській області на 2014 — 2017 роки» та спеціальне Розпорядження голови ОДА від 4.02.2015 №53, яким затверджено і перспективний план міжвідомчої взаємодії у цьому напрямку на 2015-2017 рр.

Л.Г. Олійник
науковий співробітник
літературно-меморіального музею
Панаса Мирного

ВЗАЄМОДІЯ МУЗЕЮ, ДИТЯЧОГО САДКА, ШКОЛИ ТА БІБЛІОТЕКИ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

На затишній полтавській околиці розташована садиба-музей класика української літератури Панаса Мирного (П.Я. Рудченка). Музей відкрито 1940 року. Садиба відновлена майже такою, якою вона була в останні роки життя Панаса Мирного. Площа її — півтора гектара. У центрі подвір'я стоїть дерев'яний будинок, поруч альтанка, навколо сад, де збереглися дерева, кущі, посаджені письменником.

Музей Панаса Мирного — один із найбагатших в Україні за кількістю меморіальних речей. Близько тисячі книжок, документів, фотографій та інших предметів побуту розміщено у семи кімнатах будинку письменника. Тут зберігаються понад 150 рукописів Панаса Мирного та його старшого брата Івана Білика (І. Рудченка), 280 аркушів епістолярної спадщини письменника та його родини, першодруки творів Панаса Мирного, спогади про нього сучасників, архів часопису «Рідний край».

17 останніх років життя письменник прожив саме тут. Оселя Панаса Мирного пам'ятає голоси Лесі Українки й Олени Пчілки, Михайла Коцюбинського й Василя Стефаника, Гната Хоткевича й Володимира Самійленка. До клавіш фортепіано доторкалися руки Марії Заньковецької та Миколи Лисенка.

Саме у цих стінах науковці Полтавського літературно-меморіального музею Панаса Мирного надають увагу всебічному розвитку та патріотичному вихованню дітей, адже музей є могутнім і потужним засобом виховання.

Особлива співпраця музейщиків, педагогічного колективу дошкільного навчального закладу (ясла-садок № 47) «Золота рибка» та вчителів Полтавської ЗОШ № 8 імені Панаса Мирного переросли у важливу справу, адже вони впевнені, що «дитина — істота не лише мисляча, а й духовна».

Формування ціннісного, особистісного, емоційно забарвленого ставлення до історичної і мистецької спадщини світу в цілому — пріоритетне завдання музейної педагогіки. Ми переконалися, що процес пізнання музейного середовища має унікальну здатність впливати на інтелект, волю та емоції дитини водночас. Занурення, милування, розглядання історичних композицій та творів мистецтва дає змогу стверджувати, що у дітей з'являються елементи естетичних оцінок, вибірковість смакових орієнтацій. Ми відзначаємо, що мовленнєва активність дитини стимулює активність пізнання і навпаки. Відбувається процес формування, розвитку і виховання особистості.

Перші кроки нашого напрямку — це відзначення народознавчих свят у музеї-садибі Панаса Мирного. Зимові свята очікувані і бажані для кожної дитини, а для малечі ДНЗ № 47 — найбільш багаті враженнями, тому що їх святкування відбуваються в історичному місці — музеї відомого класика, громадянина, патріота Панаса Мирного.

Перше зимове свято — День святого Миколая Чудотворця. Цей день з особливим захватом чекає малеча, оскільки свято пов'язане з подарунками і гарним настроєм. В Україні святий Миколай завжди вважався покровителем і заступником усіх малят. Діти чекають його з нетерпінням: вони знають, що за їхню слухняність та працьовитість Святий Миколай принесе їм безліч подарунків, тож намагаються бути протягом року саме такими: нелінивими, доброзичливими та старанними. І в ніч із 18 на 19 грудня Миколай покладе подарунки слухняним дітям під подушку або в черевик біля порога. А неслухняним святий Миколай приносить різочки, які лишає в кутку. Кожного року в музеї Панаса Мирного відбувається свято «Ой хто, хто Миколая любить...» для вихованців дитячого садка № 47 «Золота рибка». Вихованці — «малі полазники» (так називали тих, хто приходив першими) слухають розповіді науковців музею про історію цього свята, легенди й перекази про Святого Миколая, що опікувався дітьми, а потім радують

присутніх чудовими віршами і піснями про святого Миколая. Наприкінці свята одержують подарунки та ласощі від доброго Миколая.

На території Полтавського літературного-меморіального музею Панаса Мирного вихованці дитячого закладу ознайомлюються з народними обрядами та особисто беруть участь у них. Так, із настанням Нового року в культурному закладі відбувається традиційне щорічне свято «Даруй літа щасливії цього дому господарю!».

Родина Рудченків по –старосвітському дотримувалася релігійних свят і звичаїв. У їхній оселі кожного року на святки збиралися колядники, щедрівники, посипальники, приходила сусідська молодь, співали українських народних пісень. Жодна дитина не йшла звідси без гостинця. Тож, як і колись, у цей день на подвір'я садиби-музею заходять ряджені. Їм світить найясніша зірка. Бо несуть вони найрадіснішу новину. Срібні дзвіночки маленьких колядників дзвенять під вікнами, сповіщаючи, що до нас ідуть аж три празники в гості...

Наукові працівники музею щорічно вітають дітей, розповідають їм про перші ялинки, які запалювали на честь Різдва. Вихованці «Золотої рибки» знають, що обов'язково нести вечерю рідним, бабусям і дідам, а також своїм хрещеним матерям й татам. У ці дні гріх обминати бідних, хворих і самотніх людей. А малеча по закінченню святкового дійства обов'язково отримає солодкий подарунок від працівників музею.

Усебічний розвиток та виховання дітей здійснюється різними шляхами. Один із них — ознайомлення з природою. Природа — джерело духовного збагачення. Діти постійно спілкуються з природою — їх ваблять зелені луки і дерева, яскраві квіти, метелики, жуки, птахи, звірі, сніжинки, струмки та калюжі. Різнокольоровий світ природи пробуджує у малят цікавість, допитливість, спонукає до гри, працелюбності. Однак при самостійному спілкуванні з природою у малечі не завжди формується правильне відношення до рослин та тварин. Ввести малюка у світ природи, сформувати реалістичне бачення про її об'єкти та явища, виховувати здатність бачити

красу рідної природи, любити та турбуватися про неї — важливе завдання для вихователів дитячих садків та вчителів початкових класів шкіл. Не стоять осторонь і науковці Полтавського літературно-меморіального музею Панаса Мирного, на території садиби якого розташовано меморіальний парк площею 1,5 га та ставок площею 0,15 га, що належать до пам'яток природи місцевого значення і є живим пам'ятником письменникові.

Науковці Полтавського літературно-меморіального музею Панаса Мирного, методист та вихователі дитячого садка № 47 «Золота рибка» близько двадцяти років спільно працюють за програмою «Музейне виховання», яка включає екологічне та патріотичне виховання як складову в системі навчально-виховної роботи дошкільного закладу з метою всебічного розвитку дитини, оскільки формування особистості поза світом природи неможливе.

Педагоги разом із науковцями намагаються стати для вихованців не тільки носіями знань, але й зразком для наслідування. Організують діяльність дітей так, щоб через самостійні відкриття, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з природними об'єктами вони одночасно оволодівали новими знаннями, вміннями та навичками їх самостійного набуття. Організуючи експериментальну роботу дошкільнят, до уваги береться одна з найважливіших умов її ефективності: нові знання як результат «відкриттів» кожної дитини мають ґрунтуватися на знаннях, раніше нею засвоєних. Лише за цієї умови задовольняються природна допитливість дитини та її інтерес до навколишнього.

З метою зближення дітей з природою та ознайомлення з народними обрадами на території садиби-музею Панаса Мирного відбуваються дитячі фольклорні свята. Навесні це — «Стрітєння відзначаємо — зиму проводжаємо» та «Благослови, мати, весну закликати». У давніх слов'ян рік починався весною, березневе літочислення зберігалось до 1409 року. У свідомості людей новий трудовий рік починався з відродження навколишньої природи і з пробудженням матері-землі від зимового сну, з першою оранкою

і сівбою. Весну зустрічали радісно і пишно, з піснями, танцями, іграми. Ці пісні називали веснянками. Тож вихованці Полтавського дошкільного навчального закладу № 47 «Золота рибка» приходять на подвір'я садиби-музею, виходять на пагорби, «на високу гірку» і співають пісень, запрошуючи весну скоріше повернутися. Цей обряд називається «заклинанням», або «гуканням» весни:

Благослови, мати,

Весну закликати.

Весну закликати,

Зиму проводжати.

А також топчуть ногами ряст, що нібито дає на весь рік здоров'я, приспівуючи: «іще буду топтати, щоб на той рік діждати». Від цього звичаю залишились у народі приказки: «Вже виліз на ряст» — кажуть про хворого, що одужує, а про безнадійного — «вже йому рясту не топтати».

Щорічно у квітні, у рамках відзначення Міжнародного дня Землі, в садиби-музеї Панаса Мирного проходить захід «Земле моя, ми діти твої», за участю вихованців дитячого садка № 47 «Золота рибка». Вихованці середньої групи «Вишенька» розповідають про те, як треба берегти природу та піклуватися про неї. Разом із лісовими героями ведмедиком і лисичкою повторюють і встановлюють у садку дідуся Панаса екологічні знаки, які застерезуть відвідувачів від небажаних вчинків. Діти співають пісні, водять хоровод, грають у музичні та дидактичні ігри, які сприяють розумінню взаємозв'язків в природі. А маленький хлопчик «Водяник» разом із дітьми своєї групи випускає у ставок живих рибок. Всі діти радісно аплодують і бажають рибкам подружитися з іншими мешканцями.

Кульмінацією обрядових дій у музеї є свято Івана Купала. Подивитися на це дійство та поводити хороводи малеча приходять разом із батьками та рідними. Свято Івана Купала є одним із найголовніших свят, воно співпадає з датою літнього сонцестояння. Відзначається воно завжди урочисто, чому сприяє благодатна пора його проведення: за народним повір'ям, у цей день

«сонце сходить, грає», трави і квіти набирають найбільшої сили, а опівночі вогнистим цвітом розквітає папороть, віщуючи тому, хто здобуде цей цвіт, скарби, багатство, статок і здоров'я. Напередодні свята хлопці встановлюють на вигоні обрядове дерево — Марену, а дівчата прикрашають його вінками, стрічками, квітами. На святі дівчата плетуть вінки і ворожать, кидаючи вінки на воду та примовляючи: «...Пливи, вінок, за водою, пливе доля за тобою». У який бік вінок попливе, туди дівка заміж піде, а якщо потоне — з милим розлучиться. Під час свята дівчата водять хороводи з піснями та іграми, беручи у своє коло і малечу, а потім урочисто спляють Купайлицю.

Кожного разу, відвідуючи музей, діти милуються красою чудового саду, «садка дідуса Панаса», як називають його малюки. В усі пори року він надзвичайно привабливий і затишний. Тож ще одним напрямом роботи з дітьми є спілкування дітей зі світом природи садиби Панаса Мирного:

*Висловлює палке спасибі,
Стрічаючи люб'язно всіх,
Панаса Мирного садиба,
Де щебет солов'їв дзвінких.*

Екскурсії, прогулянки-подорожі, ігри-мандрівки «В садок Панаса ми прийшли, послухати весни чарівні голоси», «На гостини до садиби завітаймо, зелене царство саду дідуса Панаса ми пізнаймо» спонукали дітей до пошуково-дослідницької роботи, розвивали вміння спостерігати та робити висновки, порівнювати, замислюватися над побаченим.

Але найбільшим нашим надбанням є залучення дітей до мистецької скарбниці Полтавщини. Познайомивши дітей із сторінками життя та творчості Панаса Мирного, науковці та вихователі продовжують цю роботу. Перебуваючи у музеї, діти слухають розповіді про славетних сучасників великого класика, почесне місце серед яких посів відомий композитор, диригент, музикант, полтавець Микола Віталійович Лисенко. Панас Мирний та Микола Лисенко — дві відомі історичні постаті, об'єднані спільним витвором мистецтва, дитячою оперою «Коза-Дерева». Поєднання чудової

музики видатного композитора та знайомої казки, записаної і відредагрованої Панасом Мирним, дало можливість залучити дітей до високого мистецтва опери, проказати гармонію слова, музики і танцю. Список славетних сучасників Панаса Мирного продовжують імена відомих літераторів Олени Пчілки, Лесі Українки, Івана Франка та наших сучасників — Василя Симоненка, Бориса Олійника. Таку освітньо-виховну роботу, яка включає всі напрями роботи за сферами життєдіяльності та лініями розвитку базової програми «Я у Світі» ми називаємо **музейною педагогікою**.

Музейна педагогіка формує і розвиває початки громадянськості, впливає одночасно на інтелектуальні, вольові та емоційні сторони особистості дитини. Вона дає змогу донести до дітей різноманітність способів, за допомогою яких можна ознайомитися з надбанням культури, отримати естетичну насолоду від творів мистецтва, розширити знання про видатних людей та історичні події, бути учасником цікавих дійств.

Обов'язковими щорічними заходами є урочиста лінійка в день народження письменника та лінійка пам'яті, у яких беруть участь музейні працівники, вчителі та учні Полтавської ЗОШ № 8 та бібліотекарі Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного.

Три роки поспіль науковці музею влаштовують спільні проекти з працівниками Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного.

Музей...Чарівний світ...Хіба це не диво? Переступивши поріг, потрапити в інший час і світ. Спостерігаючи за старовиною, відчувати таємний подих минулих століть. Саме музей може подарувати дітям діалог з історією, викликати в них патріотичні почуття. Сподіваємось, що зерна духовності національної культури та самовагності, що ми посіяли в душах малечі, проростуть вагомим колосом і допоможуть стати справжніми громадянами Незалежної України.

В.В. Пащенко
науковий співробітник
літературно-меморіального музею
Панаса Мирного

ВНЕСОК БРАТІВ РУДЧЕНКІВ У РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ

Іван та Панас Рудченки народилися в Миргороді. Виховувалися по-старосвітському, навчалися в Миргородському та Гадяцькому повітових училищах. Батько хотів бачити своїх синів тільки чиновниками. Як же в таких умовах брати стали видатними письменниками Іваном Біликом і Панасом Мирним і як із їхніми іменами пов'язане питання розвитку бібліотек в Україні?

У 1858 році родина Рудченків перебралася до славного козацького містечка Полтавської губернії Гадяча і оселилася по-сусідству з родиною Драгоманових. Діти швидко познайомилися: Панас частенько ходив у двір Драгоманових гратися, брав читати в них книжки. Багато цікавого і незнаного зі світу культури й передової думки приходило в коло близьких гадяцьких знайомих із вуст Михайла Драгоманова, який на той час навчався у Полтавській гімназії, а потім у Київському університеті. На різдвяних вакаціях Михайло влаштовував домашні вистави. Олена Пчілка згадувала, як одного разу він «надзвичайно втішив хатню громаду, показавши нам у своїй особі «Наталку Полтавку» Котляревського. Так, усіх дієвих осіб тієї комедії, чи оперети, показав він у одній своїй постаті». Навчання в місті та знайомство з відомими людьми розширяло коло інтересів Драгоманова. Безсумнівно, що своїм демократизмом Михайло, як людина талановита, розумна і значно освіченіша за інших, а до того ж вольова та впливова, надавав приклад і своїм товаришам.

Саме за порадою Михайла Драгоманова обидва брати Рудченки займалися самоосвітою. Довгими роками праці над собою вони досягли того, що стали високоосвіченими людьми, виробили широкі погляди на громадські справи. На цю стежку вони стали з молодих літ і йшли нею все життя та

боролися в силу своїх можливостей за освіту серед бідніших шарів суспільства. Юнаки вірили, що прості люди з часом будуть іншими, добрішими, розумнішими, досягнуть такого високого рівня розвитку культури, про який на той час і мріяти не можна було.

Юнаків із родин Рудченків і Драгоманових захопив громадський рух початку шістдесятих років XIX століття. То були часи незвичайні. Молоді освічені люди йшли «в народ», утворювали недільні школи для дорослих, бо прагнули якнайшвидше знищити ту прірву, що відділяла вільних і культурних людей від простих та поневолених.

У 1861 році гадяцькі педагоги організували на громадських засадах жіночу школу. У першому українському періодичному виданні на території Російської імперії «Основа», який почав виходити з 1861 року в Петербурзі, з'явилася замітка шістнадцятирічного Івана Кивайголови (псевдонім Івана Рудченка) про цю подію: «учителі взяли даром учити по 3 часи в день — закону Божому, читати, писати і чотири справи з арифметики. До того ж жінки учителів по 2 часи в день — шити і вишивати».

У родині Драгоманових часто збиралася молодь читати книги російських і українських письменників. У великій пошані в гадячан була творчість Миколи Гоголя. Панас Рудченко знайомився з його творами із бібліотеки Драгоманових, там же уперше взяв до рук і «Кобзар» Тараса Шевченка.

Студент Михайло Драгоманов привозив на канікулах у Гадяч переписані від руки «Наталку Полтавку» Котляревського, «Сватання на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка, «Оповідання» Марка Вовчка, поезію Шевченка. Яскравим прикладом впливу Драгоманова на своє товариство, і зокрема, на Івана Рудченка, є проведення любительських спектаклів у Гадячі, заснування громадської бібліотеки та жіночої школи на громадських засадах.

Сестра М. Драгоманова Олена Пчілка згадувала, що «під час першого приїзду з університету додому (кінець 1859 р.) Михайло заходжувався коло думки, привезеної з Києва, засновувати навіть і по малих містах

«общественные» бібліотеки. Знайшлися у нього нові приятелі, що пособляли йому в тім. Було пожертвувано вже чимало книжок від наших знайомих і інших. Книжки вже і привозилися з поміщицьких осель до нас. Переписувалися і зносилися всі в помешкання при «Общественном собрании». Думалося, що опріч старих книжок випишеться ще багато нових. Багацько ще чого несло з собою нове київське життя, поспішаючи поширити старе гадяцьке річище».

Із пізніших кореспонденцій Івана Рудченка в журналі «Основа» під назвою «З Гадяча, Полтавської губ.» та «Дещо з Гадяча» ми бачимо, як ці задуми М. Драгоманова оволоділи гуртком його друзів і втілились у життя. Ясно, що й Іван був не стороннім спостерігачем, а досить активною силою цих громадських починань.

Отож у 1860 році розгорнулася діяльність зі збору книг. Та одними жертвами зробити цікавою і корисною бібліотеку не можна було, бо дарувалося старе, прочитане. А життя в країні вирувало подіями, тому потрібні були свіжі книги та журнали. Щоб віднайти кошти, гурток береться до підготовки любительських спектаклів, які й були вперше зіграні на гадяцькій сцені на Різдво 1861 року. А «зароблені кошти повернули вп'ять на бібліотеку», — сповіщав Іван Кивайголова в журналі «Основа». Так з'явилися кошти, на які виписалось чимало нових книг, журналів: «Русский вестник», «Современник», «Отечественные записки», «Библиотеку для чтения», «Основу», «Русское слово», «Драматический сборник», «Московские ведомости», «Русский мир», «Век», «Иностранные романы», «Художественный листок», «Журнал вольного экономического общества». «Да ще послано гроші, зароблені за другі два спектаклі, щоб прислали сочиненій самих лучних писателів: Гоголя, Пушкіна і других. На українській мові тільки й є, що «Кобзар». Нема ні «Хати», ні «Повістей» Квітки, нічого нема. А таких книжок треба, та ще й дуже, бо в Гадячі народ все почти українці — так що ж їм рідніше — чи своє, чи чуже? Мабуть, своє», — повідомляв Іван Рудченко.

Так, у 1861 році у Гадячі була заснована громадська бібліотека (тепер бібліотека ім. Лесі Українки). Вона була відкрита на приватній квартирі міського лікаря Черниша, який і був у ній розпорядником. За те, щоб брати читати додому журнали й газети, платили три карбованці на рік.

Після переїзду до Полтави Панас Мирний систематично поповнював власну бібліотеку, яку почав збирати зі шкільної парти. Ще з Гадяча привіз із собою кілька цінних книг, зокрема й прижиттєві видання «Кобзаря» Тараса Шевченка. Пізніше в його бібліотеку влилася частина книг братів — Івана та Георгія Рудченків. Були у нього книги майже всіх класиків світової літератури у російських перекладах, класиків російської та української літератури, а також майже всі українські альманахи і періодичні журнали. Велика кількість книг із українського фольклору (7 томів Чубинського, Драгоманов, Новицький, галицькі видання тощо). Багато книг із власноручними написами українських класиків: Коцюбинського, Карпенка-Карого, Старицького й ін. На жаль, повністю бібліотека Панаса Мирного не збереглася. Після смерті письменника збиранням і вивченням спадщини Мирного почало займатися Полтавське наукове товариство при Академії наук України. Частину книг було передано до щойно відкритого Центрального пролетарського музею (тепер Красзнавчий музей), у якому створили експозицію, присвячену творчості письменника, а частину — до Полтавського інституту народної освіти (тепер Полтавський педагогічний університет), ректором якого був В.О. Щепотьєв.

У Полтаві Панас Мирний кілька десятиліть працював у Казенній палаті. «Як тяжко, як нудно було в оцій брудній, прокурений тютюном ...кімнаті-труні проводить без кінця довгі години, дні, роки! День за днем!.. Рік за роком!.. Півжиття!..», — згадував співробітник Панаса Яковича М. Корсунський. Могутній письменницький таланти Панаса Мирного був скутий нелюбою службою. Але ні зовнішні відзнаки, ні службовий стан не могли змінити переконань письменника, збити його з того ідейного шляху, яким він пішов із юних літ. Та й у Казенній палаті Панас Якович знайшов

спосіб займатися роботою, до якої лежала душа. Завдяки П. Рудченкові там була створена велика книгозбірня, що налічувала близько 3 тисяч книжок. Допомогу Панас Якович виявляв у тому, що просив у начальства порядний кредит на передплату журналів та купівлю книжок. Треба зазначити, що сам Панас Мирний завжди одержував і читав лише часописи прогресивного напрямку, — до 1906 року російські, а відтоді і українські.

Усе своє життя Панас Мирний популяризував українську книгу, виховував людей на кращих зразках літературних творів. Так, Панас Якович високо цінував І. Котляревського як письменника, здатного боротися проти будь-якого соціального лиха.

Колишній двірник і кучер Панаса Мирного С.Н. Кочубей згадував один випадок. Якось він купив книжку на базарі й читав її вголос покоївці та кухарці, а вони сміялися. «Коли це заходить на кухню Панас Якович. Поцікавився, що я читаю, та й каже: «Погану ти книжку, Степане, читаєш. Хочеш, я тобі дам хорошу книжку?» І приніс мені «Енеїду» І.П. Котляревського. Дійсно, до чого ж хороша це книжка! А як почав я читати про пекло, дивлюсь, наша баба Параска (кухарка) хреститься. Усі жарти вона сприймала за дійсність і всі вечори водила своїх знайомих слухати «Енеїду». А я ще й додаю: «Це і вам, бабо, буде таке, якщо ви будете скупитися і погано мене годуватимете». Не знаю, чи то «Енеїда» допомогла, чи щось інше, а годувати мене баба Параска стала ще краще».

Панас Мирний часто дарував свої твори. Син письменника Михайло Рудченко згадував, як батько подарував йому книжку зі своїми творами з таким написом: «Другому моєму синові Міні! Люби свою родину й чесно служи своєму народу. Автор». Своім друзям теж дарував книги. Яків Жарко писав: «Маю усі його твори, що виходили в Росії, з його написами мені і бережу їх, як святощі».

На своїх трьох синів Панас Мирний покладав особливо великі надії, коли у духовному своєму заповіті висловлював побажання, щоб «сыновья наши непременно получили высшее образование, так необходимое им... для

принесения своей будущей деятельностью возможно большей пользы тому краю, где родились, и населяющему его народу...»

Старший син Віктор був особливо талановитим, з дитинства збирав власну бібліотеку. Закінчив Московський університет та мріяв працювати у Румянцевському музеї. Віктор любив ходити до Будинку Пашкова, найкрасивішої будівлі Москви, де у 1861 році було створено музей, а при музеї майже відразу почала роботу Публічна бібліотека. Але з початком Першої світової війни ці плани довелося відкласти, оскільки Віктора мобілізували до діючої армії. 16 вересня 1915 року Віктор Рудченко загинув. Убитому горем батькові довелося виконувати заповіт Віктора. Ще в червні 1915 року син написав Панасові Мирному, щоб у разі його смерті усі книги було віддано до Полтавської бібліотеки для якомога ширшого користування ними. Панас Якович виконав синів заповіт, а деякі книги надіслав до Румянцевського музею, де так мріяв працювати Віктор. Директор Імператорського Московського і Румянцевського музею в 1916 році написав Панасові Рудченку листа: «Милостивый государь Афанасий Яковлевич. Имею честь от имени Императорского Московского и Румянцевского Музея засвидетельствовать Вам глубокую благодарность за принесенные в дар для отделения изящных искусств 64 книги по искусству».

Після революції Імператорський музей став державним, а на початку 1924 року йому присвоїли ім'я Леніна. І цього ж року будівля перейшла до розпорядження Державної публічної бібліотеки СРСР імені Леніна. Саме у цій бібліотеці все життя працювала онука Івана Рудченка і племінниця Віктора Рудченка, кандидат філологічних наук Марія Гольдман. Чи не заповітна мрія Віктора вплинула на вибір місця роботи Марії?

Після визволення Полтави від нацистських окупантів у музеї проводилася велика популяризаторська робота. У 1945 році музей відкрив для користування населенню службову бібліотеку, яка містилася в одній із кімнат будинку Панаса Мирного. Керував бібліотекою Михайло Панасович Рудченко, який працював і першим директором музею. Розпочата робота

цілком себе виправдала. Популярність бібліотеки постійно зростала — Приходили учні шкіл і дорослі, які мешкали в районі музею. Тут же проводилися колективні читання та обговорення творів Панаса Мирного. Постійний контингент читачів налічував 250 чоловік. Якби асигнування на придбання книг було збільшене, можна було б значно розширити роботу бібліотеки, охопивши ще чималу кількість дітей і дорослих. У 2000 році книги цієї бібліотеки влилися до фондової збірки музею Панаса Мирного.

І.І. Панченко
заступник директора
з питань обслуговування дітей
Полтавської РЦБС

ЗГАДАЙТЕ ПРЕДКІВ СВОЇХ, ЩОБ ІСТОРІЯ ПЕРЕД ВАМИ НЕ ЗГАСЛА: БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

*Благословенна земля ця не
дісталася нам у спадок від
батьків — ми взяли її у борг у
нащадків.*

В.О. Сухомлинський

Краєзнавство є одним з провідних напрямків діяльності бібліотек, і це – характерна риса нашого часу, коли українське суспільство приділяє значну увагу вихованню патріотизму, знанню вітчизняної історії та літератури. Бібліотека формує особистість на ґрунті історії, культури, традицій народу, а краєзнавство є одним із основних напрямків її роботи.

У Полтавській районній бібліотеці для дітей сформовано краєзнавчий фонд, який містить довідкові видання, суспільно-політичну, природничу літературу, твори полтавських письменників та місцеві періодичні видання. Останнім часом широко використовуються інформаційні ресурси Інтернету.

Для виконання краєзнавчих запитів користувачів у бібліотеці постійно ведеться краєзнавча картотека, яка фіксує цікавий матеріал з місцевих періодичних видань: «Вісті», «Зоря Полтавщини», «Село полтавське», «Край» та ін.

Щоб повніше розкрити багатство краєзнавчих фондів бібліотекарі використовують різноманітні форми наочної популяризації літератури: книжково-ілюстративні виставки про історію та сьогодення рідного краю; виставки, присвячені знаним людям, уродженцям краю та видатним діячам, що пов'язали своє життя з Полтавою та Полтавським районом : «Полтавщина – рідний край» , «Квітни, краю мій, Полтавська земля», «Веселий мудрець: Котляревський», «Народу вірний син – Самійло Величко», «Геній української і світової педагогіки А.С.Макаренка». Книжкові виставки дають можливість звернути увагу користувачів на наявну у бібліотеці краєзнавчу літературу, систематично знайомити з новими друкованими матеріалами з краєзнавства, творами місцевих митців.

Розширити знання про свою малу Батьківщину дітям допомагають різноманітні масові заходи, які проводяться у приміщенні бібліотеки, в школах, закладах культури, на свіжому повітрі тощо. Наша робота не була б такою ефективною, якби не співпраця з керівництвом Полтавського району та с. Ковалівки, вчителями та учнями шкіл, вихователями дитячого садочку «Зірочка», співробітниками музею А.С.Макаренка, Ковалівського сільського будинку культури.

Для зацікавлення юних користувачів, розкриття творчого потенціалу дітей та молоді в бібліотеках району велика увага приділяється літературному краєзнавству. Постійно проводяться масові заходи з популяризації творчості класиків української літератури, особливо письменників-земляків, яким виповнюються ювілейні дати. У цьому році в дитячій бібліотеці проведено поетичний акорд «На струнах Кобзареві душі» — одним із «акордів» була розповідь про відвідини Т.Г.Шевченком Полтавщини, про художні твори та картини, написані ним під враження від краси нашого краю; виставка однієї книги «Маруся Чурай — дівчина з легенди», біля якої проводили бесіди з читачами-дітьми про творчість Ліни Костенко, про її духовний зв'язок з поетичним образом красуні-полтавки, читали уривки з твору, співали українських пісень, авторство яких

приписують Марусі Чурай; краєзнавчо-пошукова експедиція «Самійло Величко: погляд з сьогодення».

Постійно проводяться зустрічі з місцевими митцями, аматорами народної творчості, поетами, письменниками, майстрами прикладного мистецтва.

Декілька разів з дитячими і дорослими користувачами Полтавської районної бібліотеки для дітей зустрічалися дитяча письменниця, уродженка села Мачухи Полтавського району В.Я. Нездойминога, ковалівська поетеса О.І. Сакало, юна обдарована письменниця, художниця, журналістка Ксенія Янко. На вечорниці народних ремесел запрошували вишивальницю М. Якубович. Майстриня показувала дітям свої вишиті рушники, сорочки, скатертини, розповідала про призначення кожного рушника, ділилася секретами майстерності, навчала вірно класти хрестики на полотно, співала з дітьми українських пісень.

У Центральній районній бібліотеці частим учасником масових заходів є М.Я. Нечитайло, член Полтавської спілки літераторів, лауреат XIII та XIV Загальнонаціонального конкурсу «Українська мова — мова єднання». Микола Якович подарував бібліотеці свої книги «Грішниця», «Дітям про дітей війни», «Решетилівські дивотвори», «Цінуй цей дар – життя». Для юних користувачів Центральної районної бібліотеки проходила презентація книги «Від щирого серця» місцевої письменниці П.Г. Мартусь, яка читала вірші про Україну, рідне село Мачухи. Запам'яталася презентація автобіографічної книги «Пам'ять» та виставка картин «Намалюю я пензлем село» самодіяльного художника Пристана Богдана Петровича.

Усі письменники подарували бібліотеці свої книжки, які і започаткували виставку «Твори наших земляків». Зараз вона поповнюється ще і роботами юних митців-відвідувачів бібліотеки.

Особливо цікаво та насичено проводиться День краєзнавства, який у цьому році був присвячений видатним землякам «Знамениті полтавці». До комплексу заходів увійшли:

- книжкова виставка «Славні мої земляки»;
- огляд літератури «Гордімося тим, що ми полтавці»;
- літературна композиція «Нас всіх ріднить земля полтавська»;
- бесіда-консультація біля краєзнавчої картотеки.

Особливо велике значення надається патріотично-краєзнавчій роботі. Проводяться заходи, пов'язані з подіями Другої Світової війни, Революцією Гідності, АТО. Наприклад, до Дня визволення Полтави та Полтавського району проведено краєзнавчу ретроспективу «З пам'яттю про незабутнє», свято української державності «Україна в нас одна» та ін.

Працівники Полтавської районної бібліотеки для дітей та бібліотек Полтавської ЦБС збирають краєзнавчі матеріали, працюють над створенням літописів сіл, історій бібліотек, роблять описи пам'ятників та пам'ятних місць, збирають цікаві фотографії, портрети, свідчення очевидців визначних історичних подій, матеріали декоративно-вжиткового мистецтва.

Багато років працівники дитячої бібліотеки та бібліотек району ведуть пошукову роботу. Збирали спогади очевидців для «Книги пам'яті жертв голодомору», які також були використані у проведенні масових заходів, присвячених цій страшній трагедії українського народу — «На пам'ять не покладено табу», «Мертві не простять - живі не забудуть». Зараз стоїть завдання виявити точне місце поховання померлих під час голодомору 1932-33-х рр. односельців на місцевому цвинтарі.

Пошуковий загін «Пам'ять» зібрав багато фактів, матеріалів, спогадів про трагічні події на території Ковалівської сільської ради в роки Другої світової війни. Бібліотекар Верховлівської СБФ О.Г. Солодовник започаткувала дослідження історії масових розстрілів мирного населення та військовополонених біля сіл Ковалівки та Грабинівки. Результатом цієї роботи стали документальні фільми «Стехівська трагедія» та «Ковалівське пекло», презентацію якого було проведено в Полтавській районній бібліотеці для дітей.

У вересні 2015 року Полтавський район святкував 90-річчя від дня утворення. До цієї визначної дати бібліотекарями Полтавської ЦБС були зібрані матеріали про історію сіл Полтавського району, які неодноразово подавалися для публікації в районну газету «Вісті».

Захоплююче пройшла віртуальна екскурсія «Тут Батьківщини моєї початок», проведена в Полтавській районній бібліотеці для дітей. Окремі «зупинки» екскурсії розповідали про історію створення району та його сьогодення, історію сіл, знайомили з символікою Полтавського району, археологічними знахідками, природними багатствами, видатними людьми району. Важливим результатом проведення заходу є те, що діти більше дізналися про назви та історію рідного та сусідніх сіл.

У рамках святкування 50-річного ювілею Ковалівського сільського будинку культури, було презентовано історію нашої бібліотеки від першої бібліотеки-читальні в клубі артлі «Культура» до Полтавської районної бібліотеки для дітей.

Незабутнє враження у користувачів дітей різного віку залишають краєзнавчо-етнографічні заходи «Іде Різдво з Колядою», «На Купала річка мала», «Завтра прийде Миколай» та ін. Дійства проводилися масштабно, із залученням учасників художньої самодіяльності Ковалівського СБК, громадських організацій району.

Повчальним було спілкування малечі з отцем Української Автокефальної Православної Церкви Михайлом на Великодні свята «Свята Пасха йде до хати – будемо Великдень справляти».

Краєзнавча робота є важливою, потрібною, не залишає байдужими читачів і спонукає до вивчення рідного краю.

Т.С. Манжула
директор Кіровоградської ОБД ім. Т.Г. Шевченка

ПАТРІОТИЧНА СВІДОМІСТЬ ДІТЕЙ — МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Події, що розгортаються в Україні від початку Революції Гідності і до сьогоднішніх днів, змушують нас, бібліотечних фахівців, озирнутися на минулі 24 роки незалежності та критично оцінити життєві і виробничі пріоритети. Становлення української державності, інтеграція в європейське та світове співтовариство, побудова громадянського суспільства передбачає орієнтацію на людину, здатну працювати задля утвердження державності та народу України як політичної єдності.

Як ніколи в цей непростий для всієї країни час, бібліотечні фахівці, педагоги, вихователі, батьки наших читачів та громадськість згуртувалися та об'єдналися навколо бібліотеки, щоб разом зорієнтувати дітей та підлітків на духовний розвиток, формування національно-патріотичної свідомості та єдності. Адже саме дитяча бібліотека попри всі негаразди і труднощі, з якими зіткнулася наша країна, стає сьогодні осередком оновлення духовної культури та формування громадянської позиції майбутніх поколінь.

Зрозуміло, що формування рис і якостей дитини відбувається в контексті державної політики виховання. Саме тому заходи щодо осучаснення роботи навчальних закладів, музеїв, бібліотек з національно-патріотичного виховання, активного залучення дітей та молоді до вивчення історії та культури України, подвигів борців за незалежність, збереження суверенітету та територіальної цілісності України, її демократичний вибір регламентуються Указом Президента України №34 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», який набув чинності 12 червня 2015 року. Згідно вищезазначеного Указу було створено робочу групу з розробки Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, яка найближчим часом (до 1 жовтня) має представити проекти Стратегії та плану дій щодо її реалізації.

Патріотичне виховання конкретизується через систему виховних завдань, які є загальними не лише для закладів освіти, культури, бібліотек, але й для суспільства загалом і розглядається сьогодні значно ширше ніж декілька років тому. Сьогодні ми говоримо про набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування ним духовних багатств українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних відносин, формування в молодих людей якостей громадянина України, культури мовлення та володіння державною мовою, затвердження принципів загальнолюдської моралі та забезпечення умов для самореалізації особистості.

Надзвичайно важливо виховати людину – патріота, якій притаманні почуття внутрішньої свободи та гордості за свою країну. Ми прагнемо, щоб наші діти усвідомили свою значущість у себе на Батьківщині. Україна потребує людей, які справді зможуть збудувати нову державу, в якій пануватиме справедливість, дбайливе ставлення до національних багатств, рідної природи, любов до рідної культури, мови, народних свят та традицій, збереження та пошана історичної пам'яті, готовність до захисту Батьківщини, а отже набуття духовно-моральної мотивації до дій на благо рідної Вітчизни.

Адже всі ми сьогодні бачимо наслідки формального, а часом і халатного ставлення до виховання патріотизму. Від України спокійно відійшов Крим, тривають військові дії на Донбасі, гинуть люди, лишаються сиротами діти, згорьовані матері ховають своїх синів. Саме тому настав час відповідальніше поставитися до національно-патріотичного виховання, адже підрастаюче покоління ще можна навчити любити свою Батьківщину по-справжньому, тому що саме зараз підрастає молоде покоління, яке не знає Радянського Союзу і не відчуває туги за ним, і саме в наш час країна справді переживає пік патріотизму. Події 2014 - 2015 років дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких є і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію.

З метою здійснення завдань, висунутих часом і суспільством, у своїй роботі з національно-патріотичного виховання фахівці нашої бібліотеки використовують різноманітні форми роботи.

Родзинкою і гордістю відділу естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів є бібліотечна студія «АРТ-СВІТ», яка на сьогодні об'єднує більше 30 обдарованих дітей — учнів середніх та старших класів загальноосвітніх шкіл міста. Бібліотечна студія «АРТ-СВІТ» — це дружна сім'я бібліотекарів і вихованців, де кожна дитина має змогу проявити свої обдарування, знайти нових друзів, провести вільний від навчання час цікаво, змістовно, безпечно та корисно. І це важливо, адже сьогоднішні події показують необхідність посилення соціально-психологічного захисту і підтримки дітей. І саме у бібліотеці діти й підлітки знаходять безпечно та позитивне середовище. Отже, завдяки творчим зусиллям, креативності та енергійності фахівців відділу і членів цього творчого об'єднання в бібліотеці та за її межами за два з половиною роки відбулося понад 70 різноманітних заходів, серед яких немала частина національно-патріотичного спрямування.

У сучасних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність держави, саме з ініціативи юних учасників бібліотечної студії «АРТ-СВІТ» переорієнтувалася і направленість діяльності об'єднання з творчо-розважальної на культурно-пізнавальну та національно-патріотичну. Діти настільки усвідомлюють становище нашої Батьківщини, що самостійно, завдяки своїм талантам намагаються допомогти зберегти мир у країні, достукатись до сердець дорослих і закликають до об'єднання заради миру та щасливого майбутнього.

Так, понад рік тому, 28 травня, з ініціативи «артсвітівців» на бібліомайданчику перед бібліотекою відбувся великий літературно-музичний концерт «Моя країна — Україна» у рамках бібліотечної акції «Творчість єднає Україну». За допомогою своєї творчості юні учасники студії «АРТ-СВІТ», діти та молодь Кіровограда намагалися передати власні хвилювання і

бажання жити у мирі і злагоді в єдиній квітучій країні. Вони презентували кожній області України натхненні поетичні рядки і свої неповторні пісенні та хореографічні дарунки.

Для знайомства дітей з культурою українців, народними звичаями, святами, обрядами, легендами рідного краю бібліотекарі практикують проведення етногодин та літературно-музичних композицій з театральним антуражем. Одним із таких популярних заходів стали «Андріївські вечорниці», де фахівці відділу, юні учасники бібліотечної студії «АРТ-СВІТ» та учні середнього і старшого шкільного віку загальноосвітніх шкіл міста мали змогу торкнутися минувшини, поринути в атмосферу загадковості вечора на Андрія, відчутти красу та поезію давніх обрядів, взяти безпосередню участь у цікавих гаданнях для дівчат та змаганнях по відкушуванню калити для хлопців, а також у майстер-класах з виготовлення виробів з тіста або ліплення вареників.

А напередодні Дня української писемності та мови відбувся пісенний вернісаж «Піснею вишию долю». Працівники відділу та бібліотечна студія «АРТ-СВІТ» підготували захід з однойменною книжковою виставкою «Немає магії сильнішої, ніж магія пісні». Душевні поетичні строки та українські пісні сприяли зародженню у душах підростаючого покоління зерен любові до мелодійної рідної мови, і ще раз підтверджували, що українська мова – мова серця, розуміння, вишуканості, добра та кохання.

Не можна без сліз згадувати годину пам'яті «А вони вірили...», яку підготували та провели бібліотекарі разом з «артсвітовцями» з нагоди річниці вшанування Героїв Небесної Сотні. Тематичний захід розпочався виконанням Державного Гімну України, хвилиною мовчання діти вшанували загиблих Героїв Небесної Сотні та бійців, які полягли у бою за рідну Батьківщину. Сумні пісні, відеокадри трагічних подій на Майдані, фото героїв-земляків, які віддали життя в зоні проведення АТО, нікого не залишили байдужими. «Не забуваймо про це! Вічна пам'ять героям!», – ці слова звучали з вуст ще зовсім юних учасників заходу.

2015 рік — рік відзначення 70-річчя Перемоги над нацизмом у Європі та у Другій світовій війні. Саме цьому була присвячена літературно-музична композиція «Пісні воєнних років єднають покоління». Захід було проведено у новому форматі під гаслом — «Пам'ятаємо! Перемагаємо!». Символом заходу була квітка маку, тому напередодні у різних відділах пройшли майстер-класи по виготовленню цих квіток під назвами: «Мак — квітка миру» та «Мак — символ пам'яті в Україні». Виготовлені власноруч маки прикрасили одяг усіх учасників заходу, під час якого звучали пісні та поезії років Другої світової війни, а також сумні композиції про події сучасності, свідками яких стали і ветерани, і молодь, і діти. Захід ми присвятили тим, хто пережив ту страшну війну і тим, хто знає про ці жахливі події не лише з книг, фільмів чи з розповідей старшого покоління.

Подібні заходи є також підтвердженням того, що діти України не залишаються осторонь останніх подій у державі і глибоко переживають за подальшу долю своєї Батьківщини. Це ще раз підтвердила і активна участь читачів бібліотек області у Всеукраїнському конкурсі «Книга пам'яті мого роду». В обласному турі сімейного конкурсу «Книга пам'яті мого роду» взяло участь 40 осіб, з них 16 читачів у віковій категорії 6-11 років та 24 — у віковій категорії 12-16 років. До обласної бібліотеки для дітей надійшло 33 Книги пам'яті в паперовому вигляді та 8 відеокниг. Кожна робота відрізнялася від іншої не тільки технікою виконання, творчим підходом, а й глибиною змісту, душевної теплоти та хвилювань дітей від спогадів близьких людей про трагічні події минулого століття. Деякі розповіді були пов'язані з новими викликами сьогодення і готовністю молоді протистояти їм.

Іншим патріотичним заходом обласного значення в контексті відзначення 70-річчя Перемоги став бібліотечний марафон заходів «Ми пам'ятаємо», проведення якого обласна бібліотека для дітей оголосила з травня по жовтень 2015 року та запросила бібліотеки області приєднатися до участі в його реалізації. Головними завданнями Марафону є активізація проведення бібліотеками масових заходів патріотичного спрямування серед

дітей різних вікових груп; популяризація літератури та залучення дітей до читання кращих художніх творів про Другу світову війну (1939–1945 роки); збереження пам'яті про героїчний подвиг українського народу, його визначний внесок у перемогу Антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні та розширення соціального партнерства бібліотек.

Бібліотечна спільнота області підтримала ініціативу ОДБ. До участі в бібліомарафоні долучилися близько 53-х бібліотек, серед яких не тільки спеціалізовані для дітей, а також дитячі відділи районних і міських бібліотек, сільські та міські бібліотеки-філії. З початку старту Марафону проведено більше 250 масових заходів, присвячених пам'ятним датам історичних подій Другої світової війни, у т. ч. 70-й річниці Перемоги над нацизмом у Європі, Дню пам'яті та примирення та Дню Перемоги (8 і 9 травня); Дню скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні (22 червня). Їх учасниками стали понад 2 тис. дітей різного віку. Вшановуючи подвиг народу України у Другій світовій війні, на заходах говорили слова подяки сьогоднішнім Героям АТО. Заходи бібліотек патріотичного спрямування висвітлювалися на власних сайтах, блогах, сторінках соціальних мереж Однокласники, ВКонтакте, електронних і друкованих мас-медіа.

Говорячи про формування патріотичної свідомості дітей, ми повинні зрозуміти, що лише завдяки прикладу самих бібліотекарів ми можемо активізувати цю роботу та згуртувати у бібліотеках патріотично налаштоване молоде покоління, батьків юних читачів, громадськість.

Так, враховуючи реалії сьогодення та жахливі події, які відбуваються на Сході держави, наша бібліотека неодноразово виступала волонтером зі збору гуманітарної допомоги кіровоградським військовослужбовцям, які знаходяться в зоні АТО. Разом з гуманітарною допомогою кіровоградським бійцям були відправлені листівки-обереги від юних читачів бібліотеки зі словами підтримки, вдячності та надії на світле майбутнє. Хочеться відзначити такий момент, що на заклик бібліотеки допомогти кіровоградським воїнам відгукнулися не тільки читачі і батьки наших

користувачів, а й велика кількість зовсім незнайомих людей, що говорить про закріплення позитивного іміджу та рівня довіри до нашого закладу в суспільстві. Також бібліотекарі неодноразово долучалися до участі в різноманітних акціях, організованих волонтерами та громадськими організаціями. Це безстрокова акція з плетіння маскувальних сіток для кіровоградських військових «Замаскована турбота», організована у бібліотеці спільно з Благодійним Фондом «Берегиня миру», а також розповсюдження народознавчого Календаря на 2015 рік, виготовленого Благодійним фондом Станіслава Березкіна «Добротвір», кошти від реалізації якого були передані родинам військовослужбовців, що загинули за волю України.

Прикладом свідомого відстоювання національно-патріотичної ідеї може слугувати те, як колектив бібліотеки виборював своє право на перейменування закладу та присвоєння бібліотеці імені Т.Г.Шевченка, адже цей процес затягнувся майже на 10 місяців.

30 вересня 2014 року у Всеукраїнський день бібліотек від імені колективу, активних користувачів Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара, мною, як директором закладу, було порушено клопотання перед обласною радою про перейменування бібліотеки та присвоєння їй імені Тараса Григоровича Шевченка. Важливо зрозуміти, що ідея перейменування обласної бібліотеки для дітей імені Гайдара та присвоєння їй імені Шевченка, виникла не спонтанно, вона народилася і формувалася не один рік із думок, ідей людей, яким не байдужа доля нашої країни, підростаючого покоління, нашої культурної та історичної спадщини. Лист-звернення колективу бібліотеки був оприлюднений перед громадськістю під час Всеукраїнської акції проведення голосних читань віршів Тараса Григоровича Шевченка біля пам'ятника поету на честь святкування його 200-річного ювілею. Саме відзначенню цієї ювілейної дати Великого Кобзаря ми хотіли присвятити таку урочисту подію, як в бібліотечному житті, так і житті всього краю. Це відповідає чинному законодавству, а також до цього закликає і місце розташування закладу.

Будівля нашої обласної бібліотеки для дітей знаходиться на вулиці Шевченка, у міському сквері, поруч з гімназією Т.Г. Шевченка і пам'ятником Великому Кобзареві, який своєю постаттю та поглядом нагадує усім, хто йде до закладу:

Учітесь, читайте,
І чужому навчаєтесь,
Й свого не цурайтесь...

Історія змінюється, час іде, але ці рядки як ніколи актуальні сьогодні, адже саме в стінах дитячої бібліотеки відбувається перше знайомство читача-дитини з книгою, творами класиків української літератури і зокрема літературно-мистецькою спадщиною Великого Кобзаря, популяризація творчості якого завжди була і є одним із пріоритетних напрямів роботи бібліотеки, особливо зараз, в часи бурхливих подій, що розгорнулися в країні.

Отже, згідно умов чинного законодавства бібліотекою було проведено громадське обговорення, результати якого узагальнені та оприлюднені на бібліотечному веб-сайті. Свою позитивну думку з цього приводу висловили не лише читачі бібліотеки, а й науковці, краєзнавці, журналісти, освітяни, бібліотечна спільнота. Рішення колективу підтримав Департамент культури, туризму та культурної спадщини обласної державної адміністрації на чолі з його директором Животовською В.Г., а також погодила постійна комісія обласної ради з питань освіти, науки, культури, туризму, спорту, у справах сім'ї та молодіжної політики.

Було зроблено усі необхідні кроки щодо завершення процедури зміни найменування бібліотеки, і останнє слово залишалося за народними обранцями. Ми сподівалися і вірили, що як раз тут не може бути ніяких перепон. Але радість колективу була передчасною, адже тільки з четвертої спроби, і лише після того, як на підтримку бібліотеки долучились громада та окремі депутати обласної ради, а також вийшов закон про декомунізацію, ми нарешті отримали довгоочікуване рішення. Ми також дуже вдячні всім

журналістам і засобам масової інформації, зокрема журналістам телеканалу «Інтер» та обласної державної телерадіокомпанії (телепрограма «Ми», інформаційні випуски «День за днем»), каналу ТTV, газетам «Кіровоградська правда», «З перших вуст», «Наше місто», «Нова газета», електронним мас-медіа: «Перша електронна газета», «Гречка», «Весь Кіровоград», «Точка доступу», «Рідний Кіровоград», «Перевесло», «Акула» та ін., які підтримали бібліотеку у такий важливий для нас момент і висвітлювали не тільки перебіг подій, а й усі листи і звернення колективу та громади щодо відстоювання спільної точки зору.

Після кількох публікацій в пресі, мас-медіа, коли вдруге, а потім втретє, питання зміни найменування Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара та присвоєння їй імені Т.Г. Шевченка не знайшло повноцінної підтримки у депутатів обласної ради, колективом обласної бібліотеки для дітей було розпочато, вже з ініціативи самої громади, альтернативне голосування. З початку кожен бажаючий міг залишити свій підпис у підтримку перейменування бібліотеки на плакаті «Я голосую за Шевченка», який було розміщено у вестибюлі закладу, а пізніше і на підписних листах. Крім користувачів, батьків, вчителів, вихователів, які постійно відвідують бібліотеку, свої підписи залишали люди різного віку і зовсім різних професій, серед них лише понад 160 підписів було зібрано за ініціативою головного лікаря, а також військовослужбовців та учасників АТО, які знаходилися на лікуванні у Кіровоградському обласному госпіталі для інвалідів Вітчизняної війни.

І ось настав цей довгоочікуваний момент. 14 липня 2015 року на тридцять сьомій сесії шостого скликання Кіровоградської обласної ради більшістю голосів було прийнято рішення №775 «Про зміну найменування обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара», і діти Кіровоградщини нарешті отримали подарунок під назвою «Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка», а Кіровоград отримав прекрасний «Шевченківський квартал», як сказав народний депутат, голова постійної

комісії обласної ради з питань освіти, науки, культури, туризму, спорту, у справах сім'ї та молодіжної політики Анатолій Коротков.

З цієї нагоди 22 липня в бібліотеці пройшли урочистості за участю заступника голови обласної державної адміністрації Коваленка Сергія Петровича, який привітав колектив та користувачів бібліотеки з перемогою і на згадку подарував портрет Т.Г. Шевченка. На заході були присутні юні користувачі, їхні батьки та представники громади, які так щиро та активно підтримували бібліотеку. Під час урочистого заходу поклали квіти до пам'ятника Кобзареві, юні читачі здивували усіх присутніх глибиною та виразністю прочитаних напам'ять віршів поета, звучали також музичні подарунки та привітання від гостей свята.

Зрозуміло, що сьогодні працівників закладу переповнює почуття гордості, самоповаги та ще більшої відповідальності від того, що бібліотека носитиме ім'я великого генія українського народу, а ще від того, що ми змогли завдяки підтримці громади відстояти нашу спільну думку та прагнення змінювати і змінюватися на краще, і таким чином ще раз підтвердили, що обласна бібліотека для дітей бере активну участь у соціокультурному житті регіону і може слугувати прикладом моральної витримки та формування патріотичної свідомості молодого покоління України.

Ю.П. Коваленко
т.в.о. відділу обслуговування дітей
дошкільного та молодшого віку НБУ для дітей

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У БІБЛІОТЕЧНОМУ ПРОСТОРИ

*В дитинстві відкриваєш материк,
котрий назветься потім — Батьківщина*

Ми живемо в XXI столітті і події, що відбуваються сьогодні в Україні, свідчать про значні прогалини нашої держави в питанні патріотичного виховання своїх громадян. А патріотизм сьогодні є нагальною потребою держави, суспільства, особистості. Йому неможливо навчити, а потрібно

виховувати з пелюшок, коли образне слово, емоції, почуття набувають більшого значення ніж інтелект. Тож, саме сьогодні у центрі патріотичного виховного процесу особистість дитини постає як найвища цінність. Національно-патріотичне виховання лише тоді дає позитивний ефект, коли має комплексний характер і здійснюється сукупно родиною, навчальними та освітніми закладами, бібліотеками. А роль бібліотеки, книги у цьому виховному процесі вкрай важлива, причому саме дитячої бібліотеки.

Отже, як усвідомити себе українцем в бібліотечному просторі? Можливо і починати необхідно з простору? В усьому світі бібліотеки прагнуть стати не просто інформаційним та культурним осередками, а «третім домом». Національна бібліотека України для дітей щоденно удосконалює бібліотечний простір, створюючи такий дім, у якому комфортно дитині від народження, а інтер'єри цього дому наповнені знаками, орієнтирами, підказками, які дитина змалечку ототожнює з українською нацією: експозиції народних костюмів, інсталяції на історичні теми, куточки української хати, орнаменти вишивки і просто національні кольори в оформленні виставок та ін.

Яскравий приклад такого впливу бібліотекарі спостерігали у літньому дворіку, коли дворічна дівчинка, яка ще не вимовляє усі звуки, побачивши книжку у жовто-блакитній обкладинці, радісно вигукнула до матері «Уклаїна, Уклаїна!». Як допомогти виховати не просто вдумливого і творчого читача, а ось такого читача-патріота, який ще говорити не вміє, але відчуває, що він українець? Для виконання цього відповідального завдання бібліотеки намагаються віднайти такі форми спілкування з дитиною, які мають потужний емоційний вплив, включають дитячу фантазію, творчість, застосовують нові технології — це імponує сучасному читачеві, але й не цураються традицій.

Найкраще, коли бібліотека і бібліотекарі демонструють читачеві, що бути українцем означає бути освіченим, талановитим, шляхетним, сучасним. Таке почуття можна викликати у дітей яскравим святом, як наприклад, День

Знань у патріотичному стилі «Україна — це ТИ і Я», яким відкривали цьогоріч новий бібліотечний сезон у Національній бібліотеці України для дітей. Свято було насичене незвичними видовищними елементами: дефіле етнічних українських костюмів, майстер-клас старобутнього танку «Картопля», виставка-частування страв української кухні «Гей малята, всі сюди — у країну смакоти!», майстер-клас оберегів для воїнів АТО та благодійний ярмарок «Від дітей, з любов'ю», вільний мікрофон «Хто такий ПАТРІОТ?», майстерня бібліо-стиліста, в якій усім дівчаткам з довгими косами робили етнічні українські зачіски. Супроводжувалося свято виступами майстерних етнічних музичних колективів.

Наймолодшим читачам у цей день запропонували літературний інтерактив «Патріот від А до Я», разом створили колективний вірш «Україна — це ти, Україна — це я», склали карту України з пазлів і завершили все це переглядом мультиплікаційних фільмів від Сашка Лірника «Моя країна — Україна». Усім відома популярність мистецтва боді-арту серед сучасних дітей, тому в інтернаціональній креатив-майстерні «Mehendi з українськими мотивами» дитячі долоньки розмальовували хною, одночасно розповідаючи про мистецтво мехенді, про походження та значення нашої української народної символіки. Такі заходи необхідні в кожній бібліотеці, ще один приклад: театралізоване літературно-патріотичне свято «У серці кожної дитини живе любов до України» в Полтавській ОБД ім. Панаса Мирного.

Патріотичний напрям роботи бібліотек за останні роки розширився і, на жаль, не з інноваційних міркувань. Тривожне слово АТО увійшло в наше життя, і кожен з нас відчув гостру й щирі потреби щось робити для тих, хто боронить нашу державу. Сплеск благодійної і волонтерської діяльності відчутно пройшовся дитячими бібліотеками країни. Немає жодної, яка б не долучилася до цієї справи: читачі малюють малюнки, роблять сувеніри-обереги, листівки, які передають військовим в зону АТО, пишуть листи своїм одноліткам на сході, плетуть маскувальні сітки. У багатьох бібліотеках влаштовують благодійні ярмарки, на яких продають дитячі вироби, а

зароблені кошти перераховують на спеціальні рахунки для поранених; збирають кошти на протези військовим, які дістали страшні поранення; відвідують військові шпиталі: з подарунками, смачними передачами, концертами. Якби ми зараз спробували розказати про кожну таку акцію дитячих бібліотек — нам би не вистачило б і дня. Виховання патріота такими конкретними людськими вчинками є, можливо, найбільш дієвим. Бібліотеки запрошують воїнів АТО на зустрічі з читачами. Так, читачі Національної бібліотеки України для дітей мали нагоду поспілкуватися з працівником бібліотеки, програмістом Андрієм Удодом, старшим лейтенантом 57-ї окремої мотопіхотної бригади, який щойно повернувся зі сходу нашої держави. Він подякував дітям за їхню підтримку і допомогу, яка дарувала воїнам тепло, впевненість, відчуття дому. Ці слова було дуже важливо почути дітям, адже вони як могли підтримували українських воїнів.

Проекти, програми, довгострокові акції та разові заходи, конкурси, майстер-класи розкривають дітям рідну країну від давніх часів до непростого сьогодення, торкаються маловідомих тем і розповідають про видатні сторінки нашої історії.

Тільки Україна має такий феномен, як козацтво, козацьку педагогіку, лицарство. Тема козаччини залишається одним з найважливіших факторів національно-патріотичного виховання, однією з найцікавіших тем для нашої аудиторії, і форми розкриття її переважно інтерактивні, ігрові, змагальні: конкурси ерудитів, турніри знавців, вікторини з історії козаччини, козацькі забави, історичні подорожі у часі. Дітей молодшого шкільного віку, особливо хлопчиків, дуже цікавить військове козацьке мистецтво. Вони з захопленням слухають про те, як козаки зміцнювали своє здоров'я, розвивали силу і мужність, удосконалювали вміння майстерно володіти зброєю, про їх військову доблесть і звитягу, винахідливість, кмітливість і спритність у боях. Знаменно, що в історичній свідомості, пам'яті рідного народу слова «козак і лицар» утвердилися як майже повні синоніми, як ідеали української людини. Такі заходи актуальні в бібліотечному середовищі, ось декілька з них:

тиждень «Їхали козаки книжковими сторінками» (Київська ОБД), історико-літературна гра-конкурс «Козацькі перегони» (Миколаївська ОБД В. Лягіна), «Козацькі сходини» (Тернопільська ОБД) та ін.

У кожного народу є сторінки історії, які не можуть і не повинні бути піддані забуттю. Одна з таких трагічних сторінок — Друга світова війна.

Для того, щоб зробити розповідь про цей складний для дитячого сприйняття період зрозумілою, наповнити його емоцією, викликати емпатію вирішено було влаштувати діалог, і не просто діалог — відбулася розмова між областями. Так, протягом минулого року в бібліотеці проходила скайп-естафета «Навіки пам'ять збережемо», присвячена 70-річчю визволення України від фашистських загарбників. Київські школярі в режимі on-line спілкувалися з читачами Одеської, Херсонської, Миколаївської, Тернопільської та Хмельницької обласних бібліотек для дітей, Закарпатської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва та Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей. Ефект був просто неймовірний, адже живе спілкування, обмін думками, зв'язок раніше зовсім незнайомих людей викликав бурхливу реакцію, підкріплену гаслом: «Ми проти війни, ми за мир на Землі!», що звучала наприкінці кожної зустрічі. Скажу про декілька заходів в областях: проект «Війні немає забуття» та створення одноіменної книги пам'яті (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка), обласний заочний конкурс «Кращий читацький відгук на книги про Другу світову війну» (Дніпропетровська ОБД), цикл заходів «Діти XXI століття читають про війну» (Житомирська ОБД) та ін.

Під час довгострокової акції «Читаймо книжки про війну — це подарунок наш до свята Перемоги» читачами Національної бібліотеки України для дітей було прочитано більше 400 книжок. Ми прагнули залучити дітей до читання літератури про війну, розказати їм про минуле нашого народу, пробуджуючи повагу до історії рідного краю. Бібліотекарі підійшли до акції комплексно: виготовили буклети, склали анотовані списки літератури для дітей, незвично представили книжкову виставку «Тих днів не

меркне слава», провели відповідну роботу серед читачів-дітей, вчителів, організаторів дитячого читання. Найбільш вдалимими стали такі заходи, як патріотичний бумеранг «А пам'ять просить знову пригадати. Діти – герої», фотографія в часі «Ми будемо довго пам'ятати і вам забути не дамо» (виставка-екскурс), година спілкування «Пам'ятники героям війни розповідають». Логічним продовженням заходів стали конкурс дитячих робіт «Навіщо, війна, у хлоп'ят ти дитинство забрала» та майстер-клас з виготовлення квіткових композицій з паперу «Квіти миру на землі». Акція завершилася святом – літературно-патріотичним ранком «Спасибі вам, солдати, за життя!».

Відділ активно проводить патріотичні години, присвячені Дню збройних Сил України, Дню захисника Вітчизни та зовсім новому святу – Дню захисника України. Ми прагнемо навчити дітей втілювати у життя гасло: «Справжній патріот повинен любити, поважати і захищати свою державу». Найкраще, коли такі заходи проходять як зустрічі з тими, хто захищав і захищає Батьківщину. Так, переважна більшість бібліотек присвячує багато годин спілкуванню читачів з військовими, волонтерами, проводить уроки мужності, долучається до Всеукраїнської акції «Бібліотека українського воїна», активно відстоює свою громадянську позицію на вуличних акціях, флеш-мобах, акціях підтримки. Маленькі читачі Національної бібліотеки України для дітей мали гарну нагоду поспілкуватись з воїном-інтернаціоналістом, розвідником, учасником Афганської війни, автором-виконавцем власних пісень В'ячеславом Купрієнко, він презентував дітям свою першу дитячу книжку і навіть запропонував маленьким читачам написати її продовження і театралізувати.

Кожна держава починала з відродження власної культури, власних традицій, зі статусу своєї мови. Мова має стати консолідуючим фактором, без якого Україна нормально функціонувати не буде. У спілкуванні з дітьми бібліотекарі виховують у них почуття гордості за нашу співучу, чудову

українську мову. Адже українська мова посяде належне їй місце тоді, коли нею заговорить сім'я, школа, бібліотека – заговорить і вся Україна.

Проводячи заходи, присвячені рідній мові, кожен бібліотекар намагається донести до дитячих сердець те, що мова людини — це показник її вихованості, культури, розуму і мудрості. В цьому випадку складно придумати щось краще, ніж читання-розказування казок Сашком Лірником, або ж читання книжки Галиною Малик. Такі вчинки відомих, славетних, успішних і талановитих українців за силою впливу є найкращим виховним мотивом, прикладом для наслідування. До речі, саме Галина Малик була гостем скайп-зустрічі «Люби рідне, читай українське» в Миколаївській ОБД ім. В. Лягіна. Скайп-спілкування є однією з найпопулярніших, ефективних, інноваційних послуг, запроваджених в бібліотеках сьогодні.

Особливо потрібно відзначити мовний калейдоскоп під назвою «Прекрасне слово і душа у мові рідній возз'єдналось». На захід завітали учні санаторного навчально-виховного закладу для дітей з вадами зору «Пізнайко». Дітям було запропоновано книжкову виставку, відеопрезентацію, присвячену Міжнародному дню рідної мови, літературні ігри та вікторини. Доповненням заходу була лялькова вистава «Квітни, мово наша рідна» у виконанні бібліотекарів відділу.

Потужний поштовх фантазії бібліотекарів дав 200-річний ювілей Т.Г. Шевченка. Палітра масових заходів збагатилася дуже цікавими акціями, конкурсами і проектами. На сайті Національної бібліотеки України для дітей навіть було створено новий розділ, щоб висвітлювати Шевченківські події в усіх дитячих бібліотеках України. Назву лише кілька проектів: Міжнародний он-лайн-конкурс «Що ти знаєш про великого українського поета?» (Львівська ОБД), відеопроєкт «Шевченкіана нашої родини» (Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки), відеопроєкт «Живе в мені твій дух, Тарасе. Читаємо Шевченка разом» (Центральна бібліотека ім. Т.Г. Шевченка для дітей м. Києва), літературні Skype-читання «І знову відкриваю Кобзаря» (Хмельницька ОБД ім. Т.Г. Шевченка та Тернопільська ОБД), віртуальний

фотоконкурс «Map-Ukraine Шевченкіана» (НБУ для дітей). Флеш-моби, марафони читців, квести в практиці бібліотек вже давно, в Шевченкові дні їх було проведено багато: флеш-моб «Читаємо Шевченка разом» (Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва), марафон читців «Іду з дитинства до Тараса» (Івано-Франківська ЦМБД). У Національній бібліотеці України для дітей було створено програму «Шевченкові думи йдуть в майбуття і пам'ять про нього нетлінна». Серед проведених заходів були семінар-практикум «І дорослий, і маля шанує пам'ять Кобзаря» за участю вихователів-методистів ДНЗ та ШДС Шевченківського району, зустріч зі старшим науковим співробітником Національного музею Т.Г. Шевченка Галиною Дмитрівною Мрозек, презентація книжки «Дитячий Кобзар» за участю української письменниці Зірки Мензатюк, змагання читців, виставка творчих робіт.

Вишиванка. З якою гордістю приходять читачі до бібліотеки, святково вбрані, у піднесеному настрої. День вишиванки — це свято, яке яскраво ілюструє, що українці незламні духом, горді, впевнені, живуть вірою і надією на світле майбутнє. Це благодатна тема, яка може бути поштовхом до створення таких форм роботи, як історія моєї вишиванки, дефіле, читання знаків та символіки, орнаментів та ін. Українська вишита сорочка — це символ, який єднає українців незалежно від мови, якою вони спілкуються, політичних поглядів чи віросповідання.

Ми маємо достатню кількість українських сучасних книжок, які допомагають нашій роботі, дають значний поштовх для патріотичного сприйняття, формують світогляд маленького українця. Варто відзначити літературу, що користується особливим попитом серед наших читачів: «Київські казки», «Ангел Золоте Волосся», «Таємниця козацької шаблі», «Як я руйнувала імперію» Зірки Мензатюк; «Чарівна брама» Валерія та Наталії Лапікурів; «Пекельний звіздар» Леоніда Кононовича, трилогію Володимира Рутківського «Джури козака Швайки»; «Неймовірні пригоди Івана Сили» Олександра Гавроша; «Івасикове Різдво» Мар'яни Качмар; «Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів» Олександра Виженко; «Козак

Петро Мамарига» Миколи Вінграновського; «Козацька абетка» Ольги Яремійчук; «Чумацький шлях» Дмитра Носко; «Я громадянин України», О.В. Сташук та ін. Нещодавно вийшла книжка «Героям слава» видавництва «Мамине сонечко» — це оповідання про воїнів, що захищають нашу країну на Сході. Саме такої літератури потребує сучасний читач, тому це має бути пріоритетним напрямком діяльності українських видавництв.

У поточному році з'явився унікальний путівник у формуванні патріота для молоді від 9 до 17 років Максима Колесніченка під назвою «Курс юного патріота». Даний навчальний посібник є частиною Всеукраїнського проекту «Я — юний патріот». Матеріали посібника мають на меті у доступній формі викласти та допомогти дитині зрозуміти базові цінності людського життя, вирости всебічно розвинутою особистістю, справжнім патріотом.

Неодноразово доведено, що однією з найефективніших форм популяризації книги є голосні читання. Це демонструє щотижнева робота в Національній бібліотеці України для дітей літературної світлиці «Таємниці книжкової шафи», для віддалених користувачів є блог «Маленький читайлик», що знайомить з новинками української сучасної дитячої літератури.

Могутнім фактором виховання повинно стати сьогодення. Гарантовані права людини, соціальна захищеність, добробут, правдива історія, повага до праці старших поколінь спонукають громадян до творення і творчості. Відсутність вказаних факторів призводить до втрати життєвих орієнтирів; святі ідеали любові до Батьківщини не повинні відходити на другий план. Дійсний патріот живе життям свого народу, знає його біди і конкретними справами дбає про добробут співвітчизників. Більше гарних і добрих вчинків — це і є патріотизм.

Від того, чи читають наші діти, що читають, як читають залежить їх сьогоденній успіх і завтрашня доля, а в цілому і доля України та її майбутнє.

Наші пращури твердо усвідомили дуже важливу істину: суверенною, впевненою в своєму майбутньому може бути лише та країна, яка має вільних громадян з почуттям власної гідності й відчуттям особистої захищеності саме в цій країні. За таких умов немає потреби агітувати людину бути патріотом, вона просто ним буде.

А бібліотека може стати тим місцем, де саме почуття гідності, національної приналежності, патріотизму доноситься через книги, через приклади, через зустрічі з кращими представниками української нації — письменниками, воїнами, митцями, героями і стане тим поштовхом, тим мотивуючим інструментом, який надихне дитину до наслідування кращих зразків, патріотичної самосвідомості.

Н.С. Новіцька
директор Тернопільської ОБД

ФОРМИ ТА ЗАСОБИ БІБЛІОТЕЧНОГО ВПЛИВУ НА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СУЧАСНОГО ПАТРІОТА НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

Метою патріотичного виховання в бібліотеці сьогодні є становлення громадянина — патріота України, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, незалежну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, знати свої права і обов'язки, сприяти єднанню українського народу, громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Складний процес формування національно свідомого громадянина України здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи, вікових особливостей читачів-дітей. Основними формами патріотичного виховання є:

- інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, інтелектуальні аукціони, ринги, вікторини, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії держави і права, «жива газета», створення книг, альманахів);

- навчально-практичні (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, театр-експромт, ігри-драматизації, огляди-конкурси);
- інтегративні (клуби за інтересами, фестивалі, асамблеї, гуртки);
- діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування);
- наочні (музеї, галереї, виставки дитячої творчості, книжкові виставки, тематичні стенди тощо).

У процесі організації патріотичного виховання ми дотримуємося таких принципів:

- національної спрямованості;
- гуманізації виховного процесу;
- самоактивності і саморегуляції;
- культуровідповідності;
- полікультурності;
- соціальної відповідності.

Ефективність патріотичного виховання в бібліотечній діяльності значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, методів та форм його організації. Пріоритетну роль намагаємось надавати активним методам, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії, сприяє формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

У дошкільному та молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена родини, дитячого соціуму; як жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій.

У підлітковому віці виховується духовно осмислений, рефлексивний патріотизм, який поєднує любов до свого народу, нації, Батьківщини з почуттям поваги до інших народів, своїх і чужих прав та свобод.

У старшому шкільному віці пріоритетними рисами ціннісного ставлення до Батьківщини є відповідальність і дієвість. Старшокласники не лише ідентифікують себе з українським народом, але прагнуть жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, служити Вітчизні на шляху її становлення як

суверенної і незалежної, демократичної, правової і соціальної держави; поважати Конституцію України і виконувати норми законів; бережно ставитися до етно-етичної культури народу України; володіти рідною та державною мовою; визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

А зараз декілька прикладів з досвіду роботи нашої бібліотеки.

В роботі нашої книгозбірні знайшли відображення багато важливих пам'ятних історичних та літературних дат. Формуванню національної свідомості, вихованню духовних і культурних цінностей маленьких громадян сприяли ряд заходів, проведених працівниками відділів обслуговування. З нагоди дня Соборності України відбулося відкриття книжково-ілюстративної виставки «Соборність душ єднає Україну» (ВО 1 – 4 кл.), до Дня державного прапора оформлено книжково-ілюстративну виставку «Синій, як море, як день золотий з неба і сонця наш прапор ясний» (ВО 1 – 4 кл.).

Пам'яті про героїчний подвиг юнаків, що полягли 29 січня 1918 року на станції Крути за незалежність молодої Української держави, присвячена книжково-ілюстративна виставка «Їх слава буде пломеніти» (ВО 5 – 11 кл.).

Напередодні головного державного свята — Дня незалежності України, відбулося урочисте відкриття книжково-ілюстративної виставки під назвою «Моя Україна — велика країна, весь всесвіт для мене вона!».

Юні патріоти Тернопілля, одягнені у яскраві національні костюми, завітали на свято разом зі своїми родинами. Дійство розпочалося з виконання учасниками заходу Національного Гімну України. Бібліотекар ознайомила присутніх із розділами експозиції, а також зробила огляд книг, представлених на виставці. Працівники бібліотеки творчо підійшли і до оздоблення стелажів, на яких була представлена література. Багрянні кетяги калини, жовто-блакитний стяг, а також символ волі — український тризубець стали окрасою книжкових полиць та всієї книгозбірні. Подорож у часі здійснили гості заходу, переглядаючи відеоматеріал 23-річної давності, що відображає найважливішу подію в історії нашої держави – проголошення

незалежності України. У ВО 1 – 4 кл. до свята було організовано виставку патріотичних світлин читачів нашої бібліотеки «Українець — це на все життя».

Усі бажаючі могли розмістити на виставці власні фото з народною та державною символікою. Метою таких заходів є виховання почуття патріотизму, національної свідомості, духовної єдності поколінь, адже всі ми живемо в Україні і маємо не просто любити й шанувати свою державу, а й вивчати її історію та традиції, які створюються нашим народом.

На долю нашої Батьківщини випало багато випробувань. Україна завжди приваблювала ласих на здобич сусідів своїми природними багатствами. Якою була би наша країна сьогодні, якби на сторожі її незалежності та єдності не стояли мужні лицарі – вірні сини України? До Дня Героїв України 23 травня у ВО 5 – 11 кл. відбулася година пам'яті «Не вмере героїв вічна шана, із болем змішана гірким», на яку завітали вихованці гімназії «Гармонія».

Почесним гостем заходу став старший науковий співробітник історико-меморіального музею політичних в'язнів Ігор Олещук. Він поділився із школярами цікавими історичними фактами, пов'язаними з подвигами славних українських воїнів, які не шкодували ані здоров'я, ані життя у боротьбі за волю Батьківщини. Не оминув у своїй розповіді Ігор Андрійович і сучасних патріотів України, відвагою та мужністю яких захоплюється увесь світ. Чудовим доповненням заходу була книжково-ілюстративна виставка «Невмирущий дух героїзму», яку підготували працівники відділу обслуговування 5-11 класів.

Ось уже декілька років поспіль 14 жовтня Україна відзначає одразу декілька свят – Покрови Пресвятої Богородиці, День створення української повстанської армії та День українського козацтва. Мужніх захисників – славних лицарів війська низового запорозького вшанували вихованці Тернопільської української гімназії ім. Івана Франка, які завітали до нашої

бібліотеки на козацькі забави «Учіться мудрості в батьків, а гопака — у козаків».

Учасники дійства здійснили захопливий відео-екскурс сторінками історії, з якого почерпнули багато цікавої інформації про славних ватажків, битви та походи і навіть зброю та одяг українського козацтва. Звитягами запорізького лицарства захопився і юний тернопільський поет Вадим Гришко – учень ЗОШ № 27. Хлопець зачитав авторський вірш «Єднаймося», який присвятив давнім та новітнім героям України. В часи славної минувшини перенесли усіх присутніх сучасні козаки – учасники школи бойового гопака «Сварог», які продемонстрували низку майстерних прийомів традиційного козацького бою. Бібліотекарі ознайомили з книжково-ілюстративною виставкою «Козацька держава – наша гордість і слава», яку до Дня українського козацтва підготували працівники відділу обслуговування учнів 5–11 класів.

На зустріч з читачами нашої бібліотеки завітав Верховний учитель Бойового гопака, засновник стилю Бойовий гопак, **Президент Міжнародної Федерації Бойового гопака Володимир Пилат**, який особисто презентував власну книгу «Жовтяк». Дійство зібрало чималу аудиторію поціновувачів давніх козацьких традицій. На презентації були присутні учні та тренери Школи Бойового Гопака у Тернополі, Отаман тернопільського козацтва Сергій Білий, представники засобів масової інформації, працівники бібліотеки, а також місцяни, які не могли оминати нагоду поспілкуватися з фундатором цього цікавого, а головне — патріотичного виду мистецтва. Передусім Володимир Пилат пояснив усім присутнім, що слово «жовтяк» означає один із семи рівнів майстерності Бойового гопака. Книгу створено для початківців, які прагнуть опанувати ази бойового мистецтва, а також для тих, хто цікавиться історією та одвічними традиціями українського козацтва. Автор подарував бібліотеці книгу з власним автографом.

В історії нашої держави є багато визначних дат, серед яких, на жаль, і такі, що викликають сумні спогади та біль. Саме 15 лютого відзначається

одна із них – 25-річчя виведення контингенту радянських військ з Афганістану. Віддаючи данину воїнам-героям афганської війни, в читальному залі бібліотеки відбувся **вечір пам'яті «Афганістан — мій біль, моя пекуча пам'ять!»**.

Перед учнями 11-Б класу Української гімназії ім. І. Франка виступали живі герої — воїни афганської війни Лісовий Сергій Євгенович — голова Тернопільської обласної організації Української спілки ветеранів Афганістану, Лукашук Анатолій Васильович — учасник бойових дій, Лотецький Роман Євгенович — учасник бойових дій, виконавець патріотичних пісень. Своїми розповідями вони повернули всіх присутніх у страшне і невідоме нам минуле, згадуючи деталі війни, воїни назвали прізвища тих, хто не повернувся. На знак пам'яті про загиблих горіла скорботна свіча і гіркою тишею сплила хвилина мовчання. На вечорі пам'яті діти мали змогу подивитися відеоролик про афганську війну, почути пісні на афганську тематику у супроводі гітари. Неможливо переоцінити вклад ветеранів афганської війни і сьогодні в історію України. Цим героїчним, відважним людям слід дякувати і бажати їм та всім нам, аби гірке минуле ніколи не повторилося.

Здавалося, часи відважних лицарів та героїчних звитяг залишилися далеко позаду. Та переступивши ХХІ століття — еру гуманності та демократичних принципів, ми немов знову опинилися перед лицем підступного ворога, який хижими очима споглядає на наші Українські землі. В нашій українській минувшині є багато переможних битв, і одна з них — битва під Оршею. Рівно 5 століть тому у вересні 1514 році відбулася велика битва між 25-тисячним військом під командуванням князя Костянтина Івановича Острозького, на той час Гетьмана Великого князівства Литовського, Руського, Жемайтійського і Королівства Польського, та 80-тисячним московським військом на чолі з воєводою Іваном Челядніним. З нагоди цієї події в Обласній бібліотеці для дітей працівниками відділу обслуговування учнів 5–11 класів було проведено годину історії «500-річчя

Битви під Оршею». Учні 8 класу ЗОСШ № 22 мали змогу дізнатися всі деталі цієї події, подивившись відеоматеріал, та послухавши цікаву розповідь методиста інформаційно-методичного центру управління освіти С.Я. Диркач

З метою популяризації краєзнавчої літератури та творчості письменників краю в рамках клубу «Ріднокрай» проведено цикл заходів:

- **Історико-краєзнавча година «Тернопілля у роки війни»**, присвячена 70-річчю визволення Тернополя від фашистських загарбників, відбулася за участі тернопільського історика, дослідника та письменника Олександра Семеніва. На захід завітали школярі Української гімназії ім. І. Франка, а також їх класний керівник О. Грабовська. Автор історичних праць про події років Великої Вітчизняної війни, пан Олександр представив присутнім свої книги: «Тернопіль у вогні» та «Тернопільщина у вихорі війни». Для старшокласників бесіда із О. Семенівим стала своєрідним екскурсом у воєнне минуле рідного міста, яке вижило і відродилося з попелу для майбутніх поколінь. Також усі присутні мали можливість ознайомитися з літературою, представленою на книжково-ілюстративній виставці «Роки війни – століття пам'яті».

- **Всеукраїнська скайп-естафета «Навіки пам'ять збережем»** об'єднала міста України, які 70 років тому були визволені від фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни. «Місто, що вижило в пеклі війни» — таку назву отримала скайп-конференція, що відбулася 15 квітня у читальному залі Тернопільської обласної бібліотеки для дітей. Учасниками заходу були учні 7 класу Тернопільської гімназії ім. І. Франка, їхній класний керівник О.М. Грабовська, а також працівники бібліотеки. Віртуальними гостями заходу були учні школи № 172 м. Києва, які зібралися у стінах Національної бібліотеки України для дітей, щоб разом із тернопільськими школярами дізнатися про історичні події, на фоні яких відбувалося звільнення окупованого Тернополя, а також вшанувати пам'ять загиблих. Пригадати хронологію воєнних літ допомогла завідувач відділу нової та новітньої історії Обласного краєзнавчого музею Любов Катеринюк. Ведучі заходу згадували

імена героїв, які поклали життя на вівтар свободи, а також продемонстрували фото Тернополя часів Великої Вітчизняної війни. Учасники скайп-естафети із м. Києва здійснили віртуальну мандрівку до сучасного Тернополя, познайомилися з визначними місцями та краєвидами міста за допомогою відео презентації, підготовленої працівниками нашої бібліотеки.

З метою ознайомлення маленьких тернополян з історією нашого краю проведено цикл краєзнавчих віртуальних подорожей «Відкрий для себе рідне місто», а саме: «Походження назв вулиць», «Парки нашого міста», «Синє око Тернополя».

З нагоди Дня рідної мови вихованці групи продовженого дня ЗОШ № 3 взяли участь у годині рідної мови «Батьківщина, мати, мова — три цілющих вічних слова». До дня української писемності і мови для старшокласників бібліотекарі ВО 5 – 11 кл. провели огляд літератури з книжкової виставки «О, мово моя, душа голосна України». Під час цих заходів звучали вірші про мову, учасники трактували народні прислів'я, записували слова побажання рідній мові та розгадували кросворди.

Урізноманітненню бібліотечних форм роботи у «Бібліомістечку» сприяє тісна співпраця з Тернопільською міською організацією Спілка Української молоді. Щонеділі спілчани в стінах нашої бібліотеки проводять заходи (сходини) для дітей віком 3 – 5 років. Протягом року проведено 16 заходів, які відвідали 128 дітей та 88 батьків. Здебільшого ці заходи патріотичного та духовного спрямування, розвивають у дітей любов до рідної землі, української мови, символіки, знайомлять з традиціями та звичаями нашого народу, хорошими манерами, сприяють розвитку дитячої творчості. Це «Свято весни», сходини «Покрова Пресвятої Богородиці», «Лицарство Михайла», цикл заходів «Хороші манери» та ін.

На базі бібліотек створювались електронні ресурси, які ілюструють проведені заходи, зокрема відеоролики та слайд-презентації з нагоди Дня Незалежності України «Моя Україна». На веб-сайті працівниками бібліотеки оформлено віртуальну виставку літератури «Шляхами історії».

Інформаційно-бібліографічним відділом підготовлено і видано попереджувальну довідку «Знищене, але незнищенне» (до 70-річчя визволення Тернополя від німецьких окупантів); створено нові рубрики: «Євромайдан», «Вибори Президента — 2014», АТО.

Отож, підсумовуючи вищевикладене, хочемо зазначити, що результатом патріотичного виховання має бути сформованість почуття патріотизму, яке означає прояв особистістю любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуття своєї належності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини, досконале володіння українською мовою.

Л.В. Ушакова
директор КЗ «Обласна бібліотека для дітей»
Черкаської обласної ради

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У Черкаській обласній бібліотеці для дітей патріотичне виховання підростаючого покоління завжди було і залишається одним із провідних напрямків роботи з юними користувачами.

Особливого значення воно набуває сьогодні, коли Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно великий вплив на подальше визначення не тільки власної долі, але і долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті.

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, бібліотека намагається поєднувати традиційні аспекти цієї роботи з новими. Вона стає осередком виховання юних громадян патріотами України, готовими брати на себе відповідальність самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу.

Основи національно-патріотичного виховання читачів молодшого віку закладаються під час заходів, спрямованих на формування у дітей здатності усвідомлювати себе як особистість, члена родини, жителя міста, країни. Це,

зокрема, розповідь-дослідження «Ім'я дитини в українській родині», родинне свято «У нас єдина планета, у нас єдина сім'я», правознавча гра «Азбука права для дітей», літературно-музична година «Все на землі від материнських рук», краєзнавча гра «Люблю цю землю рідну і чудову», відеоподорожі «Відкрий для себе рідний край», «Люблю своє місто на схилах Дніпра», «Україну свою пізнаю», краєзнавчий бібліотур «Знайомтеся: Черкащина!», історична гра «Мати-Україна, ти для нас одна!», книжкова виставка «Я люблю Україну» та ін.

Цей виховний аспект доповнюємо заходами екологічної тематики (екологічні години «Збережемо дивосвіт Землі», «Унікальний і загадковий світ природи України», «Природа України в легендах і переказах», екологічна гра «Природа шукає друзів», екологічна мандрівка «Пізнавати. Любити. Оберігати» та ін.), які підводять юних читачів до глибшого розуміння навколишнього середовища і сприяють пробудженню у них поваги і любові до рідного краю, стимулюють бажання більше дізнатися і більше зробити для збереження його природних багатств.

Організовуючи заняття лекторію з популяризації духовної спадщини українського народу «Джерельце» та проводячи такі заходи, як година спілкування «Толерантність врятує світ», гра-подорож «Європа — поряд», ток-шоу «Ми різні, але ми дружимо», обласний конкурс «Духовність — джерело життя», намагаємося долучати своїх читачів до глибинної сутності народних звичаїв і традицій, сприяти вияву у них кращих рис українського менталітету та формувати толерантність і повагу як до всього українського, так і до представників інших національностей.

З метою налаштування підростаючого покоління на осмислення моральних цінностей і системи вчинків, які мотивуються любов'ю, справедливістю, добротою, чесністю, проводимо години спілкування «Добро і милосердя: слова і вчинки», «Дружба починається з посмішки», «Куди йдемо? Який лишаєм слід?», психологічний тренінг «Вирішуємо конфлікти разом» тощо.

Прагнемо формувати у читачів відчуття краси українського народного музичного та образотворчого мистецтва, його національної естетично-емоційної своєрідності. Для цього практикуємо проведення таких заходів, як цикл годин образотворчого мистецтва «Мистецькі скарби України», урок архітектури «Древня українська святиня — Софіївський собор», фолк-мандрівка «Ще раз про українську пісню», цикл музичних годин «Душа України у пісні», літературно-музична година «Дівчина з легенди» (М.Чурай) та ін.

Поряд з тим, долучаємо дітей до національної культури, заохочуючи їх до практичної творчої діяльності. З цією метою за допомогою майстрів народної творчості організуємо майстер-класи з розпису писанки «Великодня магія», з виготовлення поробок з яєчної шкаралупи «Листівка до Великодня» та виготовлення домашніх оберегів «Лялька-мотанка — оселі оберіг» тощо. З різноманітними техніками народної художньої творчості діти знайомляться і під час занять гуртка «Кольоровий світ». Такі заходи розширюють знання дітей про народні культурні традиції, долучають їх до різних сфер людської діяльності, сприяючи тим самим виробленню у них як патріотичних почуттів, так і позитивної мотивації до праці.

Звертаємо увагу дітей на багатство і милозвучність української мови, намагаємося захоплювати її красою, пробуджувати у них любов до рідного слова, прагнення вивчати українську мову. Цій меті слугували і книжкова виставка «Рідна мова кольорова», літературно-історичні години «Слово про слово», «Прадавність українського слова», ігри-конкурси «Мовні перлини — для кожної дитини», «Буду я навчатись мови чарівної» та ін.

Реалізуючи виховний потенціал фольклору, під час багатьох заходів, особливо народознавчого змісту, використовуємо загадки, лічилки, приказки, прислів'я, колядки, щедрівки, уривки з народних казок тощо, пояснюючи дітям, що багатство і розмаїття народної творчості свідчить про мудрість і талановитість українського народу, а її знання, яке закріплюється під час конкурсу «Народ скаже, як зав'яже» або літературної гри «Золота криниця

мудрості народної» буде запорукою збереження усього багатства для майбутніх поколінь.

Популяризуючи літературний доробок українських письменників, намагаємося робити акцент на життєствердних, оптимістичних аспектах їхньої творчості (літературно-музичний вечір «Золоті зерна поезії В. Симоненка», творчий вечір Н. Горішної «З країни сонця», літературні години «Творець країн казкових» (В. Нестайко), «Найсмішніші книги в світі» (Я. Стельмах), «Там, де живе синя ластівка» (Л. Письменна). Поряд з тим, доносимо до читачів інформацію про багатий духовний світ авторів, їхнє усвідомлення себе українцями — представниками одного з давніх і культурних народів світу та їхній внесок у розбудову нашої держави. Як приклад таких заходів можна назвати літературно-мистецьку годину «Він був істинним українцем» (Т.Г. Шевченко), літературні години «Берегиня роду» (О. Пчілка), «Жив і творив для життя і любові» (О. Довженко), «Життя, мов спалах блискавки» (В. Симоненко).

Важливого значення надаємо популяризації серед дітей знань і літератури про історичне минуле нашої країни. Так, під час години українознавства «Звідки почалась українська земля» показуємо розвиток української державності. Під час мистецької години «Слава козацька не вмре, не поляже» та годин українознавства «Подорож у часи козацькі» і «Шляхами козацької слави» висвітлюємо унікальне у світі явище — козацтво, як споконвічну форму самоорганізації і самозахисту українського народу у часи лихоліття.

Підкреслюємо, що історію творив народ, але він мав і своїх героїв, нащадками яких ми є. А тому під час багатьох заходів, які були вже названі у розрізі історичного, мовного, народознавчого контексту, обов'язково розповідаємо про історичні постаті і їхню роль у становленні та розвитку Української держави, зокрема про Нестора-літописця, князів Київської Русі, ватажка повстанців Максима Залізняка, гетьманів П. Сагайдачного, П. Калнишевського, Б. Хмельницького, героїв Крут, державного і

політичного діяча М. Грушевського, лідера народного руху України В. Чорновола, народного богатиря І. Піддубного, президентів незалежної України та багатьох інших.

Активізації такого аспекту національно-патріотичного виховання читачів бібліотеки сприяла підготовлена інформаційно-бібліографічним відділом серія краєзнавчих розповідей «Славетні українці — наші земляки».

Державотворчий процес в Україні широко представлений у наочності бібліотеки: книжкові виставки «Україна – суверенна держава», «Демократичні традиції в Україні»; інформаційні виклади літератури «Україна: шлях до державності», «Соборна. Вільна. Сильна» (до 25-річчя прийняття Декларації про державний суверенітет).

Невід'ємною складовою національно-патріотичного виховання у бібліотеці стали заходи з прищеплення читачам поваги до Конституції України та державних символів — Герба, Прапора, Гімну. Це були уроки державності «Зростаємо громадянами», «Державна символіка України», «Поколіннями вимріяна Конституція» тощо.

Значним у патріотичному вихованні юних читачів, яке здійснюється бібліотекою, є його військово-патріотичний аспект. Традиційно щороку проводяться заходи до чергової річниці Дня Перемоги, дня визволення м. Черкаси від нацистських окупантів. Але цього року відбулося переосмислення місця України та ролі українського народу у Другій світовій війні. Відповідно, змінився і акцент у відзначенні цієї дати. Бібліотечні заходи проходили під гаслом «Пам'ятаємо. Перемагаємо». Це хроніко-документальний вечір «Війні немає забуття», години пам'яті «Дитинство, обпалене війною», «Славимо День Перемоги, будемо мир берегти», «Слава воїну-захиснику» та ін.

Бібліотекарі спонукали дітей замислитись і відчутти власну відповідальність кожного за долю людства на Землі. Особливо це вдалося під час конкурсу юних авторів, присвяченого 70-річчю Перемоги над нацизмом у Європі, учасники якого висловлювали своє власне ставлення до подій

семидесятирічної давнини і поєднували їх із трагічними подіями сьогодення в Україні.

Не менш важливий вплив на виховання патріотичних почуттів юних читачів мала і їхня участь у обласному етапі Всеукраїнського конкурсу «Книга пам'яті мого роду». У результаті їхньої великої пошукової роботи та об'єднання зусиль з іншими членами своїх родин було виготовлено 65 книг-саморобок, де кожне слово, фотографія, малюнок були пережиті душею і серцем дітей.

На підвищення престижу військової служби та вироблення у дітей ставлення до солдата як до захисника Вітчизни, героя були спрямовані і заходи, присвячені революційним змінам, що відбулися в Україні у листопаді 2013 – березні 2014 рр. та нинішнім військовим подіям на Сході України. Під час багаторазово проведеного вечора пам'яті «Герої не вмирають» та зустрічі із захисником Донецького аеропорту О. Тимошенком мова йшла як про високу жертвовність патріотів України, які із зброєю в руках захищають незалежність і цілісність нашої держави, так і про готовність молодого покоління відстоювати національні цінності, українську державність, орієнтацію на фундаментальні засади світової цивілізації. Акцентувалася увага і на тому, що патріотизм у нинішній час проявляється не лише у безпосередній боротьбі на Сході із зовнішнім ворогом, не тільки у надзвичайних ситуаціях, але є звичайним станом повсякденного життя людини, прикладом чому служить волонтерський рух в Україні. Бібліотекарі, самі займаючись волонтерською діяльністю (збирали кошти для бійців АТО, в'язали теплі речі, закупляли медикаменти тощо), спонукали до посильної участі у цьому і наших читачів: 4 рази був проведений майстер клас з виготовлення листівок «Тепло дитячих сердець –воїнам АТО».

Сподіваємося, що усі заходи, з патріотичного виховання юних читачів, які проводяться бібліотекою, сприятимуть розвитку у них громадянської свідомості, гідності та честі, гармонійному поєднанню національних і

загальнолюдських цінностей, утвердженню ідеалів гуманізму, демократії, добра і справедливості.

В.І. Русакова
директор Кременчуцької МЦБС для дітей

БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ М. КРЕМЕНЧУКА В ЖИТТІ ГРОМАДИ

Успіх публічної бібліотеки, зокрема спеціалізованої бібліотеки для дітей, залежить від її визнання членами громади. Тому важливою складовою концепції розвитку нашого закладу є встановлення і підтримування зв'язків з громадськістю та соціальне партнерство.

Ми розуміємо, що наявність надійних партнерів допоможе нам вирішувати складні питання сьогодення і досягати певних успіхів у бібліотечній роботі. Ретельно продумана і запланована діяльність з громадою – один з пріоритетних напрямів бібліотечної політики ЦБС для дітей.

За роки свого існування дитячі бібліотеки міста мають достатньо напрацювань щодо розвитку партнерських стосунків та співробітництва із закладами культури, освіти, державними і громадськими організаціями, депутатами, благодійними фондами, приватними підприємцями та місцевими благодійниками. Працюючи у тісному контакті з навчальними закладами для дітей, державними структурами, громадськими організаціями, бібліотеки для дітей вирішують комплекс питань, пов'язаних з соціалізацією, освітою та вихованням дітей.

Бібліотеки для дітей сьогодні – це інформаційні і соціокультурні центри, органічне середовище для дитячої творчості, територія родинного читання і дозвілля. Дуже важливо, що для дитячого населення та їхніх батьків бібліотека для дітей – це єдиний доступний і безкоштовний засіб отримати необхідну інформацію для особистих та сімейних проблем.

Проведення соціологічних досліджень у бібліотеці допомагає у визначенні соціального портрета користувача, вивченні і прогнозуванні потреб читачів.

Ми добре усвідомлюємо, що бібліотека для дітей повинна бути відкритою і зрозумілою для читачів і суспільства. Для цього потрібна ретельно продумана і організована бібліотечна реклама.

З метою просування бібліотечної продукції та послуг дитячі бібліотеки використовують різні види бібліотечної реклами: внутрішню, зовнішню, масову, групову, персональну, адресну, престижну, усну, друковану, електронну та ін.

Щоб спонукати читача до відвідування бібліотеки, участі у заходах, які в ній проводяться, оформлюється вітринне вікно бібліотеки «Вас вітає бібліотека», інформаційний стенд «Для Вас, читачі», плакат «Бібліотека інформує».

З метою реклами послуг, освітніх ресурсів та масових заходів бібліотеки використовують наступні матеріали: рекламний буклет, візитну картку бібліотеки, листівку-запрошення до бібліотеки, листівку про бібліотеку та її послуги, пам'ятку, план-анонс масових заходів, бюлетень, інформаційний список, бібліографічний покажчик, календар тощо.

Для підтримки бібліотечного web-сайту створюються електронні продукти: прес-анонс, прес-реліз, огляд новин, відеосюжет, відеоролік, слайд-презентація, буктрейлер, рекламний постер, віртуальна листівка, віртуальна бібліотечна виставка.

Для формування індивідуального фірмового стилю бібліотеки для дітей розробляють фірмовий знак, логотип, слоган, виготовляють бейджі, сувенірну продукцію (фірмові значки, папки, закладки для книг), наклейки для бібліотечних аксесуарів, зокрема на книгу (бук-смайлик), на формуляр читача, на роздільник фонду, на щоденник читача (про дату повернення книги).

З метою просування дитячого читання, організації реклами книги і бібліотеки, піднесенню престижу читача і бібліотекаря впроваджуються інноваційні форми роботи: творчі виставки читачів «Про що я читаю і чим захоплююся», виставки робіт родинної творчості «Таланти дитини –

родзинки родини», авторські виставки бібліотекарів «О, книго, будь благословенна!», рекламні заходи – День відкритих дверей, День читача, День читаючої родини, День родинного відпочинку у вихідні дні, бенефіс читача, творчі акції – буккросинг, флеш-моб, бібліо-крос, іміджеві заходи – День доброго настрою, День посмішки, День іменинника, музичні хвилинки.

Формуванню позитивного іміджу бібліотек для дітей сприяє проведення щорічних звітів перед читачами і громадськістю, стендові презентації роботи бібліотек з читачами.

Для достовірного відображення діяльності бібліотек в очах громадськості налагоджено контакти із засобами масової інформації. Саме за допомогою місцевих ЗМІ висвітлюється діяльність наших читачів, кращі бібліотечні заходи, сучасні події бібліотечного життя.

Організація ефективної рекламної діяльності у бібліотеці значно впливає на формування позитивного іміджу бібліотеки в свідомості громади міста.

Сприяння національному вихованню юного покоління – один із головних пріоритетних напрямів діяльності бібліотеки для дітей. Дитяча бібліотека спрямовує свою соціокультурну діяльність на формування у читачів почуття національної свідомості, людської гідності, патріотизму, любові до рідної землі, свого народу, утвердження принципів загальнолюдської моралі, художньо-естетичної культури, розвиток духовної культури особистості.

В ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари і бібліотека-філіях проведено широкомасштабну роботу з відзначення 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка. Найбільш яскравою подією стала святкова хода вулицями міста читачів-учнів, учителів, бібліотекарів, які несли в руках 200 примірників видань «Кобзаря» різних років, та участь у флеш-мобі «Слава Кобзарю» біля пам'ятника Шевченку. Незабутнє враження залишив в серцях кременчужан літературно-музичний вечір «Шевченкове слово у серці моєму», який було організовано ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари і муніципальним

ансамблем пісні і танцю «Славутич». Зі сцени міського Палацу культури у виконанні муніципального ансамблю лунали відомі твори поета, покладені на музику. Свої поетичні твори, присвячені видатному поету, декламували юні читачі бібліотек. У відділі мистецтв ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари спільно з Кременчуцькою дитячою художньою школою ім. О.Д. Литовченка організовано творчу виставку читачів «Малюємо за творами Тараса Шевченка». Читачі ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари і бібліотек-філій взяли участь у Всеукраїнському фотоконкурсі «Map-Ukraine», присвяченому 200-річчю Т.Г. Шевченка. З метою вивчення читацьких інтересів та визначення місця літературних творів Т.Г. Шевченка в сучасному житті родин читачів-дітей у бібліотеках ЦБС для дітей проведено анкетування «Твори Тараса Шевченка у колі читання моєї родини», в якому взяли участь 245 родин.

Один із пріоритетних напрямів роботи дитячої бібліотеки — формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості.

Вихованню шанобливого ставлення до ветеранів Великої Вітчизняної війни сприяють масові заходи, які щорічно проводяться в ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари і бібліотеках-філіях спільно з Радами ветеранів мікрорайонів міста.

На урок миру «За вільне серце, за мирне небо», присвячений Дню Перемоги, були запрошені читачі ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари. Під час заходу читачі співали пісні воєнних років, читали вірші про мир. На знак солідарності за мир у всьому світі, діти прикрасили жовтими і блакитними стрічками Дерево Миру. А ще всі разом написали звернення від українських дітей до всіх народів світу, яке потім дружно прочитали вголос (2015р.).

У травні цього року в ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари проведено презентацію останнього VI-го тому «Подвиг підпільників і партизанів – безсмертний» епопеї «Живи, Пам'ять», авторами якої стало подружжя відомих кременчужан Лідії та Юрія Шаткових. Це стало визначною подією для наших читачів і мешканців міста (2015 р.).

Бібліотеки ЦБС для дітей долучилися до Всеукраїнської акції «Бібліотека українського воїна», ініційованої Міністерством культури України для підтримки бойового духу та патріотичного виховання військовослужбовців. До бібліотеки військової частини міста передано 150 примірників книг, серед яких кращі зразки вітчизняної та світової літератури в перекладі українською мовою, науково-популярні видання з історії Української держави, її культури, Збройних сил (2015 р.).

Останнім часом роль дитячої бібліотеки в соціокультурному середовищі міста стає більш важливою і значущою. В уявленні потенційних користувачів діяльність бібліотеки найчастіше пов'язана із традиційними функціями: зберігання документів, обслуговування читачів, організація виставок літератури, масова робота та ін. Разом із цим дитяча бібліотека постійно працює над розширенням сфери своєї діяльності, підвищенням соціальної ролі дитячої бібліотеки у суспільстві, намагається задовольнити різнобічні потреби користувачів: інформаційні, освітні, культурні, дозвіллеві, комунікативні.

Збагачення форм бібліотечної роботи з родинами юних читачів – провідний напрям розвитку ЦБС для дітей. З метою підтримки родинного читання і виховання, спільної творчої роботи бібліотеки і родини по залученню дітей до читання, популяризації традицій української родини і моральних цінностей сім'ї, створення інформаційного комфорту родини організовано зони сімейного читання «Читаємо усією родиною», «З мамою і татом — до бібліотеки» та ін. У бібліотеках системи впроваджуються цільові програми читацького розвитку «Талановита родина — багата Україна», «Бібліотека і сімейне читання» та ін. Центральна міська бібліотека ім. І.Ф. Торубари, бібліотеки-філії № 2, 8, 9 працюють над створенням власного профілю — «бібліотека родинного читання». Для читачів-дітей та їхніх батьків у відділі обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари працює клуб «ПочитайКо».

Ми з радістю і гордістю можемо констатувати, що наша спільна співпраця з родинами читачів має свої позитивні результати. Із року в рік кількість читаючих родин зростає, а наймолодші читачі частіше стали відвідувати бібліотеку разом з татусями.

Один із важливих напрямів роботи бібліотек ЦБС для дітей — створення інформаційного сервісу для дітей з обмеженими можливостями здоров'я. З цією метою вивчаються інформаційні потреби даної групи дітей, визначаються форми обслуговування книгою, пропонується перелік бібліотечно-бібліографічних послуг, впроваджуються цільові програми читацького розвитку «Ти у світі не один» (бібліотека-філіал № 1), «Ми такі, як і всі» (ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари) спільно з міським центром соціальної реабілітації дітей-інвалідів, міською дитячо-юнацькою організацією інвалідів «Оріяна», міським спортивним клубом інвалідів «Класік».

Провідний напрям роботи ЦБС для дітей — підвищення ролі бібліотеки у нових освітніх процесах, інформаційному забезпеченні культурно-освітньої та виховної сфери загальноосвітньої школи. З метою сприяння освіті, самоосвіті, діловому читанню учнів розширено коло бібліотечних послуг.

З метою наближення книги до місця навчання читачів організовано роботу бібліотечних пунктів в загальноосвітніх школах міста. Читачам-учням 1-4, 5-9 класів надаються бібліотечно-інформаційні послуги виїзного читального зала: видача документів, проведення культурно-просвітницьких заходів.

З 2014 року впроваджуються виїзні форми обслуговування читачів: бібліосадочки (надання послуг виїзного читального зала на прохання вихователів та батьків), бібліорюкзачок (обслуговування учнів 1 кл., груп продовженого дня в школі), бібліотечний абонемент в школі (обслуговування учнів 4,5-6 кл.), прес-абонемент (обслуговування учителів загальноосвітніх шкіл, вихователів дитячих садочків), відкрите бібліотечне подвір'я (обслуговування читачів на майданчиках перед бібліотекою),

бібліомайданчик (обслуговування дітей та їхніх батьків на ігрових дитячих майданчиках), літературна галявина (обслуговування дітей в літніх пришкільних таборах та таборах відпочинку), літній читальний зал (обслуговування поза стінами бібліотеки), міні-читальні зали під відкритим небом (у місцях відпочинку дітей), літературні лавочки просто неба (читальний зал у парках, скверах).

Для того, щоб бути необхідною своїм читачам і громаді, дитяча бібліотека щороку розширює коло бібліотечних послуг.

Користувачам ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари і бібліотек-філій №1, 2, 4-9 надаються додаткові бібліотечно-інформаційні та сервісні послуги: допомога читачам-учням у підготовці шкільних завдань (написання реферату, повідомлення, складання конспекту, плану, списку використаної літератури); бібліотечна група продовженого дня (послуги бібліотечного гувернера за бажанням батьків читачів-дітей дошкільного та молодшого шкільного віку); інформаційний сервіс для окремих груп читачів (складання тематичних картотек, інформаційних списків літератури для обдарованих дітей, дітей з обмеженими фізичними можливостями, організаторів дитячого читання, представників владних структур); бібліопошта (доставка книг на замовлення: читачам-учням загальноосвітніх шкіл за місцем навчання; вихователям дошкільних навчальних закладів, учителям загальноосвітніх шкіл за місцем роботи; домашній читальний зал (видача документів з читального залу додому зразковим читачам); організація пізнавального дозвілля в бібліотеці (вистави лялькового, літературного театрів, пізнавально-розвиваючі програми під час шкільних канікул); доставка книг додому за бажанням (дітям з обмеженими фізичними можливостями); бібліотечний відеозал (демонстрація художніх і мультиплікаційних фільмів за допомогою мультимедійного обладнання).

Набули змін культурно-просвітницькі і культурно-дозвіллеві ініціативи дитячих бібліотек. Потребують оновлення основні форми культурно-дозвіллевих програм. У бібліотеках для дітей найчастіше використовуються

пізнавально-розвиваючі програми – літературний лабіринт, аукціон книжкових новинок, літературний вояж, відео-круїз, турнір ерудитів, гра-квест тощо.

Бібліотечні читацькі об'єднання створюють умови для творчого розвитку юної особистості. У ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари і бібліотеках-філіях організовано змістовне дозвілля читачів у клубах: «Діалог» (для підлітків), «Юний краєзнавець», «Калинонька», «Либідь», «Берегиня» (українознавство), «Гармонія» (естетичний напрям), «Чомучки-природолюби», «Джерельце», «Лелека» (екологічний напрям), «Академія здоров'я» (здоровий спосіб життя), «Школа гарних манер» (етичний напрям). Своє перше знайомство з театральним мистецтвом маленькі читачі розпочинають у лялькових театрах «В гостях у Буратіно», «Непосидько», «Зернятко», «Жар-птиця» а далі розвивають свої таланти у літературних театрах «Сонечко», «Ассоль». Для читачів молодшого і середнього шкільного віку працюють гуртки дитячої творчості «Майстерня Саморобкіна», «Умілі ручки», «Умійко», «Весела майстерня», «Фантазія», «Чарівний папірець».

Особливої уваги заслуговує краєзнавча робота бібліотек системи. З метою популяризації літератури з краєзнавства й виховання підростаючого покоління на прикладах історичного минулого рідного краю в бібліотеках виділено краєзнавчі зони і куточки «Люби і знай свій рідний край», проводяться Дні краєзнавства, уроки історичного краєзнавства, краєзнавчі мандрівки, вечори-вшанування, літературні, поетичні альбоми, презентації збірок місцевих поетів, автограф-сесії відомих мешканців міста.

Бібліотечні фахівці ЦБС для дітей працюють над проблемою використання можливостей методу проектів в організації краєзнавчої роботи в бібліотеці. Відділами обслуговування читачів-учнів 1-4, 5-9 класів спільно з сектором реклами книги та видовищних заходів ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари розроблено творчий проект з краєзнавства «Люби рідний край! Шануй українське!», метою якого є сприяння формуванню духовно-моральної

особистості, вихованню у читачів почуття гордості і поваги до рідної землі, її історичного і культурного минулого (2014р.).

Формування естетичної культури читачів – провідний напрям роботи відділу мистецтв ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари.

Відділ плідно співпрацює з дитячими музичними школами, міською дитячою художньою школою ім. О.Д. Литовченка, художньою школою «Віка», мистецькою школою «Око», міською спілкою художників, міською спілкою літераторів «Славутич», Міським палацом культури.

Спільні масові заходи сприяють формуванню художньо-естетичного смаку, здатності сприймати прекрасне, а також дарують читачам гарний настрій, торкаються дитячих душ.

У бібліотечному клубі «Гармонія» цікаво проходять зустрічі з місцевими художниками, літераторами, музикантами, композиторами, майстрами народної художньої творчості.

Робота з питань профорієнтації дітей і підлітків у бібліотеках ЦБС для дітей спрямована на забезпечення активного, свідомого професійного самовизначення молодій людині з урахуванням власних бажань, можливостей, індивідуальних особливостей та кон'юктури ринку праці на місцевому рівні.

Бібліотечні заходи з профорієнтації, націлені на формування позитивного ставлення до праці, умінні розбиратися в змісті професійної діяльності. Серед найбільш популярних заходів, під час яких читачі отримують не тільки уявлення про професію, а й окремі практичні знання, є профорієнтаційні години, які проводяться спільно з Кременчуцьким професійним ліцеєм сфери послуг.

У центральній вітрині ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари традиційно організовуються профорієнтаційні виставки, які цікаві і корисні не тільки нашим читачам, а й мешканцям міста: виставка-вернісаж «Своїми руками створена краса» спільно з Кременчуцьким професійним училищем ім. А.С. Макаренка, виставка-ексклюзив «Небо обрало нас», виставка-

презентація «Авіації України присвячується» спільно з Кременчуцьким льотним коледжем, виставка-порада «Бути здоровим модно» спільно з Кременчуцьким медичним коледжем, виставка-рекомендація «Професії на всі смаки» спільно з Кременчуцьким професійним ліцеєм сфери послуг, виставка-панорама «Надійні захисники Вітчизни» спільно з Кременчуцьким ліцеєм з військово-фізичної підготовки (2014-2015 рр.).

Останнім часом значно підвищилася роль дитячої бібліотеки у системі полікультурного виховання, метою якого є формування толерантної особистості. У теплій і дружній атмосфері взаєморозуміння в ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари пройшов фестиваль єврейської книги «Книга єднає народи», організований спільно з міським благодійним фондом «Хесед Хаїм». Під час пізнавально-розважальної програми «Світ навколо тебе» читачі бібліотеки і мешканці міста ознайомилися з історією, культурою і традиціями єврейського народу (2015 р.).

Однією з інноваційних форм роботи бібліотек ЦБС для дітей є розроблення і впровадження соціальних проектів.

Групою бібліотекарів розроблено новий, партнерський, лонгітюдний проект «24x7», змістом якого є використання наочних форм реклами книги протягом 24 годин на добу та 7 днів на тиждень. Ідея створення проекту стала результатом багаторічного досвіду оформлення центральної вітрини ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари. Завдяки співпраці з Будинком дитячої та юнацької творчості, Об'єднанням дитячих та юнацьких клубів за місцем проживання бібліотечні виставки гармонійно поєднувалися з творчими роботами наших читачів та не залишали байдужими жодного мешканця міста. Партнерами Проекту бібліотеки також стануть арт-студія «Крок», мистецька школа «Око», міський центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів, міський центр соціальних служб для сім'ї та молоді, Кременчуцький льотний коледж, Кременчуцьке професійне училище ім. А.С. Макаренка, Кременчуцький медичний коледж, Кременчуцький ліцей сфери послуг (2015 р.).

У ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари і бібліотеках-філіях впроваджується цільовий проект «Місто читає дітям» з метою підвищення ролі дитячого читання, просування книги та читання в місті. До участі у Проекті планується запросити відомих людей нашого міста, батьків наших читачів, які будуть спілкуватися з читачами, розповідати про улюблені книжки свого дитинства, читати та обговорювати разом кращі твори української та зарубіжної літератури, книги сучасних українських авторів (2015 р.).

Сьогодні дитячій бібліотеці відводиться одна із вирішальних ролей у розвитку культурної сфери свого регіону, міста. Бібліотеки ЦБС для дітей проводять творчі акції з метою створення позитивного іміджу, розвитку партнерських стосунків та співробітництва. До Дня міста і Всеукраїнського дня бібліотек на літньому майданчику міського парку «Придніпровський» бібліотекарі ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари влаштували літературну галявину «Казковий карнавал». Літературні герої та герої мультфільмів — Королева книг, Білосніжка, феї Вінкс, Чингачгук, ролі яких виконували бібліотекарі та юні читачі, пропонували усім перехожим переглянути яскраві і цікаві книжки та запрошували відвідати бібліотеку. (2014 р.).

Традиційно в день становлення Незалежності України в нашому місті відбулася акція «З днем народження, Україно!», у якій брали активну участь бібліотеки ЦБС для дітей. Організаторами акції стали Молодіжний Парламент Кременчука, Кременчуцький міський комітет молодіжних організацій, Кременчуцький міський центр соціальних служб для сім'ї та молоді та управління у справах сім'ї, дітей та молоді. На площі Незалежності кожен бажаючий зміг долучитися до створення полотна-привітання Україні. Також організатори розповсюдили 150 метрів блакитно-жовтих стрічок, багато повітряних кульок і патріотичних наліпок. Волонтерами було проведено опитування з метою виявлення знань з історії України у мешканців міста. На майданчику біля приміщення бібліотеки ім. І.Ф. Торубари було проведено конкурс малюнків на асфальті, в якому взяли участь читачі дитячих бібліотек (2015 р.).

Під час рекламної акції до Всеукраїнського дня бібліотек «КнигоДар» мешканці міста мали можливість обміняти свою книгу на іншу у «Куточку обміну книгами», який організували бібліотекарі ЦМДБ ім. І.Ф. Торубари. Місцеві книголюби ділилися враженнями про прочитані книги та спілкувалися. Учасники акції дізналися від бібліотекарів, що буккроссинг — це міжнародний рух з обміну книг, девіз якого — «прочитай і передай іншому». Бібліотекарі запросили дітей до «Літературного фотосалону», у якому кожен перетворювався на казкову Білосніжку або відважного Мушкетера. Усім перехожим дарували повітряні кульки з надписом «Я – читач бібліотеки» (2014 р.).

За участь у загальноміському заході до Дня Європи Центральна міська бібліотека для дітей ім. І.Ф. Торубари отримала подяку міського голови за активну участь у культурному житті міста та великий внесок у формуванні позитивного іміджу Кременчука як креативного, інтеркультурного, комфортного для життя та відкритого для інвестицій, сучасного європейського міста (2014 р.).

Декілька років поспіль ЦБС для дітей знаходиться під патронажем Всеукраїнського Благодійного фонду «Джерело Дніпра», який придбав та подарував читачам наших бібліотек понад 2 тис. прим. дитячих книг, мультимедійне обладнання, 2 комп'ютери, електронну книгу для читачів, ноутбук.

Партнерські стосунки з фондом допомагають дитячим бібліотекам не тільки збільшити свої матеріально-технічні ресурси, а й плідно співпрацювати заради інтелектуального та творчого розвитку дитини.

До 10-ї річниці фонду та Міжнародного дня захисту дітей за ініціативи працівників бібліотек для дітей були організовані та проведені літературний конкурс та виставка-конкурс дитячого малюнку «Світ дитинства з Фондом «Джерело Дніпра». Найкращі малюнки та твори наших читачів увійшли до ювілейної збірки «10 років дорогою добра». Презентація збірки відбулася в торгівельно-розважальному комплексі «Європа», а по закінченню для

учасників конкурсів було організовано турнір-змагання з боулінгу. Переможці конкурсів отримали цінні подарунки від Фонду (2014 р.).

У рамках історико-культурологічного інтернет-проекту громадської організації «Рідне місто» спільно з Всеукраїнським благодійним фондом «Джерело Дніпра» проведено літературно-краєзнавчий конкурс «Дізнайся про Кременчук: будівлі мого міста» з метою вивчення об'єктів історичної спадщини міста, які можуть ґрунтуватися на архітектурній, літературній, меморіальній та історичній складовій. На конкурс було представлено більше 100 робіт читачів - учнів середнього і старшого шкільного віку. У числі цінних подарунків, які отримали переможці конкурсу, були планшет, електронна книга, плеєр (2014р.).

Запам'яталися читачам дитячих бібліотек і мешканцям міста конкурс декоративно-прикладного мистецтва «Цей чарівний світ» (до Міжнародного дня захисту дітей), конкурс дитячого малюнку «Краса Божого світу» (до Дня святого Миколая) організовані спільно з Всеукраїнським благодійним фондом «Джерело Дніпра». Переможці конкурсів отримали цінні подарунки та традиційний турнір-змагання з боулінгу (2013-2014 рр.).

Тридцять читачів бібліотек ЦБС для дітей стали учасниками II-го регіонального туру Міжнародного конкурсу дитячого малюнку «Збережемо довкілля України» під егідою ЮНЕСКО (м. Женева, Швейцарія), а шестеро з них — увійшли у двадцятку кращих і зайняли 3, 9, 12, 16, 17, 20 місця. Організатори конкурсу, Полтавське обласне відділення Міжнародного Благодійного фонду «Гармонія», нагородили читачів-учасників II-го туру конкурсу Грамотами та подарунками (2012 р.).

Бібліотеки ЦБС для дітей відкриті для міжнародного співробітництва.

У рамках програми «Дні Українсько-Німецької культури» за підтримки управління культури і туризму виконавчого комітету Кременчуцької міської ради і відділу культури університетського міста Тюбінген в Центральній міській бібліотеці для дітей ім. І.Ф. Торубари було презентовано виставку робіт художників з Німеччини. На відкритті виставки були присутні

спеціалісти міського управління культури і туризму, місцеві художники, гості з Німеччини та читачі бібліотеки, які познайомилися з чудовими німецькими ландшафтами та мальовничими видами України (2012 р.).

Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини Docudays UA (Докудейс) завітав і у наше місто. Кількаденний показ спеціально відібраних фільмів, у яких на основі реальних життєвих історій наголошують на правах людини, пройшов в Центральній міській бібліотеці для дітей ім. І.Ф. Торубари. Після перегляду фільмів читачі бібліотеки і мешканці міста мали можливість взяти участь в їх обговоренні, поділитися своїми враженнями та думками (2014 р.).

Підвищенню позитивного іміджу бібліотеки сприяє співпраця з представниками депутатського корпусу різних рівнів – від районного до державного. З метою інформування читачів та громадськість про роботу народних обранців в бібліотеках ЦБС для дітей оформлено тематичні теки, інформаційні куточки «Знайомтеся, депутат нашого району», «Депутат та його справи». Бібліотекарі запрошують депутатів на масові заходи, розповідають про роботу з читачами, обговорюють та окреслюють шляхи співробітництва.

Завдяки допомозі депутатів вирішуються проблеми, які бібліотеки не спроможні вирішити самотужки: проведено ремонтні роботи у бібліотеках-філіях № 1, 2, встановлено металопластикові вікна і ганок на вході у бібліотеці-філії № 5, подаровано 715 примірників книг читачам бібліотек-філій № 4, 8, 9, подаровано штучну ялинку для проведення новорічних свят бібліотеці-філіалу № 7, встановлено металевий паркан для облаштування прилеглої території бібліотеки-філії № 9 та ін.

Проблему залучення додаткових коштів для вирішення невідкладних проблем бібліотеки (придбання нової літератури, комп'ютерної техніки, ремонт приміщень) бібліотеки намагаються вирішувати самі за допомогою фандрейзингу.

Бібліотеки вимушені самі шукати спонсорів, добродійців, меценатів, небайдужих до проблем бібліотеки.

Завдяки своїй активній плідній діяльності ЦБС для дітей розширює форми партнерського співробітництва, отримує спонсорську підтримку і благодійну допомогу від промислових підприємств міста, приватних підприємців, бізнесменів.

Уже стало доброю традицією проведення благодійних акцій «Подаруй книгу бібліотеці», «Подаруйте дітям радість-книгу», в яких беруть активну участь наші читачі, представники громадських організацій і мешканці міста (2005-2015 рр.).

За ініціативи Молодіжного Парламенту Кременчука, Кременчуцького міського комітету молодіжних організацій, управління у справах сім'ї, дітей та молоді, управління освіти виконавчого комітету Кременчуцької міської ради, разом із Кременчуцькими міськими централізованими бібліотечними системами започатковано проект «Подаруй бібліотеці книгу». За результатами акції до бібліотек ЦБС для дітей передано 3200 примірників книг (2011 р.).

Підвищення рівня бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, створення комфортних умов для організації роботи читачів і співробітників бібліотеки — важливі складові позитивного іміджу бібліотеки для дітей. Створення привабливого, позитивного образу дитячої бібліотеки в очах громадськості залежить також і від бібліотекарів, які в ній працюють. Формування сучасної професійної ідеології бібліотекаря, культури бібліотечної діяльності – основні завдання кадрової політики, яку здійснює ЦБС для дітей. Сьогодні ми прикладаємо чимало зусиль для постійного вдосконалення образу дитячої бібліотеки, щоб бути потрібними своїм читачам і громаді.

НАШ КРАЙ — ІСТОРІЯ СКАРБНИЦЯ

У глибину століть сягає історія нашого народу. Україна прадавня, велика, цікава, неповторна та єдина від сходу до заходу. Вона виплекала Запорізьку Січ, виколисала велетнів сили і духу — Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Сірка, Тараса Шевченка, Лесю Українку, Михайла Грушевського. Сучасники примножують славу нашої Батьківщини.

Наша квітуча Полтавщина — невід’ємна частина неньки України. Це край пісень, легенд, край письменників і поетів, край мислителів і вчених. Край майстрів, чиї імена перлинами сяють у скарбниці світової мудрості. Любов до рідного краю, знання його історії — основа духовної культури суспільства, перша сходинка до формування патріотичних почуттів. Велике завжди виростає з малого, любов до Батьківщини починається з любові до рідної хати. Краєзнавство є одним із пріоритетних напрямів в роботі нашої бібліотеки. В основі краєзнавчої діяльності бібліотеки завжди була книга. Хороша краєзнавча книга була і залишається вірним помічником і натхненником бібліотекаря. В останні роки помітно збільшився потік краєзнавчих видань, що, на жаль, майже не позначається на стані краєзнавчого фонду бібліотеки.

Основна частина нашого краєзнавчого фонду — це художня література та науково-популярні видання тридцятирічної давності. Деякі галузеві розділи розкрито довідковою і науково-пізнавальною книгою дуже слабо. Не вистачає книг з екології та охорони природи краю та мало інформації про сучасний політичний і економічний стан краю. І абсолютно немає книг даної тематики для дітей молодшого і середнього віку. Поки єдиний можливий шлях, щоб виправити цю ситуацію — це «добувати» інформацію самим, займатися дослідницькою діяльністю. У цьому нам допомагають міські літературно - краєзнавчі конкурси: « Дізнайся про Кременчук: будівлі мого

міста», «Пам'ять мого роду» (До 70 – річчя Великої Перемоги), проведені спільно з Всеукраїнським благодійним фондом «Джерело Дніпра». У цих конкурсах наші читачі посіли перші місця.

Активно використовуються для виконання читацьких запитів створені нами альбоми: «Наші земляки — наша гордість», «Кременчук в поезії», «Кременчук: сторінки історії», «Кременчук у роки Другої світової війни», «Трагічні події в долі кременчужан», «Історія підприємств міста», а також тематичні папки: «Природа рідного краю», «Пам'ять. Подвиг. Життя» (До 70 — річчя Перемоги), «Кременчук — моя мала Батьківщина», «Видатні особистості нашого краю», « Історія вулиць міста» та ін.

Донесення інформації до користувачів як правило здійснюється за допомогою тематичних картотек для учнів 2-4 класів «Кременчук — моє рідне місто», «Вивчай історію краю», краєзнавчої картотеки для учнів 5-9 класів та бібліографічних посібників: рекомендаційний анотований список літератури «Шляхами козацької слави», ювілейний буклет «Світлий талант і трагічна доля» (до 80-річчя нашого земляка Василя Симоненка), біобібліографічний нарис «Веселий оповідач» (до 115-річчя від дня народження нашого земляка Олександра Ковіньки).

Візитною карткою кожної бібліотеки є виставки літератури. Через авторський задум кожна виставка знаходить свою читацьку аудиторію, стимулюючи жагу до пізнання, породжуючи дослідницький запал, формуючи читацькі смаки та інтереси, надихаючи на творчість. Добре сприймаються читачами-дітьми виставки-вікторини, виставки-досье, виставки-свято, виставки, оформлені з використанням предметної атрибутики (творів ужиткового мистецтва — вишиванки, гончарні вироби, різьба по дереву; дитячих поробок, що імітують історичні побутові речі, малюнків дітей). Так в бібліотеці було оформлено виставку-настрій «Звучи рідна мова», виставку-заклик «Будь гідним захисником своєї країни», виставку-досье «Відлуння афганських гір», виставку-вікторину «Чи знаєш ти свій край» , виставку-пам'ять «Полум'я безсмертя», виставку-портрет «Моя сім'я, моя родина в

житті і долі України», виставку-пам'ять «Йшли в похід партизани» , виставку-свято «Незалежна Україна на всі віки на всі часи», виставку-досє «Наш стяг у золоті й блакиті», виставку-свято «Ми вам довірили Батьківщину, виставку-заклик «Будь гідним громадянином своєї країни».

На більшості з них представлено дитячі малюнки на тему прочитаного, як підтвердження думку, що і бібліотечна виставка впливає на виховання особистості читача.

З метою поглибити та збагатити знання учнів про Україну, викликати інтерес до пізнання своєї Батьківщини, виховувати почуття гордості, любові до рідного краю, глибоку повагу до минулого та сьогодення рідної країни в бібліотеці було вирішено створити краєзнавчу кімнату, яку потрібно було обладнати під українську хату. Щоб придбати старовинні речі з народного побуту, неодноразово здійснювалися краєзнавчі експедиції Кременчуцьким районом. Місцеві жителі щедро ділилися розповідями та дарували для дитячої бібліотеки предмети старовинного побуту. Так в бібліотеці за допомогою небайдужих людей було створено краєзнавчу кімнату, в якій на чільному місці розміщується піч-годувальниця, стіни прикрашені рушниками, в одому з кутків стоїть скриня, а на підлозі лежать домоткані доріжки. Тут експонуються предмети побуту українців. З одягу представлено полотняні вишиті жіночі та дитячі сорочки, хустки – святкові та буденні. Усі ці речі початку-середини ХХ століття. З метою ознайомлення читачів-дітей з предметами побуту українців та літературою краєзнавчої тематики, розвитку інтересів до звичаїв, обрядів, традицій українського народу постійно проводяться екскурсії, краєзнавчі години, наприклад, «Легенди рідного краю», «Вінок калиновий сплітаю із звичаїв рідного краю», «Життя та побут українців» тощо.

При бібліотеці багато років працює і клуб краєзнавчого напрямку «Берегиня». вихованці якого є справжніми патріотами, відданими рідному краю. Засідання клубу різноманітні за своєю тематикою та бібліотечними формами:

- Літературна подорож «Мандрівка землею Полтавською». Діти, мандруючи, робили привали на зупинках: «Історичне минуле», « Природа рідного краю», «На гостинах у селі», «Наші обереги»;

- Літературна година «Українську рідну мову в дар дали мені батьки». Захід проходив у вигляді гри. Було створено дві команди: «Дивослово» і «Мовознавці», які виконували конкурсні завдання: «Віднови казку», «Утвори слово», «Закодовані слова», «Поясни значення слів та фразеологізмів», а глядачі під час підготовки команд вправно читали скоромовки та відгадували загадки;

- Урок мужності «Славні захисники Батьківщини», на якому діти дізналися про героїчні сторінки історії України та рідного краю від козацької доби до сьогодення, про героїв Небесної Сотні, про кременчужан-учасників АТО;

- Година розваг «Народознавча веселка», метою якої було ознайомити дітей з історією, національним вбранням , оберегами українського народу. Година розваг складалася з кількох конкурсів: «Де козак, там і слава», «Знавці рідної мови», «Національне вбрання», «Українські страви», «Наші імена», « Деревя нашого краю», «Квіти нашого краю». Діти з цікавістю слухали легенди «Звідки взялися квіти?», «Дівоче серце» - про калину, дерева-обереги, познайомилися з обрядами хрестин, дізналися про національний одяг та страви. Усі конкурси супроводжувалися пізнавальними іграми та знайомством з книгами відповідної тематики.

Ми тісно співпрацюємо з Радою ветеранів війни мікрорайону № 11, з Союзом ветеранів – афганців. Спільно було проведено вечір-зустріч з воїнами-інтернаціоналістами «Час і досі не загоїв рану — цей одвічний біль Афганістану», метою якого є виховання у молоді почуття обов'язку, відповідальності, патріотизму. Почесним гостем заходу був учасник бойових дії в Республіці Афганістан, капітан запасу Гляделов Олександр Юрієвич . Діти з цікавістю слухали розповідь ветерана про Афганську війну. Учні ознайомилися з причинами введення радянських військ в Афганістан,

перебігом воєнних подій, визначення історичного значення Афганської війни.

Окремо хочу розповісти про вечір мужності « Незабутній біль війни», який ми проводили для учнів старших класів. До читачі завітав ветеран Великої Вітчизняної війни — Колядин Іван Дмитрович . Він розповів дітям нашої бібліотеки про битви та перемогу нашого народу над німецько-фашистськими загарбниками. Учні уважно слухали розповідь Івана Дмитровича про ті страшні часи, про трагедію нашого народу у роки Другої Світової війни і ставили свої запитання. Ведучі зачитували листи з фронту, які давно вже стали не особистою справою, а історією. Хвилиною мовчання присутні в залі вшанували пам'ять загиблих, які ціною власного життя наближали історичний день – День Перемоги та не дожили до цього світлого дня. На завершення в знак великої шани читачі бібліотеки подарували квіти Івану Дмитровичу та побажали йому міцного здоров'я, безхмарного неба і довголіття.

На честь Великої Перемоги у відділі експонувалася книжкова виставка «Їм вічно у пам'яті жити на нашій квітучій землі».

На жаль, зараз наша Батьківщина у стані війни. Всі українці згуртувалися проти цієї біди. Тепер, як ніколи, дуже важливо виявити свою громадянську позицію. З цього приводу у нашій бібліотеці відбулася зустріч з учасником АТО, колишнім нашим читачем, лейтенантом міліції Соломахою Віталієм, якій розповів про бойові будні своїх побратимів. До заходу було оформлено виставку-роздум «Герої не вмирають, доки живе пам'ять про них». Дітей зацікавила стаття з газети «Кременчуцька панорама», де розповідалося про оголошену акцію «Допоможи воїну». Суть акції полягала у тому, щоб зібрати якнайбільше кришечок з під води, що вироблені з якісного пластику, який використовується для виготовлення протезів героям. Було вирішено оголосити збір цього цінного матеріалу.

Цікаво та змістовно проходять у бібліотеці презентації книг місцевих дитячих письменників: Ніни Данько, Тамари Чайкіної , Володимира

Михайлова, Валентини Лисич та ін. Усі ці зустрічі були творчими і яскравими, під час їх проведення влаштувалися коментовані читання, діти декламували твори авторів, а також читали свої власні вірші. Письменники залишили в дар бібліотеці свої книги.

На особливу увагу заслуговує співпраця бібліотеки з дитячою художньою школою «Віка». Дуже змістовними були зустрічі з керівником цієї школи Загребельним Валерієм Миколайовичем та його вихованцями, які з радістю дарують бібліотеці свої малюнки та беруть участь в різноманітних міських конкурсах.

Наша бібліотека стала активною учасницею обласного конкурсу працівників бібліотек, що обслуговують користувачів-дітей на кращу ідею із залучення дітей до читання «Одна ідея — тисяча послідовників» Район, в якому розташована бібліотека-філія №4, порівняно молодий. Його будівництво було розпочато в 60-ті роки ХХ століття, тобто більше 50 років тому. А це вже історія. От ми і вирішили організувати акцію «Напишемо книгу: «Літопис нашого району», з метою сформування узагальненої рукописної історії нашого району Молодіжний, спираючись на підтримку та співпрацю зі співробітниками краєзнавчого музею м. Кременчука, міською спілкою літераторів «Славутич», краєзнавцями-аматорами, краєзнавчими гуртками та клубами. Співорганізаторами акції стали шкільні бібліотеки мікрорайону: ЗОШ № 8, ЗОШ № 17, ЗОШ № 26, бібліотека – філіал № 4 ЦБС для дорослих міста Кременчука, Рада ветеранів мікрорайону № 11, дитяча художня школа «Віка». Юні користувачі активно включились до збору матеріалу з історії будівництва селища Молодіжне та інформації про людей, що створювали наш район, про будівництво заводів, шкіл, палацу, кінотеатру, бібліотек, про походження назви вулиць району, про яскраві епізоди в їх історії, про цікавих людей, що проживали у різні часи на Молодіжному. Діти пишуть вірші та прозові твори, присвячені району; роблять пейзажні замальовки чи фото колажі. Із цих рукописних зібрань бібліотека планує сформувати книгу «Літопис нашого району».

Таким чином наша бібліотека сприяє духовно-моральному вихованню юних читачів, збереженню духовної спадщини та дбайливому ставленню до Батьківщини, у тому числі і «малої».

Наприкінці дуже хочеться нагадати слова академіка Дмитра Ліхачова, який свого часу писав: «Зрозуміти літературу, не знаючи місць, де вона народилась, дуже складно, так само, як зрозуміти думку іншої людини, не знаючи мови, якою вона була висловлена. Ні поезія, ні література не існують самі по собі: вони виростають на рідній землі і можуть бути зрозумілі тільки в зв'язку із своєю Батьківщиною».

В.Д. Чіка
директор Закарпатської ОДЮБ

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЮНОГО ПОКОЛІННЯ: НОВІ ФОРМАТИ БІБЛІОТЕЧНОЇ ПРАКТИКИ

*Виховання громадянина патріотом –
це гармонія розуму, думки, ідей, почуттів,
духовних поривів, вчинків.
(В. Сухомлинський)*

Патріотизм у сучасному розумінні — це відчуття того, що в моєму місті, країні все мене стосується, все залежить від мене. Це — любов до своєї Батьківщини, відданість та гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, примножити його загальнолюдські, національні і морально-духовні цінності. У теперішніх суспільно-політичних умовах держави, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання підростаючого покоління молодшої країни. Адже, основні риси громадянина формуються в юному віці під впливом загальнонародних цінностей, у взаємодії особистості з суспільством, яке на кожному етапі репрезентують родина, заклади освіти, культури, у. т. ч. бібліотеки, громадські організації, засоби масової інформації, інформаційно-комунікаційні технології.

Події останнього часу дають підстави стверджувати, що більшість громадян України, серед яких є і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Майдан розбудив почуття гідності, приналежності до української нації незалежно від етнічного походження. Проявом патріотичного духу, свідченням формування української нації стало масове використання національної та державної символіки у повсякденному житті. Наші міста і села враз замайоріли блакитно-жовтими кольорами, наймоднішою річчю стала вишиванка, а українською мовою заговорили не тільки з трибун, а й у побуті. Проте, коли існує пряма загроза втрати державної незалежності, ведеться інформаційна війна з боку іншої держави, виникає нагальна необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання.

В контексті патріотичного виховання юних слід відмітити ряд недавніх указів Президента України: «Про День Гідності та Свободи», «Про День Соборності України», «Про День захисника України», «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності», «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», «Про День Військово-Морських Сил Збройних Сил України» .

Про важливість даного питання свідчить й прийнята постанова Верховної Ради України (від 12.05.2015р. № 373) «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді». Нещодавно наказом Міносвіти і науки України (від 16.06.2015р. № 641) затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Ця концепція спрямована на: повагу до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; повагу до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність усіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Очікувані результати її впровадження — розвинута патріотична свідомість і відповідальність молодого покоління України, збереження та шанування національної пам'яті, готовність до захисту держави, збереження стабільності в суспільстві, соціальний та економічний розвиток країни.

Патріотичне виховання юного покоління має давні традиції у бібліотеках для дітей, та сьогодні розставляє нові акценти і вимагає нових підходів. У першу чергу, це вибір форм та методів бібліотечної роботи, вікові особливості юних користувачів. У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена родини, колективу, виховуючи любов до рідного дому, своєї країни, її природи, культури, традицій. У підлітковому віці виховується духовно осмислений патріотизм, який поєднує любов до свого народу, нації, Батьківщини з почуттям поваги до інших народів, його прав та свобод, виховується громадянська позиція. У старшому шкільному віці пріоритетними рисами ціннісного ставлення до Батьківщини є відповідальність і дієвість. Старшокласники не лише ідентифікують себе з українським народом, але прагнуть жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, служити Вітчизні. Тому, з метою вивчення рівня патріотичної свідомості сучасних юнаків та дівчат Закарпаття думки бібліотечних працівників краю щодо дієвих форм та методів бібліотечної роботи з патріотичного виховання дітей та юнацтва, ефективності використання ресурсів книгозбірень згідно потреб користувачів даної тематики, наша бібліотека протягом цього року проводить обласне соціологічне вивчення «Патріотизм це...».

З урахуванням сучасних вимог бібліотечні працівники області вносять зміни та доповнення у систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, зокрема, в усіх закладах оформлені інформаційні стенди, куточки державної символіки України. Приділяється значна увага розкриттю фонду через організацію дієвих, інтерактивних розгорнутих книжкових виставок, виставок-звернень, виставок-кросвордів, виставок-вікторин, експрес-виставок, тематичних полиць: «Нам пора для

України жити», «Наша Україна – єдина країна», «В родиннім колі ми усі єдині», «Історія назве наш час – народженням Людини», «Одна родина – одна країна».

Оперативному інформуванню користувачів сприяють інформаційні списки, дайджести з історії, політичного та суспільного життя України, інформаційна продукція малих форм: «Майдан – сторінка історії України», «Волонтерський рух», «Герої АТО — наші земляки», «Волонтерство – погляд у сьогодні», «Не здолати Украну!» тощо.

На офіційних веб-сайтах, блогах бібліотек для дітей області оперативно висвітлюється інформація про перебіг проведених заходів та виставки літератури з визначеного питання.

Заохоченню інтересу дітей молодшого шкільного віку до рідної історії, її культури, мови, традицій українського народу сприяють прем'єри нових книг про Україну, історичні калейдоскопи, народознавчі подорожі, свята вишиванок, майстер-класи з виготовлення народних оберегів, писанок, різноманітні мовні та літературні конкурси. Запам'ятається самим меншим читачам нашої бібліотеки народознавча стежина «Чим багата українська хата». Зустрічали гостей господині, одягнені в українські народні костюми (бібліотечні працівники відділу обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 класів), як ведеться в Україні — запашним короваєм. Діти дізналися, чому з давніх-давен хата вважалася берегинею життя і роду, познайомилися з її важливими атрибутами та народними символами українців. На завершення свята учасники декламували вірші про Україну, відгадували загадки, доповнювали вірші римами.

Рідна мова є ідентифікаційним кодом нації та важливим фактором впливу на національну свідомість дітей. Цікавими для дітей є інтерактивні форми роботи, які виховують любов до української мови та культури: конкурс на кращий мовний плакат, конкурс декламаторів, зустрічі з письменниками краю, вечори української поезії. Ряд заходів відбувся у бібліотеках краю до Дня української писемності та мови: мовний вернісаж

«Рідної мови чиста криниця» та гра-подорож «Дзвенить струмочком рідна мова» (Закарпатська ОДЮБ), акції «Підтримаймо рідну мову!», «Там, де живе рідна мова, живе український народ» (Мукачівська ЦМБС), конкурс читців «Бринить, співає наша мова» (Виноградівська РДБ), година мовознавства «Безцінна спадщина мого народу» (Іршавська РДБ), літературно-поетичний вечір «І голос предків чути крізь віки» (Міжгірська РДБ).

Особливу увагу приділяють відзначенню державних свят: Дню Незалежності, Дню Конституції, Дню Державного Прапора, Дню Соборності України. Творчо підходять до їх проведення працівники Виноградівської РДБ. Під час тематичної акції «З Україною в серці» були організовані майстер-клас з виготовлення прапора України методом квілінгу «Наш прапор у золоті й блакиті», інтелектуальні перегони «Я люблю Україну», гра-тест «Моя країна — Україна. Географічні рекорди» та конкурс на кращий малюнок на асфальті «Я – українець». Другу акцію було присвячено Дню Конституції України. У цей день юним відвідувачам бібліотекарі запропонували тематичний огляд літератури «Україно, ясен мій цвіт», пізнавальну гру «Наші права — щасливе дитинство», геральдичну подорож «Символи моєї країни», інтелектуальну вікторину «Ключі від форту Право», гру-конкурс «Карта моєї країни».

До річниці буремних подій на Майдані в бібліотеках для дітей області відбулися години пам'яті, вечори-зустрічі, уроки мужності та гідності, майдан пам'яті: «Майдан: Революція Гідності», «Між життям і смертю», «Пробудження нації», «Герої не вмирають», «Сердець найвища висота», «Гідність, Воля і Перемога» (В.Березнянська, Берегівська, Міжгірська, Перечинська, Рахівська, Свалявська РДБ).

Формування патріотичних почуттів у дітей неможливе без живого спілкування з очевидцями тих подій, волонтерами, які збирають і доставляють до зони АТО гуманітарну допомогу для українських військових. У складний для нашої країни час діти краю виявляють свої найкращі

патріотичні почуття, морально підтримуючи українську армію. Майже в кожній бібліотеці для дітей упродовж останнього часу юні читачі долучалися до роботи волонтерського руху підтримки закарпатських військових, брали участь в акціях «Голуби миру», «Повертайтеся живими», «Оберіг для воїна», «Лист пораненому»; конкурсах дитячих малюнків «Світ без війни» та «Малюнок моєму Герою» (Виноградівська РДБ), «Єдина Україна» (Воловецька РДБ), «Я люблю свою Україну» (Хустська РДБ); конкурсах плакатів «Ми за мир в Україні» (Ужгородська ЦБС); вуличних акціях «Підтримай українського солдата словом», «Гідність. Свобода. Майбутнє» (Тячівська РДБ); патріотичному інтерв'ю «Я — патріот своєї країни» (В.Березнянська РДБ), флеш-мобах «Діти — за мир!» (ЗОДЮБ), «Мир очима дітей» (Мукачівська РДБ); патріотичному фрістайлі «Ми — українці» (Мукачівська МДБ).

Під час проведення свята-конкурсу «Розкажу Миколаю, про що я читаю», що організувала Мукачівська міська бібліотека для дітей, відбувся майстер-клас з тісто-пластики «Ангел-хранитель бійцям АТО». Адже на свято були запрошені волонтери та бійці АТО, які проходили лікування в Мукачівському військовому шпиталі. Щоб воїни відчули підтримку та знали, що діти вірять в них і в мир на нашій землі, виготовлені власноруч обереги юні читачі вручили захисникам Вітчизни з побажанням здоров'я та миру. На завершення свята відбувся святковий концерт та солодкий фуршет. Подібну творчу акцію «Гарний настрій — воїну АТО» працівники цієї бібліотеки влаштували вже перед Великоднем, спільно з волонтерами громадської організації „Молодіжні ініціативи Закарпаття». Діти взяли участь у майстер-класах з виготовлення писанок, тісто-пластики та м'якої іграшки. Усі виготовлені юними талантами вироби були продані під час благодійної ярмарки, а виручені кошти були передані на підтримку тих, хто у святкові Великодні дні забезпечує нам мир і спокій — бійцям 128 механізованої гірсько-піхотної бригади.

Нещодавно Воловецька районна бібліотека спільно з дитячою школою мистецтв долучилися до участі у Всеукраїнському конкурсі патріотичного плакату, який проводиться Міністерством культури України. 8 липня на центральній площі селища відбувся вуличний конкурс «Український патріотичний плакат — 2015», метою якого стала підтримка військових в зоні АТО та волонтерського руху. Конкурс проходив напролюд цікаво, тому що майстер-клас проводив художник Грига Михайло, й намалювати свій плакат міг кожен небайдужий. Але самими активними учасниками стали діти та підлітки. Виготовлені ними три плакати було продано на суму 400 грн. і передано до благодійної скриньки для воїнів АТО, яку було відкрито під час конкурсу, та вісім плакатів подаровано для воїнів АТО.

Нового змісту набуває відзначення Дня пам'яті та примирення і Дня перемоги. Майже в усіх бібліотеках для дітей області відбулися майстер-класи з виготовлення маків «Квіти пам'яті» за участю майстринь та волонтерів. Біля меморіалів визволителям працівники В.Березнянської РДБ провели літературний мікрофон «У війни немає забуття», Виноградівської, Перечинської та Міжгірської РДБ – години пам'яті «Уклін живим – загиблим слава». В Мукачівській МДБ було організовано Історичний день «А пам'ять священна», у рамках якого пройшла зустріч двох поколінь — ветеранів II Світової війни та сучасних підлітків; презентація Книги пам'яті про ветерана війни О.П. Русінова; надзвичайно зворушлива прем'єра літературно-музичної композиції Зразкового дитячого театального колективу «Росинка» «Назавжди зупиніться всі війни на світі» та патріотичний флеш-моб «Квітка маку – символ пам'яті».

Бібліотеки для дітей Закарпаття долучилися до сімейного конкурсу «Книга пам'яті мого роду», ініційованого НБУ для дітей. Урочисте нагородження переможців першого обласного туру відбулося під час відзначення 70-річчя Перемоги. Сімейні книги, які надійшли до обласної бібліотеки для дітей та юнацтва майже з усіх куточків Закарпаття, вразили своєю щирістю, любов'ю до своїх прадідів та прабабусь. І кожна з них — це

лише маленька часточка великої данини пошани як полеглим, так і живим переможцям. Усім творчим роботам була надана об'єктивна оцінка поважного журі, яке очолив Самойлович Олег Григорович — голова комітету Організації ветеранів України Закарпатської області, кавалер орденів Великої Вітчизняної війни, Червоної Зірки, Богдана Хмельницького II ступеня. Переможцями стали читачі Тячівської, Воловецької, Перечинської, Берегівської РДБ та Мукачівської й Ужгородської МДБ. Зворушливою частиною свята стало літературно-музичне привітання ветерану, що прозвучало у виконанні учнів 4-А кл. Ужгородської СЗОШ I ст. № 1 та народної артистки України Клари Попович-Лабик.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у молодій особистості готовності до захисту Вітчизни. Вшановуючи сучасних захисників України та на вшанування пам'яті про загиблих героїв за свободу й незалежність України, в бібліотеках проходять години пам'яті «За Україну, за її долю, за честь і волю», патріотичні години «Пантеон героїв», «Їх буде пам'ятати Україна» (до Дня пам'яті Героїв Крут), патріотичні читання «Моя Карпатська Україна», виставка плакатів «Карпатській Україні — 75», вечір-реквієм «Герої Красного поля» (до 75-ї річниці Карпатської України).

Робота, яка пов'язана з вивченням історії України, рідного краю – відвідання місць історичних подій, збирання документів та матеріальних пам'яток, складання історії свого роду – вкрай важлива. У книгозбірнях створюються міні-музеї, організуються виставки, віртуальні краєзнавчі подорожі, вікторини, історичні калейдоскопи: «У цьому краю, де серця рідна пристань», «Ми із того краю, де трембіти грають», «Від роду, до народу», «Славними сторінками історії України». Популярні серед сучасних підлітків клуби за інтересами патріотично-краєзнавчого спрямування, які працюють у бібліотеках Великоберезнянської, Виноградівської, Мукачівської, Перечинської, Рахівської, Тячівської РЦБС, Мукачівської МЦБС.

Бібліотеки області, що обслуговують дітей та юнацтво, постійно знаходяться у творчому пошуку, бо несуть відповідальність за духовний, інтелектуальний і моральний розвиток майбутнього нації. Патріотизм сьогодні є нагальною потребою держави, оскільки високий рівень патріотизму населення здатен забезпечити соціально-політичну стабільність та гідне місце України в цивілізованому світі.

Т.Г. Щукіна
директор МКЗК «ЦСБД» м. Дніпропетровська

ПЕРЕДОВІ БІБЛІОТЕЧНІ ПРАКТИКИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ДІТЕЙ

Нові тенденції розвитку сучасного суспільства нашої країни визначили завдання щодо виховання та розвитку індивідуальностей з якостями *самостійності, ініціативності, вмінням творчо мислити.*

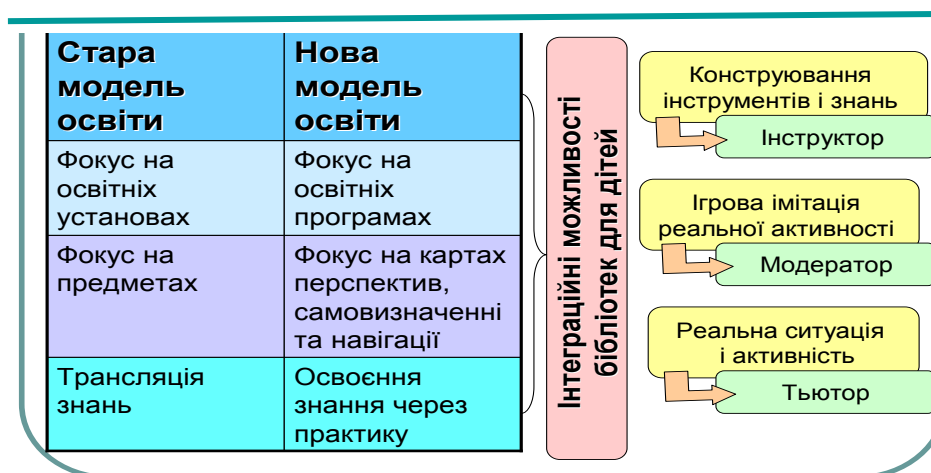
Сучасні шкільні та позашкільні заклади повинні забезпечити особистісний розвиток дитини, підтримати її індивідуальність, здатність до саморозвитку та творчості вже з першого року навчання. Дедалі більше уваги приділяється зростанню цінності додаткової та неформальної освіти дітей, що є значним підсилювачем загальної освіти та допомагає дітям у професійному самовизначенні, сприяє реалізації їх знань, здобутих в школі.

На цьому шляху *основними завданнями бібліотек для дітей* є наступні:

- **Оновлення** форм та методів бібліотечної діяльності на основі системного, синергетичного, суб'єктивного, компетентнісного підходів;
- **Консолідація** зусиль з суб'єктами відкритого освітньо-виховного простору з метою забезпечення розвитку індивідуальності учня, у напрямку формування громадянських й патріотичних цінностей та умінь;
- **Інформаційна підтримка** перспективних педагогічних практик на основі активного використання ресурсів бібліотек та інноваційних технологій;

- **Участь** у процесі активізації медіа— та інформаційної грамотності учнів.

Повинні набути змін також і **функції** бібліотек для дітей щодо розвитку неформальної освіти юних користувачів:



В МКЗК «ЦСБД» впроваджуються ефективні бібліотечні практики на допомогу освіти: **бібліотьюторство, інтелектуальна практика**, які відкривають нові можливості для особистісного розвитку дітей.

1. Тьюторство як одна з інституціоналізованих форм наставництва.

Тьютор (від англ. Tutor) — 1. У Великій Британії — наставник, вихователь (у навчальному закладі або в родині). 2. Викладач-консультант у системі дистанційного навчання [1].

Історично тьюторство відомо як одна з інституціоналізованих форм наставництва, котра виникла в Британських університетах ще в XII-XIII ст. Тьютор працював безпосередньо з студентом, вивчав його потенціал, на який можливо спиратись, а потім переводити в ресурс і далі — в індивідуальну освітню програму [4].

Сьогодні фахівці вирізняють соціальне, дистанційне та канонічне (або антропологічне) тьюторство. Тобто зараз тьюторство працює в трьох просторах — інформаційному, соціальному та антропологічному [5].

В Україні в передових загальноосвітніх закладах тьюторство почало впроваджуватися останні кілька років.

Проглядається єдина сутність діяльності педагогів-тьюторів, яка полягає у наданні допомоги учню при складанні індивідуального плану навчання, консультацій щодо реальних можливостей і здібностей, рекомендацій для самостійного вирішення складних проблем [7].

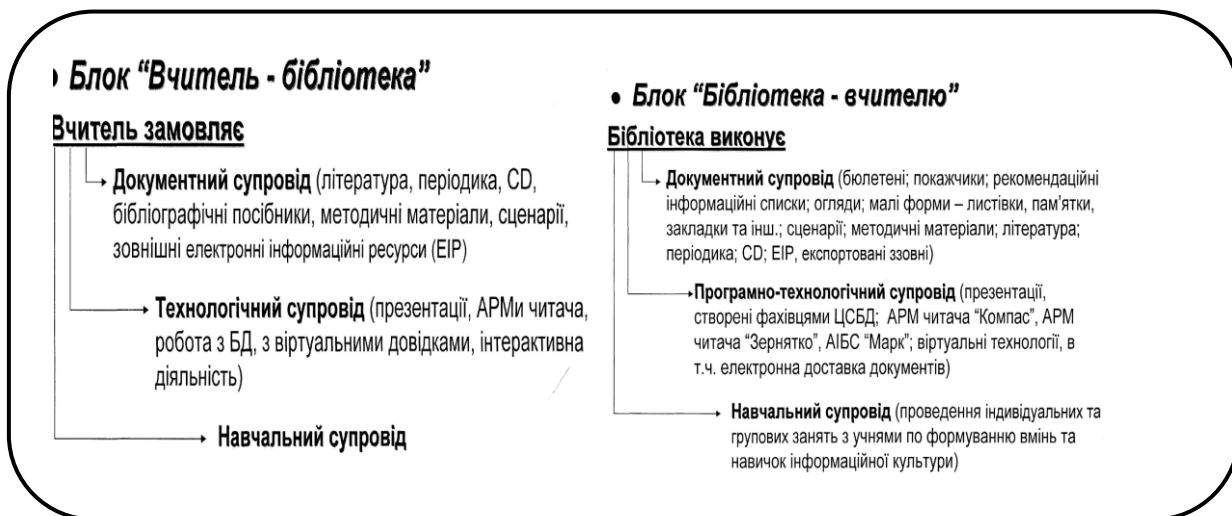
Запровадження нової педагогічної позиції тьютора — це спроба по-іншому організувати просування учнів в освітньому просторі школи та поза нею, спроба наблизитись до конкретного учня з його мріями, проблемами [6].

В Україні постає нагальна потреба реформування освіти, яка здатна сприяти вихованню та розвитку індивідуальностей з якостями самостійності, ініціативності, відповідальності в умовах постійної необхідності вирішення проблем [3].

2. Бібліотьюторство як інструмент системного супроводження передових освітньо-виховних практик.

Системна робота дитячого бібліотекаря щодо індивідуального чи колективного інформаційного супроводження процесу навчання і виховання може суттєво допомогти педагогам у розробці і реалізації окремими учнями індивідуальних та колективних освітніх програм [2].

У 2014 році ЦБС для дітей м. Дніпропетровська почала впроваджувати перший етап «**Моделі супроводження учбово-виховного процесу**» в окремих школах міста з окремими вчителями, учнями, батьками:



Бібліотека для дітей може бути надійним партнером вчителям та учням в інформаційному супроводженні в таких питаннях:

- пошук необхідних ресурсів;
- отримання додаткових знань поза учбовим закладом;
- пошуку шляхів для прийняття важливих рішень стосовно майбутнього життя;
- знаходження вчителем та осмислення учнем своїх можливих здібностей;
- виконання учнями самостійної роботи в позаурочний час;
- підвищення мотивації учнів до навчання, розвитку в них прагнення до самовдосконалення та навчання протягом усього життя;
- надання допомоги педагогам у формуванні нової професійної ролі.

Ресурсна база та діяльність ЦСБД в галузі інформатизації дозволяють вбачати окремі освітні функції і відповідати за конкретні результати щодо питань формування основ інформаційної культури учнів.

Анкетування читачів ЦСБД — учнів дніпропетровських шкіл свідчать про їх недостатній рівень інформаційної культури:

- труднощі щодо орієнтації в сучасному документному полі;
- відсутність системних інформаційних знань, вмінь, навичок.

З метою допомоги школі у **формуванні основ інформаційної культури учнів** та підвищення рівня технологічного компонента в структурі учбового процесу та інтелектуальної практики фахівцями ЦБС для дітей створено програмні продукти — технології, які є основою АРМів читачів:

- АРМ для роботи з бібліотечно-бібліографічними базами даних (БД) для старшокласників — впевнених користувачів ПК;
- АРМ «Зернятко» для демонстрації можливостей комп'ютерних засобів щодо пошуку, обробки, зберігання та використання інформації; розвитку у дітей 8-15 років навичок інформаційної культури.

АРМ «Зернятко» є інтерактивною презентацією, створеною в середовищі Microsoft Power Pointer, яка містить повнотекстову інформацію,

розподілену у відповідності до бібліотечної класифікації (ББК). «Зернятко» є інструментом для навчання дітей вмінню працювати з інформацією:

- формувати освітній /учбовий запит для пошуку інформації;
- аналізувати викладені в «Зернятку» бібліографічні рубрики та вміщену в них інформацію у відповідності з запитом;
- отримувати інформацію та оформляти її з використанням прикладних програм.

Структура продукту включає дві самостійні частини, які наповнюються і оздоблюються з урахуванням віку дітей:

- 8-10 років;
- 11-15 років.

АРМ «Зернятко» є продуктом відкритим для доповнень та змін. Можуть додаватися (видалятися) рубрики, тексти до існуючих. АРМ «Зернятко» дозволяє формувати такі вміння та навички в юних користувачів:

- аналітико-синтетична обробка вихідних даних та формування запиту;
- знайомство з поняттям «бібліографічний опис документа»;
- аналіз бібліографічних даних, систематизація і подальше використання отриманої інформації;
- первинні навички роботи з бібліотечними базами даних ЦДБ;
- інтерактивна робота в середовищі Microsoft Power Pointer;
- робота з іншими прикладними програмами (Word, Excel).

Освоєння таких навичок дозволить дітям ефективно вирішувати практичні інформаційні завдання, в першу чергу — учбові.

Фахівці ЦСБД розглядають поняття «бібліотечне тьюторство» («бібліотьюторство») як *системне ресурсне супроводження бібліотечними установами передових освітньо-виховних практик*.

Розглянемо *структуру інформаційно-ресурсного забезпечення МКЗК «ЦСБД» передовими освітньо-виховними практиками (у т.ч. неформальної освіти дітей):*

– **Документний супровід** (бюлетені; покажчики; рекомендаційні інформаційні списки; огляди; малі форми — листівки, пам’ятки, закладки та інші; сценарії; методичні матеріали; література; періодика; CD; ЕІР, експортовані ззовні);

– **Програмно-технологічний супровід** (презентації, створені фахівцями ЦСБД; АРМ читача «Компас», АРМ читача «Зернятко», АІБС «Марк»; віртуальні технології, в т.ч. електронна доставка документів);

– **Навчальний супровід** (проведення індивідуальних та групових занять з учнями по формуванню вмій та навичок інформаційної культури).

На теперішній час **напрямки бібліотьюторства** Дніпропетровського міського комунального закладу культури «Централізована система бібліотек для дітей» мають такий вигляд:



Прикладом індивідуального бібліотьюторства може бути супроводження бібліотекарем бібліотеки-філії № 11 МКЗК «ЦСБД» Дуплій Анастасією читацького запиту (особистої стратегії щодо опанування комп’ютерних технологій) семикласниці Анастасії Іванченко.

У 2013 р. в бібліотеку-філію № 11 ЦСБД завітала Настуня, читачка бібліотеки, що навчалася тоді у 6 класі. Вона розповіла про свій інтерес до інформатики, яку нещодавно почала вивчати в школі. Цей предмет зацікавив Настю, і дівчинка поставила за мету досконало опанувати окремі комп’ютерні технології та програми. Бібліотекар Дуплій А. запропонувала Насті допомогу на шляху до мрії. Поспілкувавшись з дівчинкою і

дознавшись, що найбільше цікавить Настю, вони разом розробили програму супроводу навчання читачки.

Наводимо фрагмент програми на 2014-2015 рр.:

Тьютор: Дуплій А.А.

Тьюторант: Іванченко Анастасія, 11 років.

Бібліотьюторський супровід дає можливість для конструювання індивідуальної стратегії розкриття пізнавальних здібностей Іванченко А. щодо курсу інформатики.

Мета: навчання оволодінню навичкам аналітико-синтетичної обробки інформації (пошук, аналіз, відбір та ін.) за допомогою прикладних програм.

Завдання бібліотьютора:

- побудова інформаційного простору як простору прояву пізнавальних ініціатив та інтересів читача;
- допомога у вибудовуванні освітнього руху у напрямку високого рівня оволодіння комп'ютерними інформаційними технологіями;
- допомога в оформленні, аналізі та презентації досягнень самоосвіти читача.

Методи бібліотьюторства:

- консультування в процесі самоосвіти;
- практичні заняття-супроводження з використанням дисків та інтернету;
- використання бібліотечних форм роботи: складання рекомендаційного списку літератури за темою тьюторства, реклама нових надходжень з даного питання, робота з тьюторантом–читачем як з абонентом індивідуальної інформації.

Теми запиту тьюторанта:	Джерела бібліотьюторства
1. Основи роботи з комп'ютером.	1. Васильева В.С. Обслуживание ПК своими руками: экспресс-курс / [гл. ред. Е.Кондукова]. — СПб. : БХВ-Петербург, 2004. — 320 с.

	<p>2. Веселая энциклопедия по компьютерам и информатике / Гл. ред. Е.Строганова; Худож. М.Белоусова. — СПб. : Питер, 2005. — 224 с.</p> <p>3. Гаевский А.Ю. Самоучитель работы на персональном компьютере. — К.: А.С.К., 2001 — 416 с.</p> <p>4. Крупник А.Б. Компьютер шаг за шагом. — СПб. : Питер, 2007. — 185 с.</p> <p>5. Мій комп'ютер [Електронний ресурс] : навчальна програма з елементами гри. — К. : Атлантик, 2007. — 1 CD.</p> <p>6. Клавиатор [Електронний ресурс] : Получите профессиональные навыки играючи! — : Медиа Арт., 2006 ; : Интерсофт, 2006. — 1 CD.</p> <p>7. http://www.uchportal.ru/load/283-1-0-45183</p>
--	--

Бібліотьюторський супровід надав можливість для розкриття пізнавальних здібностей дівчинки та створив творчий клімат відносин і свободу самовираження в партнерській взаємодії між тьютором-бібліотекарем та тьюторантом.

За словами самої Насті бібліотьюторство дало їй багато знань, необхідних для досягнення високих учбових результатів в освоєнні комп'ютерних технологій та програм, навчило самостійно вчитися, працювати з інформацією.

Бібліотекар-тьютор відмічає, що впровадження бібліотьюторства в діяльність бібліотеки дозволяє розширити спектр освітніх послуг дитячої бібліотеки відповідно до вимог передових практик в умовах трансформації моделі освіти.

З 2015 року в медіацентрі Центральної бібліотеки для дітей впроваджується проект «Інтелектуальна практика». Інтелектуальна практика — це система занять з формування основ інформаційної культури дітей. Вона є дієвим допоміжним інструментом щодо вироблення особистих навчальних стратегій учнів поза стінами навчального закладу. Теоретичний матеріал діти закріплюють за допомогою різноманітних цікавих пізнавальних форм (конкурсів, вікторин, кросвордів тощо).

БІБЛІОТЕКА І СІМ'Я — ЗАПОРУКА УСПІХУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Сучасна ситуація в суспільстві, освіті, культурі, як ніколи раніше, вимагає особливого посилення уваги до виховання дітей та підвищення рівня мотивації до читання як важливого засобу всебічного розвитку дитини. Практичному становищу численних проявів жорстокості, аморальності необхідно протиставити співпрацю фахівців дитячих бібліотек з батьками, які добре розуміють важливість сімейного читання у вихованні дітей. Сімейне, або родинне читання — це розмова батьків з дітьми про мораль, стимулом якої є спільне прочитання художніх творів. Це одночасно і форма спілкування дитини з автором твору, зі світом його ідей, а також своєрідний «монолог» дитини, у якому вона розмишляє над змістом твору, вчиться виділяти головну думку і виражати її у формі моральної ідеї. Головна відмінність сімейних читань від інших видів читання полягає у тому, що батьки, використовуючи книгу, починають спільно і по-справжньому пізнавати духовний світ своїх дітей.

Тема сімейного читання і родинного виховання, а також визначальної ролі дитячих бібліотек у процесах становлення гармонійної особистості є надзвичайно актуальною на сучасному етапі, хоча традиції сімейного читання в Україні сформувалися давно і сягають своїм корінням глибини віків, коли зароджувалася і розвивалася національна система виховання. Актуальною вона є не тільки в Україні, але й в усьому світі. Завдяки постійному спілкуванню у родинному колі у дітей вдосконалюються комунікативні здібності, швидше розвивається культура читання і мови, збільшується лексична компетентність, а також мислення, практично знімається проблема мотивації дитячого читання.

Перед бібліотеками, що обслуговують дітей, постали питання, яким чином посприяти тому, щоб бібліотека виконувала функції центру

спілкування юних читачів та їх батьків, місцем цікавого відпочинку усієї сім'ї.

Досвід діяльності працівників Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей, з цього питання засвідчив, що вже через 3-4 місяці діти починають із задоволенням слухати читання вголос і вводити образи та ситуації літературних творів у світ своїх ігор. А якщо діти самостійно і неодноразово звертаються до прочитаної батьками книги, це означає, що саме вона стала джерелом розвитку її інтелектуальних і моральних якостей. Батькам сімейні читання допомагають духовно зближуватися зі своїми дітьми і зменшувати гостроту конфліктів. Особливості вибору книжок для спільного читання дуже важливі і несуть великий інтелектуальний та моральний потенціал, виключають тенденційність та повчальність, саме те, що закладено у кожному високохудожньому творі.

З метою організації сімейного читання працівники нашої бібліотеки використовували різні форми роботи: родинні свята «Козацькому роду — нема переводу», «В душі бринить струна єдина — Родина, Книга і Дитина», свята «Тепло родинного вогнища», «Нехай завжди квітує дерево родини», «Збираємо воєдино всю свою родину», «Як сонце ранкове — матусине слово», «Заирніть у матусині очі», «На гостини — до бабусі», «Тепло родинного вогнища», «Нехай завжди квітує дерево родини», «Збираємо воєдино всю свою родину», батьківська вітальня «Щаслива родина — щаслива дитина», індивідуальні бесіди з юними читачами та їхніми батьками, літературні подорожі та екскурсії, тематичні круглі столи для читачів та їхніх батьків, виступи на батьківських зборах, сімейні ігри, вікторини, дні сімейного відпочинку. Наступний запланований етап роботи — організація реклами родинного читання і створення «бібліотеки сімейного читання». У відділах абонементу розміщені оголошення-запрошення відвідати дитячу бібліотеку дітям разом із батьками. Проведення сімейних свят — одна зі сходинок до зближення читачів і бібліотеки. Дні сімейного відпочинку проходять за горнятком чаю, у формі невимушеної бесіди, за круглим

столом. Багато чого залежить від професійності ведучого і його вміння і такту, щоб розмова між дітьми і батьками відбулася і діти змогли не тільки повчитися у них, але і всі разом цікаво провести свій відпочинок.

Проводяться заходи, приурочені Міжнародному дню сім'ї, що встановлений Генеральною асамблеєю ООН і пов'язаний з Днем матері. Такі заходи покликані відстоювати й популяризувати сімейні цінності, сприяти обговоренню важливих питань виховання дітей у сім'ї, підвищувати виховну роль книги у процесі формування особистості дитини.

Кожен член родини може взяти участь у днях сімейного відпочинку, літературних вікторинах, тематичних вечорах. Користується неабиякою увагою користувачів різного віку День сімейного відпочинку «Родинні посиденьки». На це свято запрошуються в першу чергу сім'ї з великим читацьким стажем (понад 10 сімей). Програма включає огляд новинок літератури, статей з газети, огляд «Прочитайте разом з дітьми», «В колі сім'ї», сімейну вікторину «Сімейні рекордсмени — книголюби», лялькову виставу для дітей і на завершення — бібліотечне чаювання у теплому сімейному колі. Цікаво пройшли вечори такого плану: «Всі ми родом з дитинства», «Батьківський дім», «Від роду — до народу», «Прославимо жінку — матір», які дали можливість ширше розкрити тему шанування батьків дітьми.

Використовувалася і така форма популяризації літератури, як читацькі конференції (за творами, у яких піднімаються проблеми сім'ї).

Стало традицією в стінах бібліотеки організувати Тиждень милосердя, під час якого проводяться бесіди-роздуми батьків і дітей «про людяність в людині», зустрічі за круглим столом батьків, дітей і працівників бібліотеки та інші. Запам'ятається батькам і дітям урок доброти під назвою «Доброта і милосердя починаються з родини». Батьки і діти разом були присутні на святі. Лунала святкова музика, було оформлено книжкову виставку «Світ починається з сім'ї». Перше завдання — усі присутні повинні намалювати портрет своєї сім'ї, діти малюють батька і матір, а батьки — дітей. Журі

визначає переможців. Друге завдання – батьки відповідають на запитання анкети. Програма цього заходу була дуже насичена. Батьки і діти склали композиції з квітів, давали їм назви. Журі обирало кращу композицію. Також проводиться літературна вікторина, діти і батьки читають вірші, співають пісні. А на завершення усі учасники заходу збираються за горнятками чаю.

Відродженню традиції сімейного читання сприяють також літературні подорожі читачів разом із батьками та екскурсії. Так, бібліотекарі організовують для дітей та їхніх батьків заочні он-лайн екскурсії до різних літературних музеїв, музею книги і друкарства України на території Києво-Печерської лаври, музею Івана Федорова у Львові та ін. Наприкінці таких заочних екскурсій дітям і батькам пропонують замислитися над різними висловами про роль книги в житті людини. Колективні роздуми над проблемою ролі книги у житті людини сприяють зацікавленню дітей у читанні. Популярною формою масових заходів стали круглі столи, присвячені історії книги та літературі.

Цікавими були наступні заходи: відкритий перегляд літератури «Маленькі шедеври великої літератури», поетична хвилинка «Поезія – музика душі», конкурс «Книжковий десерт» з забавами, у якому брали участь батьки і діти.

У дні літніх канікул працівники нашої бібліотеки проводять хвилини вільного читання, поетичні хвилинки, бібліографічні огляди, мандрівки дитячими журналами, бесіди з батьками, розповсюджують серед батьків пам'ятки, бібліографічні закладки, буклети про послуги бібліотеки, інтелектуальні вікторини, буккросінг, лялькові вистави. Чудовим завершенням літньої програми стало свято «Посвята в школярі» для дошкільнят. Ігри, конкурси, змагання, квести, малюнки на асфальті та сюрпризи зробили його незабутнім. Таким чином бібліотека отримала одразу нових читачів і волонтерів-батьків.

Ефективною роботою у напрямку сімейного читання та родинного виховання є участь читачів бібліотеки разом із батьками у Всеукраїнських

конкурсах дитячої творчості: «Дитячі історії про найголовніше» (виготовлення книги-саморобки). Діти з допомогою своїх батьків та інших рідних дорослих власноруч виготовляли і яскраво оформляли книги за мотивами своєї творчості. Така спільна праця над книгою викликала надзвичайне зацікавлення у дітей.

З метою збереження та усвідомлення знань про історію свого роду, своїх предків, виховання на цьому ґрунті поваги до старших поколінь та їхнього внеску у відстоюванні незалежності України, виховання любові до книги, було проведено Всеукраїнський сімейний конкурс «Книга пам'яті мого роду» (до 70-ї річниці визволення України від фашистських загарбників та Перемоги у Великій Вітчизняній війні). У конкурсі взяли участь батьки і діти усієї області. Конкурс проводився у 2-х номінаціях: сімейна книга пам'яті та відео-книги. Кращі роботи були надіслані до Національної бібліотеки України для дітей. Разом з батьками та вчителями юні читачі взяли участь у Всеукраїнській скайп-естафеті між обласними бібліотеками для дітей та Національною бібліотекою України для дітей «Навіки пам'ять збережем...», присвяченій 70-річчю визволення України від фашизму. Віртуальну зустріч читачів Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей з читачами Національної бібліотеки України для дітей було проведено під гаслом «Їх подвиг — безсмертний, їх слава — невмируща». Представники різних поколінь разом вшанували пам'ять загиблих.

Протягом року працівники бібліотеки виступали на батьківських зборах у школах нашого міста з інформаційно-консультативними годинами для батьків «Батьківська академія».

Надзвичайно цікавими є сучасні форми роботи з дітьми і цінним досвід з метою популяризації сімейного читання і родинного виховання, що активно використовуються у бібліотеках Прикарпаття. Зокрема, робота з сім'єю є одним з важливих напрямків роботи бібліотек Рожнятівської районної бібліотеки для дітей, де було проведено анкетування на теми «Що радять почитати тобі батьки?», «Сім'я. Читання. Бібліотека» та соціологічні

дослідження «Книга в житті вашої родини», «Читаю я і вся моя сім'я». Порівняльний аналіз анкет розкриває цілісну картину читання дітей та батьків, допомагає бібліотекарям правильно скласти рекомендаційні списки літератури для усіх членів сім'ї. За результатами анкетування організовували книжкові виставки на теми, що виявилися найбільш затребуваними: «Дитина, сім'я, Україна», «Тепло родинного вогнища», інформаційні стенди і куточки: «Інформаційне бюро для батьків», «З мамою і татом до бібліотеки». Батькам рекомендуються інформаційно-бібліографічні списки та покажчики, листівки та закладки з питань педагогіки, психології сімейних стосунків, проблем виховання: поради батькам «Дитина і книга», пам'ятка для батьків «Як навчити дитину читати», рекомендаційний список літератури «Читаємо разом з батьками». Працівники бібліотек відвідують батьківські збори, виступають перед батьками з підсумковими бесідами «Як ми читаємо? Що ми читаємо?». Проводилося індивідуальне інформування працівників освітньо-виховних закладів та батьків. На особливу увагу заслуговує робота лялькового театру книги «Барвінок», що працює у бібліотеці. Театралізована форма подання літературного матеріалу цікава дітям. Вони з великою радістю виконують ролі, а коли необхідно — дають лялькам друге життя. І в цьому їм охоче допомагають батьки.

Популярною формою роботи є обслуговування за сімейним формуляром, що надає можливість комусь одному з родини обмінювати книги за всіх. Працівники бібліотек Рожнятівщини взяли участь у фотоконкурсі «До бібліотеки усією родиною», де стали переможцями у номінаціях «Наш сімейний формуляр» та «Читати разом нам цікаво». Такі конкурси допомагають виявити найцікавішу і найдружнішу читаючу родину, залучити до бібліотек нові родини, привернути увагу мешканців краю до проблем читання, підвищити престиж книги і бібліотеки, популяризувати читання у сімейному середовищі. Приділяється значна увага дітям дошкільного віку. Бібліотекарі відвідували вихованців дитячих садочків та проводили з ними різноманітну тематичну роботу з урахуванням вікових

особливостей дошкільників: голосні читання, літературні розповіді, ігри, екскурсії до бібліотеки. Проводилися також Дні дошкільника, Дні відкритих дверей для майбутніх першокласників та їхніх батьків. Для цієї категорії користувачів оформлялися незвичайні книжкові виставки, на полицях яких розставлялися улюблені герої казок та оповідань (іграшки, саморобки, вироби, виготовлені руками дітей). Привабити дошкільнят до читання і бібліотеки допомагають оформлені ігрові куточки, де діти граються разом з батьками, розглядають книжки-іграшки, книжки-розкладки, дитячу періодику, переглядають мультфільми тощо. Ці куточки стають об'єктами першочергової уваги дітей під час екскурсій.

Проводяться також заходи, розраховані на юних користувачів та їхніх батьків, що здатні викликати інтерес до спільного читання, спільної творчості та інтелектуальної діяльності: «Мама, тато і я читаємо «Кобзаря»» — у рамках відзначення Тижня дитячого читання, що проходив під гаслом ««Кобзар» Тараса Шевченка — настільна книга кожної української родини», на літературні читання «З Шевченком у серці» до районної бібліотеки завітали діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, їх опікуни та піклувальники. У бібліотеці для дітей відбулася також зустріч особливих родин Рожнятівщини (прийомних родин) «Щаслива родина – успішна Україна». Захід організовано спільно з відділом у справах дітей і школою мистецтв. Зустріч проходила у рамках святкування «Тижня сім'ї на Прикарпатті» та Дня захисту дітей. Проведено акцію «Подаруй книгу сироті», під час якої завдяки благодійникам для дітей придбали їхні улюблені книги, про які вони давно мріяли. Щоб дізнатися про які саме книги мріяли діти-сироти, було проведено бліц-опитування «Твоя улюблена книга».

Щорічно за участю матерів та бабусь проходять заходи до Дня Матері. Проведено родинне свято «Щаслива родина — процвітаюча країна», під час якого діти і батьки ділилися своїми традиціями спільного читання і проводили презентацію улюбленої книги родини.

У районній дитячій бібліотеці Рожнятова діти постійно презентують свою творчість. Цього року було представлено виставку «Паперові дива», а її учасники провели майстер-клас. Свято пройшло напередодні Дня Матері, тому всім учасникам було запропоновано власними руками виготовити подарунок для своїх матерів.

Працівники бібліотеки, що обслуговують дітей селища Рожнятів, облаштовують бібліотечний майданчик на подвір'ї, спілкуються з дітьми та їхніми батьками, проводять оперативний моніторинг сучасних читацьких потреб, знайомлять з новими книгами та журналами. Нові технології дозволили бібліотечним фахівцям оновити спектр послуг бібліотеки: пропонують спільні родинні перегляди екранізацій художніх творів, мультфільмів, віртуальних мандрівок. У процесі проведення використовуються флаєри, постери, рекламні повідомлення на власному блозі бібліотеки. На площі селища проведено флешмоб «Як пройти в дитячу бібліотеку». Там зібралися молоді мами з дітками, бабусі з онуками. Яскрава доріжка з малюнків дитячих кольорових слідів на асфальті та повітряних кульок привела учасників флешмобу до дитячої бібліотеки. А оригінальний флешмоб «Спитаємо жирафа, якого ми росту» викликав у дітей та їхніх батьків особливе захоплення. Бібліотекарі виготовили флаєри, на яких записували зріст, прізвище та ім'я кожної дитини з метою реклами послуг бібліотеки. Цікавими були вулична акція «Міняю повітряну кульку на віршик» та бліц-опитування «Яким ти бачиш своє майбутнє?», проведені до Дня захисту дітей.

Рожнятівська бібліотека для дітей підготувала мережевий проект «Сімейне кіно в гірській бібліотеці» для участі у конкурсі проектів до Плану реалізації Стратегії розвитку Івано-Франківської області на період 2015-2017 рр. Девіз проекту — «Україна — через призму кіно». Проект інноваційний, залучає бібліотекарів до надання нових бібліотечних послуг і спрямований на інтелектуальне, творче та духовне збагачення жителів громад. Даний проект, як і попередні, є не одноразовим заходом, а послугою,

яку бібліотеки надаватимуть на протязі наступних років іншим групам користувачів.

У бібліотеках, що обслуговують дітей Коломийщини, також активно допомагають сім'ям, батькам в організації сімейного читання. Створено невеличкий фонд для батьків, ведеться обслуговування за сімейним формуляром, організовано книжкові виставки для батьків «Будьте уважні, мамо і тату, кожна дитина – це Ангелятко» та «Мистецтво виховання дітей у сім'ї». Прочитано курс лекцій «Швидка допомога батькам» та створено іграшковий куточок для дошкільнят «Відпочинковий килимок». Робота з батьками ведеться диференційовано, враховуючи вік дітей обираючи форми і методи роботи з ними. Використовуються наступні форми: сімейні перегляди літератури, круглий стіл «Роль дитячої книги у житті дитини», періодичні ознайомлення батьків із тим, що читають їхні діти, огляди літератури «Ці книги — для ваших дітей», презентації «Улюблені книги родини», «Згадаймо, що читали в дитинстві», свято «Хай у всіх буде міцна родина».

Таким чином, у невимушеній розмові бібліотекаря, дітей та їхніх батьків відкривається багато цікавої інформації, що сприяє підвищенню рівня інформаційної культури та читаності користувачів бібліотеки. Поєднання найновіших досягнень наукової теорії, сучасної системи знань з сімейного читання та родинного виховання і щоденної цінної практики роботи бібліотек, що обслуговують дітей, дозволить суттєво покращити стан діяльності бібліотечної галузі в Україні у напрямку підвищення рівня мотивації дитячого читання.

Справжній читач виховується в сім'ї, і тому велика увага приділяється роботі з батьками. У бібліотеці оформлено книжкову виставку «Мистецтво виховання дітей в сім'ї», «Мудрість батьківської любові», «Дитина. Родина. Світ», виставку-пораду «Почуйте серцем голос вашої дитини», один з розділів якої — «Читаємо разом» — містить книги для спільного читання батьків і дітей. Для молодих батьків підготовлено рекомендаційний список «Цікаві книги в сімейному колі». Популярністю користуються пам'ятки для

батьків «Звернення вашої дитини», «Читаємо разом», «Через маленьку книгу — у великий світ», «Навчіть дитину любити книгу», «Мамам і татам», бібліографічні закладки «Прочитайте дітям перед сном», «Книжкові новинки для мами, бабусі, дитини».

Під час бесід з учнями та їхніми батьками бібліотекарі визначають роль книги в сім'ї, дізнаються, чи є у тієї чи іншої родини домашня бібліотека, яка її тематика, чи читаються й обговорюються літературні твори вдома і які саме. З метою забезпечення успіху роботи з дітьми та їхніми батьками, працівники бібліотеки обов'язково звертають увагу, перш за все, на повноту книжкового фонду, наявність книг, які відповідають захопленням членів сім'ї. І такі книги представлені на стелажах «Книжки для малюків», «Казки», «Нова дитяча література». При такій організації фонду не тільки батьки впливають на читання дітей, але й читання дитини є стимулом для більш інтенсивного читання літератури її батьком, матір'ю, бабусею, дідусем. Досягається це і за допомогою книжкових виставок, адресованих одночасно і дітям і батькам: «Мудрість батьківської любові», «Дитина. Родина. Світ», «Читаємо усією родиною», «Сімейне виховання», «Свято разом», «День батьків», виставки малюнків: «Моя сім'я», «Світ — очима дітей», «Ми і наші діти». Книги, представлені на виставках, користуються великим попитом. Виставки постійно поповнюються книгами і новинками періодики.

Також постійно готуються і оформляються тематичні полицки: «Бабусина скриня», «Шиємо-перешиваємо», «Любителям рукоділля», «Чарівний клубок», «Матусині рецепти», «Мама, тато і я – здорова і міцна сім'я», «Для тих, хто слідкує за своїм здоров'ям», «Сам собі лікар», тематичні папки даної тематики.

Цікавою формою роботи також є акція «Книжкове дерево мудрості». Деревце (вирізане з картону) прикрашається яскравими аркушами паперу у формі книжки з надрукованими афоризмами та висловами відомих людей про книгу. Яскраво прикрашене деревце привертає увагу відвідувачів і спонукає дітей і дорослих частіше відвідувати бібліотеку. Діти-учасники

акції повинні були знайти якнайбільше таких висловів. Дерево – це уособлення мудрості, символ життя, своєрідна модель Всесвіту і людини.

Протягом останніх років проводилося соціологічне опитування читачів: «Сім'я і дитяче читання», «Що і як читають діти?». Сімейне читання та родинне виховання сприяє, перш за все, духовному зближенню батьків і дітей, розвитку культури читання і мовлення, самостійному мисленню, прискоренню формування комунікативних якостей і, врешті-решт, поширенню невідповідності між рівнем світоглядної культури дитини та її віковими психофізіологічними можливостями. Батьки, які активно співпрацюють з бібліотекою задля ефективної організації читань з дітьми в родині, відзначають реальні позитивні результати — значне покращення техніки читання і розуміння прочитаного, розвиток словесної компетенції, звички до щоденного спілкування з книгою тощо.

Кожна сім'я — це особливий світ, де ціннісні орієнтири батька, матері, старших у сім'ї відчутно позначаються на індивідуальних, читацьких, навчальних і життєвих устоях дитини. На жаль, кризові явища в соціально-економічному житті нашого суспільства негативно вплинули на моральний клімат родин. З кожним роком збільшується кількість сімей, де батьки не займаються вихованням своїх дітей, і ті відчувають себе самотніми, нікому не потрібними. Це породжує у них байдужість, бездушність та жорстокість.

Отже, повернемо увагу до проблем сім'ї та пошуків шляхів співробітництва з кожною родиною. Необхідно повернути ту чудову традицію, коли в родинях усі разом прочитували книги, зробити так, щоб сімейні читання сприяли формуванню естетичного смаку дорослих і дітей, були моральною основою сім'ї, робили її міцнішою та щасливішою.

Т.А. Жайворонок
директор Миколаївської ОБД ім. В. Лягіна

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА У ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ: ДІАПАЗОН ІДЕЙ І ПРАКТИК У ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОЇ БІБЛІОТЕКИ

*Духовне життя дитини повноцінне лише тоді,
коли вона живе в світі казок, музики, фантазії,
творчості. Без цього вона — засушена квітка.*

В.О. Сухомлинський

Зараз дуже актуальною є проблема виховання дітей на основі української національної культури, на зібранні національних досягнень.

Без знання своїх коренів, традицій свого народу не можна виховати повноцінну людину. Знайомство з традиціями, звичаями українського народу виховує любов до історії, культури, допомагає зберегти минуле. Пізнання дітьми народної культури, української народної творчості знаходить відгук у їхніх серцях, позитивно впливає на естетичний розвиток, розкриває творчі здібності кожної дитини, формує загальну духовну культуру. Дитячі враження незгладимі. Діти дуже довірливі, відкриті. Необхідно донести до свідомості дитини, що вона є носієм української народної культури, виховувати дітей у національних традиціях. Для цього необхідно звернутися до витоків української народної культури і в першу чергу — до фольклору. Адже зміст фольклору відображає життя українського народу, його досвід, просіяний через сито століть, духовний світ, думки, почуття наших предків. Український танець, українська пісня, українська музика повинні стати частинкою життя дитини.

З 2007 року в Миколаївській обласній бібліотеці ім. В.О. Лягіна діє програма «Обдаровані діти – майбутня еліта нації», і на сьогоднішній день актуальність теми, її доцільність особливо підтверджується. Хоча, безсумнівно, постійна увага, підтримка цього напрямку необхідні завжди як важливий компонент розвитку прогресивного суспільства, талановитого покоління. І ми хочемо в цьому брати участь.

Наша Програма втілюється за допомогою таких форм роботи:

- **Психолого-педагогічна майстерня** (надає інформаційну підтримку керівникам студій, педагогам, а також проводить індивідуальні консультації, ігри, тренінги з метою розкриття здібностей дітей; для батьків – інформація про дитячу обдарованість, методи виявлення та розвитку таланту дитини; використання інтернет-ресурсів бібліотеки та сайтів відповідної тематики);
- **Майстерляндія** (теоретичні та практичні заняття, що знайомлять з різноманітною інформацією про жанри мистецтва);
- **Майстер-клас** (знайомство з творчістю майстрів мистецтва, зустрічі з митцями тощо);
- **Арт-дебют** (Реклама творчості талановитих дітей, організація персональних виставок, бенефісів юних творців, участь у всеукраїнських конкурсах та фестивалях);
- **Арт-студія «Кіндер ТВ»** (Розвиток акторських здібностей; орієнтація у виборі майбутньої професії: журналіст, режисер, сценарист; оволодіння методами кінозйомки, фотошопу, відеомонтажу.
- **Ресурсний центр «Діти і Мистецтво».**
Основні завдання такого напрямку:
 - виховання особистості дитини, яка знає, що поважає історію і традиції свого народу;
 - розвиток комунікативних здібностей та формування у дитини національної самосвідомості, знайомство з кращими зразками традиційної народної культури;
 - надання методичної та консалтингової допомоги бібліотекам області, що обслуговують дітей, з питань організації роботи з талановитими дітьми та забезпечення інформаційної підтримки пізнавальних потреб цієї категорії читачів;
 - виховання естетичних смаків, організація змістовного дозвілля, створення умов для організації роботи по відродженню та збереженню традиційної народної творчості.

Дітям та організаторам дитячого читання пропонується широкий спектр рекомендаційних списків літератури: «Іграшки своїми руками», «Чарівна вишивка», «Диво-ремесла: ліплення з глини, плетіння, писанкарство, вироби з дерева, тканини, солоного тіста», «Творчі доробки з паперу. Витинанка. Декупаж. Аплікація. Оригамі. Колаж. Квілінг. Пап'є-маше», «Розвиток творчого мислення на заняттях гуртка «Образотворче мистецтво».

На сайті бібліотеки у розділі «Інформаційний сервіс» представлено веб-уроки «Автори та ілюстратори дитячих книг» та «Моя Вообразилія» (Майстерня для усіх бажаючих навчитися уявляти).

За допомогою комбінації мислення, уяви та досвіду, в тому числі читацького, дитина дає оцінку і складає власне уявлення про народний твір, українську пісню або живопис. Потім, накопичуючи враження, може актуалізувати їх у свою власну творчість, яка є найпотужнішим імпульсом у розвитку дитини.

Незаперечним фактом є те, що книга відкриває дитині можливості творчості. Спілкування з книгою починається з ілюстрації. Значення ілюстрації у тому, що вона підвищує інтерес до книги. Шляхом малюнка діти висловлюють своє ставлення до героїв твору. В основі дитячих малюнків лежить співпереживання, відгук серця на прочитане або на побачений витвір мистецтва.

Так, коли діти під час Години творчості «Творимо у стилі Марії Приймаченко» знайомилися з картинами художниці, а потім і самі спробували малювати в її стилі – вони відобразили незвичайних птахів і звірів. Стиль «примітив» дітям завжди доступний і зрозумілий, на відміну від дорослих, і не тільки тому, що він простий, а тому що наївний, яскравий, щирий, забавний і абсолютно несподіваний, як у дитячому малюнку. Тому вони з великим бажанням творили в стилі «Приймаченко». А ще самі картини художниці – прекрасний інструмент для письменництва. Дітям подобається розглядати картини і вигадувати за їх сюжетом історії, казки.

У квітні 2014 року відбулася ще одна незвичайна зустріч з українським народним мистецтвом. Завдяки соціальній мережі Facebook ми познайомилися з викладачем образотворчого мистецтва, керівником дитячої художньої студії ART Discovery м. Києва Наталкою Сердюк. Для вихованців нашого гуртка «Хобі і ти» Наталя провела скайп майстер-клас «Диво на замовлення», продемонструвавши майстер-клас з виготовлення великодніх листівок.

Інтерактив з дітьми завжди непередбачений, але нам це до вподоби. Саме тому в нашій роботі активно використовуються ігрові форми роботи. Наприклад, дітям дуже подобається брати участь в арт-вікторині «Від ремесла до мистецтва» та літературно-ігровому фолькмайдані «Козацька слава оживе...».

Знавці української мови брали участь у Турнірі «Беру тебе, як скарб в безцінній вроді, з джерел, що не міліють у народі», а саме: в інтерактивних іграх «Чорний капелюх» та «Жартівливий мішечок», відповідали на запитання вікторини, згадували народні прислів'я про українську мову, розгадували загадки тощо. Захід супроводжувався медіа-відеорядом із зображенням символів.

До Великодня для читачів було влаштовано «Пасхальні перегони». Діти спробували зробити Великодні листівки-витинанки. Найголовніше було те, що вони дізналися про давні традиції цього свята: як підготуватися до свята, як скласти пасхальний кошик, як прикрасити пасхальні яйця. Діти виявили бажання власноруч прикрасити головний символ Великодня та цікаво провести в іграх свій вільний час — грали у народну гру «навбитки» з писанками, розповідали, що означає кожен із малюнків на розписаних крашанках.

У відділі мистецтв з успіхом були проведені Фольклорне свято «На гостини до ласуні — Масляної» та майстер-клас «Лялька з бабусиною скриньки».

У святі на Масляну діти продемонстрували свої хореографічні здібності в танку «Подояночка», хлопці похизувалися своєю силою перед дівчатками, взявши участь у конкурсі «Справжні богатирі», конкурс «Кулінарний поєдинок» виявив серед учнів справжніх господинь і знавців національної кухні. Наприкінці свята всі дітки отримали від Масляної подарунок — смачні млинці.

Майстер-клас дозволив дітям, граючи, познайомитися з обрядовою лялькою, мотанкою, зернушкою, травницею, мартинічкою. Звичайно, вони спробували робити їх самостійно, а хто не встиг зробити або з якихось причин у нього не вийшло, міг ще прийти на додаткові заняття. Там же вчилися робити лялечки-обереги, янголят для Різдвяних свят.

Прикладом такої роботи можуть бути творчі зустрічі в бібліотечному арт-гуртку «Хобі і ти», де діти, наприклад, ліплять з солоного тіста, роблять ляльки-обереги (одна з зустрічей була присвячена саме їм «Мартинички: на зустріч весни!»)

Інформаційною основою для усіх заходів є книжкові виставки, перегляди та огляди тематичної літератури. Назву лише деякі з них:

- фольклорна мозаїка «Українська хата — традиціями багата» (посуд та інші предмети побуту наших пращурів);
- нотна полиця «Над чарівним рідним краєм Коляда летить!» (новорічні пісні);
- виставка-колаж «Писанкові очі Всесвіту»;
- виставка-порада «Дива з дерева, лози, берестини»;
- виставка-візерунок «Барви шва і стібка в незвичайних вишивках»;
- огляд літератури з історії вишивки «Візерунки моєї України»;
- виставка-колекція «Я Писанка-красуня, красу митців несу я!»;
- мистецький лекторій та виставка «З історії українського костюму...»
- бесіда-відкриття «З історії Української іграшки».

В арт-класі з Фантазірочкою «Про писанку, крашанку, дряпанку та яскраве диво...» ми розповіли дітям про різновиди оформлення пасхальних яєць, які орнаменти та символи притаманні кожному регіону України, що означає колір, в який ви фарбуєте яйця, та які природні фарби використовували наші прабабусі при оформленні символа Великодня. Із задоволенням вони взяли участь у «великодніх іграх»: «Викрадач писанок», «Скочування з горбочка», «Ловися, писанко, велика та маленька» та «Великодня естафета».

Метою таких заходів є пробудження у дітей інтересу не тільки до читання, а й до культурної національної спадщини, сприяння становленню духовно-моральної особистості, пробудження інтересу до національної культури, формування інших благородних почуттів, таких як патріотизм, громадянська самосвідомість, любов до рідної землі.

Філософська мудрість говорить: «Без минулого немає майбутнього», а майбутнє — це наші діти, яких треба виховувати на культурному минулому нашого народу.

Л.М. Тогобіцька
директор обласного КЗ «Сумська обласна дитяча бібліотека
ім. М.О. Островського»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ У БІБЛІОТЕКАХ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

У духовному і політичному житті кожного народу є події й роки, які назавжди входять в його історію, свідомість, визначають характер буття, місце і роль у світових цивілізаційних процесах. В історії України чимало подій, що перед усім світом продемонстрували прагнення українського народу до вільного, щасливого, заможного життя. Події останніх років, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких є діти і молодь, виявили високу патріотичну свідомість

та міцну громадянську позицію. Тому одним із пріоритетних напрямків роботи дитячих бібліотек Сумщини є національно-патріотичне виховання користувачів-дітей, формування у них громадянських якостей, розуміння приналежності до українського народу, виховання почуття патріотизму і любові до України.

У палітрі бібліотечних заходів особливе місце відводиться відзначенню державних свят, популяризації національної символіки тощо. Так, справжньою урочистою подією для учнів 4-А класу ЗОШ № 24 стало проведене фахівцями Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського до Дня Соборності України *літературно-музичне свято «Ми — українці»*. З великим інтересом діти переглянули електронну презентацію «Соборність України – єдність нації», декламували вірші про Україну, розв'язували кросворд «Національні символи України», відповідали на запитання українознавчої вікторини «Чи знаєш ти свій рідний край» і конкурсу «Продовж прислів'я про Україну», складали колективний вірш «Ода Україні». Святково і урочисто прозвучав *поетичний ланцюжок «Моя Батьківщина – Україна»* у виконанні учасників свята.

Неприховану гордість та почуття національної гідності викликав у присутніх перегляд відео слайдів «Пам'ятаємо загиблих Сумщини» про героїв — наших земляків, які загинули в зоні АТО. Перегляд закінчився хвилиною мовчання.

Справжньою родзинкою свята стала виставка малюнків та саморобок, яку підготували учні — учасники заходу. Всі представлені роботи були передані у зону АТО через присутнього на святі батька учениці Коваленко Лізи, Леоніда Вікторовича, який був безпосереднім учасником бойових дій. Захід супроводжувався піснями «Україна» та «Моя Україна» у виконанні Н. Бучинської та Н. Май.

У Тростянецькій районній бібліотеці для дітей до Дня Соборності та Свободи України було проведено *історичну годину «Горнись до тебе, Україно, як син до матері горнись. За тебе, рідна і єдина, щодня я Богові*

молюсь». Від ведучих заходу діти отримали безліч корисної інформації про історію виникнення свята, події, які відбулися на Софіївській площі 22 січня 1919 року, історичне значення Акту Злуки, значення Дня Соборності для українського народу. Учасники заходу активно пояснювали своє власне бачення єдності, об'єднання, патріотизму та любові до рідної землі; декламували улюблені вірші про Україну; знаходили відповіді на запитання літературно-історичної вікторини «У єдності наша сила». Захід доповнювали українські патріотичні пісні та електронна презентація «Я — українець, і я цим пишаюсь».

Щоб вшанувати пам'ять тих, хто поліг в афганських ущелинах, та поклонитися тим, хто прийшов із війни живим, у Сумській обласній дитячій бібліотеці ім. М. Островського було проведено *годину-спогад «Афганське дос'є»*. На зустріч з користувачами бібліотеки – учнями 7-го класу ЗОШ №4 був запрошений заступник голови правління Сумської міської організації Української Співки ветеранів Афганістану полковник Сітніченко Юрій Миколайович, який поділився спогадами та розповів про свою участь у цій війні. Хлопці та дівчата дізналися про молодих людей, які йшли на війну не за орденами і медалями, а впевненими, що виконують інтернаціональний обов'язок. Учні уважно слухали розповідь воїна-афганця, задавали численні запитання. Яскравим доповненням заходу був відеоряд з музичним супроводом. На згадку про зустріч Юрій Миколайович подарував бібліотеці книгу «Афганістан. Дорогами війни», яку було видано до 25-річчя виводу радянських військ з Афганістану.

З метою ознайомлення підростаючого покоління з сумними подіями січня 1918 року фахівцями Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського проведено *годину історичної пам'яті «Тут береже Україна вічний сон молодих своїх синів...»*. На заході були присутні учні 9 класу ЗОШ № 4 та 8 класу ЗОШ № 13. Вони з цікавістю переглянули слайд-презентацію та відео, що супроводжувало розповідь бібліотекарів.

Діти були вражені подвигом юнаків-героїв, своїх однолітків, які показали приклад мужності, відданості і незборимості духу.

Події на Майдані Незалежності в Києві назавжди увійдуть в історію України як досить трагічна її сторінка, проте герої, які творили цю історію, запам'ятаються, насамперед, як герої Небесної Сотні. Описати, а тим більше відчутти глибину трагедії і болю, які впали невимовним тягарем на Україну, нині не під силу нікому. Гіркі події сьогодення не можуть залишити байдужими нікого. Сьогодні вся Україна вшановує світлу пам'ять Героїв Небесної Сотні, які, без перебільшення, змінили за кілька днів жорстокої боротьби із диктаторським режимом перебіг новітньої світової історії.

З метою вшанування пам'яті загиблих під час Революції гідності в Кролевецькій районній дитячій бібліотеці також було проведено *годину пам'яті «Герої не вмирають»*. Проводячи цей захід, бібліотечні працівники намагалися донести дітям у доступній для їх віку формі те, що Майдан став символом боротьби, символом утвердження прагнень до європейських цінностей у споконвічно європейській державі. І за цю боротьбу, за свободу й оновлення країни заплачено страшну ціну — своє життя віддали найкращі, більшість з яких молоді, сильні, ті, що тільки починали жити. Кожен із цієї Небесної сотні мав свою сім'ю, батьків, друзів, захоплення, свої симпатії і свої невідкладні справи. Але поклик їхньої душі саме в цей час призвав їх до боротьби за вільну, демократичну, чесну Україну. Також учасники заходу мали змогу переглянути відеоролик «Героям Небесної Сотні» та електронну презентацію «Небесна Сотня».

З цієї нагоди у Конотопській центральній дитячій бібліотеці було проведено *урок патріотичного виховання «Пам'ять про героїв безсмертна»*. У глибокій скорботі, з великою шаною і подякою відвідувачі бібліотеки вклонилися Героям Небесної сотні, вшанували пам'ять тих, хто віддав своє життя за перемогу добра над злом, правди над несправедливістю, за людську гідність і щасливе майбутнє свого народу. Діти прочитали вірші «Небесна сотня» і «Мамо, не плач», переглянули літературу, представлену на

книжковій виставці-реквієм «Майдан у пам'яті, біль у серці», прослухали із запаленими свічками пам'яті пісню «Пливе кача по Тисині», якою майдан проводжав своїх героїв та вшанували пам'ять Героїв Небесної Сотні хвилиною мовчання.

На знак вшанування відваги, сили духу і стійкості українців, які віддали своє життя під час Революції Гідності Тростянецька районна бібліотека для дітей провела *годину-реквієм «Свічка плакала скорботно»*, учасниками якої стали учні 9-го класу ЗОШ. Ведуча заходу розповіла про трагічні події листопаду 2013 — лютого 2014 років, коли більше 100 людей було вбито снайперами та бійцями спецпідрозділів міліції. Діти декламували вірші, присвячені подіям на Майдані, переглянули слайд-презентацію «Герої не вмирають» і хроніку Євромайдану, хвилиною мовчання вшанували пам'ять Героїв Небесної Сотні та усіх героїв, які загинули на Сході України.

70 років тому було покладено край фашизму. Вірили, що ця війна — остання, що не допустить людство більше такого знущання над собою. Але так сталося, що вже онукам прийшлося знову зі зброєю в руках стати на захист незалежності та суверенітету своєї країни. Війна увірвалася в наш дім, приносить нові розрухи, смерті, сльози.

Годину патріотичного виховання «Кіборги — герої» було проведено в Роменській центральній міській дитячій бібліотеці. Під час перегляду документального фільму «Аеропорт» користувачі бібліотеки дізналися про героїчне життя захисників аеропорту, історію перевтілення нескорених воїнів на справжніх кіборгів, історію відваги, надії та любові до рідної землі, історію тих, хто був готовий не тільки воювати, а й померти не здаючись. З першими пострілами, що прозвучали вранці 26 травня 2014 року, розпочався відлік оборони Міжнародного аеропорту «Донецьк» імені Сергія Прокоф'єва, який продовжувався 242 героїчних дні. Діти висловлювали свої думки про героїв, виражали своє бажання бути схожими на них, з гордістю розповідали про своїх рідних і знайомих, які були в зоні АТО.

Захисникам Донецького аеропорту була присвячена зустріч користувачів-дітей, працівників Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського з учасником АТО, роменчанином Олександром Бойко, який розповів про силу духа і стійкості українських воїнів, їх бойові будні, про те, що неоголошена війна на сході України назавжди змінила життя не тільки українських військових, а й мирних мешканців нашої країни. Розповідь Олександра доповнювали кадри документального фільму «Аеропорт». До заходу в бібліотеці організовано *виставку-інформацію* «Уклін — живим, загиблим – шана». Наприкінці зустрічі Олександру були вручені подарунки від найменших читачів бібліотеки — державний прапор зі щирими побажаннями від малечі та лялька-мотанка, яка з давніх-давен відома як оберіг.

У Недригайлівській центральній бібліотеці для дітей для учнів 3-х та 4-х класів СЗОШ I-III ст. проведено *історичну годину* «Схиляємо голови перед героями», метою якої було виховання патріотизму та любові до України; героїзація осіб, які віддали життя за Україну, та вшанування пам'яті загиблих військових, учасників АТО; виховання у дітей почуття поваги до пам'яті загиблих земляків, вдячності до нинішніх захисників Вітчизни. Захід доповнила презентація книги «Вічна пам'ять героям».

У Кролевецькій районній дитячій бібліотеці для учнів загальноосвітніх шкіл було проведено *інформіну* «Наші земляки — герої АТО». Діти прослухали розповідь бібліотекаря про бійця-добровольця з батальйону «Айдар» В'ячеслава Буйновського. Війна на сході України назавжди змінила його життя, він повернувся без ноги і руки. Зараз 40-річний борець батальйону «Айдар» знаходиться на лікуванні. Коли почалася Революція Гідності, В'ячеслав одним з перших кролевчан приїхав на Майдан. З початком агресії проросійських бойовиків добровільно пішов захищати свою Батьківщину. Чотири місяці він прослужив у батальйоні «Айдар», багато разів брав участь у найскладніших воєнних операціях, неодноразово був у справжньому пеклі. Цей мужній і відважний чоловік — гордість Кролевця.

У Дружбівській бібліотеці-філії для дітей Ямпільської ЦБС відбулася *зустріч* учасників АТО з членами клубу патріотичного клубу «Ати-бати», що діє при книгозбірні. Присутні ознайомилися з літературою, представленою на тематичній полиці «Герої серед нас», та переглянули інформаційні матеріали тематичної теки «Герої АТО – гордість України». Перед членами клубу виступили майор В.М. Максимов та військовослужбовці 8-го учбового центру Державної спецслужби транспорту Міністерства інфраструктури України міста Чернігова, які розповіли про свою службу.

У час, коли воює вся країна, передова не може існувати без міцного тилу. Усього за кілька місяців слово «волонтер» стало для нас звичним. Герої другого фронту надійно прикривають бійців на передовій, підіймають їх бойовий дух і забезпечують найнеобхіднішим. Волонтери є абсолютними героями. І дуже важливо, щоб про те, що роблять ці люди, дізналися, адже вони часто лишаються просто за кадром. З цією метою у Кролевецькій районній дитячій бібліотеці було проведено *розповідь* «Ціною власного життя». Діти мали змогу не тільки почути про кролевецьких волонтерів, а й побачити частинку їхнього життя у підібраних фотографіях, переглядаючи електронну презентацію.

У травні в Конотопській центральній дитячій бібліотеці відбулася *зустріч* учнів 7-Б класу спеціалізованої школи № 2 з волонтерами Галиною Даниленко та Сергієм Безлюдним, які нещодавно повернулися із зони АТО. Волонтери розповіли присутнім про своє перебування у зоні бойових дій та про допомогу військовим Збройних сил України і місцевим мешканцям. Діти підготували та виконали для волонтерів літературну композицію «Уклін земний тобі, Солдате України». Хвилиною мовчання присутні вшанували пам'ять воїнів, які загинули в зоні АТО.

Сьогодні, як ніколи, усім нам, а особливо дітям і молоді, потрібна правда і пам'ять про Другу світову війну, про покоління тих людей, які чесно і до кінця виконали свій громадянський обов'язок, захищаючи нашу Батьківщину від окупантів, винесли на своїх плечах тягар післявоєнної

відбудови, виростили дітей і онуків — громадян незалежної України. Не применшуючи заслуг і слави видатних полководців головним героєм, ключовою дійовою особою війни була проста людина, яка витримала найтяжчі випробовування. Цій темі і були присвячені цикли заходів, які були організовані і проведені в дитячих бібліотеках Сумщини.

Так, у Сумській обласній дитячій бібліотеці ім. М.Островського було проведено *бесіду-спогад «В атаку йшли не заради нагород»*, під час якої користувачі бібліотеки — учні 7-А класу ЗОШ № 4, мали змогу поспілкуватися з ветераном війни, підполковником запасу, головою міського Союзу ветеранів Ніною Андріївною Літвіною, яка була на фронті медсестрою, і не шкодуючи власного життя винесла з поля бою 14 тяжкопоранених, а в одному з боїв від вибуху бомби сама зазнала тяжких поранень. Зустріч супроводжувалася слайд-презентацією «Перемозі присвячується». Цікавим доповненням заходу стали огляд художніх творів «Прочитай книги письменників-земляків, учасників Другої світової війни» та книжкова виставка «Україна в полум'ї війни».

З учнями 6-х класів ЗОШ № 4 проведено *зустріч-спогад «Проходять переможці сивочолі. А пам'ять вічно молода»*, присвячену Дню Перемоги. Перед дітьми виступив колишній льотчик-розвідник Чорноморської авіації, учасник боїв за визволення Чорноморських міст-героїв: Новоросійська, Керчі, Севастополя і Одеси, Володимир Олександрович П'янков, який поділився спогадами про 150 бойових вильотів на розвідку ворожих військ, транспортування поранених з лінії фронту, перевезення людей і боєприпасів на передові ділянки фронту, битви з гітлерівцями в небі України, Молдови, Балканських країн, а потім прочитав власні вірші, присвячені мужності і героїзму радянських людей у роки Великій Вітчизняній війні. На завершення зустрічі Володимир Олександрович подарував читачам обласної дитячої бібліотеки свою нову книгу «Велич Кожедуба», яку присвятив нашому славному землякові.

До 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі у Роменській центральній міській дитячій бібліотеці відбулася *зустріч* учнів 6-А ЗОШ № 4 з ветераном Другої світової війни Кричевським Зіновієм Михайловичем, який зі слізьми на очах згадував ті грізні роки, адже страшна війна залишила незагоєні рани в душі кожного сивочолого ветерана. Захід доповнила електронна презентація «Перемозі присвячується», підготовлена працівниками бібліотеки.

Фахівці Ямпільської центральної дитячої бібліотеки провели для своїх юних користувачів *майстер-клас* з виготовлення вітальних листівок «Листівка до Дня Перемоги своїми руками», після закінчення якого учасники заходу вручили власноруч виготовлені листівки ветеранам селища.

Користувачі Недригайлівської центральної бібліотеки для дітей, учні 1-2-х класів СЗОШ I-III ст., стали учасниками *літературно-музичної композиції* «Війни герої, уклін вам до землі...» та *інформаційної години* «Мак як символ пам'яті в Україні». Під час першого заходу діти розширили свої знання про подвиг українського народу у Другій світовій війні, його визначний внесок у перемогу антигітлерівської коаліції, прослухали пісні воєнних років; під час другого — малювали маківку, кожен по-своєму, виражаючи в малюнку свої емоції і почуття. Усі роботи дітей представлено на *виставці* «Мак пам'яті дитячими рученятами».

Для користувачів-дітей Липоводолинської районної дитячої бібліотеки, учнів 5-Б та 6-Б класів міської ЗОШ, біля меморіалу загиблих воїнів було проведено *урок пам'яті* «Пам'ятаймо минуле заради майбутнього», метою якого було формування у дітей почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії та героїчного минулого. Головною героїнею заходу стала «дитина війни» Марія Яківна Грабко. Крім схвильованої розповіді Марії Яківни, яка спонукала до великої кількості запитань та дискусій, діти прослухали повідомлення бібліотечних працівників про ті буремні роки, декламували вірші про війну та подарували героїні власноруч виготовлену маківку — символ пам'яті в Україні. Разом з ветераном учасники заходу

вшанували пам'ять загиблих хвилиною мовчання та поклали квіти до меморіалу загиблим воїнам.

Під час засідання читацького об'єднання за інтересами — клубу «Жасмин» з дітьми був проведений майстер-клас з виготовлення маків, який символізує пам'ять за загиблими у Другій світовій війні. Із виготовлених маків діти зробили великий вінок, який було покладено у День пам'яті та примирення до пам'ятника воїнам-визволителям.

Також у рамках громадсько-патріотичного заходу «Стрілецький вишкіл», який організували громадська організація «Другий фронт» та районна організація «Товариство сприяння обороні України», бібліотека провела для юної громади Липової Долини *інтелектуальну гру «Поле чудес»* на воєнну тематику, під час якого діти мали змогу згадати усе прочитане, почуте, вивчене, та показати свою ерудицію. За проявлену активність та кмітливість діти отримали призи.

У Кролевецькій районній дитячій бібліотеці до 70-річчя Перемоги над нацизмом у Європі було проведено *урок-пам'яті «Знов білим цвітом вкрилися сади, і знов приходить свято Перемоги»*, учасниками якого стали учні 6-А класу спеціалізованої школи I-III ступенів № 3. На захід завітав почесний громадянин міста Кролевець, заслужений учитель України, краєзнавець, керівник робочої групи по «Зводу пам'яток історії та культури по Кролевецькому району Сумської області» Федір Степанович Яковенко. Він розповів дітям про мужність і героїзм українського народу, проявлений у боротьбі з німецькими окупантами в роки Другої світової війни, про тих, хто боронив і визволяв нашу землю у ті далекі роки, кував перемогу як на фронті, так і в тилу. Федір Степанович також розповів дітям про воїнів-земляків, познайомив з Книгою Пам'яті, Книгою Бойової Слави Кролевеччини та зачитав листи солдат з фронту, які вони писали своїм рідним. Живе спілкування краєзнавця з дітьми викликало зацікавленість і «бурю» запитань. Для учасників заходу було організовано книжкову виставку «Пам'ять про переможців живе у віках».

Фахівці Буринської центральної районної дитячої бібліотеки провели для своїх користувачів, учнів 7 класу міської школи № 1, *годину пам'яті «І доки є пам'ять людей і живуть матері, доти й сини, що спіткнулись об кулі, живі»*. Дітям було запропоновано для перегляду електронну презентацію «Золотозоряний вінок слави героїв Буринщини», яка познайомила з героями Другої світової війни, уродженцями Буринського району, літературою, представленою на книжковій виставці «День Перемоги славний у віках».

Напередодні Дня пам'яті та примирення та 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі у Конотопській центральній дитячій бібліотеці було проведено *зустріч* учнів 7-Б класу спеціалізованої школи № 2 з членом Конотопської міської лекторської групи ветеранів Великої Вітчизняної війни Сергієм Макаровичем Зінчуком. У своїй щирій розповіді сивочолий ветеран поділився спогадами про опалену війною молодість, розповів про страшні жахіття війни, втрату рідних і друзів, післявоєнну відбудову рідного міста і закликав дітей бути гідними громадянами своєї держави.

«Ми пам'ятаємо. Ми схиляємося. Ми шануємо. Ми розуміємо, що усіх квітів найбурхливішої весни замало, аби принести переможцям. Тому ми несемо їм свою любов, шану і повагу», — такими словами була завершена зустріч з ветераном.

Напередодні 9 травня в Охтирській центральній дитячій бібліотеці відбувся *урок мужності «Батьки і діти Перемоги»*, учасниками якого стали користувачі бібліотеки, учні міських ЗОШ № 1 та № 4. Про те, які криваві, страшні події відбувалися на початку війни і під час окупації в м. Охтирка, розповіла науковий співробітник краєзнавчого музею Калюжна Н.Г., очевидець тих подій Лідія Василівна Селегей та дочка ветерана Другої світової війни, сержанта стрілецького полку Чорнобай Михайла Яковича.

З *бібліовітанням «Дякуємо вам за Перемогу»* працівники Тростянецької районної дитячої бібліотеки-філії та її активні користувачі-учні 8-А класу СШ № 3, завітали до ветерана війни Віри Петрівни Столяренко. Зі сльозами на очах Віра Петрівна розповідала про своє важке

військове минуле, про те, за що отримала свої ордени та медалі, яких у Віри Петрівни дев'ять! Діти з повагою вислухали спогади ветерана, привітали з наступаючим святом, побажали здоров'я і благополуччя та вручили подарунок.

Учні 5 і 6 класів СШ № 1, користувачі цієї ж бібліотеки, стали учасниками *години-спогаду* «*Ти прийшла, Перемого, слідами війни...*», під час якого дізналися про тих, хто вніс свій власний внесок у справу Перемоги, про дітей, яких називали синами і дочками полку, про жінок, які відважно боролися на фронтах Другої світової, про подвиги прославлених земляків — 12 героїв Радянського Союзу Тростянецьчини. На заході відбулася зворушлива зустріч дітей з очевидцем подій війни Ольгою Борисівною Вчорашньою, колишнім директором Тростянецької централізованої бібліотечної системи, голодне воєнне дитинство якої на все життя залишилося в її пам'яті. Зі сльозами на очах Ольга Борисівна згадувала часи фашистської окупації, голод, холод, зруйноване рідне село, як замість дитячих пісень діти війни чули розриви бомб, замість чистого неба бачили літаки-бомбардувальники. З її спогадів школярі уявили війну, яку бачила дитина війни. Юних читачів цікавило, чи навчалися діти у війну, що відчували, коли чули гарматний грім і вибухи бомб, як допомагали дорослим. Діти особливо емоційно згадували про своїх рідних, що воювали, а також тих, кого ми сьогодні називаємо — діти війни. Хвилиною мовчання і запаленою свічкою скорботи вшанували пам'ять усіх тих, хто, захищаючи Батьківщину, склав свою голову в боях з ворогом. Захід доповнювали огляд літератури, представленої на книжковій виставці-панорамі «Переможний салют Батьківщини», і пісні часів війни.

У Білопільській центральній дитячій бібліотеці напередодні Дня Перемоги було проведено *естафету слави* «*Уклонімось низько до землі тим, хто в серці буде вічно жити*». Захід відбувся у рамках засідання історико-краєзнавчого клубу «Краяни». Члени пошукової групи клубу разом із бібліотечним працівником взяли участь в акції «Привітай ветерана вдома» і

відвідали ветерана Другої світової війни В.Х. Олійник, яка поділилася своїми спогадами про страшні воєнні роки, тяжку працю у військовому госпіталі. Діти також переглянули фронтові світлини, які бережливо зберігаються у сімейному архіві та відеокнигу «Перегортаючи сторінки історії», яку підготувала правнучка Варвари Харитонівни, беручи участь у обласному турі Всеукраїнського сімейного конкурсу «Книга пам'яті мого роду». Робота Дар'ї Домашенко перемогла на обласному рівні і відправлена разом з іншими до НБУ для дітей для участі у заключному третьому турі.

Продовжилася естафета слави привітанням учасниці бойових дій, ветерана Другої світової війни Р.Т. Сусевої, яка поділилася з дітьми спогадами про воєнні будні, своє перебування на передовій. Разом із ветераном діти переглянули сімейні фотоальбоми та електронну презентацію «З добрим серцем, зі щирою пам'яттю», яку підготували працівники бібліотеки в рамках обласного проекту на кращу електронну презентацію «Перемозі присвячується», що проводився серед дитячих бібліотек області.

До заходів в бібліотеці було організовано *виставку-спогад* «Ви – перемогли! Ми – пам'ятаємо!», на якій були представлені історична та довідкова література про події Другої світової війни, спогади ветеранів, учасників бойових дій, фотоматеріали, малюнки користувачів-дітей, та *виставку дитячих малюнків «Війна очима дітей України»*, яка викликала неабияку зацікавленість у відвідувачів бібліотеки. На виставці були представлені малюнки учнів студії образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Білопільської дитячої музичної школи.

У Шосткинській міській центральній дитячій бібліотеці відбулася *зустріч трьох поколінь «Дай, Боже, війни нам ніколи не знати»*. На зустріч з користувачами бібліотеки, учнями 4-А класу СШ № 5, 8-Б класу ЗОШ № 1, були запрошені ветеран Другої світової війни Т.М. Бельченко, яка пройшла всю війну від Сталінграду, Курської Дуги до Праги, де і зустріла свято Перемоги; учасник бойових дій в Афганістані — І.Є. Сабара; учасник АТО, захисник Донецького аеропорту — О.В. Салов. Серед запрошених гостей

були: мама загиблого учасника АТО С.В. Кондратенко, сестра загиблого воїна-афганця І. Іванова — І.А. Ворхлик. Невтішний час залишає все менше свідків живої пам'яті учасників боїв з нацизмом. Тому неоціненними є спогади тих, хто пережив те лихоліття. З великою увагою діти слухали виступ ветерана Другої світової війни, яка з хвилюванням розповіла учням про те, як потрапила на фронт, як була поранена та допомагала в госпіталі, як отримала після виконання важливого завдання — першу нагороду «За відвагу». У залі ніхто не залишився байдужим до виступу матері загиблого у 2014 році при штурмі блок-посту під містом Ясинувата Донецької області в зоні проведення АТО захисника України, помічника гранатометника 95-ї аеромобільної бригади – Кондратенко Василя Олексійовича. Затамувавши подих, з величезною гордістю й повагою до учасника АТО, захисника Донецького аеропорту — О.В. Салова, слухали діти його розповідь про страшну, неоголошену війну на сході нашої країни, героїзм воїнів і смерть побратимів, патріотизм, любов до Батьківщини й віру в перемогу. Учні не залишилися байдужими до розповіді про страшні події, які доводиться переживати в зоні АТО українським військовослужбовцям, про те, як вони виборюють цілісність України, її волю і честь, захищають український народ. Найтеплішими словами, найкращими піснями та віршами привітали дорогих гостей діти-учасники заходу. Чудовим акордом стала пісня «Ровесниці наші» у виконанні учнів Шосткинської дитячої музичної школи № 2. Перед дітьми виступали сестра загиблого воїна-афганця – І.А. Ворхлик та учасник бойових дій на території інших держав — І.Є. Сабара, які розповіли дітям про події на території Афганістану, привітали усіх присутніх в залі з 70-річчям Перемоги над нацизмом та побажали завжди мати мирне небо над головою, міцне здоров'я та добробут у родині. Мужність і самовідданість старшого покоління на полях битви і на трудовому фронті в ім'я Перемоги — справжній приклад патріотизму для нащадків.

Значну увагу національно-патріотичному вихованню дітей приділяють клуби та об'єднання, які діють у дитячих бібліотеках області. Завдяки

проведеним у рамках читацьких об'єднань за інтересами заходам сьогоденішнє молоде покоління і надалі зберігатиме пам'ять про подвиги батьків і дідів, які з честю і гідністю пройшли вогонь війни.

З великим патріотичним піднесенням учасники історико-краєзнавчого клубу «*Краяни*», що діє в Білопільській центральній дитячій бібліотеці з 2014 р., здійснюють велику пошукову роботу, мета якої — збір інформації для альбому «Солдатський подвиг» та інформації про історію назв вулиць міста, які названі на честь героїв Другої світової війни та воїнів-учасників бойових дій на території інших держав.

З метою патріотичного виховання користувачів-дітей у рамках клубу «*Атти-бати*», який працює у Дружбівській міській бібліотеці для дітей Ямпільської ЦБС, постійно проводяться зустрічі допризовників з ветеранами Другої світової війни та воїнами-інтернаціоналістами.

Члени клубу «*Патріот*» Олександрівської сільської бібліотеки-філії Буринської ЦБС стали учасниками краєзнавчої години «Вистояти і перемогти», яка була приурочена до Дня визволення Буринського району від німецьких окупантів.

Члени клубу «*Літературна світлиця*», який діє при Кролевецькій районній дитячій бібліотеці, мали змогу стати учасниками таких заходів, як вечір пам'яті «Пам'ятаємо. Пишаємось, Шануємо» (до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав) та вечір-спогад «Згадаймо величні ті роки...» (до Дня Перемоги). Також у рамках Клубу було проведено годину безсмертя «Відважні сини Кролевеччини» та акцію «Лист солдату: з Кролевеччини з любов'ю». Крім того, члени радіоклубу «*Світ навколо тебе*», який діє при бібліотеці, взяли участь у радіогодині «Роки війни — століття пам'яті».

Виконуючи свою основну функцію, провідні фахівці дитячих бібліотек області працюють над створенням ефективної системи організаційно-методичного забезпечення діяльності бібліотек, які надають інформаційні

послуги користувачам-дітям, спрямованої на формування громадянськості, виховання патріотизму молодого покоління.

Питання героїзації осіб, які віддали життя за Україну, та вшанування їх пам'яті розглядалися під час *обласного проблемно-цільового навчання «Інноваційний пошук — основа розвитку бібліотек»*, яке було проведено на базі Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського в листопаді 2014 року. Тема «Героїзація осіб, які віддали життя за Україну» обговорювалася досить активно та емоційно. І провідні фахівці обласної дитячої бібліотеки, і бібліотечні працівники дитячих бібліотек Сумщини наголошували на значущості патріотичного виховання юні, яке набуває особливої ваги у такі переламні періоди історії країни, як нині; обмінювалися досвідом проведення заходів, метою яких є виховання у підростаючого покоління високого почуття патріотизму, привернення уваги учнів до трагічних подій в історії України, утвердження нетерпимості до будь-яких проявів насильства проти людства, а також розповідали про особисті внески в справу загальнонародної допомоги захисникам незалежності й цілісності України.

З метою ознайомлення з планами дитячих бібліотек Сумщини щодо організації та проведення заходів з відзначення 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни; роботою з формування у користувачів-дітей почуття любові до України, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів, незалежності та цілісності держави у квітні 2015 року в Сумській обласній дитячій бібліотеці ім. М.Островського було проведено *обласну скайп-конференцію «Патріотами не народжуються, ними стають»*. В її роботі взяли участь 15 районних і міських дитячих бібліотек *м. Лебедин, Конотоп, Охтирка, Білопіль, Тростянець, Шостка, Краснопіль, Ромни, Путивль, Кролевець, Липова-Долина, Ямпіль, Середино-Буда та Роменська і Сумська районні бібліотеки.*

Творча зустріч дитячої бібліотечної родини пройшла на високому професійному рівні. Бібліотечні фахівці дитячих бібліотек області поділилися з колегами своїми напрацюваннями з виховання справжніх патріотів України; розповіли про ту величезну роботу, яку вони проводять з героїзації осіб, які віддали життя за Україну, та вшанування їх пам'яті; про плани щодо організації заходів, присвячених святкуванню Дня пам'яті та примирення, Дня Перемоги та до 70-ї річниці завершення Другої світової війни.

Своїми здобутками і планами з колегами області поділилися і фахівці обласної дитячої бібліотеки. Крім цього, учасники скайп-конференції мали можливість отримати від них кваліфіковані методичні рекомендації щодо організації заходів патріотичного напрямку користувачів-дітей в умовах сучасних соціально-патріотичних викликів, виховання в юні шанобливого ставлення до пам'яті про Перемогу над нацизмом у Європі та ветеранів Другої світової війни. В нагоді бібліотечним працівникам стали видані обласною дитячою бібліотекою методичні поради «Великої Перемоги немеркнуче світло».

Питання організації роботи звійськово-патріотичного виховання юного покоління та проведення заходів до 70-річчя Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні розглядалися також у Білопільській центральній дитячій бібліотеці під час *районного семінару по роботі з дітьми* на тему: «Нові підходи до організації роботи з дітьми в сучасній бібліотеці». Провідні фахівці книгозбірні наголосили на важливості організації та проведення заходів до Дня пам'яті та примирення, Дня Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні. Під час проведення майстер-класу «Сучасна модель книжкової виставки» бібліотекар С.А. Назаревська презентувала *книжкову виставку «МИ – ПАТРІОТИ»*, яку організовано у читальному залі ЦДБ. На виставці представлені книги та періодичні видання, які популяризують любов до України, до свого народу, гордість за її минуле і сьогодення, державні

символи України, фотографії воїнів-земляків, загиблих в АТО, вишивки, малюнки та обереги, зроблені маленькими читачами бібліотеки.

У травні були підведені підсумки обласного проекту на кращу електронну презентацію «Перемозі присвячується», що проводився серед дитячих бібліотек області з ініціативи управління культури і туризму Сумської обласної державної адміністрації та Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського і був присвячений 70-річчю Перемоги над нацизмом у Європі. Фахівці всіх дитячих бібліотек і дитячих відділів при районних бібліотеках Сумщини створили яскраві слайд-презентації з використанням кадрів воєнної кінохроніки, архівних документів, вдало підбраного музичного супроводу. Переможцями Проекту у 2-х номінаціях «Вклонімося великим тим рокам» і «З добрим серцем, зі щирою пам'яттю» стали 6 бібліотек області, які будуть відзначені грамотами і подарунками під час професійної зустрічі у жовтні.

Важливим аспектом патріотичного виховання є залучення користувачів-дітей до участі у Всеукраїнських, обласних і міських конкурсах і проектах, які стимулюють у дітей бажання читати, творити, дізнаватись про героїчне минуле і сьогодення свого народу і свого роду.

Так, до 70-річчя визволення м. Суми від німецьких окупантів обласною дитячою бібліотекою ім. М. Островського було проведено міський конкурс дитячої творчості «Рідній Сумщині — творчість дитини».

Конкурс проводився за двома номінаціями: *літературні твори* (оповідання, вірші, сюжети яких пов'язані з подіями періоду Другої світової війни в Україні і на Сумщині), *малюнки* (формат А3, А4), виконані фарбами, олівцями, фломастерами тощо. Діти творчо підійшли до завдання і в кожний твір вклали частку своєї душі. Серед 433 робіт, які надійшли на розгляд оргкомітету — поетичні твори, новели, есе, оповідання, малюнки, вітальні листівки, саморобки на тему війни.

Спираючись на історичні традиції українського народу, зберігати пам'ять про тих, хто, не шкодуючи життя, боронив свою Вітчизну — таке

завдання ставлять перед собою працівники Великописарівської ЦДБ. Книгозбірня стала одним із *переможців конкурсу проектів*, оголошеного Сумським обласним благодійним фондом «Благовіст». Проект «*Вікам у спадок – ваше фото, ваша слава*», спрямований на збереження історичної пам'яті про тих, хто боронив нашу землю від німецьких окупантів, дістав визнання та фінансову підтримку для реалізації. Протягом дії Проекту група дітей – користувачів ЦДБ разом із керівником Проекту відвідували учасників бойових дій, мешканців Великої Писарівки, вітали ветеранів, фотографували їх, записували спогади, пов'язані з воєнними подіями. Зібрані матеріали були оформлені у фотоальбом «Вікам у спадок — ваше фото, ваша слава» і буклет спогадів «Роки, обпалені війною».

Також у травні були підведені підсумки обласного туру сімейного конкурсу «Книга пам'яті мого роду», організаторами якого були Українська асоціація працівників бібліотек для дітей та НБУ для дітей. На розгляд обласного оргкомітету надійшло 102 роботи, у т.ч. 78 — друковані видання та 24 відеокниги, авторами яких були діти вікових категорій 6-11 і 12-16 років. Історії, які переказали діти, дуже зворушливі, цікаві і незвичайні, доповнені документами, листами, світлинами з родинних архівів, які зберігаються як найдорожчий спадок. Кожна з них зберігає пам'ять про тих, хто поліг у боях, хто віддав своє життя заради життя інших поколінь. Автори з гордістю розповідали про своїх героїчних предків, які щиро любили і відчайдушно захищали свою землю і свій народ. Героєм у тій війні є кожен, про кого згадують у своїх роботах учасники Конкурсу. Хтось із них рвався у бій під кулі, хтось працював на заводах до знемоги, інші рятували полонених і поранених. Кожен робив свій власний подвиг! Журі Конкурсу було надзвичайно важко визначити переможців, адже усі дитячі роботи заслуговували на увагу і визнання. Переможцями обласного туру сімейного конкурсу «Книга пам'яті мого роду» стали 12 робіт у номінаціях: «Сімейні книги пам'яті» та «Відеокниги», які були направлені до НБУ для дітей.

Окремо журі Конкурсу відзначило 3 колективні роботи, які мали великий шанс на перемогу, але, на жаль, не відповідали умовам Конкурсу.

З метою методичного забезпечення діяльності дитячих бібліотек з патріотичного виховання користувачів-дітей фахівцями Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського підготовлено і видано ряд *методично-бібліографічних матеріалів* патріотичної тематики:

➤ «Партизанський генерал С.А. Ковпак», шорт-лист (до 125-річчя від дня народження двічі Героя Радянського Союзу, партизанського генерала);

➤ «Герой, яким пишається Сумщина: Сидір Артемович Ковпак», біобібліографічний рекомендаційний список літератури (до 125-річчя від дня народження двічі Героя Радянського Союзу, партизанського генерала);

➤ «Завжди будемо гордитися», інформаційне дос'є (до 95-річчя від дня народження Є.М. Терезова, Героя Радянського Союзу, уродженця м. Суми);

➤ «Поет-воїн», інформаційне дос'є (до 105-річчя від дня народження українського поета Олега Ольжича);

➤ «Прапороносець Перемоги — Олексій Берест» (методичні рекомендації з популяризації документів до 90-річчя від дня народження Героя України О.Береста);

➤ «С.А. Ковпак — командир партизанського з'єднання», бібліографічна пам'ятка;

➤ «Наші славні земляки: Мишко Семенистий, Радик Руднев і Льоня Чечоткін», бібліографічна довідка;

➤ «Доторкнися серцем до подвигу», анотований список літератури про Другу світову війну;

➤ «В серцях і книгах пам'ять про війну», книжкова закладка;

➤ «І пам'ять про війну нам книга оживляє», анотований рекомендаційний список літератури для учнів 5-9 класів, до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні;

➤ «Великої Перемоги немеркнуче світло» методичні рекомендації бібліотечним працівникам з організації та проведення заходів до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні.

Усі матеріали розміщені на сайті ОДБ ім. М. Островського, надіслані до дитячих бібліотек області та активно використовуються в роботі з патріотичного виховання користувачів-дітей.

«Вдихнути в юну істоту душу громадянина — це значить передати не тільки радість, захоплення, гордість за все те, що становить собою наші святині, а й сердечний біль, тривогу, турботу за долю цих святинь — свободу і незалежність, честь і велич, багатство і славу нашої улюбленої Вітчизни». Ці слова В.О. Сухомлинського — видатного педагога і зараз служать орієнтиром у вихованні юного покоління сумчан.

Т.А. Палій
директор Одеської ОБД ім. Н.К. Крупської

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ — СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ-ДІТЕЙ ОДЕЩИНИ

Загальноприйнятою метою у світовій теорії і практиці гуманістичного виховання був і залишається ідеал всебічно і гармонійно розвинутої особистості. І роль бібліотеки для дітей у цьому процесі досить вагома. В бібліотечній справі загальна мета виховання — всебічний розвиток людської особистості як рівновеликої цінності — конкретизується через систему виховних заходів. Отже, інтелектуальне виховання в бібліотечній практиці передбачає :

- сприяння розвитку читацького пізнавального інтересу, творчої активності;
- розвитку критичного мислення, здатності усвідомлювати та відстоювати особисту позицію;
- вироблення вміння самостійно здобувати знання;
- готовності до застосування знань, умінь в практичній діяльності;

- формуванню особистісного світогляду — узагальненого розуміння усього світу в цілому на ґрунті великої кількості впорядкованих поглядів, переконань, ідеалів.

Сьогодні дитяча бібліотека — чи не єдиний найдоступніший заклад культури для дітей. А дитяче читання — основа духовного розвитку особистості.

В концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді зазначається: «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (*patria*) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін»...

У сучасних умовах нового змісту набуло питання громадянського виховання, метою якого є формування потреби та уміння жити в громадянському суспільстві. А застосування таких форм роботи, як диспути, дискусії, круглі столи, виховують у користувачів-дітей готовність розвивати демократичне громадянське суспільство в Україні, розуміти свій громадянський обов'язок перед країною, суспільством. І якщо раніше робота ґрунтувалася на прикладах літературних героїв другої світової війни, війни в Афганістані, то зараз за основу беремо наше сьогодення, страшне і героїчне: ілюстративні виставки фоторобіт з бойових рубежів: «Хоробрі серця», виставки дитячих малюнків, які передаються воїнам-захисникам, години пам'яті, присвячені загиблим бійцям.

Патріотичному вихованню юних читачів сприяє робота «Літературної світлиці», яка діє в рамках красзнавчої програми. На засіданнях проводяться зустрічі з одеськими письменниками, інсценізовані літературні вечори за участю провідних акторів Українського театру ім. В.Василька.

Уроки народознавства в бібліотеці допомагають у вихованні любові до рідного краю, свого народу, сприяють формуванню національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань. Проведення народознавчих марафонів дозволяє дізнатися більше про національні святині України, українську мову, історію та культуру всіх корінних народів і національних меншин, що проживають в Україні. Одещина — край багатонаціональний. Тут компактно проживають болгари, гагаузи, молдовани, росіяни. В кожному такому населеному пункті свято бережуть традиції, в кожній бібліотеці оформлені етнографічні куточки.

Традиційна національна культура, етнічні звичаї й обряди — це питання, якими ми, як установа культури, маємо постійно займатися. І недаремно народне мистецтво, яке створювалося віками і передається від покоління до покоління, залишається пріоритетним у діяльності бібліотеки. Відділ обслуговування учнів 5-9 класів протягом 5 років активно працює за цільовою програмою «З криниці пам'яті черпаємо любов до краю», яка включає три осовні напрями — історичне краєзнавство, літературне та екологічне. Заходи, що проводяться в рамках програми, мають за мету не лише виховавути у читачів бажання краще знати історію рідного краю, але й різноманітними формами роботи значно розширити коло читачів, залучити до партнерства різні заклади, адже бібліотека — це відкрита система. Соціальне партнерство, залучення до співробітництва як різноманітних організацій, так і окремих особистостей, які виступають повноправними співавторами бібліотечних заходів — важлива складова у виховному процесі. Для заслужених працівників культури, артистів Одеської філармонії Лариси Хоніч та Олени Куклової бібліотека стала майданчиком для представлення своїх нових програм. Цікаво і змістовно проходять у бібліотеці презентації книг місцевих авторів — Володимира Рутківського, Світлани Зубко, Богдана Сушинського, Олега Дряміна.

Великою популярністю серед юних читачів користується ляльковий театр, що працює при відділі обслуговування дошкільників та учнів 1-4

класів. З виставами працівники відділу виступають не лише в бібліотеці, а й в різних дошкільних закладах Одеси.

Діти доволі часто приходять до бібліотеки не лише взяти книгу чи відвідати читальний зал, а й поспілкуватися з однолітками, розкрити свої творчі можливості. Активно працює в бібліотеці Аркадійський літературний клуб (дитяче відділення), яким керує відомий письменник Богдан Іванович Сушинський. Клуб систематично проводить літературні читання, виявляє талановитих дітей, щорічно проводить конкурс юних поетів «Аркадійська осінь».

Великою популярністю серед читачів користуються майстер-класи з різних видів побутово-ужиткового мистецтва, які проводять майстри з Центру української культури.

Діяльність колективу бібліотеки спрямована на гармонійний розвиток дітей, формування у них сучасного світогляду, інформаційної та читацької культури, навичок самостійного пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, для чого використовуються різноманітні форми роботи та наявні інформаційні ресурси. Це заходи, що проходять у рамках Всеукраїнського тижня дитячого читання, Всеукраїнської книжкової виставки «Українська книга на Одещині». Цього року бібліотека разом з обласними бібліотеками для юнацтва та науковою, підприємством «Одесакнига» започаткували фестиваль дитячої книги, присвячений дню народження Г.Х. Андерсена.

У зв'язку з переходом від індустріального суспільства до інформаційного і пов'язаними з ним цивілізаційними змінами, які ми спостерігаємо на межі другого та третього тисячоліть, людина набуває центрального місця в усіх сферах життєдіяльності суспільства, відроджуються гуманістичні ідеали, спостерігається тенденція гуманістичного розвитку, що свідчить про актуальність основних напрямлень роботи бібліотек області. Відповідно, підвищуються вимоги до формування особистості.

Сьогодні суспільству потрібна морально й духовно розвинена, відповідальна, комунікабельна особистість, здатна до творчої праці й подальшого саморозвитку. З метою удосконалення та поглиблення роботи бібліотеки з юними читачами розроблено програму «Бібліотека — територія безпеки». Заходи здійснюються за такими напрямками: Сторінки мужності та слави; Правовий навігатор; Ключі здоров'я; Духовні витoki; Увесь світ в книзі; У дружбі і злагоді.

Отже, призначення бібліотеки не тільки інформувати, а й розширювати сферу індивідуальної свободи дитини, можливостей вільного вибору варіантів творчої самореалізації. Нинішні користувачі, сформовані в умовах техногенного суспільства, в іншому інформаційному середовищі, ніж раніше — на прикладах кіно, відео, телебачення і комп'ютера. І якщо мимоволі порівняти бібліотечні можливості з можливостями інших інформаційних джерел, то перевага не на користь бібліотек. Можливість долучитися до будь-якої культури, не виходячи з дому, знижує мотивацію до відвідування бібліотек. Не так просто відвоювати користувача у сучасного телекомунікаційного простору і бути більш привабливими, корисними та соціально значущими для сучасних користувачів-дітей. Але, ми обрали вірний і безвідмовний шлях — не сидимо і не чекаємо, що наш читач прийде до нас сам, ми йдемо до нього і це працює. Приміщення наших бібліотек щодня наповнюються дитячим веселим сміхом та галасом.

Л.В. Данилова
директор Запорізької ОБД «Юний читач»

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Слово, яке найчастіше використовується в нашій професійній лексиці — виховання. І це зрозуміло, бо бібліотеки для дітей посідають в суспільстві особливе місце, привчаючи юне покоління любити книгу, розвиваючи інтелектуальні здібності, формуючи читача, що думає, творчого і допитливого.

Національно-патріотичне виховання завжди було пріоритетним в нашій роботі, але зараз, коли в Україні пробуджується громадянська і громадська ініціативи, розповсюджується волонтерський рух, проходять міграційні зміни, пов'язані з війною, коли відбуваються ідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, коли змінюється ставлення до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу, як ніколи потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

В Проекті нової концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, який представило Міністерство освіти і науки 31.03.2015 р. зазначається, що, на жаль, до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму у дітей та молоді. У попередні часи боялись взагалі терміну «національний», а «патріотичне виховання» сприймали винятково в етнонародному або неорадянському вимірі.

Протягом останніх десятиліть було розроблено низку концепцій:

- Концепція національної системи виховання (1996 р);
- Концепція національно-патріотичного виховання (2009 р);
- Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017рр.;
- Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012 р.)

Проте, жодна з них не була розгорнута і не втілювалася в конкретні кроки в реалізації через зміну векторів розвитку держави, різні погляди правлячих еліт на ідеологію і напрями розвитку освіти і культури.

Я не буду цитувати абзаци з проекту нової концепції, ви самі можете з нею ознайомитись. («Шкільна бібліотека плюс» 2015, — №9/10). Але все ж таки наведу тільки один пункт: «Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у молоді особи готовності до захисту Вітчизни... Робота з військово-патріотичного виховання учнівської

молоді має проводитись комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.» («Шкільна бібліотека плюс» 2015. — №9/10. — с.5). Я б додала до цього переліку і заклади культури, зокрема бібліотеки.

Якщо брати досвід роботи Запорізької обласної бібліотеки для дітей «Юний читач», то з початку 2015 року колективом проведено вкрай важливу і кропітку роботу, адже Запорізька область є прифронтовою.

В лютому ми відкрили в бібліотеці постійно діючу історико-патріотичну експозицію «Про час, Батьківщину і нас». Складається вона з кількох тематичних розділів. Першу частину експозиції присвячено подіям на Майдані і Героям Небесної сотні. Допоміг в організації і її оформленні батько Героя України Сергія Синенка — Синенко Петро Іванович — член громадської ради нашої бібліотеки. Далі, в наступному приміщенні розгорнулись експозиції: «Ми в серці маєм те, що не вмирає», яка висвітлює діяльність запорізьких волонтерів; «Аура української приналежності» — патріотичне Запоріжжя у фото і в матеріалах періодичних видань; «Жорстока правда війни» — фото з Донбасу і матеріали від волонтерів, привезені з фронту, — осколки від снарядів, залишки зброї; «Гордість нації» — присвячена Івану Гутніку-Залужному — читачеві нашої бібліотеки, бійцю Національної гвардії, що загинув під Амвросієвкою. Мабуть вся Україна пам'ятає його 95-літнього дідуса Івана Анікейовича, якого з Днем Перемоги вітав Президент України, і який знявся у соціальному ролику з таким же поважним ветераном української повстанської армії. Є в експозиції стенд під назвою «Жити будемо — ми з відважних», присвячений учасникам АТО, які часто відвідують наші заходи і спілкуються з юним поколінням: Михайло Чумак, Олександр Таран, Олександр Фролов, кіборги В'ячеслав Зайцев та Сергій Мандаліна та інші герої. Зустрічі з ветеранами АТО в бібліотеці стали систематичними, бійці, що приходять, розповідають і про тяжкі воєнні будні, а також і про те, як надихають бійців листи дітей, їхні малюнки,

вироби ручної роботи, виготовлені на майстер-класах. Подарували нам бійці і прапор батальйону «Донбас» з автографами розвідників, який посів належне місце в нашій експозиції. Завершує її художня галерея дитячих малюнків «Україна моїх мрій».

В обласній бібліотеці для дітей «Юний читач» проводиться активна робота з формування у читачів національної свідомості, вихованню у них почуття патріотизму, поваги до історичної пам'яті, любові до рідної культури, мови, національних свят і традицій українського народу, шанобливого ставлення до державних національних символів. Заходи проводяться в рамках соціально-патріотичного проекту «Надія і віра рятує», до реалізації якого залучаються небайдужі до цієї теми люди. Такою людиною виявилася і художник міського творчого об'єднання «Колорит» Ніна Іванівна Муленко, яка не раз проводила для читачів бібліотеки майстер-класи з виготовлення янголят-оберегів для захисників нашої Вітчизни, що перебувають у зоні АТО. З величезним ентузіазмом дітворя творила свої шедеври, вкладаючи в них усю свою душу. А побажання, які писали хлопчики та дівчатка на звороті, вражали своєю щирістю та безпосередністю. Янголята-обереги разом із книжками, відібраними бібліотекарями для мобільних бібліотечок, були передані нашим воїнам в зону АТО, а також пораненим бійцям, які лікуються у шпиталях. На майстер-класи до Ніни Іванівни Муленко, яка є членом громадської ради бібліотеки, залюбки приходять і малеча, і дорослі. Тому і було впроваджено творчий проект «Уквітчані». На майстер-класах наші читачі виготовляли для воїнів патріотичні серця із солоного тіста, маки пам'яті до Дня пам'яті і примирення, патріотичні українські віночки-значки і багато інших оберегів. На виготовлення українських віночків-сувенірів до бібліотеки приходили жінки з клубу «Берегиня». Останнім часом вони займаються приготуванням сухих борщів для бійців АТО, плетуть для них теплі шкарпетки, рукавички.

Доречно було проведено благодійно-патріотично акцію «Врятуй Україну — підтримай солдата». Збирали теплі речі, продукти тривалого

зберігання, які передавалися на передову бійцям через волонтерів та благодійні фонди. Беремо ми участь і у Всеукраїнських акціях зі збору книжок для дитячих бібліотек Донбасу «Книжковий дім — відкритий всім», збирали і передавали літературу бійцям, поповнювали книгами бібліотечку військового шпиталю, до поранених бійців разом із дитячими музичними школами виїжджали з концертами. Ми намагаємося хоч якимось допомогти демобілізованим воїнам реабілітуватися — і через книгу, і залучаючи їх до громадської діяльності. Так, під час проведення проведення обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач — 2015» екскурсію Музеєм історії козацтва безоплатно провів наш добрий друг — кіборг з позивним «Хортиця», співробітник цього музею В'ячеслав Зайцев. А Сашко Фролов, воїн батальйону «Азов», став нашим завзятим читачем — книга допомагає йому відволіктися від військових буднів.

Але хочу зазначити, що бібліотека — це, перш за все, книги, популяризація літератури, тому книжковим виставкам ми приділяємо велику увагу. До дня Соборності оформили виставку-панораму «Мій сонячний край — Україна», в читальному залі приваблюють читача виставка-подорож «В історію свою візьми нас, Батьківщино!», до Дня Перемоги — виставка-спомин «Народе мій, пишаюся тобою», до Дня Незалежності України — виставка-звеличення «Велична і свята моя рідна земля», до Дня Перемоги провели акцію «Прочитай книгу про війну» та взяли участь у сімейному конкурсі «Книга пам'яті мого роду».

Важливим аспектом у вихованні патріотизму є популяризація літературного надбання письменників рідного краю. Справжніми друзями бібліотеки стали запорізькі митці слова Олександр Виженко — автор дитячих книжок «Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів», «Легенди та казки Хортиці», поет Пилип Юрик, дитяча письменниця Віра Пашкова, а також відомі в Україні та за її межами Ілона Волинська та Кирило Кашцев, автори відомої серії книжок про Ірку Хортицю – наддніпрянську відьму, в основу яких покладено українську міфологію.

Цікаво пройшла зустріч «Ми — пластуни, ми — патріоти». Читачі обласної бібліотеки для дітей «Юний читач» познайомилися з запорізькими пластунами, членами гуртка «Єноти», який очолює станичний Запоріжжя Зіновій Березовський. Читачам бібліотеки було надзвичайно цікаво дізнатися про історію походження пластунського руху в Україні, про його закони, устрій, традиції, обов'язки пластунів. Захопила дітей розповідь їхніх однолітків про життя в таборах, про поїздки Україною та світом. На завершення зустрічі пан Зіновій розповів дітям про «Повстанську абетку», що подарували бібліотеці представники самооборони Майдану, і наголосили, що у цій книжці вони знайдуть багато цікавого з історії України і з історії пластунського руху. Також працівники бібліотеки є частими гостями у Запорізькому центрі козацького воєнно-патріотичного виховання «Школа джур». Традиційними стали виїзди з пересувними виставками літератури, майстер-класами, тематичними заходами.

Патріотизм, любов до рідної землі, толерантне відношення до оточуючого світу – це ті поняття, які закладаються дитині з раннього дитинства. Саме про це йшлося на творчій зустрічі «Мир і згода єднає всі народи», яка відбулася в обласній бібліотеці для дітей «Юний читач» за участю представників національних товариств. Захід пройшов у вигляді усного журналу, кожна сторінка якого присвячувалася історії та традиціям певного народу. Першу сторінку — жовто-блакитну — представила бібліотекар відділу обслуговування «Юного читача» Ірина Олексіївна Кривенцова, розповівши про такі сакральні для кожного українця речі, як писанка, вишиванка, матусина пісня, батьківська домівка. Надзвичайно проникливим доповненням до розповіді була українська народна пісня, виконана читачкою бібліотеки Лізою Шматок під акомпанемент бандури.

Другу сторінку — зелено-червону (саме такі кольори має татарський прапор) — відкрила керівник Запорізького центру татарської культури «Алтин-Ай» Рахіма Сулейманівна Ахмерова. Свою розповідь гостя

супроводжувала відеопоказом традиційного татарського одягу, національних свят та обрядів, блюд народної кухні.

Та чи не найзагадковішою виявилася третя сторінка журналу. Вона була представлена білою — чистим листом. Чому так, розповів керівник арабського центру у Запоріжжі Науфаль Хамдані, наголосивши, що арабський світ надзвичайно різноманітний, і для нашої області він тільки-но відкривається. Читачам бібліотеки було надзвичайно цікаво поринути у загадковий світ східної культури, здійснити віртуальну мандрівку арабськими святинями, відчутти ритміку східного танцю. Про традиції свого народу розповів і гість з Києва, президент Асоціації арабських лікарів в Україні Абу Шамсія Рамі Нуаманович. А ще він пригостив дітвору східними солодощами, чому вони були надзвичайно раді. Завершилося свято виконанням гімну України арабською мовою, який діти слухали стоячи, а потім підхопили його українською. Україна єдина і неподільна! Такий висновок цієї зустрічі.

Досить популярними стали заходи на відкритих вуличних майданчиках. Напередодні Дня Конституції України обласна бібліотека для дітей «Юний читач» спільно з клубом школяра «Фантазія», православним дитячим будинком «Надія», членами бібліотечного клубу «Цвіт калини» та міською бібліотекою для дітей ім. В. Кіяшка на дитячому майданчику організувала свято-віншування «Моя квітуца, мила Україно, іди до щастя рідна, в добрий час». Свято відкрив хор ветеранів, у виконанні якого звучали українські пісні. А діти читали вірші про Україну, з майстерністю виконували українські гуморески, з великим запалом змагалися разом із своїми батьками та бабусями у знанні українських пісень, а ще із задоволенням брали участь у літературній вікторині, відповідаючи на запитання про мальовничі куточки рідкої країни. Потім, поділилися на дві команди і показали свою спритність у рухливих іграх. Щоразу перемагаючи, вони з гордістю вигукували: «Я – українець». На завершення свята діти зібрали на асфальті квітку із синьо-жовтих пелюсток. Викладаючи пелюстки,

кожен висловлював побажання своїй рідній державі. Найчастіше з вуст звучало слово «Мир!», адже це саме те, чого найбільше хочуть зараз і дорослі й діти.

Продовжуємо ми працювати і в рамках наших бібліотечних проєктів: «Українським малятам про народні свята», «Криниця народних традицій», «Козацькому роду нема переводу». Назви проєктів говорять самі за себе: ми повертаємо дітей до історії, до коріння роду, прищеплюємо любов і повагу до традицій і мови, щоб наші читачі на заклик «Слава Україні!» могли усвідомлено відповісти: «Героям слава!», пишаючись тим, що вони народилися, живуть і будуть жити і розбудовувати єдину соборну Україну.

Жодний наш захід не залишився поза увагою медіа. Ми намагаємося якомога ширше висвітлювати діяльність бібліотеки і в пресі, і на телебаченні, і на радіо. Нашими партнерами в інформаційному полі стали «Радіо 3», «Радіо Запоріжжя», телеканал «Запоріжжя», а також інформаційні канали «ТВ-5», «МТМ». Так, маки пам'яті, зроблені читачами та бібліотекарями, що дарувалися героям-ветеранам і нинішнім воїнам, задіяним в АТО, були презентовані в прямому ефірі телеканалу «Запоріжжя» в передачі «Відкрита студія». Саме ця передача допомагає нам висвітлювати як проблеми бібліотеки, так і ділитися з мешканцями області своїми успіхами.

Запоріжжя – дуже патріотичне місто. І тим, хто плекав ідеї створення ЗНР, аналогічно до ДНР і ЛНР, була дана відсіч. Сталося це на святі Великодні дні 2014 року, коли учасників сепаратистської ходи патріоти Запоріжжя оточили на Алеї Слави і закидали борошном і яйцями. Тепер наші діти розмальовують великодні яйця не тільки сакральними українськими орнаментами, а й жовто-блакитними патріотичними візерунками, бо для них слова «Україна», «Свобода», «Єдина держава» вже не є пустими словами, а сповнені глибокого змісту.

Т.М. Клюй
директор КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей
ім. М.О. Островського» Чернігівської обласної ради

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА- ПАТРІОТА У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

У сучасному світі робота дитячої бібліотеки — це складова національної безпеки держави, адже все починається з дитинства: і патріотизм, і громадянськість, і глибокі емоційні переживання за свою державу, за народ, і готовність захищати свою Батьківщину. Саме тому патріотичне виховання в нашій бібліотеці сьогодні органічно поєднало національне, моральне, естетичне, екологічне, правове виховання, усі різноманітні заходи і акції насичені патріотичними емоціями та переживаннями. Ми активно використовуємо приклади мужності і звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, які боронять нашу державу від російської агресії.

Дати зрозуміти нашим читачам, як події минулого впливають на сьогодення та майбутнє, об'єднати покоління вдячною пам'яттю — головна мета бібліотечного проекту «Маленькі патріоти великої країни». Багатоаспектний за змістом і напрямками і різноманітний за формами втілення проект охоплює усі вікові групи наших відвідувачів. Для наймолодших — це, насамперед, рідне слово, українська книга, перші знання з історії України. Цьому сприяв цикл заходів «Читай українське», до якого увійшла серія віртуальних літературних портретів сучасних українських поетів і письменників, що пишуть для дітей, голосні читання до Дня української писемності та мови, Дня слов'янської писемності і культури.

Ще одна важлива складова нашого проекту — популяризація знань про історію Батьківщини, її захисників — оборонців з часів Київської Русі до сьогодення. Безперечно, в центрі уваги — українське козацтво, його традиції. Тема велика, але дуже цікава і актуальна, і розпочали ми її презентацією незвичайної книжково-електронної виставки «Козацька душа України». Три розділи виставки: «Історії козацької рядки», «Гетьмани України», «У слові

слава ожива...» доповнив відеокліп на сучасну пісню «Їхали козаки» (гурт «Тінь сонця»), пізнавальне відео «Хто такі козаки» — усе це допомогло дітям візуально побачити славу історію українського козацтва, дізнатися про козацькі традиції, культуру, побут. Діти почули бадьорі ритми тулумбасу, козацького маршу в обробці М. Адамцевича, послушали незвичайну казку О.Паламарчук «Козацький рід», навіть дізналися про книгу «Як стати козаком за сім днів», а батькам, що прийшли на це свято у вишиванках разом із дітьми, бібліотекарі порадили прочитати історичний роман В. Малика «Таємний посол», діти ж побачили дитячий мультфільм за цим твором. Презентація виставки стала справжнім святом — діти у вишиванках співали разом із батьками українські пісні, танцювали. Нові сторінки славної історії козацтва України розкриватимемо нашим юним читачам і надалі, сподіваємося, не менш цікаво.

У нашій бібліотеці існує традиція щорічної великої краєзнавчої виставки з актуальної теми. Цього року до 70-річчя Перемоги виставка «Пелюстки живого вогню» присвячена подвигу юних героїв-підпільників — партизан Чернігівщини: Олени Білевич, Ніни Сагайдак, Васі Коробко, Якова Батюка. Справжнє емоційне потрясіння у підлітків викликав відео-роздум «Життя як полум'я» (фото, документи, факти з життя героїв-земляків), адже це були їхні однолітки. Ми помічаємо, як подорослішали наші діти на тлі подій на Донбасі і військової агресії Росії — немає байдужості, а є співчуття, гаряча підтримка всього українського.

Зустрічі з відомими людьми міста, їх погляд на визначні події завжди цікаві нашим читачам. Одна з найбільш пам'ятних зустрічей з почесним громадянином Чернігова, ветераном партизанського руху на Чернігівщині Герардом Кузнецовим, дуже відомою людиною в нашому краї. Тема зустрічі — «Чи легко бути переможцем?», під час якої відбулася щира і відверта розмова про Чернігів і події тих часів, про дитинство в окупованому місті, про події, які не завжди висвітлювалися в пресі і книжках. Такої хвилюючої зустрічі у ветерана ще не було, зізнався Герард Миколайович. А

які емоції у підлітків... Вони слухали, затамувавши подих, сивочолого чоловіка, адже він у роки війни був їхнім однолітком!

Велике значення має для патріотичного виховання розширення понять і знань дітей та підлітків про державну символіку України і виховання поваги до неї, усвідомлення дітьми своїх прав і обов'язків за основним законом держави — Конституцією. У рамках проекту ми активізували програму для молодших читачів «Ми — маленькі українці, а права вивчаємо», до якої увійшли лялькові вистави з улюбленими казковими героями, мандрівки відповідними сайтами, книжковими виставками, години правового виховання.

Нові можливості патріотичного виховання дітей і підлітків ми знаходимо в кожному заході, у кожній творчій акції бібліотеки. Наприклад, до загальноміського щорічного конкурсу «Читаюча родина Чернігова — 2015», який ми вже втринадцяте проводимо спільно з відділом освіти та відділом у справах сім'ї, молоді і спорту Чернігівської міської ради, спеціальним завданням для родин-учасників включили створення «Книги пам'яті мого роду». Всі учасники з натхненням поставилися до цього, зібрали багато спогадів своїх рідних і близьких про другу світову війну, документи, фото з домашніх архівів і представили їх на конкурс. На прохання сімей-учасниць конкурсу ми оформили колективну творчу роботу великої єдиної чернігівської родини «Книга пам'яті мого роду» (23 родини) і надіслали її до Національної бібліотеки України для дітей.

Суто патріотичним вважаємо проект «Хай весь світ дивують нині діти неньки України» — конкурс, який 5 років поспіль збирає по всій Чернігівщині дитячі літературні таланти, видано вже три збірочки творів — переможців. У цьому році в умовах бурхливого сьогодення юні обдарування писали про Батьківщину, про подвиги наших бійців, про український народ, про свої емоції і почуття, а усього до журі обласного конкурсу надійшло понад 200 віршів, оповідань, есе. Діти писали і про події другої світової війни, і про сьогоденні події на сході України, вони у своїх творах

намагалися зрозуміти, що відбувається. Нас це дуже вразило. Конкурс засвідчив ще раз, що юні патріоти України зростають разом з країною, майбутнє — в надійних руках.

Формувати екологічну культуру дітей і підлітків, як невід'ємний елемент патріотичного виховання, допомагає нам щорічний конкурс «Вчимося жити на Землі», який передбачає виховання екологічно свідомих юних громадян, які не нашкодять ані тепер, ані в майбутньому екології своєї держави і всієї Землі. Такий загальноміський конкурс вже 10 років проводимо з управлінням освіти Чернігівської міської ради, навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в Чернігівській області. Конкурси присвячуються актуальним екологічним темам: проблемам сміття, води, лісів, пожеж тощо, навіть безпечному Інтернету. Учасники аналізують стан конкретного питання у світі, Україні, на Чернігівщині, намагаються надати відповідні пропозиції щодо покращення ситуації в області. Це стимулює допитливість і практичну діяльність підлітків, їхню участь у житті громади міста, в певній мірі це є елементом заохочення соціальної активності користувачів-підлітків. Учасники конкурсу у фіналі одного з них зверталися до своїх однолітків з конкретними пропозиціями щодо ставлення до екологічних проблем у місті, області, Україні.

Окремої уваги заслуговує волонтерська діяльність юних читачів, яка через конкретну практичну діяльність сприяє встановленню соціальних зв'язків, опануванню дітьми нових навичок, формуванню у них моральних і духовних якостей.

Можливість спробувати себе в якості волонтерів бібліотека надала нашим читачам-восьмикласникам зі школи № 27 під час впровадження проекту «Читаємо другу», який бібліотека здійснює з 2014 року спільно зі спеціалізованою школою для дітей з вадами зору. Разом із бібліотекарем школи та організатором з виховної роботи ми відібрали коло творів української та світової класики, які діти вивчають і просто хочуть читати, і

запропонували читачам-учням школи № 27 начитати та записати уривки з цих творів для однолітків з вадами зору. Діти з радістю погодились. В цифровому форматі ми двічі дарували ці записи спеціалізованій школі. Записи творів Т.Г. Шевченка, уривки з творів Р. Кіплінга, А. Конан-Дойла та ін. Над проектом працюватимемо і в 2015 році.

Це невеликий крок, але дуже потужний морально і емоційно і для тих, хто читав вголос, і для тих, хто тепер слухає їх.

Певні елементи волонтерства ми включили і до проекту 2015 року «Діти навчають дітей» — мова про участь учнів 8-9 класів, переможців загальноміського конкурсу «Діти за безпечний Інтернет», що проводився ОДБ з партнерами в 2014 році, в процесі навчання молодших (5-6 кл.) основ і практичних навичок безпечного користування Інтернетом. Майстер-класи, які вони проводили для молодших читачів, отримали схвальні відгуки, а самі «юні вчителі» з радістю погодились і надалі брати участь у таких проектах. З метою заохочення ми відзначили цих дітей на урочистій церемонії «Бібліо-Оскар — 2015» у номінації «Волонтер покоління Google» і в номінації «Допомога другу». Адже справжній патріот починається з безкорисної допомоги іншим, з любові і поваги до найменших, навіть з любові до рідної бібліотеки.

За спостереженнями бібліотекарів (і це відзначають також вчителі і батьки) наші діти і підлітки дуже змінилися останнім часом. Вони сприймають події сьогодення як дорослі, багато чого розуміють, і тому реалії сьогодення визначили новий напрямок волонтерської роботи — психологічна та моральна підтримка воїнів в АТО. Саме тому, коли наша бібліотека однією з перших у жовтні 2014 року оголосила благодійну акцію «Подаруй книгу дитині Донбасу», наші читачі охоче відгукнулися і зібрали близько 3-х тис. прим. літератури, а ми передали її через батальйон «Чернігів» до дитячих бібліотек Сіверодонецька. Наші читачі із захопленням збирали листи-малюнки, і під час благодійної акції «Юні читачі Чернігова — захисникам Вітчизни», було зібрано і передано в АТО понад 200 листів-

малюнків з побажаннями. Юні читачі нашої бібліотеки написали листи своїм одноліткам зі Сходу з щирими побажаннями, теплими словами підтримки. Такі листи від серця до серця відправили ми дітям Донбасу, всі вони з невеличкими подарунками передані громадським формуванням «Самооборона Чернігівщини дітям на звільненій території Сходу».

Патріотичне виховання — пріоритетний і актуальний напрям в роботі сучасної дитячої бібліотеки, особливо в умовах сьогодення, і дитяча бібліотека завжди у пошуку ефективних сучасних форм роботи з дітьми і підлітками для виховання їх справжніми патріотами.

Л.А. Лугова
директор Львівської ОБД

ЛЮДИ, ПОМИСЛИ ТА ГРОШІ, АБО ЧИМ БАГАТА БІБЛІОТЕКА

Говорити про те, що соціальне партнерство — це нова сфера діяльності для бібліотек — буде неправильно, адже з часів свого заснування бібліотеки для дітей завжди працювали в партнерстві: зі школами, палацами школярів, гуртками творчості, письменниками, організаціями, установами, об'єднаннями і спілками. Але нові реалії буття породжують нові стосунки в соціумі, і бібліотеки як завжди намагаються вписатися в цю нову картину суспільного життя.

Яке питання сьогодні головне для бібліотеки? Звучить трагічно, але – вижити! Довести свою необхідність, зайняти свою унікальну нішу в соціокультурному просторі, знайти партнерів і однодумців, врешті-решт знайти засоби, які допоможуть не просто існуванню, а динамічному, інноваційному розвитку. Про це й піде мова в моєму сьогоднішньому виступі. Ну і звичайно ж про мою рідну бібліотеку.

Люди

Львів — це дуже активне місто. Хто тільки не займається вихованням дітей та їх читацькою культурою! Школи розвитку, центр дослідження дитячого читання, Форум видавців, громадські організації, приватні

ініціативи, письменники–ентузіасти, — всіх не перелічити. А ще 16 бібліотек ЦБС для дітей, 20 бібліотек ЦБС для дорослих, шкільні бібліотеки, спортивні секції та ін. Не загубитися, знайти цікавих і активних партнерів, бути ініціатором проектів і акцій та приєднуватися до починань інших — ось як виглядає наше соціальне партнерство.

Бібліотека була, є, й надалі залишається однією з найпопулярніших бібліотечних установ Львова. Нашими послугами користуються учні понад 100 шкіл і гімназій міста і приміських сіл, масовою роботою охоплені учні 23 шкіл, 2 шкіл-інтернатів, діти–пацієнти кардіологічного санаторію, навчально-реабілітаційної школи-інтернату, вихованці студій, студенти Львівського училища культури і мистецтв та державного педагогічного коледжу, студенти львівських вишів, вихованці дошкільних установ та ін.

У переліку партнерів бібліотеки за 2014 рік ми нарахували 36 установ, це ГО, ЗМІ, книгарні і видавництва, благодійні фонди і оператор мобільного зв'язку, центри творчості, приватні підприємці та окремі письменники. Усі ці зв'язки породжують нові ідеї, сприяють тому, щоб про можливості бібліотеки дізналися більше людей. Присутність бібліотеки в соціальних мережах призвела до того, що з пропозиціями до неї звертається все більше ініціативних і креативних молодих (і не тільки) людей, які на волонтерських засадах пропонують свої власні послуги або долучають бібліотеку до участі в проектах своїх спільнот. І наша бібліотека вже давно бачить себе не тільки як спеціалізована бібліотека для дітей. Це відкритий простір для громади міста, для усіх, кому в нашій бібліотеці корисно, комфортно і креативно.

У 2015 році цей рух став особливо активним. Бібліотека наповнена людьми і подіями не тільки в часи своєї основної роботи, але і ввечері та у вихідні дні. Коли на годиннику стрілки наближаються до 18-ої, і двері бібліотеки зачиняються для юних читачів, бібліотеку наповнюють ті, хто вже виріс, і виріс, як правило, у нашій бібліотеці. Наприклад, міжнародна молодіжна організація AIESEC, яка об'єднує активну молодь, допомагає набути досвід лідерства та відповідальності. Раз на тиждень читальний зал

бібліотеки стає схожим на зал ООН, коли ми бачимо десятки молодих людей із різним кольором шкіри, різних національностей і мов. Студенти не просто проводять у нас свої зустрічі, вони включаються в бібліотечне життя: стають читачами бібліотеки, волонтерствують, організують збір книжок, беруть участь у заходах, особливо студенти–іноземці, які із задоволенням виступають на них і розповідають про життя і культуру своїх країн. Вечорами в стінах бібліотеки свої тренінги проводять психологи, менеджери і навіть майстри сальси.

За нашої ініціативи, у співпраці з викладачем університету, народився проект «Англійська в бібліотеках Львова», і тепер у багатьох бібліотеках міста студенти-волонтери з факультету іноземних мов навчають бажаючих англійської. Вік учнів – від 3 до 103. У планах — з вересня додати ще й курси німецької.

Активні молоді батьки наших маленьких читачів також пропонують нові, цікаві форми партнерства. Вони обрали бібліотеку місцем розвитку своїх дітей, але не є пасивними споживачами бібліотечних послуг, а стали співучасниками, співтворцями бібліотечних подій. Щоп'ятниці у нас відбуваються «сухопутні» заняття для тих, кому від 0 до 3-х років. Це гурток «Аквадіти», який проводить Ніна — мама крихітної донечки Розочки, а неймовірна енергія Анастасії, мами маленьких Меланки та Іллі, спричинила появу нового виду співпраці: «Дитина захопилася темою — мама запропонувала — бібліотека провела захід». Завдяки Анастасії в бібліотеці відбулися «Полярна» і «Козацька» вечірки, на які були запрошені цікаві люди — мандрівники, вчені, дослідники, собаки–маламути, справжні козаки. Ці вечірки мали шалений успіх у наших маленьких читачів. Також продовжуються волонтерські проекти співпраці: орігамі — студія «Паперові дива», авторська майстерня дитячої ілюстрації «Мальована книга», літературна студія «Джерельце» та ін., оскільки проектна діяльність у нашій бібліотеці проводиться надзвичайно активно.

Помисли

Приємно, коли ідеї, які народжуються під час спілкування в кулуарах конференцій, проведення спільних заходів, перетворюються на партнерські проекти.

Не можна не згадати проекти міжнародної співпраці. Вони перейшли на якісно новий рівень: тепер вже не тільки ми, бібліотекарі, беремо участь у міжнародних семінарах, конференціях, зустрічах, але й налагоджений міжнародний «обмін читачами» з бібліотеками Польщі, проведення конкурсів творчості, участь у віртуальних зустрічах. Завдяки такому партнерству нашим читачам вдалося відвідати міста Кросно, Вроцлав, взяти участь у конкурсах малюнків, віртуальних вікторинах та отримати гарні призи. Надзвичайно цікаво пройшли програми «читацьких обмінів» між Львівською обласною бібліотекою та Міською публічною бібліотекою міста Вроцлава. У листопаді минулого року 10 читачів нашої бібліотеки були запрошені до Вроцлава для участі у спільному проекті «Вроцлавські гноми, львівські леви...». Проект передбачав знайомство польських та українських підлітків-читачів бібліотек, пошуки гномів і левів, як символів наших міст, майстер-класи та численні екскурсії. Діти відвідали мовно-інтеграційні заняття, навчання у двох Мультицентрах, зустрілися з відомою журналісткою, ознайомилися з пам'ятками прекрасного міста Вроцлав. А на завершення проекту відбулася...чарівна УКРАЇНСЬКА ніч у бібліотеці! В програмі ночі, підготовленої нашими читачами для своїх нових друзів, були мовно-поетична зупинка, творчі майстерні з виготовлення фенечок та святкових конвертів, та вікторина «Що ти знаєш про країну-сусіда?». А на завершення була піца, солодощі, настільні ігри і, звичайно, обмін подарунками та жваве спілкування.

А літні канікули цього року підлітки-активні читачі вроцлавських бібліотек — розпочали у Львові, де взяли участь у нашій частині проекту, яка мала назву «Тільки у Львові». Інтерактивні екскурсії, майстер-класи з виготовлення ляльок-мотанок, «фотополювання» на вулицях міста, сутінки в

бібліотеці, спілкування з українськими ровесниками зробили цю поїздку незабутньою для вроцлавських підлітків.

Серед нових проектів слід згадати «Агенція НББ: Невгамовні Бібліотечні Бабусі». Проект спрямований на залучення людей пенсійного віку до активної волонтерської діяльності в дитячій бібліотеці. У його рамках проходить читання книжок та розповідь казок маленьким читачам, надання допомоги під час виконання домашніх завдань, проведення майстер-класів з в'язання, вишивання, допомога бібліотекарям в організації змістовного дозвілля дітей та інші цікаві справи, якими займаються наші Невгамовні Бібліотечні Бабусі. Ця співпраця двобічна: бабусі допомагають дітям, а діти і бібліотекарі допомагають бабусям — навчають їх користуватися комп'ютером, використовувати усі функції мобільного телефону, спілкуватися по скайпу зі своїми подругами або вже дорослими онуками, писати електронні листи та ін.

Дуже вдалий цьогорічний помисел — величезний проект співпраці з Видавництвом Старого Лева, який ми назвали «Бібліотека Малого Лева». Завдяки нашій ініціативі в дитячих бібліотеках області відбуваються зустрічі з авторами найпопулярніших дитячих книг, бібліотекарі області знайомляться з активними, нестандартними формами презентації творчості письменників, а фонди районних і сільських бібліотек поповнюються книгами одного з найкращих в Україні видавництв дитячої літератури (вже закуплено і передано бібліотекам понад 350 книг ВСЛ, не враховуючи тих, що подарували автори та видавництво). Крім цього, методична спрямованість цього проекту дозволяє нам показати практичну користь Львівської обласної бібліотеки для дітей як методичного, консультативного та інформаційного центру для бібліотек області, що обслуговують дітей.

З великою ефективністю реалізується навчально-бібліотерапевтичний проект «Ковчег — 2», у рамках якого в партнерстві з громадськими організаціями «Крим SOS» і «Кримська хвиля» ми працюємо з внутрішньо

переселеними особами. На реалізацію цієї програми ми отримали грант від Посольства США в Україні.

Гроші

До речі про гроші. Ми розглядаємо проектну діяльність не тільки як засіб отримати гроші на придбання комп'ютерів та іншого обладнання. Ми активно беремо участь у конкурсах на отримання грантів, призначених для підвищення кваліфікації, навчання колективу. Достатньо сказати, що у 2013 році 27 бібліотечних працівників підвищили свою кваліфікацію на проблемно-цільових навчаннях в НАКККіМ, різноманітних тренінгах, семінарах, школах адвокації та молодих бібліотекарів, що організовували Національна бібліотека України для дітей, «Бібліоміст», УБА; у 2014 р. — сертифікати про підвищення кваліфікації отримали 15 працівників, а з початку 2015 року на професійних навчаннях були вже 19 працівників.

Також соціальним капіталом, вкладеним у розвиток бібліотеки, ми вважаємо час, витрачений волонтерами, проведені ними лекції, майстер-класи, інформацію, яку вони доносять до наших відвідувачів.

Звичайно, є й «матеріальні» капіталовкладення у бібліотеку — грант Посольства США на 4 тис. доларів; офісні меблі, подаровані партнером бібліотеки, письменником і бізнесменом; канцтовари, які зібрали і подарували читачам бібліотеки діти з польського містечка; і ясна річ, книги, книги, книги... Їх дарують письменники, видавці, колишні та нинішні читачі, просто львів'яни і гості нашого міста. Тільки у 2014 році фонд бібліотеки поповнився на 234 подаровані книги.

Ось чим багата наша бібліотека. Дружнім колективом, чудовими друзями, гарними ідеями. А гроші? А що гроші? Ми — оптимісти, і віримо в те, що знайдуться для бібліотек і гроші, але за умови, що ваша бібліотека сучасна, відкрита, креативна і дуже потрібна людям.

О.В. Вільховик
бібліотекар I категорії відділу
розвитку читання, масової роботи
та естетичного виховання
Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Патріотичне виховання у бібліотеці є складовою частиною загального виховного процесу, спрямованого на формування у дітей почуття патріотизму та першооснов національної свідомості, а саме:

- розуміння своєї приналежності до нації;
- любові, поваги до національної мови, традицій;
- основ фундаментальних рис національного характеру;
- почуття любові до України, до свого народу;
- пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, історії, традицій та вболівання за майбутнє України.

Організують роботу бібліотеки у напрямку патріотичного виховання дітей два проекти — «Літературний реп'ях» та «Шануй своє», які спрямовані на популяризацію історико-культурної спадщини України, залучення до вивчення історії, літератури та культури рідного краю.

Патріотичне виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи: ігор, подорожей, конкурсів, турнірів, оглядів літератури, літературних години тощо. Значна частина їх приурочується відзначенню історичних, державних свят і подій в Україні.

Так дням пам'яті та примирення присвячувалась літературна година-реквієм «Сьогодні треба поклонитись низько-низько всім, хто не прийшов з війни». На заході йшла мова про події Другої світової війни, про внесок полтавців у перемогу над нацизмом, про кохання, дружбу, зраду і горе. З усіх цих аспектів, за допомогою книг та показу фрагментів з кінофільмів, було подано тему війни. Великий емоційний вплив мав виступ Народного чоловічого вокального ансамблю «Прометей», який виконав пісні воєнних років.

«Дякуємо за мир!» — під такою назвою до Дня Перемоги працівники бібліотеки разом з учнями ЗОШ № 27 провели акцію в Полтавському обласному клінічному госпіталі для інвалідів війни. Віршовані та пісенні привітання, у яких звучали слова подяки за перемогу, до сліз зворушили ветеранів. Щиру вдячність виявили сивочолі ветерани і за подарунки — солдатські листи-трикутники зі словами вдячності та малюнки, які діти виготовили самі під час майстер-класу «Напиши мені листа».

До 70-річчя визволення України від нацистських окупантів та до 70-річчя операції «Френтік» було присвячено спільний захід закладів культури м. Полтави «Щастя буває гірким». Працівники бібліотеки підготували та провели театралізований огляд книжково-ілюстративної виставки «Задумайся над словом «війна», під час якого присутні ознайомилися з історичною та художньою літературою про історію Другої світової війни, дізналися про внесок українців у перемогу над фашизмом та про долі дітей у военний час. Учасники заходу за допомогою театралізованих сцен зустрілися з героями оповідання О. Іваненко «Подарунок», повісті О. Гончара «Земля гуде», гуморески О. Вишні «Зенітка». Крім того бібліотекарі разом дітьми виготовили маки та «усіяли» ними 10-метровий стяг України на знак пам'яті жертв усіх військових та цивільних збройних конфліктів, взяли участь у спільному молебні за Україну та український народ.

До Дня Незалежності України у бібліотеці було проведено гру-квест «Моя країна — Україна», під час якої діти, йдучи маршрутною картою, зупинялися на станціях: «Українські традиції», «Географія України», «Культура України», «Україна сучасна» та виконували на кожній із них цікаві завдання, пов'язані з історією України, її народними звичаями, культурою, традиціями, навчалися самостійно знаходити інформацію з різних джерел.

Темі «Україна — єдина країна» присвячувався перший урок на початку нового навчального року для учнів полтавських шкіл. Він пройшов у стінах бібліотеки і проводився спільно з громадською організацією «Полтавська

правозахисна група». Під час заходу школярі разом із дорослими пригадали видатних українців, що прославили рідну Батьківщину, читали вірші про Україну, рідну мову, переглянули відеоролик та прослухали огляд літератури. Родзинкою заходу було виготовлення із паперових квітів мапи Єдиної України. Після завершення заходу всі його учасники поклали квіти до меморіалу Героїв Майдану.

Так вже історично склалося, що слова мужність, відвага та хоробрість асоціюються у нашій уяві з образом сильного воїна-чоловіка. Але історією доведено, що не менш сильними, сміливими та відважними були жінки-українки. Саме з метою підкреслення величі, значимості української жінки у багатовіковій історії народу, возвеличення життєвого подвигу відомих жінок України було проведено театралізований слайд-спектакль «Українкою я народилася» для дітей середнього та старшого шкільного віку. Діти дізналися багато цікавого з життя княгині Ольги, Роксолани – Насті Лісовської, Марії Башкірцевої та Ліни Костенко і впевнилися у тому, що цих українок знає і поважає весь світ.

Про наших славетних прашурів, про те, якими вони були і що є невмируще і вічне в кожному українці йшлося у мандрівці до минулого «Славетні сини України» та історико-патріотичному репортажі «Запорізькі козаки — наша слава навіки». А під час літературно-патріотичного свята «У серці кожної дитини живе любов до України» діти разом з героями театралізованого дійства Кумасями — матерями запорізьких козаків — здійснили мандрівку до історичного минулого нашої держави, зокрема, у козацьку добу, продемонстрували свою силу і кмітливість у різних змаганнях і конкурсах, прочитали вірші та заспівали пісень про Україну.

Завзято змагалися юні козаки й козачки і на турнірі знавців «Ану, який з тебе козак?»:

- у завданні «Сильна рука» показували свою силу;
- в «Козацькій толоці» разом активно долали всі перешкоди, розгадуючи кросворди та відповідаючи на запитання літературної вікторини;

- у змаганні «Українська молода» демонстрували свою неабияку ерудицію на знання українських звичаїв та традицій.

«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову» — ці слова лінгвіста Леоніда Булаховського сьогодні актуальні як ніколи. Людина, яка байдужа до рідної мови, буде байдужою до минулого, сьогодення та майбутнього свого народу. Тож для дітей молодшого та середнього шкільного віку, з метою формування інтересу до рідної мови, до пізнання нового у мові, розвитку творчих здібностей дітей та розвитку зв'язного мовлення засобами мовних ігор було проведено театралізований турнір знавців рідної мови «Ласкава, мамина, єдина...». Команди «Розумників» і «Розумниць» були дуже великодушні й залишили в'їдливу пані «Памилку» розуму набиратися, а самі успішно пройшли випробування у нелегких мовних і літературних завданнях: викладали прислів'я про мову, читали вірші з різними інтонаціями, складали речення так, аби найбільше слів починалися з улюбленої літери тощо.

А другокласники ЗОШ № 20, святкуючи День міста, перегорнули сторінки поетичного альбому «Ода місту моєї долі». Вони читали вірші полтавських поетів: Ф. Гаріна, М. Бойко, Т. Голобородько, згадували давніх пращурів, славних козаків і гордих полтавських панянок та подорожували ошатними вулицями сучасного міста.

На захист своєї маленької Батьківщини — квітучого лісу-домівки та дівчинки Полтавочки стали діти молодшого шкільного віку разом з Сорокою, Зайчиком, Лисичкою, Ведмедем та Вовчиком у патріотичній театралізованій казці «Полтавочка». Разом з Котигорошком вони вигнали зі лісу злого Змія Горинича з Бабою Ягою і звільнили дівчинку Полтавочку.

Застосування наведених форм і методів патріотичного виховання у бібліотеці сприяло формуванню у дітей поведінкової норми, що включає в себе вміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, критично та всебічно розглядати проблему, робити власні висновки, брати участь у громадському житті, орієнтуватися і адаптуватися у

нових соціальних умовах, захищати свої інтереси, поважати інтереси і права інших.

Т.С. Лебединець
заступник директора
з питань обслуговування читачів
Харківської ОБД

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЮВИХ ПРОЕКТІВ ДИТЯЧОЇ БІБЛІОТЕКИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Головний вектор спрямування зусиль Харківської обласної бібліотеки для дітей за минулий рік образно можна охарактеризувати словами одного харківського священика-волонтера, отця Віктора Маринчака: *«Щоб пережити ці важкі часи, потрібно знайти того, кому потрібна твоя допомога, і взяти відповідальність на себе»*.

Відповіддю на виклик часу стала реалізація цільових проєктів, започаткованих нашою бібліотекою. Не маючи великих матеріальних ресурсів, дитячі бібліотеки тим не менше здатні об'єднати громаду добрими справами. Наші проєкти завжди були покликані допомогти дітям у скрутних обставинах – у дитячих будинках, лікарнях, прийомниках-розподільниках, навіть у колонії. Багатодітні сім'ї, діти з особливими потребами — бібліотека завжди намагалася «включити» цих дітей у суспільство та долучити спонсорів із ласощами та подарунками до власних заходів.

Поява тисяч переселенців, активні бойові дії поряд з нашою областю та відверто нестабільна обстановка у самому Харкові ще минулого року поставили питання – що може бібліотека? Хто їй може допомогти? Так поступово «визрів» пілотний цільовий проєкт *«Зробімо крок назустріч миру»*.

Він працює за декількома напрямками: допомога переселенцям, співпраця з волонтерськими та громадськими організаціями, майстер-класи зі створення патріотичної символіки та родинних оберегів для бійців.

Варто зазначити декілька характерних штрихів до місцевого «пейзажу» — це не тільки загрозлива наближеність до зони бойових дій, до державного кордону, десятки хибних погроз про замінування будівель та справжні вибухи у мільйонному прифронтовому місті, але й особлива ситуація у галузі освіти. Наприклад, дітям у більшості шкіл не розказують, що відбувається, як діяти при ймовірній загрозі надзвичайної ситуації, а волонтер, психолог-невролог, яка розробила вкрай необхідні тренінги для школярів, батьків, вчителів на тему «Війна і діти» для зниження рівня тривожності в управлінні освіти отримує відповідь : «ні, про війну ми говорити не будемо». Отже, головними критеріями пошуку нових соціальних партнерів стали безпека наших дітей, тісна співпраця з психологами та використання творчої активності.

Найбільш успішною акцією проекту *«Зробімо крок назустріч миру»* стала «Татова книжка», яка викликала багато публікацій у ЗМІ: соцмережах, місцевій пресі, сайтах новин. Несподівано про свій проект ми знайшли статтю навіть у журналі Верховної Ради України «Віче».

Як народилася «Татова книжка»? До нас з проханням («Потрібні книжки!») звернувся давній друг Харківської обласної бібліотеки для дітей, актор театру «Березіль» Микола Іванович Мох. На Центральному (Південному) вокзалі волонтери самотужки організували пункт допомоги бійцям АТО — «Південний пост». Небайдужі харків'яни цілодобово чергують, зустрічають, годують та зігрівають душею військових, що їдуть на фронт або прямують додому після поранення, у відпустку. Отже, перші не нові, але старанно зібрані нашими читачами книжки для військових відправились у подорож усією Україною через «Південний пост» ще у січні. Після знайомства з волонтерами і воїнами ми зрозуміли, що будемо допомагати і далі. Волонтери спочатку здивували нас: попросили тепер вже саме дитячих книжок. А згодо — вже і ми здивували їх розмахом, звернувшись безпосередньо до видавців з проханням допомогти зібрати книжки-подарунки:

«Не секрет, що сьогодні тисячі дітей по всій Україні чекають свого Батька зі Сходу. У кожному дитячому листі – доля тисяч: *«Тату, повертайся живим! Ми тебе чекаємо вдома. А коли приїдеш, почитай мені. Як колись...»*. Наступає той довгоочікуваний день, і тато нарешті вирушає додому: у коротку відпустку чи назавжди, здоровий чи після поранення. На останні гроші він намагається хоч щось придбати своїй дитині у подарунок — тим більше, якщо має знов їхати на Схід. Так, звичайно, для дитини головне, що татусь повернувся, що він зараз поруч, живий... І подарунок, хоч і невеликий — це пам'ять на все життя. Особливо, якщо це Книга...»

Отже, головна ідея акції *«Татова книжка»* — згуртувати громадськість навколо проблем дітей воїнів АТО, а разом із тим показати цінність книги та бібліотеки для громади саме зараз. «Побічним» ефектом проекту стало бажання допомогти навіть тих видавців, які ще ніколи не погоджувалися на наші запрошення, а також їх готовність передати книжки не лише дітям бійців, а й, наприклад, стати спонсором «Літніх читань» (Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»).

Ми щиро вдячні за надіслані подарунки – книжки та розмальовки для дітей бійців видавництву «Розумна дитина» (м. Київ) та особисто Ользі Сімоновій, яка першою з видавців відгукнулася на наш лист. Як повідомили волонтери «Південного посту», чарівні розмальовки стали у нагоді і бійцям після поранення, яким треба розробляти руку. Величезна подяка Анатолію Івченко та львівському видавництву «Урбіно», давнім харківським друзям бібліотеки – «Ранок», «Клуб сімейного дозвілля», ВД «Весна», «Школа» та нашим читачам, які приносили книжки «солдатам на вокзал».

Отже, завдяки проекту *«Зробімо крок назустріч миру»* значно збільшилася кількість соціальних партнерів бібліотеки. Наприклад, з простодушної пропозиції Facebook додати до нашої групи «Татова книжка» ще й спільноту «Чекаймо тата разом» зросла міцна дружба з Харківським центром підтримки учасників бойових дій в зоні АТО. Ця громадська

ініціатива здійснюється в рамках проекту «Громадські дії на підтримку Криму та Сходу України», що реалізує Громадська спілка «Освітній дім прав людини в Чернігові». Вже кілька місяців ми теж «чекаймо тата разом»: тренінги та зустрічі з юристами, психологами, творчі заняття з дітьми бійців, консультації відбуваються саме у Харківській обласній бібліотеці для дітей. Подальші наші зусилля будуть направлені на розвиток партнерських зв'язків у справі патріотичного виховання (ГО «Спілка ветеранів АТО», Будинок офіцерів) та розробку бібліотерапевтичних методик (спільно з Харківським національним медичним університетом, Науково-методичним Центром з психоосвіти МОЗ України).

Таким чином, акція «Татова книжка», що розпочалась як збір книжок, дала потужний поштовх декільком напрямом роботи одночасно, стала каталізатором зв'язків бібліотеки з громадою. Першим кроком можна вважати участь у 2014 р. у всеукраїнській акції «Книжковий дім – відкритий всім» (збір книжок у зону АТО з ініціативи Національної бібліотеки України для дітей, передача бібліотекам та волонтерам в міста Слов'янськ, Краматорськ, Маріуполь).

Є і інші складові частини проекту *«Зробімо крок назустріч миру»*:

- Допомога дітям-вимушеним переселенцям (збір речей, проведення масових заходів, безкоштовне комп'ютерне навчання в Інтернет-центрі бібліотеки «PingWin», співпраця з волонтерськими організаціями, благодійними фондами: «Станція Харків», Громадська організація «Харківська платформа розвитку культури і туризму» та Харківська обласна організація Товариства Червоного Хреста України та інші);
- Майстер-класи «Оберіг для бійця» з виготовлення ляльок-мотанок та національної символіки для захисників (спільно з народною майстринею О. Хітушко, Асоціацією багатодітних сімей «АММА», Харківською державною академією культури, виїзні заняття — залучення до творчості дітей, що перебувають у закладах інтернатного типу);

- Акція «Скуштуйте пряничка» — майстер-класи з випікання та розпису подарункових «патріотичних» пряників, участь у благодійному аукціоні «FUTURE IS UKRAINE», організованому благодійними фондами «Єдина Родина» та РА «Iris».

Ще одним вагомим кроком ХОБД назустріч миру та спокою стала розробка теми безпеки дитини. З початку року у зв'язку з напруженою ситуацією ми розпочали експериментальний цільовий проект з цивільного захисту. У квітні бібліотека взяла участь як соціальний партнер ЗОШ № 36 у підготовці та проведенні районного семінару до Дня цивільного захисту, спільно з Управлінням освіти адміністрації Київського району, керівниками підрозділів цивільного захисту району, міста та області, а також керівниками загальноосвітніх і позашкільних закладів району.

У бібліотеці було створено новий комплексний бібліотечний продукт – бібліотрансформер «Застерегти. Врятувати. Зберегти». Він складався з розроблених нами відеопрезентацій, інформаційних буклетів, відеороликів для дітей, батьків та вчителів з попередження терактів. Психолог нашої бібліотеки провів декілька тренінгів з дітьми, використовуючи вправи на подолання паніки, збереження спокою та порядку під час надзвичайної ситуації. Короткий навчальний відеофільм з цими вправами також увійшов до бібліотрансформеру.

Ми продовжуємо вивчати цю тему, плануємо проведення тренінгів з надання першої медичної допомоги разом із Червоним хрестом як для бібліотекарів, так і для читачів. Вагомим внеском стала співпраця з Культурною ініціативою «Коло» та Харківською міською громадською організацією «Союз Чорнобиль», які створили проект «Культура безпеки» з метою профілактики загрози тероризму. Основна концепція їх розробки – створення легкої у сприйнятті, зрозумілої для всіх графічної мови шляхом використання піктограм, ілюстрацій в стилі коміксів з коротким описом кожної дії, а також залучення до створення плакатів та буклетів саме молоді.

Свою ефективність і затребуваність довели і такі проекти ХОБД:

«Правова ліга»: проект з надання безкоштовної юридичної допомоги (спільно з Харківським міським управлінням юстиції на базі сайту бібліотеки працює громадська приймальня). Налагоджено комплекс тематичних спільних виїздів фахівців бібліотеки та органів юстиції з правовим екскурсом «Права і обов'язки дітей» безпосередньо до загальноосвітніх навчальних закладів, шкіл-інтернатів та закладів реабілітаційного типу під час проведення Тижнів правових знань. За 2015 рік проектом вже охоплено 20 навчальних закладів.

Продовжується активна розробка теми прав та обов'язків дітей як в традиційних, так і в інноваційних форматах. У травні відбулася церемонія нагородження переможців регіонального етапу конкурсу дитячого малюнка «Я і мої права», організованого бібліотекою та координаційною радою молодих юристів при Головному управлінні юстиції у Харківській області і приуроченого до Міжнародного дня захисту дітей.

Протягом травня 2015 року Харківська обласна бібліотека для дітей стала місцем проведення та куратором занять у рамках творчого міжнародного проекту «ХУМРА» («HUMRA») зі створення підлітками анімаційних історій про права людини. Ініціаторами воркшопів у Харкові стали співробітники Гете-Інституту та Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва. Було проведено серію інтерактивних занять з прав людини. Створення анімаційної історії передбачало кілька етапів: I – було присвячено вивченню системи прав людини, визначенню проблем, які сьогодні особливо гостро стоять перед суспільством, II – розробці сценарію. Підсумком інтенсивного творчого і пізнавального процесу став мультфільм, у якому розкривалися питання, пов'язані з дискримінацією, ксенофобією, підвищеною конфліктністю суспільства. Під час роботи школярі гралися, дивилися, проводили мозкові штурми, створювали світи і персонажів, знімали відео. Цей проект об'єднав художників, мультиплікаторів, правозахисників і школярів з України, Білорусії, Грузії та Німеччини.

«Промені надії» — інноваційний проект сприяння багатофункціональній реабілітації у бібліотеці дітей з особливими потребами, надання психологічної допомоги учасникам-дітям з синдромом Дауна, ДЦП, аутизмом, затримкою психічного розвитку, а також їхнім батькам. Проект є складовою частиною грантової заявки бібліотеки, яка здобула перемогу у IV раунді конкурсу проектів співпраці бібліотек з місцевими громадами програми «Бібліоміст» і передбачає циклове поетапне оволодіння дітьми основ комп'ютерної грамотності і спілкування в мережі Інтернет. Заняття покликані реалізувати такі завдання, як розвиток комунікативних умінь, взаємодія із соціумом, мовний розвиток, формування прийнятної моделі поведінки. Одним із головних аспектів такої роботи є проведення індивідуальних занять із дітьми, які сприяють соціалізації дитини, а також розвитку дрібної моторики, що у свою чергу впливає на удосконалення навичок мовлення. Кожна зустріч супроводжується коментарем психолога, який обов'язково розповідає батькам про перебіг заняття, відповідає на запитання, консультує, акцентує моменти, на які слід звернути увагу, задає домашні завдання, рекомендує корисну літературу для читання.

Комплексна цільова програма «Територія без ґратів»: проект «Світ професій» — на базі Курязької виховної колонії ім. А.С.Макаренка працівниками бібліотеки проводяться майстер-класи, тематичні заняття, профорієнтаційні тренінги. У 2015 р. вперше за роки проведення Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України» ми залучили до змагання і вихованців колонії. Також вперше нами була надана допомога у підготовці Міжнародного щорічного фестивалю художньої самодіяльності пенітенціарних закладів «Червона калина».

Проект «Літні читання» — квести, конкурси, виїзні заходи у Центральному парку культури і відпочинку, Харківському зоопарку, Молодіжному парку.

Ось мабуть і все... Але на останок хочу зауважити, що мета бібліотеки залишається незмінною — підтримка дитини, підтримка читання: через книгу, через спілкування, через любов до рідної землі.

Таким чином, за які б нові проекти не бралась бібліотека, якими б різними не були її нові друзі та соціальні партнери – наша мета залишається незмінною: підтримка дитини, підтримка читання: через книгу, через спілкування, через любов до рідної землі.

В.Ю. Черноус
директор Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ — ПРІОРІТЕТИ НА ШЛЯХУ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Бібліотеки на сучасному етапі є виразниками інтересів громади. Так стверджує весь бібліотечний світ України. Дитячі бібліотеки відвідує «особлива громада» — це діти, батьки, бабусі та дідусі. Та й інтереси їх спільні – виховувати і навчати через книгу, спілкування, позитивно впливати на формування інтелектуальних і творчих здібностей.

Враховуючи сучасний стан, реформи, які відбуваються в країні, бібліотека для дітей має всі можливості, інформаційний потенціал, необхідні ресурси для роботи в сучасних умовах та в майбутньому. Час диктує свої вимоги і бібліотека спрямовує свою діяльність на покращення інформаційних послуг для дітей та батьків; створення нових інформаційних продуктів на допомогу шкільній програмі, освітньому процесу; популяризацію читання та роботу з нечитаючими дітьми.

Тому бібліотека вивчає та задовольняє потреби і запити читачів, використовуючи не тільки бібліотечні методи, а й залучає до цього процесу широке коло громадян.

Так, у 2013 році бібліотекою започатковано громадські слухання за участю органів державної влади, громадських організацій, батьків, вчителів, письменників, працівників позашкільних закладів щодо діяльності обласної

бібліотеки та ролі дитячої бібліотеки, її місії в розвитку дитини, становлення читача як особистості.

У 2014 році на громадських слуханнях розглядалося питання «Бібліотека для дітей в контексті реалізації прав дитини: час нових підходів». У цих слуханнях взяли участь представники та керівники органів юстиції, служб у справах дітей, обласного Центру соціальної реабілітації дітей «Подільчак». Обговорювалися питання широкої співпраці, популяризації правових знань серед дітей та батьків, спільне видання інформаційних матеріалів.

У 2015 році буде розглядатися питання сімейного читання «Читаю я і моя сім'я», що дасть можливість ширше обговорити роль книги в сім'ї, а також на які послуги чекають батьки в бібліотеці.

З метою інформування бібліотека щорічно звітує про свою роботу перед громадськістю на сайті бібліотеки, де представлено основні напрями діяльності, досягнення та послуги бібліотеки.

Особливість дитячої бібліотеки полягає і в диференційованому підході до процесу обслуговування. Враховуючи психолого-педагогічні характеристики кожної вікової категорії, здійснюється популяризація книги, розробляються форми і методи, розраховані і доступні для дошкільного, молодшого шкільного віку, а також середнього та старшого шкільного віку.

У Хмельницькій обласній бібліотеці для дітей імені Т.Г. Шевченка за останні роки особлива увага приділяється дошкільникам. Усього бібліотека обслуговує понад 4 тис. дошкільників. Здійснюється книгоношення в дитячі садки, створено інформаційний куток «Розумному дошкільнятку», працює служба «SOS-ка для батьків». Саме це закріплює позиції та імідж дитячої бібліотеки серед батьків як установи, яка допомагає у вихованні дитини.

Найбільш вдалим досягненням останніх років є створення студії дитячого розвитку та дозвілля для дітей «Мері Поппінс». Студію відвідують діти двох вікових категорій: від 1 до 3 років та від 4 до 6 років. Заняття проходять два рази на тиждень – у вівторок та четвер для кожної вікової

категорії. Основне завдання – через спілкування, гру та книгу допомогти батькам у розвитку дитини, в організації розумного дозвілля. Для кожної вікової категорії розроблена програма. Для проведення занять бібліотекарі готують різноманітні розвиваючі ігри, використовують методику Монтесорі, проводять майстер-класи по виготовленню поробок. Окремо святкують діти разом із батьками і свято Миколая, і Новий рік. У 2015 році у травні проведено перший випуск учасників студії, а це 25 дітей. Найбільшу оцінку отримала бібліотека від батьків, які із задоволенням відвідували заняття, де кожній дитині приділялася особлива увага та індивідуальний підхід до дуже непосидючих дітей. Батьки отримали також інформаційну підтримку: періодичні видання, книги з питань виховання дітей, а також сучасні модні журнали та книги для мам.

Дитяча бібліотека є невід’ємною складовою освітнього процесу дитини. За багато десятиліть сформовано фонд матеріалів і документів, який відповідає усім вимогам шкільної програми. І ось зараз, коли корінним чином змінюється шкільна програма, саме в бібліотеці можна знайти відповідні твори, які не перевидаються сучасними видавництвами.

Бібліотека постійно працює в напрямку удосконалення використання інформаційних технологій, адже це також дає можливість зекономити час наших читачів-учнів, які надзвичайно завантажені в школі. І, насамперед, це процес електронного обслуговування, який має свої переваги і працює на позитивний імідж бібліотеки.

Великою допомогою є також віртуальні сервіси, що розміщені на сайті бібліотеки і доступні цілодобово. Це, насамперед, електронний каталог бібліотеки, який інформує про весь інформаційний склад фонду бібліотеки, та бази даних. Електронний покажчик «За знаннями — в електронний світ» вміщує інформацію про нові надходження за предметами шкільної програми. Якнайширша інформація представлена в розділі «Наші видання», що стосуються питань краєзнавства. На сайті бібліотеки розміщено і зведений каталог періодичних видань дитячих бібліотек Хмельницької області.

Творчість подільських письменників буде представлено в повнотекстовому інформаційно-бібліографічному ресурсі «Подільські письменники — дітям», що дасть можливість широкої популяризації та постійному доступу до творів.

І це тільки окремі напрями діяльності бібліотеки. Сучасний стан реформування бібліотечної галузі змушує робити економічний аналіз послуг бібліотеки.

А поки що ми працюємо для того, щоб книга якомога раніше увійшла в світ дитини. Адже нікому ще любов до читання давалася від народження. Щоб дитина любила книгу, потрібні дорослі, які навчили б цього. І це, в першу чергу, бібліотекарі дитячих бібліотек, які вміють це робити професійно.

Л.М. Лісова
директор КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей»
Рівненської обласної ради

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КНИГИ: ГРАНІ СПІВПРАЦІ ЗІ ЗМІ

Беручи до уваги той факт, що громадська думка переважно формується через пресу, телебачення і радіо, зв'язки бібліотеки зі ЗМІ є дуже важливими. Вони дозволяють підвищити авторитет закладу та забезпечити охоплення більшого шару населення інформацією про можливості сучасних книгозбірень.

Партнерство нашого закладу із засобами масової інформації у питаннях популяризації читання і кращих зразків літератури серед дітей має давні традиції. А минулого року працівники бібліотеки відгукнулися на пропозицію телеканалу РТБ взяти участь у передачі для дітей «Невгамовні дослідники» (рубрика «Книжкові скарби»). Після пробної зйомки в бібліотеці керівництвом компанії передачу було затверджено.

Працівники відділів обслуговування бібліотеки Анжеліка Кошовець, Валентина Безушко, Наталія Козачук, Ірина Войтович, Ірина Бондар коротко, але цікаво анонсували дітям молодшого та середнього шкільного віку твори

як корифеїв української дитячої літератури (Оксана Іваненко «Лісові казки», Всеволод Нестайко «Пригоди в Лісовій школі»), так і популярних сучасних авторів (Іван Малкович «Ліза та її сни», Олександр Дерманський «Володар Макуци або Пригоди вужа Ониська», Світлана Ходос «Династія Жужиків», Дмитро Носко «Чумацький шлях», Зірка Мензатюк «Зварю тобі борщику», Олесь Ільченко «Таємниця старої обсерваторії», Леся Воронина «Прибулець з Країни нямликів»). Не оминули увагою бібліотекарі також кращі зразки зарубіжної дитячої літератури (Френсіс Барнетт «Маленький лорд Фаунтлерой», Ено Рауд «Пригоди Муфтика, Півчеревичка та Мохобородька», Кястутіс Каспаравічюс «Садівник Флоренціус»). Цитування уривків з твору, показ чудових ілюстрацій підігривають інтерес маленьких глядачів і спонукають їх прийти в бібліотеку за книгою, яка їм сподобалася.

Окрім випусків, присвячених окремим авторам і книгам, були й передачі, що висвітлювали коло читання кращих читачів 2014 і 2015 років, які отримали бібліотечну премію «Кобзарик». Окремий репортаж розповів про підсумки обласного туру Всеукраїнського сімейного конкурсу «Книга пам'яті мого роду» за участю кількох дітей із числа переможців. Неабияку зацікавленість виявили школярі до презентованих в телеефірі видань з історії книги, збірок «Старовинні українські легенди», «Секретні матеріали», «Феї, гноми та інші» тощо. Відеофайли цих передач розміщені на сторінці бібліотеки в YouTube.

Про важливість дитячого читання та його місце в системі виховання особистості йшла мова у квітневій програмі «Один на один» місцевого телебачення. Запрошені були рівненський дитячий письменник, лауреат премії ім. Лесі Українки Євген Шморгун, який цього року святкував 75-річний ювілей, та авторка цих рядків як представник закладу, який теж відзначив 75 років від дня заснування.

З метою поширення інформації про цікаві та корисні видання, про можливості сучасної бібліотеки щодо супроводу дитини у безмежний книжковий світ бібліотечні працівники запрошують тележурналістів на

заходи у рамках Всеукраїнського тижня дитячого читання, на обласний тур щорічного конкурсу «Найкращий читач України», на презентації нових книг для дітей за участю авторів.

Неодноразово репортажі з презентацій нових видань і різноманітних літературних свят в бібліотеці звучали в передачах «Перевесло» та «Недільна світлиця» рівненського радіо. Великі і малі мешканці усієї області мали змогу почути самих авторів та відгуки юних читачів про новинки дитячої літератури від Євгена Шморгуна, Романа Демчука, Михайла Степанюка, Ростислава Солоневського, Любові Пшеничної тощо. У цьому нам допомагають знані радіожурналісти Микола Береза та Валентина Гордич.

Не забувають бібліотекарі використовувати і можливості місцевої преси. Часто на сторінках газет «Вільне слово» та «Вісті Рівненщини» для юних любителів читання друкуються підготовлені працівниками книгозбірні вікторини, присвячені Всеукраїнському тижню дитячого читання, Всеукраїнському дню бібліотек, ювілеям письменників. Переможці завжди отримують призи, які надають спонсори, і — як правило — це книги.

Слід зазначити, що дитячі бібліотеки районів теж активно вирішують питання збільшення читацької аудиторії у співпраці зі ЗМІ. Щорічно на сторінках районних газет друкується понад сто інформацій про найцікавіші бібліотечні заходи та книжкові новинки. Лідером ідей щодо всебічного розкриття багатства своїх фондів є Березнівська центральна районна бібліотека для дітей. На радіохвилях ТРК «Березне» вже багато років поспіль щомісяця звучать інформаційні та тематичні огляди літератури найрізноманітнішої тематики: «Забілів снігами гай — іде Святий Миколай» (історія життя та звичаї святкування), «Засвіти свічку пам'яті» (до Дня пам'яті жертв голодомору та політичних репресій), «Основні атрибути Нового року», «Поезія, пронизана любов'ю», «Дружба з книжкою — це свято» тощо.

У 2014 році в цій книгозбірні було створено любительське об'єднання БібліоВідеоСтудію. Його метою є залучення до активного читання дітей та

підлітків, посилення ролі бібліотеки у справі розвитку читацьких інтересів та створення нових інформаційних ресурсів. У Студії збираються діти, які люблять книгу, читання, прагнуть розширити свій світогляд, більше дізнатися про письменників, поспілкуватися, подискутувати. Учасники об'єднання створюють відеоролики за сюжетами книг та демонструють їх своїм одноліткам. Цей цікавий різновид діяльності бібліотеки став можливим завдяки тому, що місцева телерадіокомпанія розташована в одному з нею приміщенні. Працівники ТРК надають допомогу Студії — виділяють необхідне технічне обладнання, проводять професійні консультації. Для членів Студії на літніх канікулах проводилися заняття з фото- та відео зйомок, написання сценаріїв, відеомонтажу, добору фонограм для музичного оформлення тощо. В результаті створені відеоролики за сюжетами книг Шарля Перро «Червона Шапочка», Всеволода Нестайка «Незвичайні пригоди в Лісовій школі», Ганни Чубач «Моя країна — Україна», Оксани Іваненко «Тарасові шляхи» (до 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка). Відеоролики розміщено на YouTube, в соціальній мережі ВКонтакте, на сайті Березнівської ЦРДБ. Перегляд створених відео викликає в однолітків зацікавленість, збільшує число тих, хто хоче взяти участь у відеозйомках або стати одним з героїв твору, тобто цікаво, весело, змістовно і корисно провести своє дозвілля. За кращий досвід використання новітніх інформаційних технологій у бібліотечній справі Березнівська ЦРБД здобула перемогу в минулорічному четвертому обласному фестивалі — конкурсі інноваційного досвіду «Бібліофест» у номінації «Популяризація книги і читання».

Слід підкреслити, що результативною співпраця з мас-медіа буде тоді, коли є ініціатива, творчість і активність бібліотечного персоналу. Фахова компетенція і бажання здатні переконати громадськість в цінності та значенні книги, користі бібліотечних послуг і спонукати до відповідних дій.